

Magnus MacFarlane-Barrow

NEOBYČAJNÝ PRÍBEH MARY'S MEALS

Malé skutky lásky, ktoré nasýtili milión detí

*Spolok svätého Vojtecha
Trnava 2020*

ČÍTANIE
S PRIDANOU
HODNOTOU

Copyright © 2015, Magnus MacFarlane-Barrow
Slovak edition © Spolok sv. Vojtecha
– Vojtech, spol. s r. o., Trnava 2020

ISBN 978-80-8161-426-2

OBSAH

Úvod.....	7
1 Cvičné jazdy vo vojnovnej zóne.....	14
2 Žena odetá slnkom.....	33
3 Malé skutky lásky.....	46
4 Trpte, detičky.....	63
5 Do Afriky.....	81
6 V krajine hladu.....	96
7 Jeden hrnček kaše.....	116
8 Hrboľatá cesta k mieru.....	134
9 V Hollywoode.....	151
10 V ústrety odvrhnutým.....	169
11 Priatelia na prestížnych miestach.....	185
12 Priatelia na perifériách.....	202
13 Generácia nádeje.....	222
Záver.....	237
PodĎakovanie.....	241

*Túto knihu venujem Julie,
bez ktorej by som nemal o čom písať.
Ďakujem, že ma miluješ.*

Úvod

Tento úvod píšem v kôlni môjho otca. Od vrchu Ben Lui fúka východný vietor a z okna nad mojím stolom vidím na jeho vrchole sneh. Vietor vonku zavýja a lomozí a akosi sa mu podarilo nájsť cestu do môjho prístrešku z vlnitého plechu. Na nohách cítim prievan. V diaľke počujem motorovú pílu, švagor asi píli drevo do krbu. Tu a tam sa po cestičke k poľu trmáca traktor.

Neviem úplne presne, kedy bola táto kôľňa postavená. Určite už stála dlho predtým, ako sme sem v roku 1977 prišli. Je veľmi jasne zaznačená do mapy z roku 1913, ktorá visí na hlavnej chodbe v Craig Lodge obloženej drevom (bola to moja obľúbená časť domu, keď sme tam ešte bývali), čo znamená, že tu musí stáť už viac než sto rokov. Preto jej ľahko odpustím, že sa dnes celkom zreteľne nakláňa na jednu stranu, a tiež je pochopiteľné, že počujem rinčať vietor v streche nado mnou.

Spočiatku, keď sme sem prišli, slúžila otcovi ako garáž a dielňa. Bola ideálne veľká na zaparkovanie starého Land Roveru, na ktorom som sa neskôr učil jazdiť. Po čase ju premenil na herňu, keď nás isté Vianoce prekvapil, otvoril jej dvere a za nimi sa nachádzal veľkolepý biliardový stôl. Spolu s bratmi sme strávili mnoho času užívaním si tohto daru, zatiaľ čo za kôľňou, priamo za mojím terajším oknom, sa nachádzalo naše futbalové ihrisko. Seumas, Fergus a ja sme sa tam každý deň dlho hrávali; strieľali sme do podomácky vyrobených drevených bránok a povrch sa naším dupaním premenil na zablatený kus zeme bez trávy. V zimných mesiacoch, keď sa nepríjemne skoro stmievalo, sme si niekedy pozapínali svetlá na kôlni a ostatných príľahlých prístreškoch v zúfalej snahe vytvoriť dostatok osvetlenia nato, aby sme sa mohli hrať ešte aspoň zopár minút. Neskôr počas našej pomerne divokej

puberty k nám chodievali naši kamaráti hrať biliard. Niekedy sa tam prepašovalo aj pivo. Raz, keď rodičia niekam išli, sa tu odohrala katastrofálna príhoda s experimentálnym ochutnávaním môjho domáceho cideru. Uvaril som ho potajomky, pričom som použil jablká z malého sadu povyše domu, kde dnes stojí môj vlastný dom. Odvtedy som už nikdy nedokázal vypíť cider.

Neskôr, keď sme odišli z domu a Craig Lodge sa premenil na katolícke duchovné centrum, táto kôlna slúžila ako malá „továreň na ružence“, kde členovia bývajúci v komunite mladých vyrábali ružence v rôznych štýloch a farbách. Potom v roku 1992 som poprosil otca, či by som si mohol požičať túto kôľnu, a tiež aj tú hneď vedľa, kde by som skladoval príspevky z menšej zbierky, ktorú sme organizovali pre utečencov v Bosne a Hercegovine. Samozrejme, že neváhal a súhlasil. Veď tak či tak on a mama robili najviac práce spojenej so zhromažďovaním a prípravou humanitárnej pomoci. A keby vtedy aj vedel, že svoje kôľne už nedostane späť, aj tak by s tým podľa mňa súhlasil, hlavne preto, že je to jeden z najštedrejších ľudí, akých som stretol, a tiež aj preto, že by to preňho bola výhovorka, aby mohol postaviť nové kôľne. Našťastie to otec robí veľmi rád. V skutočnosti by som ho opísal ako sériového staviteľa kôľní.

Nakoniec sa po niekoľkých rokoch z kôľne, ktorá dovtedy slúžila na skladovanie zásielok s oblečením, potravinami, toaletnými potrebami a zdravotníckym vybavením, stala moja kancelária. Najprv iba pre mňa ako jediného zamestnanca, potom sa ku mne pridala moja sestra Ruth a nakoniec ďalších päť ľudí. V tom štádiu sme tam boli natoľko natlačení, že niektorí pracovali bez stola s notebookom na kolenách. Preto vtedy otec spolu s Georgeom, naším veľmi zručným priateľom, zdemolovali prilahlý prístrešok a vlastnoručne postavili úžasnú účelovú kanceláriu z dreva. Vyzerá nádherne a tiež je veľmi praktická. Ale keď prišiel čas presťahovať sa do úplne novej kancelárie, rozhodol som sa zostať tu, v starej kôľni.

Bolo to dobré rozhodnutie. Niektorým sa to môže zdať čudné, priam až hlúpe, ponechať si centrálu globálnej organizácie v tejto nahnutej, opotrebovanej kôlni vo veľmi odľahlej časti Škótska. Lenže mne to pripomína, ako a prečo sme naše dieťa začali. Okrem toho poznám ľudí žijúcich v chudobe, ktorí by boli hlboko vďační za takýto veľký dom a za bezpečie, čo by ponúkala im a ich rodinám.

A veruže, v zbierke fotografií a papierikov nalepených na stene nad mojím stolom sa nachádza fotka rodiny, ktorá žila v podobne veľkom dome s oveľa chudobnejším zariadením. Stretnutie s ňou v roku 2002 počas strašného hladomoru v Malawi, desať rokov po tom, čo sme odviezli našu prvú zbierku pomoci do Bosny a Hercegoviny, navždy zmenilo život mne aj ďalším tisícim ľudí.

Na fotke sedí šesť detí vedľa svojej umierajúcej matky. Tá leží na slamenej podložke. Pamätám si, ako nepríjemne horúco bolo v ich hlinenom domčeku. Košeľu som mal premočenú a síce som sa hrbil, no hlavu som si aj tak udieral o strop. Bolo mi trápne; cítil som sa v ich domčeku ako nejaký nadrozmerneý votrelec počas tej najintímnejšej rodinnej chvíle. No oni ma srdečne privítali, a tak som si čupol vedľa nich a zhovárali sme sa. Moje oči si vďaka troche svetla, ktoré prenikalo dovnútra cez nezasklené okno, privykli na poriadne šero v tomto malom priestore a videl som Emmu zabalenú do sivej deky ako ustavične zalamuje rukami, zatiaľ čo sa s nami zhovárala.

„Už mi nič iné nezostáva, len sa modliť, aby sa niekto postaral o moje deti, keď sa pominiem,“ zašepkala a potichu mi začala rozprávať o dôvode svojho súženia.

Jej manžel zomrel minulý rok na aids, rovnakú chorobu, ktorá ju čochvíľa mala zobrať od jej vlastných detí. Všetci dospelí obyvatelia dediny, ktorých poznala, sa už starali o iné osirotené deti vrátane svojich vlastných. Povedala, že nevie, kto by bol ochotný sa postarať o jej deti. Jej fyzická bolesť bola tiež neznesiteľná. Ich suseda, ktorá sa o Emmu starala

a prekladala náš rozhovor, bola vyučená „domáca opatrovatelka“ a v snahe zľahčiť Emmino utrpenie podávala hrdinský výkon, ale nedokázala jej ponúknuť nijaký liek proti bolesti, nieto ešte nejaké liečivo na HIV/AIDS. Niežeby lieky nejakým spôsobom mohli pomôcť, pretože aby boli účinné, musí pacient byť zdravý, výživnú stravu. Emma a jej deti nemali dostatok jedla už veľmi dlho. Ich chata sa nachádzala pri vyprahnutých poliach, na ktorých im kukurica tento rok takmer vôbec nevyrástla. Bruško najmladšieho dieťaťa menom Chinsinsi, ktoré sedelo na podložke, bolo badateľne nafúknuté z podvýživy.

Začal som sa zhovárať s Edwardom, najstarším z detí. Sedel s vystretým chrbtom, akoby chcel vyzeráť vyšší, než v skutočnosti bol. Jeho čierne tričko bolo o niekoľko veľkostí väčšie, ale na rozdiel od špinavých handier, ktoré mali jeho súrodenci uviazané okolo pásu, vyzeralo čisto. Povedal mi, že má štrnásť rokov, a vysvetľoval, že väčšinu času pomáha svojej matke na ich poli alebo v dome. Asi som sa len zúfalo snažil nájsť nejakú štrbinku, cez ktorú by sa do nášho ponurého rozhovoru vnieslo niečo pozitívnejšie, keď som sa ho spýtal, aké sú jeho nádeje či ambície. Rozhodne som nehľadal odpoveď, ktorá mi zmení život a život stoviek tisícov ďalších ľudí.

„Chcel by som mať dostatok jedla a raz by som chcel mať možnosť ísť do školy,“ slávnostne odvetil po chvíľke premýšľania.

Keď sme ukončili rozhovor a deti nás odprevadili von do sparnej malawijskej horúčavy, tieto obyčajné slová jedného tínedžera, povedané akoby to bol akýsi trúfálny sen, sa mi hlboko zapísali do srdca. Boli výkrikom, ba priam pobúrením i potvrdením nápadu, ktorý sa začal vo mne formovať. Boli volaním, ktoré nebolo možné ignorovať. Jeho slová mali pre mňa mnoho dôsledkov. Do tejto strašnej rodinnej tragédie odohrávajúcej sa v tmavej chatrči sa dokopy zlúčilo množstvo trápení a neprestajných problémov, ktoré som za posledných desať rokov veľmi dobre spoznal. A jeho slová potvrdili isté

vnuknutie, ktoré mi ktosi nedávno spomenul; boli iskrou, ktorá zapálila už tlejúcu predstavu, z ktorej vzniklo *Mary's Meals*.

Na stene za mnou je plagát, na ktorom je výraznými písmenami napísané vyhlásenie našej vízie:

Aby každé dieťa dostávalo aspoň jedno jedlo denne na mieste, kde sa vzdeláva, a aby sa všetci tí, ktorí majú viac než potrebujú, podelili s tými, ktorým chýbajú aj tie najzákladnejšie potreby.

Každým ďalším týždňom v nasledujúcich rokoch po stretnutí s Edwardom je táto vízia čoraz jasnejšia a stále sebavedomejšie vyhlasujeme, že naša viera je uskutočniteľná. Opakovane pozorujeme, že poskytnutie dennej školskej stravy môže skutočne pretvoriť životy najchudobnejších detí tým, že sa naplní ich bezprostredná potreba najesť sa a pritom im to umožní ísť do školy a získať vzdelanie, ktoré im môže pomôcť utiecť z chudoby. A počet jedál, ktoré miestni dobrovoľníci denne podávajú najchudobnejším hladujúcim deťom v školách po celom svete, vzrástol mimoriadnym spôsobom. Dnes denne jedáva Máriine jedlá viac ako milión detí.

Svoju kôlnu mám veľmi rád. Poskytuje mi tichý priestor, po ktorom túžim, a k tomu je v nej aj dostatok miesta pre štyroch či piatich návštevníkov, aby si sadli k stolu, dali sme si čaj a porozprávali sa. A to, že som zatvorený v tejto kancelárii, dáva priestor aj mojim kolegom, aby nemuseli byť stále so mnou – nevyliciteľným neporiadnikom. Tiež je to vhodné miesto na napísanie tejto knihy. Obrázok Edwarda a jeho rodiny je len jednou z mnohých vecí prilepených na stene, ktoré zobrazujú medzníky na našej ceste. Je tam bosniacký muž, ktorý sa hrá so psom pred troskami svojho domu; smejúce sa deti na prašnom ihrisku v Afrike; slepý Libérijčan s vlastnoručne vyrobenou bielou paličkou a s prenádherným úsmevom na tvári; ďalšia skupina detí z Dalmally, medzi nimi aj moje vlastné deti, ktoré maľujú vonkajšie steny tejto kôlne; mladá Julie za volantom nášho kamióna hneď potom, čo som ju prvýkrát stretol; Julie a ja v stredných rokoch na stretnutí s pápežom Františkom; nedávno urobená fotka mňa a hollywoodskej

hviezdy Gerarda Butlera, ako so smiechom nesieme vedrá vody na hlave; drobná fotka Attilu, ktorý zomrel ako jedno z prvých detí našej misie v Rumunsku; pohľadnica s nápisom „Ďakujeme Vám“ z Texasu a mnohými milými ručne napísanými odkazmi od tunajších žiakov; pohľadnica z Medžugoria; prostý drevený kríž vyrobený v Libérii; a fotka otca Toma na Haiti ako predstiera, že niekoho udiera po tvári. Nad oknom, pod hrdzavejúcim krytom na osvetlenie, visí malý krucifix. Ostatné steny zdobí niekoľko veľkých máp: sveta, Indie, Malawi, newyorského metra a pár ďalších.

Okolo notebooku sa mi tu povalujú listy a poznámkové zošity. Medzi nimi aj zdvorilostná správa od prezidenta Malawi (kde momentálne podávame stravu 25 percentám detí na základných školách), ktorý sa mi poďakoval za naše nedávne stretnutie a našu prácu. Ďalší je od niekoho na Haiti s naliehavou žiadosťou o zavedenie Máriiných jedál na tamojších školách, kde ich zúfalo potrebujú. A je tu aj nejaký anonymný list, ktorý ma po prvom prečítaní rozplakal.

Milé *Mary's Meals*,

k listu vám prikladám šek s 55 dolármi na stravu pre ďalšie dieťa. Pochádza od muža v domove dôchodcov, ktorý je na vozíčku. Pravú stranu má paralyzovanú a nemôže rozprávať. Finančne ho podporujú spoločnosti Medicare a Medicaid. Týchto 55 dolárov predstavuje všetky jeho úspory. Vytiahol ich z dvoch skrýš, keď sa dopočul o *Mary's Meals*. Isto budú využité na dobrý účel.

Boh Vám žehnaj.

Nikdy som neplánoval zapojiť sa do podobnej činnosti a rozhodne som nezamýšľal založiť nejakú organizáciu. Na realizáciu takéhoto poslania som dosť nepravdepodobný a nekvalifikovaný adept. No napriek tomu sa to všetko vyvíja predovšetkým vďaka celému radu nečakaných udalostí a spoločných stretnutí i vďaka rôznym ľuďom, ktorí odpovedali na

nepatrnú výzvu s neobyčajnou láskou a oddanosťou. Stretnutie s Edwardom, čo ako zásadné pri zameraní sa na našu súčasnú činnosť, bolo len jedným ďalším stretnutím v reťazi udalostí, ktoré sa v tom čase, keď mi Edward odpovedal, odohrávali už dvadsať rokov. A táto reťaz sa začala utvárať, keď som mal pätnásť rokov, v jednej zapadnutej horskej dedinke v Juho-slávii, kde som sa stretol s milujúcou matkou, ktorá si robila starosti o svoje deti.

1

Cvičné jazdy vo vojnovej zóne

Buď pokorný, pretože si stvorený z hlíny.
Buď ušľachtilý, pretože si stvorený z hviezd.

SRBSKÉ PRÍSLOVIE

Vedeli sme, že muži, ktorí útočili strelbou z vrcholu okolitých hôr, ráno zvyčajne dospávali opicu. Vyrazili sme preto skoro a boli sme si istí, že sa dokážeme do Mostaru a z Mostaru dostať skôr, ako ťažké zbrane budú aj dnes pokračovať vo svojej neúprosnej úlohe ničieť v tomto meste domy, kostoly, mešity, vozidlá a ľudí. Na poslednom úseku našej štvordennej jazdy zo Škótska vedľa mňa sedel otec Eddie, nízky, plnoštíhly kňaz v strednom veku, a Julie, vysoká, nádherná, mladá zdravotná sestra. Počas predchádzajúcich dní sme sa my traja spriatelili. Predminulú noc, keď sme parkovali vedľa čerpacej stanice v Slovinsku, rozprávali sme sa dlho do noci. Otec Eddie nás trochu prekvapil a znepokojil, keď nám predostrel, že skôr ako odišiel zo Škótska, mal pocit, že sa už nikdy nevráti domov, a tak porozdával väčšinu svojho majetku farníkom. Potom nám Julie vyrozprávala, ako sa pred niekoľkými mesiacmi zobudila uprostred noci so silným pocitom, že Boh ju žiada vzdať sa svojej práce a pomôcť ľuďom v Bosne a Hercegovine. Zapôsobilo na mňa, ako bolo z jej rozprávania cítiť hlbokú vieru a tiež podobnosť s mojím príbehom. Trochu som sa hanbil, lebo keď mi prvýkrát zavolala, aby ma požiadala o odvoz do Bosny a Hercegoviny, nebol som ani trochu nadšený jej nápadom. Teraz som však bol veľmi rád, že sa jej podarilo presvedčiť ma.

Keď sme prechádzali drsnou bosnianskou krajinou s hrboľatými skalami a trnám, modlili sme sa ruženec a trochu sme nervózne debatovali, zatiaľ čo ja som sa sústredil na kľukatú cestičku. Čoskoro sme začali míňať zvyšky domov miestnych ľudí. Z niektorých už zostala len hromada sutiny a z tých, ktoré ešte stáli, zostali len vypálené a dostrieľané trosky. V aute sme boli ticho. Cesta sa začala dole kopcom opäť kľukatíť a pod nami sa objavil Mostar rozprestierajúci sa okolo Neretvy, známej rieky, ktorá je často považovaná za deliacu čiaru medzi kultúrami východu a západu a ktorá bola teraz frontovou líniou medzi srbskými silami a chorvátskym a moslimským územím, cez ktoré sme práve prechádzali. Dolu v starej tureckej štvrti bolo vidieť minarety mešít. Na okamih som si spomenul, ako som tu bol prvýkrát a ako sme skúmali malé pouličné stánky pri rieke a pozorovali mladých mužov, ktorí dokazovali svoju odvahu skákaním zo slávneho Starého mosta do valiaceho sa zeleného prúdu vody. Pri zostupe do mesta nás na kontrolnej stanici zastavili bosniansko-chorvátske jednotky tzv. Chorvátskej rady obrany (HVO). K môjmu otvorenému oknu prišiel chudý muž s guľometom na pleci a cigareťou v ústach a mrzuto na nás zazeral, zatiaľ čo do kabíny z neho zavanula pálenka. Bez úsmevu vystrel ruku a my sme mu dali naše pasy i colné dokumenty na zdravotnícke prístroje, ktoré boli naložené v zadu. Ich doručenie bolo dôvodom našej cesty a teraz sme na úbočí mesta pod nami mohli asi tak kilometer od nás vidieť Mostarskú všeobecnú nemocnicu – náš konečný cieľ. Bolo ju ľahké rozoznať a tak sme sa uprene pozerali na modernú, lesknúcu sa výškovú budovu, ktorá prevyšovala okolité domy. Aj z takej diaľky sme videli, že na jej boku bola obrovská diera spôsobená delostreleckým granátom. Vojak nám dal znamenie, aby sme pokračovali, a my sme opatrne prechádzali ulicami, ktoré boli plné skrútených kovov, úlomkov skla, zničeného asfaltu a nenávisťných grafitov. Vošli sme do areálu nemocnice. Vonku parkovalo niekoľko chladiarenských

nákladiakov so zapnutými motormi, ktoré slúžili ako provi-
zórne márnice pre mesto, ktorému už dávno došli priestory
na mŕtvych. Pod strieškou pri vchodových dverách stáli traja
zamestnanci nemocnice, ktorí spozorovali náš príchod a za-
mávali na nás. Moja úzkosť opadla a zmocnil sa ma pocit eu-
fórie. Pomaly som si už začal potichu gratulovať, že sme to
zvládli, a rozmýšľal som, či to zapôsobilo na Julie, keď som
si trochu neskoro uvedomil, že namiesto mávania mi ukazu-
jú, aby som ihneď zastavil, a ich výraz tváre sa zmenil. Srd-
ce mi poriadne búšilo, keď som skočil na brzdu a začul som
praskanie nad mojou hlavou. Uvítací výbor pred nami sa išiel
popukať od smiechu a vtedy som si uvedomil, čo sa stalo. Ich
nemocnica dostala ďalší úder. Tentoraz sa o to postaral ma-
lý, ošúchaný nákladiak zo Škótska, ktorého amatérsky vodič
neodhadol výšku striešky nad vchodom a namiesto parko-
vania vedľa nej ju stiahol so sebou. Najväčšiu a najtrvalejšiu
škodu utrpelo moje ego.

Rýchlo sme vyložili zariadenie a v chvate sme vypili šálku
kávy s dvoma mladými lekármi. Navrhli nám, aby sme odišli
z mesta skôr, než začne bombardovanie, a išli za nimi na
bezpečnejšie miesto, kde sa porozprávame. Keď sme už boli
blízko Medžugoria, kde sme mali prespať, zastavili sme pri
ceste vedľa hotela, ktorý bol zasiahnutý a zničený granátom.

Pri káve nám lekári vysvetlili, že pre rozsiahle škody po de-
lostreleckých útokoch nemocnica vykonáva svoju činnosť
len na prízemí. Jej priestory už boli veľmi preplnené a chý-
bali im základné zdravotnícke potreby. Obzvlášť ich potešili
vonkajšie fixátory, ktoré sme doniesli, keďže liečili mnoho
pacientov s dolámanými končatinami, a naliehali na nás, aby
sme im priniesli ešte viac zásob. Vysvetlili sme im, že Julie so
mnou cestovala preto, lebo je zdravotná sestra, je ochotná
zanechať svoju prácu v Škótsku a pracovať tam ako dobro-
voľníčka. Povedali, že sestier majú dostatok, ale nemajú dost
zdravotníckych potrieb. Navrhli nám, či by sa Julie nemoh-
la ku mne pridať pri zbieraní nadbytočných zdravotníckych

potrieb v Škótsku. Uvedomili si totiž, že ja nie som veľmi dobrý v šoférovaní kamióna, vonkoncom nič neviem o zdravotníckych potrebách, a preto by sa musel niekto ku mne pridať, aby som im mohol pomáhať aj naďalej. Prekvapilo ma, ako veľmi ma potešila predstava, že Julie by so mnou pracovala, no len som zamumlal niečo, že môžeme o tom porozmýšľať. Aj Julie povedala niečo podobné, a tak som sa rozhodol neurobiť si veľké nádeje. Od lekárskejších záležitostí sa rozhovor nevyhnutne zvrtol k vojnovému stavu. Lekári nám opisovali, ako *četníci* v horách už necielili len na nemocnicu, ale aj na sanitky. Niektoré boli zničené počas prevozu pacientov do nemocnice. Lekári medzitým vymenili tureckú kávu za slivovicu a začali rozprávať, čo si myslia o tejto vojne a čo cítia. Boli plní nenávisťi voči svojim nepriateľom *četníkom* a rozhovor nabral znepokojivý spád. Títo dvaja lekári, ktorí sa s nami hodiny rozprávali o tom, čo všetko potrebujú na vyliečenie ťažko zranených, začali vykresľovať, aké hrozné veci by spravili *četníkom*, keby sa im dostali do rúk. So zoznamom naliehavých potrieb pre nemocnicu pevne v rukách sme sa rozlúčili a sľúbili sme, že sa čo najskôr vrátíme ešte s väčšími zásobami.

Toto bola moja piata cesta do Bosny a Hercegoviny v krátkom čase a na všetkých ma sprevádzal iný člen rodiny alebo priateľ. Každá jedna bola zložitým procesom učenia pre dvadsaťpäťročného chovateľa rýb, ktorý nikdy netúžil po kariére vodiča kamióna na veľké vzdialenosti. Objavil som svet diaľkových kamionistov so svojou vlastnou kultúrou, ktorý som niekedy nechápal a nie vždy som tam bol vítaný. Samotný jazyk bol problém. Musel som sa naučiť nové technické pojmy, ako napríklad „tachograf“ (zariadenie, ktoré zaznamenáva rýchlosť a vodičov čas za volantom) alebo tzv. „spedition“ (pracovník, ktorý zariaďuje potrebné colné dokumenty pri prekračovaní hraníc). A toto všetko sme si sťažili aj neznalosťou iných jazykov a naším škótskym prízvukom. Na jednu z mojich prvých ciest so mnou išiel Robert

Cassidy, dobrý priateľ z Glasgowa, a jeho prízvuk bol oveľa silnejší než môj, keďže pochádzam z Argyllu. Šoférovali sme sedemapoltonový kamión plný podarovaných škótskych zemiakov do Záhrebu. Bolo to uprostred naozaj chladnej zimy. Spávali sme vzadu v kamióne medzi zemiakmi, až sme sa jedno ráno zobudili blízko rakúsko-slovinských hraníc a zistili sme, že pitná voda, ktorú sme mali vo fľaškách, zamrzla, zatiaľ čo tabuľa na čerpacej stanici ukazovala šesť stupňov pod nulou. Zakrátko sme sa na našej ceste naučili nový pojem „plomba“. Je to malá olovená pečať, ktorú colníci pripevnia dozadu na kamión, keď vchádzate do ich krajiny, aby ste pri odchode z nej mohli dokázať, že ste prechádzali cez ich územie bez toho, žeby ste otvorili náves a vyložili tovar. No my sme vtedy nevedeli, čo toto slovo znamená, a colný inšpektor na nás len podráždene vyštekol jednoslovnú otázku cez okienko. „Plomba?“ Chcel vedieť, či je náš kamión zapečatený. Keď našou jedinou odpoveďou na jeho opakovanú otázku bol len prázdny pohľad, Robert odpovedal, tak ako bol zvyknutý: „Né plomby, len grule. Vela grulov.“ Tentoraz bol na rade colník, aby predviedol svoj zmätený pohľad. Vonkoncom netušil, v akom jazyku má odpovedať.

V tom čase boli niektoré mosty na hlavnej jadranskej trase, ktorú sme používali na prechod do vnútrozemskej Bosny a Hercegoviny, zostrelené granátmi. Ak sme chceli ísť týmto smerom, museli sme ísť trajektom na Pag, dlhý ostrov paralelný s pobrežím, prejsť ho po celej dĺžke a potom opäť ísť trajektom na pevninu ďalej na juh. Pri jednej príležitosti sme sa s Kenom, mojím švagrom a spolujazdcom na tejto ceste, ocitli v zástupe stoviek kamiónov čakajúcich na malý núdzový trajekt a stáli sme na ceste, ktorá rozhodne nebola uspošobaná pre veľké vozidlá. Práve vtedy začala zúriť neskutočná búrka. Trajekty prestali premávať a tak ako ostatní vodiči, aj my sme boli zrazu uväznení v našej kabíne, zatiaľ čo mrazivý vietor narážal do kamióna zas a znovu tak prudko, až sme si mysleli, že nás odfúkne. Na tejto úzkej ceste nebolo možné

s kamiónom sa otočiť, a preto nám neostávalo nič iné, ako prečkať búrku. V kabíne sme mali na jedenie len veľkú škatuľu Twixiek, ktoré sme si starostlivo šetrili, aby nám vydržali nasledujúcich štyridsaťosem hodín. Aby sme vypočuli volanie prírody, niekoľkokrát sme zápasili s dverami a vyliezli sme von, kde sme sa kĺzali na zamrznutom prúde moču ostatných kamionistov, ktorý tiekol z vrcholu kopca dole do prístavnej hrádze. V duchu som si pomyslel, že v budúcnosti by sme mali mať zásobu výživnejšej núdzovej potravy alebo keď už nič, tak aspoň rôzne druhy čokoládových tyčínok.

Tiež som sa v týchto začiatkoch naučil, že dary, ktoré sme mali vzadu v kamióne, neboli vždy to najdôležitejšie, čo sme so sebou niesli. Spolu s otcom sme raz priniesli darovaný materiál malému zariadeniu pre deti so špeciálnymi potrebami blízko Zadaru. Práve vtedy srbské jednotky útočili na túto časť chorvátskeho pobrežia, a ako sme prišli k malej ošumelej budove, v diaľke bolo počuť burácanie granátov. Vnútri sme našli deti v postieľkach oblečené v roztrhaných pyžamách a zopár vystrašených zamestnancov, ktorí sa o ne starali. Boli rozrušení nielen z toho, že už nemajú ani len tie základné potreby pre deti, ale tiež si uvedomovali, že boje sa približujú a teraz by už bolo nemožné hneď a zaraz utiecť spolu s deťmi. Keď sme z nášho kamióna vyložili debny so zásobami, radosť zamestnancov vyprchala v momente, keď nejaký granát vybuchol blízko dediny. A potom ďalší. Náhlili nás, aby sme čo najskôr všetko vyložili a vyrazili späť na sever. Hneď ako som im podal poslednú debnu z privesu, rozlúčil som sa, skočil do kabíny a rozbehol motor, aby sme mohli ísť. Ubehlo niekoľko sekúnd a začal som sa hnevať na otca, že ešte nevyliezol ku mne do kabíny. Keď som sa pozrel do spätného zrkadla, zbadal som, ako objíma najviac rozrušenú sestričku, utešuje ju a sľubuje jej, že sa bude za nich modliť. Až potom ku mne nastúpil a vyštartovali sme. O tridsať rokov som si spomenul na túto udalosť, keď som po prvýkrát počul pápeža Františka použiť slovo „hriech efektívnosti“. Pápež pripomínal nám

ľuďom, ktorí pracujeme s chudobnými, že ozajstná dobročinnosť sa netýka len materiálnych dobier alebo „projektov“ a ich efektívnosti. Mala by byť aj o tom, že sa ľuďom pozeráme do očí, trávim s nimi čas a spoznávame v nich bratov a sestry. No doteraz som si nie istý, či tú sestričku naozaj musel otec objímať tak dlho!

Na každej z týchto našich ciest po Európe, keď sme sa približovali k našej cieľovej zástavke Medžugoriu, sme vždy stretávali rôzne druhy vozidiel, ktoré mali tiež namierené do tohto vychýreného pútnického miesta. Malé kolóny menších nákladiakov ako bol náš, osamelé dodávky či rodinné autá ťahajúce prívesy s hromadami šiat, jedla a liekov sa zbíhali do tejto dedinky v horách Bosny a Hercegoviny. Ich vlajky, nálepky na autách či podomácky vyrobené plagáty oznamovali ich misiu a to, odkiaľ prichádzajú a kam smerujú. Hoci sme veľmi radi využili možnosť vrátiť sa späť do Medžugoria, kde sa pred mnohými rokmi náš život zmenil, začali sme uvažovať o tom, žeby sme mali prinášať naše zbierky do ostatných miest, ktoré boli prehliadané a kam prichádzalo menej pomoci, no trpelo tam o to viac utečencov.

Jedným z takých miest bolo hlavné mesto Chorvátska Záhreb, kam prichádzali tisíce zúfalých ľudí z oblastí, kde Srbi vykonávali etnické čistky. V tom čase bola asi tretina novovyhláseného nezávislého Chorvátska v rukách Srbov a vojna zúrila na všetkých frontoch okolo krajiny, ktorá zúfalo bojovala o svoju existenciu. Utečenci a vysídlení, Chorváti i moslimovia z Chorvátska a Bosny, prúdili do tohto mesta, keďže stratili svoje domovy, majetky a často aj rodiny. V Záhrebe žil jeden pozoruhodný lekár, ktorý sa volal Marijo Živković. Mali sme spoločného priateľa, ktorý navrhol, aby sme sa s ním stretli. Vysvetlil nám, že Marijo odvádza skvelú prácu s utečencami a chudobnými, a tiež spomenul, že je to veľmi známy a hrdý katolík, ktorý bol prenasledovaný komunistami. Dohodli sme sa, že sa s ním stretneme v kancelárii moslimskej organizácie Merhamet, s ktorou sme spolupracovali na

rozházaní zdravotnej pomoci. V ten deň sme tam ešte predtým doviezli anesteziologický prístroj, ktorý súrne potrebovali, a zvyšok dopoludnia sme strávili s jedným mladým lekárom a jeho kolegami z Merhametu, dozvedeli sme sa viac o ich činnosti a ako im ešte môžeme pomôcť. Boli sme trochu nervózni zo stretnutia s lekárom Marijom, lebo, žiaľ, Chorváti (zväčša katolíci) a moslimovia, ktorí boli doteraz spojencami v Bosne a Hercegovine v boji proti spoločným nepriateľom Srbom, viedli teraz proti sebe vojnu a z celého srdca sa nenávideli. Akí sme boli hlúpi a bezohľadní, že sme pozvali slávneho chorvátskeho katolíka, aby prišiel a stretol sa s nami, zatiaľ čo sme boli s našimi moslimskými priateľmi! Bolo cítiť, že naši hostitelia sa trochu obávajú a v tejto teplej a vydýchanej miestnosti medzičasom, kým prišiel Marijo, zavládlo trápne ticho. Vtrhol dovnútra, vysoký a plecnatý, a v náručí držal množstvo mrazených čokoládových tyčieniek.

„Nech sa páči, dajte si!“ so smiechom každého z nás vyzýval, aby sme si vzali ponúkané dobroty, akoby sme boli všetci v miestnosti starí dobrí priatelia. Napokon sme si potriasli rukou, predstavili sme sa a pomedzi náš smiech nám Marijo veľmi dobrou angličtinou rozpovedal, ako sa dostal k tým nanukom.

„No teda, istá veľká talianska spoločnosť chcela podarovať ľuďom všetku túto zmrzlinu – pol milióna nanukov! Kontaktovali rôzne charitatívne organizácie. Každá im odpovedala, že to nie je možné, lebo je to šialený a absurdný nápad poslať zmrzlinu uprostred leta ľuďom, ktorí nemajú mrazničky. Nakoniec tým Talianom niekto povedal, aby mi zavolali, a keď to urobili, samozrejme, že som povedal áno! Ako by ste mohli povedať nie takému kvantu nanukov, ktoré by mohli priniesť radosť toľkým ľuďom? A keď už mali prísť, tak som obvolal množstvo ľudí a spýtal som sa ich, či by mohli zobrať väčšie množstvá a porozdávať ich všetkým svojim priateľom a každému, koho by stretli, zobrať ich deťom – do škôl. A som si istý, že sú aj výživné...“ rozrehtal sa a začal jesť ďalší.

„Takže dnes ľudia po celom Záhrebe jedia nanuky zdarma!“ Opäť sa začal rehoť a ťľapol po chrbte svojich nových moslimských kamarátov, ktorí teraz už tiež vybuchovali od smiechu.

Toto bola prvá z mnohých lekcií, ktoré som počas nasledujúcich rokov dostal od lekára Marija. S úžasným porozumením dokázal oceniť umenie dávať a prijímať dary. Nemal rád slovo „pomoc“. Rád používal slovo „dar“. A radšej, než by odmietol nejaký dar, vždy našiel dômyselný spôsob, ako ho prijať. Skôr ako sa skončila vojna, sa mu dokonca podarilo prekonať historku o rozdávaní nanukov, keď sme sa ho spýtali, či by prijal tony zemiakov od škótskych farmárov. V tomto prípade vyriešil logistiku, ktorá sa mnohým zdala nezvládnuteľná, tak, že zemiaky jednoducho vyložil uprostred námestia v centre mesta. Potom vystúpil vo verejnom rozhlase a pozval ľudí v Záhrebe, aby prišli a zobrali si z kopy. Hladní obyvatelia mesta zareagovali promptne a do niekoľkých hodín bolo o rozdelenie zemiakov postarané.

Marijo, vyštudovaný ekonóm, sa roky predtým podieľal na propagovaní katolíckeho učenia o rodine vo vtedajšej komunistickej Juhoslávii. Začali ho pozývať ako prednášateľa do rôznych kútov sveta a nakoniec on a jeho manželka Darka dostali pozvanie od pápeža, aby sa stali členmi Pápežskej rady pre rodinu. Komunistickí predstavitelia však stratili trpezlivosť a zhabali mu pas, aby mu tým zabránili cestovať. To ho neodradilo, a tak začal organizovať medzinárodné konferencie v Záhrebe a pozýval na ne ľudí z mnohých krajín, až kým mu nevrátili pas. Medzitým on a jeho rodina založili organizáciu Centrum pre rodinu, cez ktorú mohli poskytovať pomoc tehotným ženám žijúcim v chudobných podmienkach, ako napríklad detské oblečenie, jedlo, kočíky, plienky a iné. Podobné základné nevyhnutnosti – nielen pre bábätká – naliehavo potrebovali aj prichádzajúci utečenci a iní obyvatelia. Preto Centrum pre rodinu začalo venovať pozornosť prijímaniu a rozdávaniu materiálov pre všetkých v núdzi. Keď sme sa

presvedčili, že Centrum pre rodinu poskytuje pomoc všetkým bez ohľadu na ich národnosť alebo náboženstvo (v skutočnosti väčšina zbierok išla na pomoc moslimom), začali sme dovážať kamióny plné darov zo Škótska do Marijových starých železničných skladov. Pri každej návšteve sme mali možnosť Marija lepšie spoznať a tiež jeho ženu Darku aj ich deti a často sme u nich strávili jednu noc, kým sme vyrazili späť domov. Bol to muž podmanivého intelektu so záľubou vystupovať na verejnosti, ktorý nás ustavične zasypával slovami múdrosti a filozofickými poznatkami. Nehanbil sa hovoriť o svojich rôznych pôsobivých úspechoch, ale často k tomu hneď dodal: „Mojím najväčším životným úspechom je to, že som stretol Darku a oženil sa s ňou... Druhým najväčším úspechom je mojich päť detí... len ľutujem, že sme ich nemali viac...“ O rodine, jej kráse a dôležitosti, hovoril veľmi hlbavo a úprimne.

Veľkú časť zbierok sme spolu s Marijom dodávali do provízorneho utečeneckého tábora, ktorý bol plný hlavne žien a detí. V týchto drevených chatkách, ktoré pôvodne postavili pre migrujúcich robotníkov, žila skupina žien a detí z mesta Kozarac v severnej Bosne a Hercegovine. Napriek prežitej traume, alebo možno práve pre ňu, sa niektorí z nich chceli porozprávať o hrôzach, ktoré prežili. Pred vojnou bola prevažná väčšina mesta moslimská. Túto oblasť istý čas riadili Srbi a obyvatelia Kozaracu boli jedni z prvých, ktorí okúsili zlo „etnických čistiek“. Tieto ženy nám povedali, ako Srbi začali ostreľovať mesto, a ony utiekli do lesa. Keď sa už poslední moslimskí bojovníci nakoniec vzdali, počuli Srbov oznamovať cez megafón, že tí, čo sú v lese, sa majú vzdať, vyjsť na cestu a že nikomu neublížia. Z lesa vyšli davы ľudí, mávali bielymi vlajkami a zhromaždili sa na ceste. V tom momente začali lietať granáty, ktoré mnohých zabili alebo zmrzčili. Keď sa ostreľovanie skončilo, srbskí vojaci zoradili všetkých, čo prežili, a oddelili od nich mužov vo vojenskom veku. Tých, ktorí boli označení za lídrov alebo vysokopostavených členov komunity, zastrelili alebo im podrezali hrdlá na kraji cesty.

Niektoré ženy videli, ako sa to stalo ich manželom, otcom a synom. Ostatní muži boli odvedení do novozriadených zberných táborov. Tieto ženy, natlačené vedľa seba v chatke, nám rozprávali svoj príbeh vo viere, že nikto vo svete nevie, čo sa tam deje. Trvali na tom, že sa s nami podelia o jedlo, ktoré sme priniesli, a tiež prosili, či by bolo v poriadku, ak by sme odložili štvrtinu prinesených darov a prepašovali ich utečencom, o ktorých vedeli, že sa ešte ukrývajú v severnej Bosne a Hercegovine a majú oveľa väčší hlad ako ony. Po takýchto stretnutiach som mal zmiešané pocity. Po každom jednom hrôzostrašnom príbehu som bol čoraz viac pobúrený a nahnevaný na týchto „barbarských četnikov“. Bolo pre mňa ťažké zostať nestranným v tejto vojne, ktorej súčasťou som nebol, alebo si pripomínať, že zatiaľ som počul iba jednu stranu tohto tragického príbehu. No veľmi často na mňa hlboko pôsobila láskavosť a sila ducha tých, ktorí opisovali svoj osud, a nikdy predtým vo svojom živote som sa tak netrápil nad otázkou, ako odpustiť. Ak sa vo mne začína stupňovať hnev a predsudky voči Srbom páchajúcim tieto zločiny, ako môžem ja, kresťan, očakávať od tých, ktorí naozaj pretrpeli toto zlo, aby odpustili? Ako by sa to mohlo stať? Ako by tu opäť mohol zavládnuť ozajstný mier?

Niekedy sme prechádzali východne okolo Záhrebu a išli sme po neoznačených cestách (keďže stará diaľnica bola zbombardovaná) do Slavonského Brodu. Toto mesto ležalo na rieke Sáva, ktorá oddeľuje Chorvátsko od Bosny a Hercegoviny, a bolo ostreľované rôznymi spôsobmi spoza pomaly tečúcej rieky. Cestné mosty boli v polovici prelomené a budovy popri rieke mali v každom okne a dverách zapreté drevené dosky na ochranu. Potom, čo sme starostlivo porozdávali jedlo z nášho kamióna ľuďom v dlhom rade s plastovou taškou v rukách (bol to praktický spôsob, ako rozdávať prídeľy, a oni s tým súhlasili), ponúkli nám nocľah v malom dome na kopci za mestom, kde v tom čase žili postarší manželia – utečenci zo severnej Bosny a Hercegoviny. Večera sa niesla

v trápnom tichu, keďže sa naše predošlé pokusy o konverzáciu skončili fiaskom (po anglicky hovorili ešte horšie ako my po srbochorvátsky). No potom sme si s Mladenom, naším hosťiteľom, sadli vonku, pili slivovicu a po niekoľkých štamperlíkoch sme zistili, že si začíname trochu rozumieť. Vysvetlil mi, že jeho vlastný dom stojí na pláni, ktorá, ako bolo vidieť, sa tiahne v diaľke na druhom brehu rieky. Teraz bolo toto územie obsadené Srbmi. Mladen mal malý pozemok a pár slivkových stromov. Aj slivovica, ktorú sme pili, bola vypálená z jeho sliviek. Všetko, čo by uniesli, mali už zbalené (aj túto slivovicu). Ale ešte predtým, ako utiekli, zobral do rúk sekeru a pozotínal svoje drahocenné slivky. Možno v jeho dome teraz žijú Srbi, ale rozhodne si neužijú jeho slivky. Tu sa horko rozosmial a snažil sa ma presvedčiť, možno aj seba, že to je skôr vtipná historka ako príbeh o obrovskej nenávisti.

Pojmy ako „utečenci“ a „vysídlení“ sa mi znepáčili. Chápem, že sú to nevyhnutné a užitočné slová na označenie ľudí, ktorí utiekli zo svojich domovov. Lenže som si uvedomil, že kým som nestretol a nespoznal skutočných ľudí patriacich do tejto kategórie, tieto pojmy vytvárali v mojej mysli mylné stereotypy. V ďalšom záhrebskom tábore som počas konverzácie s jedným sympatickým, výrečným pánom stredného veku a s iskrou v očiach zistil, že bol kedysi výkonným riaditeľom dopravnej spoločnosti s obrovským vozovým parkom pre nákladniaky. Skutočnosť, že v tom danom momente som to bol ja, kto viedol nákladné auto a prinášal mu pomoc, aj keď som mal biednejšie vzdelanie a oveľa menej životných skúseností a vedomostí o organizovaní nákladnej prepravy tovaru, mi nedala dôvod na to, aby som sa cítil voči nemu nadržane. Hoci sa mi to ťažko priznáva, niekedy som sa takto cítil: na jednej strane ja – darca, na druhej cudzinec – príjemca. Ja mám moc, on ju nemá. Začal som si uvedomovať, že táto práca je naozaj veľmi nebezpečná.

Zatiaľ sa Marijovi podarilo nájsť spôsob, ako dodávať naše zbierky šatstva tým, ktorí to najviac potrebujú. Uvedomil si,

že pre mnohých je táto novovzniknutá závislosť od darcov najväčším utrpením. V záujme rešpektovania ich dôstojnosti využil nejakú halu alebo väčší priestor, kde porozkladal oblečenie na stoly v dlhých radoch. Potom začal pozývať ľudí, aby prišli a vybrali si, čo si len prajú, aby „to mohli podarovať núdzným, ktorých poznajú“. Takto našiel spôsob, ako prísť a vybrať si oblečenie, ktoré ľudia potrebujú a ktoré sa im páči, ale bez verejného poníženia.

A tak sme pokračovali v tejto práci, kamión za kamiónom, všetky plné neustále rastúcich návalov zbierok zo Škótska. Julie sa na moju radosť rozhodla pomáhať aj naďalej a teraz bola mojím spolujazdcom na väčšine ciest. Ako sa objem darov zväčšil, bolo nám jasné, že taký malý nákladiak nie je najefektívnejším spôsobom prepravovania veľkých množstiev tovaru na veľké vzdialenosti. Potrebovali sme niečo väčšie. Aby sme mohli šoférovať najväčšie typy kamiónov, museli sme si spraviť skúšky na vodičský preukaz pre ťažké nákladné vozidlá, a tak sme v novembri 1993 začali navštevovať kurz na severe Škótska v meste Inverness, kde sme bývali u Julijnej rodiny (ktorá bola jedným z najväčších podporovateľov našej činnosti, ešte skôr než som Julie stretol). Veľmi som sa naľakal, keď po niekoľkých spoločných hodinách bolo úplne jasné, že Julie je oveľa lepší šofér ťahača s návesom, ako som ja. V skutočnosti po prvej „hodine“ s Julie za volantom jej inštruktor s nedôverčivým tónom v hlase povedal: „Ty si zo mňa robíš žarty, čo? Ty nie si začiatovníčka a už si tieto vecičky šoférovala predtým, však?“ Stislo mi srdce a vyliezol som za volant, keďže som bol na rade.

„Ty na tom asi potrebuješ viac zapracovať,“ taktne povedal na konci mojej jazdy, „hlavne na kruhových objazdoch.“

To bolo od neho milé, keď beriem do úvahy, že jeden šofér musel drasticky skrútiť volant, aby sa vyhol môjmu návesu. Dovtedy som nechápal, čo všetko sa musí zväžiť pri šoférovaní 16-metrového vozidla, ktoré sa v zákrutách ohýba. Pri jeho milých slovách sa mi v žalúdku vytvorila hrča a počas

nasledujúcich týždňov to prerástlo skôr do paniky. Dôvodom mojej úzkosti neboli ani tak myšlienky na náraz do ostatných vodičov na kruhovom objazde alebo zdemolovanie čerpacej stanice jedným nemotorným ťahom obrovského návesu. Skôr to boli predstavy, ako doma v Dalmally hovorím svojim kamarátom, že Julie urobila skúšky a ja nie. To by im poskytlo zásobu vtipov na moje margo na dlhé roky.

A nakoniec to aj tak dopadlo. Julie skúšky spravila na jednotku a ja som prepadol. (Áno, môj náves zablúdil do druhého pruhu, zatiaľ čo som vyjednával s kruhovým objazdom.) Ospravedlňoval som sa, že mám nevýhodu, lebo moju predchádzajúcu skúšku na vodičák som absolvoval v starom Land Roveri v susediacej dedine Inveraray (ktorá nemá kruhové objazdy), ale to mi u inštruktorov nijako nepomohlo. Veľmi sa mi uľavilo, keď som prešiel na druhýkrát, a netrvalo dlho, kým sme kúpili obrovský 44-tonový kamión s návesom. Julie mala vo zvyku dávať mená našim kamiónom a nikdy som ani nezistil prečo, ale tento nazvala „Mária“, čo je asi to najnepravdepodobnejšie meno, ktoré by som použil na pomenovanie gigantického monštra. Veľmi nás potešilo, čo všetko sa do tohto kamióna zmestilo, najmä keď sme sa zrazu ocitli v oveľa väčšom návale príspevkov od ľudí ako kedykoľvek predtým.

Niekoľko mesiacov sme sledovali znepokojujúce udalosti, ktoré sa odohrávali v Srebrenici. Bolo to ďalšie moslimské mesto na území ovládanom Srbmi, ktoré bolo neskutočne preľudnené a teraz ho obklopovali nepriateľské zložky. Tak ako aj ďalšie mestá v podobnej situácii, aj toto bolo vyhlásené Organizáciou Spojených národov (OSN) za „bezpečnú zónu“ a sľubovali im, že zabezpečia ochranu tým, ktorí tu hľadajú úkryt. V júli 1995 bolo viac než 30-tisíc moslimov doslova natlačených na mieste, ktoré bolo doteraz mestečkom v malom údolí ohraničenom strmými svahmi. V každej budove bolo plno ľudí a tisíce spali na uliciach. Ako čas plynul, mnohí zomreli od hladu, no ešte viac ich bolo zastrelených pri útokoch z okolitých vrchov. Nakoniec, zatiaľ čo sme to my a celý

svet s nedôverou a hrôzou sledovali, srbskí vojaci vpadli do mesta. Štyristo holandských vojakov mierových síl sa vzdalo bez akejkoľvek strelby. Srbi potom z davu povyberali moslimských mužov vo vojenskom veku, odviedli ich do opustenej továrne a zavraždili viac než osemtisíc z nich za dva dni. Veľa žien (mnohé boli pred tým znásilnené) a detí muselo utiecť cez okolité lesy. Väčšina sa dostala do Tuzly, najbližšieho mesta, kde nedávno narýchlo postavili provizórny stanový tábor na bývalom letisku. To všetko sa odohralo pred očami sveta. Vždy sme boli dobre informovaní vďaka pravidelným správam. Okrem hnevu, ktorý som cítil voči Srbom, vo mne zúrila zlosť voči OSN a našej vlastnej vláde, že dovolili, aby sa toto vopred naplánované zverstvo odohralo na mieste, ktoré predtým trúfalo označiť za „bezpečnú zónu“. Hanbil som sa.

Hneď po tejto udalosti k nám rýchlejšie než kedykoľvek predtým začali prúdiť príspevky od pobúrenej verejnosti aj potravinových spoločností, ktoré nám ponúkli palety plné múky, cukru, konzerv a mnoho iného. A teraz, s obrovským a vzácnym nákladom, sme sa vybrali na cestu s naším novým návesom a boli sme odhodlaní priviesť túto zbierku ženám a deťom, ktoré nedávno prišli do Tuzly. Nebola to pre nás ľahká úloha, keďže jediná cesta tam viedla cez vnútrozemie Bosny a Hercegoviny, kde ešte stále zúrila vojna. Vedeli sme, že náš veľký kamión nie je uspôsobený na horské cestičky, a preto budeme potrebovať navigáciu. Dohodli sme sa teda na spolupráci s ďalšou britskou dobročinnou organizáciou, ktorá rozvážala pomoc v Bosne a Hercegovine malými kamiónmi.

Stretli sme sa s nimi v chorvátskom Splite v akejsi priemyselnej budove a v neúprosnej horúčave sme vyložili náš náklad do ich piatich nákladiakov. Keď sme si konečne trochu zaplávali v Jadrane, vybrali sme sa na sever. Julie a ja sme teraz šoférovali jeden menší nákladiak spolu s našimi novými kolegami. Po dvojdňovej jazde sme zanechali asfalt a vydali sa na bezpečnejšie cesty po lesoch. Zdali sa mi veľmi povedomé, lebo mi pripomenuli cesty, na ktorých som sa v Škótsku

učil šoférovať. Aj okolitá krajina mi bola povedomá, hoci tieto vrchy boli trochu vyššie a majestátnejšie ako tie, čo som poznal z domova. No čoskoro som si uvedomil, že naše kamióny, na rozdiel od áut, na ktorých som jazdil predtým, nie sú iba štvorkolesové vozidlá a nie sú vhodné na tento terén. Cesta začala hrboľatieť a svah bol strmší. Kolesá sa začali pretáčať a ja trápiť. A moja rastúca úzkosť nebola spôsobená len nevhodným vozidlom, v ktorom sme sa ocitli. Tiež som si uvedomil, že niektorí členovia nášho nového tímu akosi viac bažili po vzrušení než po bezpečnom dovezení pomoci. Keď sme boli severne od mesta Mostar, videli sme a počuli, ako v diaľke vybuchujú granáty. Zhrozil som sa, keď som počul jedného z našich šoférov, ako navrhuje ísť bližšie k ešte stúpajúcemu dymu, aby sme „zistili, čo sa deje“. Zdalo sa mi, akoby sa niektorí hrali na vojakov. Keď sme zastavili na základni OSN po radu, kadiaľ je bezpečnejšie postupovať, niektorí naši šoféri presvedčili vojakov, aby im dali svoje gumolomety a mohli s nimi zapózovať na fotke.

Po prvýkrát som začínal chápať, prečo niektoré väčšie organizácie vnímajú snahy menších charít ako amatérske a nebezpečné. Keď sme si vonku prichystali nocľah vedľa našich zaparkovaných kamiónov, Julie a ja sme ticho diskutovali o našich obavách z práce s týmito ľuďmi, ale bolo nám jasné, že teraz sme už v takej časti centrálnej Bosny a Hercegoviny, ktorú ani jeden z nás nepozná, a preto nemáme inú reálnu možnosť, ako ísť s nimi do Tuzly. A k tomu sme ešte potrebovali doma ubezpečiť všetkých darcov, že ich dary boli bezpečne dovezené. Do svojho spacáka som liezol v zlej nálade. A aby toho nebolo málo, naši kolegovia nedoniesli dostatočné zásoby jedla, a keď idem spať hladný, vždy sa potom ľutujem. V noci sme sa zobudili nato, že po nás prebehuje svorka divokých psov. Bol to ten najčudnejší pocit. Prešli po našich spacákoch bez akéhokoľvek záujmu o nás a stratili sa v čiernočiernej tme. Rozmýšľal som, čo sa stalo ich majiteľom a odkiaľ alebo kam utekali.

Nasledujúci deň sa cesty zhoršili. Väčšie kamióny ťahali ostatné nahor strmými kopcami a postupovali sme žalostivo pomaly. Pre vlastnú bezpečnosť sme sa potrebovali dostať do Tuzly pred zotmením, ale bolo to stále viac a viac nepravdepodobné. Ako sa tak popoludnie vlieklo, čoraz viackrát sme museli zastaviť pre defekt a bál som sa, že niektoré kamióny sa pokazia natoľko, že ich neopravíme. Začalo sa stmievať a nekonečný tmavý les na oboch stranách cesty sa zdal čím ďalej tým hrozivejší. Keď sa naša situácia zdala celkom bezútešná, objavila sa za nami kolóna nórskeho kamiónov. Títo priateľskí civilisti spolupracujúci s OSN zbadali, že máme akýsi problém, zastavili a spýtali sa, či nám môžu pomôcť. Boli takí milí, že sa z nás nesmiali a povedali, že nás odprevadia do svojej základne v Tuzle a budú nás ťahať, kedykoľvek bude treba. S pomocou týchto neočakávaných anjelov strážcov sme začali neustále napredovať. Nakoniec sme došli do základne OSN o tretej ráno, kde sme všetci od vyčerpanosti upadli do hlbokého spánku. No ešte predtým Julie využila šancu, aby mi povedala, že v poslednej časti tejto nočnej cesty šoférovala jedno z obrovských terénnych vozidiel. Povedala mi to, akoby sa jej práve splnil celoživotný sen. Začal som si myslieť, že je asi predsa len trochu divná.

Ráno sme vyrazili do Tuzly, kde nás privítal vďačný, no očividne unavený starosta. S radosťou sme vyložili náš drahocenný náklad – tisíce debničiek so suchými potravinami, mydlom a plienkami – do malého provizórneho skladu, odkiaľ sa odnášali menšie množstvá utečencom na letisku. Neskôr sme sa aj my vybrali do tohto obrovského tábora, kde bolo 30-tisíc ľudí. Prechádzali sme uličkou medzi stanmi. Videli sme, ako si jedno dievča snaží umyť vlasy vo vedre, zatiaľ čo hneď vedľa staršia pani so šatkou na hlave sa usiluje založiť oheň z kopy kartónu. V jednom stane zdravotníci práve vyšetrovali podvyživené deti s vyciveným pohľadom. Uvedomil som si, že len pred desiatimi dňami padla Srebrenica. Tieto ženy a deti sedia vonku pred stanmi, vychudnutí a spálení

slnkom, a pred desiatimi dňami videli okrem iných hrôz to, ako ich manželia, synovia a otcovia boli chladnokrvne zavraždení. Desať dní, počas ktorých vydesene utekali lesom. V ten deň sa jedna z nich, dvadsaťročná Ferida Osmanovičová, obesila pomocou šatky na strome. A zatiaľ čo ony si prešli týmto všetkým, ja som nariekal, že nemám dosť spánku a dobrého jedla.

Naši kolegovia z nedávnej cesty sa vydali na cestu späť do Splitu po tých istých cestách, po ktorých sme prišli, zatiaľ čo Julie a ja sme sa rozhodli risknúť to a ísť vojenskou helikoptérou, ktorú nám spomenuli Nóri. Oznámili nám, že sa máme zhromaždiť na neďalekej pristávacej ploche a čakať. Prvý deň nik nedorazil. Vojaci, ktorí s nami čakali, hovorili, že preto, lebo nenašli triezvych pilotov. Mysleli sme si, že žartujú, no keď tam na druhý deň konečne pristála mohutná helikoptéra, vyšla z nej ukrajinská posádka, aby vyložila náklad, a vskutku boli jej členovia veľmi opití. Naši nórski priatelia nám povedali, že letieť v tejto helikoptére je dovolené len s nepriestrelnou vestou. My sme nijakú nemali, a tak sme našu situáciu vysvetlili istému dozorcovi OSN, ktorý tiež čakal na odvoz do Splitu. Ochoťne nám ponúkol akési modré poštové vaky a povedal, že sú rovnakej farby ako zvyčajné nepriestrelné vesty.

„Len ich pevne držte pri nastupovaní a posádka si to nevšímne,“ poradil nám.

Mal pravdu. Ako sme nastupovali do prázdnej kabíny, ktorá pripomínala jaskyňu, posádka na nás prihlúplo civela s opitým úšklabkom a zaslzenými očami a ja som si uvedomil, že by sme mohli v rukách držať čokoľvek alebo aj nič a im by to bolo jedno. Táto ozruta nás pohltila ako Jonáša veľryba a vzlietli sme. Počas letu sme neustále nadsakovali, keďže piloti lietali „takticky“, čo znamenalo, že sme leteli strašne nízko, vinuli sme sa okolo kopcov a v údoliach sme sa hojdali z jednej strany na druhú. Podľa všetkého to bolo potrebné, aby bolo riziko zostrelenia minimálne, ale uvažoval som,

čo všetko z toho bolo spôsobené opitosťou. Tak či tak som si v duchu želal vrátiť sa späť na lesné cesty. Nakoniec sme však bezpečne pristáli v Splite, kde na nás verne čakala Mária, náš veľký kamión, aby nás zobrala domov. Aj by sme ju vyobjmali, keby sme mali dostatočne dlhé ruky.

2

Žena odetá slnkom

Bez činov zostáva i tá najkrajšia myšlienka bezcennou.
MAHÁTMÁ GÁNDHÍ

Potok Orchy bol počas nášho detstva aj neskôr naším priateľom hlavne v dňoch, ako bol tento. Ustavične pršalo a na cestu, ktorá nás jediná spájala so svetom, sa začali liať prúdy vody. Zväčša sme boli rozrušení z predstavy, že vyliaty potok nás odreže od zvyšku našej dediny Dalmally o to viac, že sme preto nemohli ísť do školy. Orchy bola naším „vodným“ ihriskom, kde sme sa hrávali v každom čase. V teplé letné dni sme zobrali nafukovacie člny ku Corryghoil, tichej hlbocine s piesočnatým brehom, a odtiaľ sme plávali dolu studenou vodou. Niekedy nás otec odviezol s člnom až k úbočiu, odkiaľ sme sa mohli splavovať vodopádmi a popod prevísajúce konáre až dole k starému kamennému mostu. V zime občas rieka zamrzla natoľko, že sme sa zišli s kamarátmi z druhého brehu a „korčuľovali“ sme sa v teniskách alebo sme hrali „hokej“ s kameňom namiesto puku. Na jeseň sme trávili hodiny lovením lososov, ktoré sa úporne plavili hore prúdom, aby nakládli ikry. Stálo to za to čakanie, keď sme boli úspešní a vracali sa víťazne domov s lahodnou rybou a nadšenými príbehmi z lovu.

No v tento neskorý jesenný deň roku 1983 sme s obavami pozorovali, ako voda pomaly zaplavuje polia pod našim domom a ako naši susedia Alasdair a Donald zaháňajú svoje ovce vyššie. Nasledujúce ráno sme sa totiž mali vydať na dlho

očakávanú cestu do Juhoslávie. No ešte predtým, než sme autom mali vyraziť do Londýna na letisko, nastala povodeň, a rieka natoľko zaplavila cestu, že sa nedalo po nej prejsť. Vtedy nám otec prezradil, že myslel dopredu. Naše auto už skôr zaparkoval ďalej, na miesto, kde voda nedosiahla, a potom sa vrátil pešo domov. Dal nám baterku a nasmeroval nás na zablatený chodník, ktorý viedol ponad zaplavenú cestu. A teda na začiatku nášho dobrodružstva, ktoré nám zmenilo život, sme museli prejsť tmou a dažďom, po kolená v blate, s batožinou na chrbte a s úsmevom na perách, že náš otec je vždy o krok vpred.

Všetko sa to začalo pred pár týždňami, keď sme sedeli v kuchyni pri raňajkách a moja sestra Ruth, ktorá bola práve doma z výšky, zdvihla oči od novin a zvolala: „Pozrite sa sem! Vraj sa objavili správy o tom, že Panna Mária sa zjavuje nejakým tínedžerom v akomsi meste Medžugorie v Juhoslávii!“ To vyvolalo vzrušenú debatu. Boli sme nábožná katolícka rodina a poznali sme miesta ako Lurdy, kde sa v minulosti zjavila Panna Mária. Dokonca sme pred rokom išli na rodinnú púť do Fatimy v Portugalsku. No na to, že by sa Panna Mária mohla zjaviť aj v našej dobe, sme nikdy nepomysleli.

„Mami, ak je to čo i len trochu pravda, mali by sme ísť,“ prosili sme ju. Rodičia nám povedali, že oni teraz ísť nemôžu, keďže Vianoce boli pred dvermi a oni mali plno práce s opravou penziónu (bývali sme v starom dome, ktorý slúžil aj ako ubytovňa pre poľovníkov a rybárov). Neustále sme naliehali a nakoniec nás zaskočili návrhom, že by sme mali ísť sami. Ruth a jej priateľ Ken mali devätnásť, môj brat Fergus šesťnásť a ja pätnásť rokov. Odo dňa našej raňajšej debaty až po tú povodeň sme sa dozvedeli, že Medžugorie sa nachádza blízko mesta Mostar, ale inak sa nám nič iné nepodarilo zistiť. Ani len to, ako sa tam dostaneme z letiska v Dubrovniku alebo kde by sme tam mohli prespať. „Bude to dobrodružstvo,“ povedali sme si my aj zopár našich bratrancov, sesterníc a niekoľko kamarátov z výšky, ktorí sa k nám pridali. A tak

nás bolo dokopy desať, ktorí sme nastúpili na let z Heathrow do Dubrovníka, niektorí od pása dolu zablatení.

V prenádherom historickom Dubrovniku, ležiacom pri trblietavo modrom Jadrane, sme si našli ubytovanie u istého muža, ktorý poznal len jednu anglickú frázu – asi ju pochopil z amerických filmov. „Spomal, ty hajzel!“ skríkol s úsmevom ako odpoveď na každú našu otázku. Ak sme to správne pochopili, jeho nocľaháreň bola ilegálna, keďže ju spravoval súkromne, čo bolo, samozrejme, za komunizmu zakázané. Nasledujúce ráno sme zistili, že počas sviatkov nepremáva verejná doprava, a nakoniec sme sa rozhodli požičať si na cestu ďalšie autá. Čoskoro sme už brázdili po peknom pobreží a potom sme zamierili k strmým horám, ktoré viedli do Mostaru, zatiaľ čo sme sa stále smiali na príhode z predošlej noci s chlapom „ty hajzel“. Dobré sme vedeli, že polícia ani komunistické orgány neboli ani trochu nadšené z údajných zjavení v Medžugorí a už vôbec nie z cudzincov, ktorí tam cestovali. Dokonca pred naším odchodom zo Škótska volali našim rodičom z juhoslovanskej ambasády, že je to od nich nezodpovedné, keď nám dovolili ísť. A preto sme neboli nijako zvlášť prekvapení, keď nás niekoľko míľ od Medžugoria zastavil policajt a pýtal sa nás, čo tam robíme. Pustili nás po niekoľkých minútach, no príliš ich nenadchlo, keď sa Ken spýtal, ako sa odtiaľ dostaneme do dediny.

Napokon sme dorazili do cieľa, kde bolo zopár roztrúsených domov medzi vinohradmi a tabakovými poľami, a zaparkovali sme vedľa bieleho kostola, ktorý vyzeral priveľký na takú malú dedinu. Tiež sme si hneď všimli obrovský kríž na vrchole kopca nad dedinou. Večer sme išli do kostola a zostali sme v šoku z davu, ktorý v ňom bol, keďže to bol obyčajný pracovný deň. Ľudia sa modlili ruženec a už o chvíľu sa začínala svätá omša. Zdalo sa, že všetci vnútri sú miestni. Vysokí, vetrom ošľahaní muži s upracovanými rukami, staré panie odeté v čiernom a rodiny s malými deťmi spolu spievali a modlili sa z celého srdca. Podobnú svätú omšu sme ešte

nikdy v živote nezažili a tento neuveriteľný prejav viery sa nás hlboko dotkol. Po omši k nám prišiel kňaz, predstavil sa ako otec Slavko a spýtal sa nás, odkiaľ sme. Žasol nad tým, že sme pricestovali zo Škótska, a spýtal sa, kde sa chceme ubytovať. Povedali sme mu, že nevieme, a on nám vysvetlil, že v dedine nie sú hotely ani nocľahárne. Predstavil nás svojej sestre a jej rodine a oni hneď trvali na tom, aby sme u nich prespali. Mali troch synov v podobnom veku ako my a tiež bola u nich na návšteve ich sesternica z Austrálie Gordana. Okamžite nám všetko začala prekladať a robila tak aj v nasledujúce dni. Okrem rozprávania o talianskom futbale – pre ktorý sme mali rovnakú vášeň ako ich synovia – sme hovorili o nezvyčajných udalostiach, ktoré sa v dedine odohrávali.

Vysvetľovali nám, ako večer 24. júna 1981 dvaja tínedžeri z dediny kráčali popri ceste, keď zbadali nejakú ženu na svahu, v ktorej spoznali „Gospu“, čo je chorvátsky výraz pre Pannu Máriu. Nasledujúce dni sa k nim pridali ďalší štyria mládežníci, ktorí ju tiež uvideli a počuli, ako k nim hovorí. Povedala im, že je Panna Mária, Kráľovná pokoja. Hneď zo začiatku im hovorila aj toto: „Prišla som povedať svetu, že Boh existuje. On je plnosť života, a aby ste mohli mať túto plnosť a pokoj dosiahnuť, musíte sa vrátiť k Bohu.“ Odvtedy sa týchto šesť detí vídávalo a rozprávalo s Pannou Máriou. Po niekoľkých dňoch sa na tom kopci začali zhromažďovať tisíce miestnych, aby tam boli spolu s deťmi, ktoré pokľakli na kolená a zhovárali sa s niekým, koho nikto okrem nich nevidel. Ale ako sa začali šíriť správy a ľudia prichádzali z veľkej diaľky, komunistickému zriadeniu sa tieto verejné prejavy nábožnosti zne páčili, a preto ostro zasiahli. Mladých odviekli na psychiatriu, kde ich vypočúvali a hrozili im uväznením, ale ani jeden z nich neodvolal svoje tvrdenia, dokonca ani najmladší z nich, Jakov Čolo, ktorý mal len deväť rokov. Vydali zákaz zhromažďovania sa na vrchu, no namiesto toho každý večer davy ľudí zaplnili kostol, v ktorom odvtedy mali deti zjavenia. Miestny farár Jozo Zovko spočiatku pochyboval o tom, čo deti tvrdili,

no potom uveril a za svoje postoje a činy, ktoré konal v mene týchto detí, ho vzali do väzby na tri roky. Naši hostitelia nám skrze trpezlivú Gordanu objasnili, ako sa tento reťazec udalostí v ich dedine odohral, a tiež nám povedali o niekoľkých neobyčajných zázrakoch, ktorých boli svedkami nielen oni, ale aj mnoho tunajších obyvateľov. Napríklad často videli, ako slnko tancuje na oblohe (čo pripomínalo slávny úkaz, ktorého svedkom boli tisíce ľudí vo Fatime asi pred sedemdesiatimi rokmi). Mnoho ľudí sa uzdravilo z rôznych chorôb.

Fascinovali nás tieto príhody, opisované pokojným a vecným štýlom ľuďmi, ktorí boli zjavne pri zmysloch a pôsobili vyrovnane. Povedali nám, že existuje ešte mnoho ďalších príbehov a aj niekoľko divokých fám, ale oni nám hovorili len tie, o ktorých si boli istí, že sú pravdivé. Láskavosť tejto rodiny nás ohromila. Až po prvej noci sme v obrovských rozpakoch zistili, že nám ponúkli svoje vlastné postele, zatiaľ čo oni spali na zemi. Počas nasledujúcich dní našej krátkej návštevy, čo ako sme sa pokúšali, nepresvedčili sme ich, aby sme na zemi spali my namiesto nich. Vizionárov dobre poznali. Marko, jeden z bratov, nám dokonca povedal, že chodí s Mirjanou, najstarším dievčaťom zo šestice. Trvali na tom, že zariadia, aby sme mohli byť pri vizionároch v malej miestnosti kostola, keď budú mať zjavenie. A vskutku, ďalšie dva večery sme sa ocitli v malej preplnenej miestnosti hneď vedľa oltára. Tam sme sa s davom v kostole modlili ruženec spolu s mladými vizionármi, ktorí, opäť podotýkam, boli v podobnom veku. V istom momente sa všetci vizionári prestali modliť a súčasne zdvihli hlavu smerom k stene. Nastalo ticho. Videli sme, ako sa široko usmievajú a niečo hovoria, ale nič sme nepočuli. Zdalo sa, že vedú hlboký rozhovor s niekým, koho sme nemohli vidieť. Sedel som tak blízko nich, že som sa mohol natiahnuť a dotknúť sa Marije, ktorá pohybovala perami a vyzerala uchvátená a nadšená. Trvalo to niekoľko minút. Potom sa prestali pozeráť nahor a uvedomili si našu prítomnosť. Spoločne sme dokončili modlitbu ruženca.

Počas dní strávených v Medžugorí som pocítil hlbokú radosť, akú som ešte v živote neokúsil. Jasal som. Panna Mária prišla, aby nám povedala, že Boh existuje. Veril som jej každým kúskom svojho bytia. Rozhodol som sa na Máriino pozvanie odpovedať, ako som len najlepšie vedel.

Aj zvyšok našej výpravy zažil podobnú skúsenosť. Koľko sme sa len ten týždeň nasmiali i naplakali! Ako by sme prichádzali na to, kým v skutočnosti sme.

Koncom týždňa sme na vlastné oči videli, ako slnko na oblohe tancuje a vychádzajú z neho žiarivé farby. Bol to síce neveriteľný úkaz, no v našich srdciach sa už diali také veci, že sa nám to ani nezdalo ako najúžasnejší zážitok celého týždňa.

Domov do Škótska sme sa vrátili unavení a veľmi šťastní. Naši rodičia i starí rodičia, ktorí s nami bývali, a tiež dvaja spoľahliví kňazi nás čakali s magnetofónom v ruke a zoznamom otázok, ktoré sme mali zodpovedať skôr, než pôjdeme spať. Chceli sa presvedčiť, že sme sa nestali obeťami nejakého žartíka alebo ktoviečoho a chceli si dôkladne preveriť naše informácie vo svetle učenia Cirkvi. Mama s otcom sa k tomu stavali rôzne, no rozhodne nie cynicky. Keď sa pozerám späť, myslím si, že v tom momente, čo nám Ruth po prvýkrát prečítala novinový článok pri raňajkách, všetci sme v srdci vedeli, že je to pravda. Nevidím nijaký iný dôvod, prečo by nás rodičia povzbudzovali, aby sme tam išli. Teraz sa však chceli ubezpečiť a pripraviť si odpovede na otázky, ktoré nepochybne budú klásť druhí ľudia.

Naše zážitky a odpovede ich nadchli, no o to viac ich v nasledujúcich dňoch ohromilo, keď spozorovali zmeny, ktoré sa udiali v našom vnútri. Ich deti – tínedžeri – teraz ich povzbudzovali k spoločnej modlitbe, zatiaľ čo doteraz to boli vždy rodičia, ktorí boli iniciatívni. Videli, že sa v nás udialo niečo zásadné. Ruth medzitým napísala článok o našej skúsenosti, ktorý vyšiel v katolíckom časopise *Catholic Herald*. Na konci článku uviedli našu adresu, a tak nám začalo prichádzať množstvo listov od ľudí, ktorí chceli vedieť viac.

V najbližších týždňoch nám prišlo domov viac než tisíc listov, a zatiaľ čo sme my išli späť do školy, naši rodičia vlastnoručne písali odpovede. Jeden prišiel od ženy menom Gay Russellová z Malawi. Napísala, že je pilotkou, lietava malým lietadlom v Južnej Afrike a chcela by viac informácií. Mama jej poslala odpoveď. Zo všetkých listov, ktoré prišli, sme si tento pamätali najviac, aj keď sa nám už nikdy viac neozvala. Príbeh o nejakej panej, ktorá lieta po Južnej Afrike a rozpráva ľuďom o Medžugorí, sa stal rodinným vtipom. Vtedy sme nevedeli, že o dvadsať rokov, za úplne iných podmienok, sa opäť stretne s Gay v jej africkom dome a vďaka tomuto spoločnému stretnutiu sa stane niečo výnimočné.

Po dvoch mesiacoch, keď dopísali všetky odpovede, sa naši rozhodli ísť do Medžugoria. Tam zažili niečo podobné ako my, a keď sa vrátili, boli presvedčení, že Mária, Božia Matka, sa naozaj zjavuje na zemi v našich časoch s odkazom pre ľudstvo. Cítili, že Boh ich volá, aby z nášho rodinného domu a penziónu spravili „dom modlitby“, miesto, kde by ľudia mohli prísť na duchovnú obnovu a tráviť čas s Bohom. Času, ktorý venovali bežným hosťom (tí si poväčšine prišli zarybáriť alebo loviť jelene), si začali vyhradzovať na organizovanie duchovných obnov. Najväčšia izba v dome sa zmenila na kaplnku, biliardový stôl nahradil oltár a po nejakom čase sa názov nášho penziónu Craig Lodge zmenil na Craig Lodge – Rodinný dom modlitby. Okrem množstva návštevníkov, ktorí prišli na deň či dva, boli aj takí, ktorí ostali dlhšie, a čoskoro sa tu zrodilo spoločenstvo (nazvané Križevac podľa kopca v Medžugorí). Jeho súčasťou boli mladí ľudia, ktorí s nami bývali a chceli zasvätiť svoj čas prehlbovaniu viery a rozpoznavaniu svojho povolania alebo niekedy len hľadali útočisko, kde by mohli pookriať od ťažkostí života.

Náš idylický vidiecky domček sa stal čulým centrom. Vyrastal som v penzióne, odkedy si pamätám, a bol som teda zvyknutý, že v našom dome boli rôzni ľudia. Tiež to nebolo prvý raz, čo rodičia urobili dramatické rozhodnutie, ktoré

zmenilo život rodiny. Pred dvoma rokmi sme si adoptovali Marka, sedemročného chlapca so strašným kožným ochorením, ktorého rodičia opustili v jednej glasgowskej nemocnici. Keď som mal dvanásť, s prekvapením a rozpačito som zistil, že už nie som rodinné „bábätko“. Zrazu sme mali medzi sebou chlapca s vážnou poruchou správania a sklonsmi k obrovským výbuchom hnevu. Veľmi rýchlo sme sa od tohto mestského chalana naučili širokú škálu nových nádvok a urážok. No Mark sa zanedlho stal naším mladším bratom. Netrvalo dlho a adoptovali sme si ho. Nielenže sa stal stálym členom našej rodiny, ale bol aj neuveriteľným poťahnaním pre nás všetkých.

Lenže to posledné rozhodnutie mojich rodičov – otvoril dvere novej invázii do rodinného priestoru akokoľvek pozitívnej – bolo pre mňa často ťažko prijateľné. Nepretržite k nám prúdili návštevníci a hranice nášho súkromia boli niekedy nejasné. Môj spoločenský život som trávil s priateľmi, s ktorými som vyrastal v Dalmally, a keď som mal už dosť rokov, trávil som veľa času mimo Craig Lodge športovaním alebo chodením do miestneho baru. V takejto spoločnosti som skoro nikdy nespomínal svoju vieru, náš dom modlitby ani zážitky z Medžugoria. Bolo to, akoby som viedol dvojaký život. Nestratil som vieru a modlil som sa každý deň, ale okrem rodiny som o tom s nikým nehovoril. Najbližším priateľom mi bol môj brat Fergus a boli sme súčasťou úzko zomknutej skupiny kamarátov z detstva. Odmala sme boli zbláznení do tzv. šinty (športu zo škótskej vysočiny, ktorý je často nespravodlivo označovaný za násilný) a skoro každú sobotu sme hrali za náš miestny tím Glenorchy. Šinty je porovnávané s rôznymi podobnými športmi a tí, čo ho vidia po prvýkrát, ho často volajú pozemný hokej bez pravidiel. No bola to moja vášeň. Mal som rád hru samotnú, ale aj skutočnosť, že skoro všetci moji spoluhráči sú kamaráti, s ktorými som vyrastal. Na základnej škole sme vyhrali Škótsky pohár a odvtedy sme držali spolu. Náš skorý úspech nám dal nádej, že jedného dňa

sa staneme národnými šampiónmi najvyššej ligy, čo sa našej dedine nikdy nepodarilo, ale postupom času náš úspech slabol. Pravdepodobne pre množstvo času, ktorý sme trávili v bare namiesto tréovania na ihrisku.

Po zápasoch sme v sobotu večer chodievali do miestnej krčmy alebo do okolitých miest a dedín na tancovačku alebo párty. Často sa stávalo, že Fergus a ja sme ráno zaspali a zmeškali svätú omšu, a tak sme zvyčajne strávili nedeľné popoludnie v aute, aby sme sa dostali na večernú svätú omšu, keďže blízko nás nebola žiadna. Omšu sme nevynechali ani jednu nedeľu, no poväčšine nás pritom bolela hlava aj hrdlo. Zvykli sme sa rozprávať o viere a modliť sa spolu. Vlastne sme to robili odjakživa, keď sme mali spoločnú izbu, ale nikdy sme o týchto veciach nehovorili s našimi kamarátmi, čo ako nám boli blízki. A tak sa dva svety, v ktorých sme žili, začali od seba vzdalovať a moja radosť vyprchávala. No nikdy som vieru nestratil, ani hlbokú úctu voči mojim rodičom a ich rozhodnutiam. Videl som, že to, čo robia, je nádherné a mení to život mnohých ľudí. Ich rozhodnutie nemalo nijaký svetský či finančný zmysel. Svojim návštevníkom navrhli, že môžu prispieť na pokrytie nákladov, ale tí, čo si to nemohli dovoliť, nikdy neboli odmietnutí. Po čase, aby nejako vyžili, predali svoje povolenie chytať lososy v rieke Orchy a naďalej všetkých s úsmevom vítali. Chýry o matkinej domácej polievke sa niesli široko-ďaleko a o otcových „medvedích“ objatiach ešte ďalej.

Ja som medzitým odišiel na juh do Stirlingu študovať dejepis, aj keď som cítil, že nechcem odísť z Argyllu. Väčšinu detstva som trávil lovením jeleňov či prácou vonku a nikdy som netúžil presťahovať sa do mesta, ani som neplánoval nijakú kariéru. Aj moji najlepší priatelia zostávali pracovať v okolí. No ja som mal v škole dobré známky, a pretože sa mi zdalo, že sa to odo mňa očakáva, išiel som na výšku. Najradšej som mal históriu, a preto som ju aj išiel študovať. V Stirlingu som sa však dlho neohrial. Doteraz som s hanblivosťou bojovať

nemusel, keďže som bol vždy v kruhu svojich najbližších, no v novom prostredí sa pre mňa stala zdrvivou prekážkou. Nedokázal som hovoriť s inými študentmi a už tobôž nie sa s niekým spriatelíť. Preto som každý víkend šiel stopom domov, aby som bol s kamarátmi a hral šinty. S dresom Glenorchy a šinty „hokejkou“ v rukách som bol na 90 minút opäť šťastný a sebavedomý. „Pekný zásah, Silák!“ kričali na mňa postarší muži z hľadiska, keď som získal loptičku alebo ju odrazil riadne vysoko (našťastie sa nápaditejšie prezývky ako Lišiak, Pelé či Smradoch ušli mojim spoluhráčom). Potom som sa vrátil späť do školy a utiahol som sa do svojej izby. Keď som to po šiestich mesiacoch vzdal a odišiel, skoro som zlomil mojej mame srdce. Vrátil som sa domov a začal pracovať v exteriéri – sadil som stromy s lesníkmi, ukladal som drevo na píle a napokon som skončil ako chovateľ lososov. Šesť rokov som pracoval v malom tíme, ktorý mal na starosti lososy plávajúce v obrovských sieťach na jazere Loch Craignish. Nachádzalo sa pri mori, relatívne ďaleko od verejných asfaltových ciest. Vládol tam úžasný pokoj a ja som si užíval tento tichý i keď náročný režim. Mal som priestor na rozmyšľanie i modlitbu a spriatelil som sa so svojimi kolegami. Myslel som si, že tu asi budem žiť a pracovať do konca života a väčšinou som bol so svojimi vyhlídkami spokojný, hoci dlhé, tmavé a chladné zimy vo mne často vyvolávali túžbu po exotických destináciách a nových zážitkoch.

No istý daždivý večer v novembri 1992 sme sa spolu s bratom Fergusom vybrali do baru na pivo. Vnútri bolo akosi ticho. V ten deň sa nekonal žiadny zápas v šinty, keďže ihrisko bolo premočené a veľa našich kamošov neprišlo. Rozprávali sme sa o tom, čo sme videli v správach. V jednej reportáži ukazovali, ako v Bosne a Hercegovine trpia ľudia, ktorí utiekli pred etnickými čistkami a teraz sa nachádzali v utečeneckých táboroch. Juhoslávia, ktorú sme navštívili ako tínedžeri, sa teraz menila na nepoznanie. V roku 1991 Slovinsko a Chorvátsko vyhlásili nezávislosť, čo v Juhoslávii spôsobilo

vojnu medzi dominantnými Srbmi a ostatnými národmi, ktoré sa chceli odtrhnúť. Rok nato v Bosne a Hercegovine, kde bývajú Chorváti, moslimskí Bosniaci aj Srbi, prepukla občianska vojna, hrôza, ktorá sa odohrávala pred očami sveta. V Medžugorí sa stále zjavovala šiestim mladým ľuďom Panna Mária, Kráľovná pokoja, a toto jej pomenovanie nabralo celkom nový zmysel. Jej posolstvá za tie roky obsahovali výzvy na mier a spôsoby, ako by sa dalo predísť vojnám, keby sme žili podľa evanjelia. Presne po desiatich rokoch, čo sa začala zjavovať v Medžugorí, padli prvé vojnové výstrely. Tento konflikt neustále narastal a vtedajšia Európa bola v šoku zo správ o krvavých masakroch, etnických čistkách a hromadnom znásilňovaní. Posolstvá Panny Márie, ich zmysel a naliehavosť, s akou ich hovorila, sme začali vtedy lepšie chápať. Tak sa zdá, že len málokto z nás, čo sme mali možnosť tieto posolstvá počuť a uveriť im, ich aj uviedlo do praxe.

Reportáž, ktorú sme vtedy videli, bola zameraná na tábor blízko Medžugoria a asi preto sme začali hovoriť o tom, ako by sme radi týmto ľuďom pomohli. Vedeli sme o jednej skupine v Londýne, ktorá prevážala pomoc do Medžugoria, a tak sme začali premýšľať, že by sme uskutočnili zbierku v našom okolí a potom ju odviezli spolu s nimi. Po záverečnej sme kráčali domov popri rieke, ktorá nám pred rokmi takmer zabránila vo výlete do Medžugoria, a teraz sme ešte s väčším nadšením diskutovali o návrate na to isté miesto.

Nasledujúci deň sme sa porozprávali o našom nápade so zvyškom rodiny a takmer okamžite, skôr ako by sme o tom dlhšie pouvažovali, sme rozbehli zbierku. Rodičia obvolali priateľov a pravidelných návštevníkov domu modlitby s otázkou, či by mohli pomôcť, a čoskoro k nám dovážali veľké zásilky potravín, oblečenia a liekov. Na naše veľké prekvapenie nám aj poštou prichádzali peňažné dary. Urýchlene sme si s Fergusom vybavili týždňovú dovolenku v práci a za darované peniaze sme si kúpili ojazdený Land Rover. Od organizátorov z Londýna sme sa dozvedeli, že práve takéto podobné

terénne vozidlá potrebovali na rozvážanie pomoci v hornatých častiach Bosny a Hercegoviny. Takže sme naplánovali vyraziť z Londýna spolu s konvojom, nechať zozbieranú pomoc aj auto v Medžugorí a potom letieť späť domov.

Sotva tri týždne po našom rozhovore v bare sme sa zrazu ocitli v nebezpečne preťaženom tereňáku na ceste z Londýna cez Lamanšský prieliv do Bosny a Hercegoviny. V práci nám nemohli narychlo dať viac ako týždeň dovolenky. Aby sme sa uistili, že sa za ten čas dostaneme tam aj späť, prehovorili sme kamarátov, aby nám odviezli auto do Londýna, zatiaľ čo my sme tam išli neskôr lietadlom, a tak sme mali jeden deň k dobru.

Takto sme dorazili do Medžugoria znovu s autom preplneným darmi pre ľudí, ktorých sme nepoznali. Mnohí z nich žili v opustených železničných vozňoch v neďalekom utečeneckom tábore. Boli sme tu po prvýkrát od našej návštevy na začiatku osemdesiatych rokov, teraz už ako dospelí muži. Spočiatku nás rozčuľoval pohľad na všetky tie hotely a ubytovne, ktoré tu vyrástli namiesto vinohradov. Potom sme však išli na kopec Križevac, modlili sa smerom nahor krížovú cestu, a keď sme sedeli pod obrovským bielym krížom na vrchole, uvedomili sme si, že všetky tie milosti, ktoré sme tu naposledy dostali, sa na nás vylievajú aj teraz. Domov sme sa vrátili so srdcom naplneným vďakou. A doma ma čakalo aj veľké prekvapenie. Do Craig Lodge po našej prvej oficiálnej zbierke ešte stále prichádzali hmotné i peňažné príspevky a z malého pramienka darov sa stal príval. Kôlne vedľa Craig Lodge, ktoré som si požičal od otca, sa zaplnili zdravotníckymi pomôckami, suchými potravinami, dekami a oblečením. Mama a jej priateľky mali plno práce s triedením a balením podarovaných vecí. Uvedomil som si, že sa musím rozhodnúť. Niekoľko dní som sa modlil i premýšľal, potom som podal výpoveď a svoj dom som ponúkol na predaj. Nebolo to ťažké rozhodnutie. Už nejaký čas som hľadal vo svojom živote niečo viac a toto bolo nečakaná príležitosť. Mama prednedávnom

zdedila od príbuzného dosť hodnotný obraz, ktorý predala, aby sme mali peniaze na kúpu malého nákladného vozidla. Keď práve nebudem spať v ňom, môžem spať doma v Craig Lodge, povedala mi. A teda bez nejakého harmonogramu či „veľkolepého“ plánu a bez akýchkoľvek predchádzajúcich skúseností som zrazu organizoval zbierky pomoci a ich dodanie do Bosny a Hercegoviny.

3

Malé skutky lásky

Tomu, kto je v núdzi, daj čo i len maličkosť.
Pretože to nie je maličkosť pre toho, kto nič nemá.
A nie je to ani maličkosť pre Boha, keď sme dali, čo sme mohli.
SVÄTÝ GREGOR NAZIÁNZSKÝ

Rodičia doma zatiaľ naďalej obvolávali všetkých svojich známych. Za tie roky sa v ich dome modlitby prestriedali tisíce ľudí a mnohí sa stali ich dobrými priateľmi. Keď im povedali, že sa snažíme pomôcť ľuďom v Bosne a Hercegovine, zmobilizovala sa nová armáda spolupracovníkov. Mame to nestačilo, a preto kontaktovala všetky katolícke farnosti v Škótsku, aby pomohli. Reakcia bola neuveriteľná. Telefón zvonil celý deň s ponukami pomoci. Každé ráno nám poštár prinášal hromadu listov, v ktorých sa nachádzali šeky od súkromných darcov a z cirkevných či iných dobročinných zbierok. Julie trávila hodiny písaním poďakovaní na stroji, zatiaľ čo ja som cestoval po celej krajine, aby som vyzdvihol darovaný tovar a priniesol ho späť do našich kôlní, kde sme veci preberali a pripravovali na odoslanie. Bola to namáhavá práca a nikdy by sme to nezvládli bez pravidelnej pomoci našich priateľov. Jedna z mojich najobľúbenejších činností bolo nakladanie do nákladiakov smerujúcich do Bosny. Cítil som obrovskú zodpovednosť za vyplnenie každúčkého centimetra priestoru tak, aby všetky tieto peňažne i časovo nákladné cesty priniesli vždy čo najviac pomoci tým, ktorí to potrebujú. Umiestňovanie predmetov rôznych tvarov, rozličnej hmotnosti a odolnosti bolo ako skladať 3D puzzle. Bolo to náročné aj fyzicky, čo bol aspekt, ktorý mi chýbal, odkedy som podal výpoveď

na rybacej farme, kde som šesť rokov neustále vykonával fyzicky namáhavú manuálnu prácu. Naproti tomu najmenej rád som mával prednášky a prezentácie pre ľudí, ktorí chceli počuť nové správy či spätnú väzbu. Teda aby som bol presný, domnieval som sa, že to bude moja najneoblúbenejšia činnosť, lebo nejaký čas sa mi darilo vyhýbať sa pozvánkam tak, že som presvedčil mamu alebo Julie, aby išli prednášať do kostolov, škôl a inde, zatiaľ čo ja som si príhodne naplánoval zbierku v inej časti krajiny.

V Glasgowe, najväčšom meste Škótska, nám prišiel na pomoc jeden skvelý manželský pár na dôchodku, John a Anna Boyleovci. V meste založili dobrovoľnícku skupinu a od mestského úradu sa im podarilo získať voľný sklad aj dodávku, s ktorou realizovali miestne zbierky. Ich aktivita sa stala najväčšou súčasťou našej činnosti. Voľný sklad sme jednoznačne uvítali, aj keď v skutočnosti nemal ideálne umiestnenie. Naš priestor sa nachádzal na štvrtom poschodí, takže všetok tovar sme museli prenášať vo veľmi starom výťahu. Keď sme pripravovali prepravu nákladu do zahraničia, skupina ľudí na štvrtom poschodí naplnila výťah, poslali ho dole, kde ho ďalší vyložili a preniesli do kamióna. Výťah sa neraz pokazil. Uvedomili sme si, že úrad vyšle technika na opravu obratom len vtedy, keď sa vo výťahu nachádza nejaká osoba. V inom prípade by sme hodiny, možno aj pár dní nemali možnosť dokončiť nakladanie. Neskôr sme zistili, ako sa dá preliezť do výťahu cez strechu, a tak sme to niekedy v krajnom prípade spravili a potom zavolali na úrad.

„Áno, niekto je vnútri,“ znela naša úprimná a pravdivá odpoveď. Myslím, že opravárom bolo jasné, čo sme spravili, keď prišli a vnútri našli jedného z nás natlačeného medzi balíkmi. No zdalo sa, že oni aj celé mesto nám chcú pomôcť v našom úsilí organizovať a prevážať zbierky. Síce zo začiatku nám väčšina podpory v Glasgowe prúdila cez kresťanské farnosti, keď sa o našej činnosti dozvedela moslimská komunita, tiež sa pripojila. Pravidelne vykonávali zbierky jedla v mešitách

a potom podonášali do nášho skladu obrovské množstvo materiálu. Mnoho ľudí z ázijskej komunity, hlavne pakistanského pôvodu, pracovalo v potravinových veľkoobchodoch a tí nám darovali prebytočné zásoby. No suchých potravín a konzerv nikdy nebolo dosť. Boli vždy na čele zoznamu naliehavých potrieb, ktorý nám posielali z Bosny a Hercegoviny. Začali sme oslovovať supermarkety, či by sme mohli zrealizovať potravinové zbierky. Dovolili nám umiestniť nákupný vozík pri vchode a rozdávať vchádzajúcim zákazníkom letáky s prosbou, či by nekúpili jednu položku zo zoznamu a neuložili ju do vozíka, keď budú vychádzať. Niekoľkí z nášho tímu si každý víkend vybrali iný obchod a takto oslovovali nakupujúcich. Ohromilo nás, koľko ľudí ochotne prispelo. Tiež to bol efektívny spôsob, pretože niekto z tímu bol aj vzadu v dodávke a venoval sa triedeniu a baleniu tovaru osobitne. Väčšinou sme sa vrátili do skladu neskoro večer so škatulami, ktoré boli označené nálepkami ako konzervovaná zelenina, cestoviny, cukor a iné, a hneď sme ich mohli odoslať. Skoro všetky takéto škatule na balenie sme dostali z liehovarov whisky. Boli mohutné a ideálne na náš cieľ, no tiež vedeli spôsobiť rozruch a úžas pri hraničnej kontrole. Colníci a policajti často stáli s otvorenými ústami, keď sme na ich výzvu otvorili zadnú časť kamióna, aby ho mohli skontrolovať, a hneď sa domnievali, že sme pašeráci whisky, nie humanitárni pracovníci. Zvyčajne boli sklamaní, keď sa pozreli dovnútra škatúl a zbadali ich dosť všedný obsah. Postupom času sme si začali pri supermarketových zbierkach všimáť ďalší zaujímavý vzorec. V znevýhodnených častiach Glasgowa, ktoré v Británii patria k najchudobnejším oblastiam a mnoho ľudí tam býva v sociálnych bytoch, sme často vzbierali oveľa viac darov ako v niektorých bohatších oblastiach. Nie je to niečo, čo by som vedel vysvetliť, no bola to realita.

Hľadať nejaké vzorce pri peňažných zbierkach na ulici bolo už trochu ťažšie. V porovnaní so zbierkou v supermarkete som to nemal tak rád. Bolo akosi vždy ťažšie pýtať od cudzích

ľudí peniaze, nie jedlo. Hoci malo byť zjavné, že nevyberám peniaze na osobné ciele, aj tak sa mi zdalo náročné hrkotať s nádobou pred niekým a hovoriť: „Pomôžte, prosím, ľuďom v Bosne a Hercegovine.“ Malo to v sebe istú dávku poníženia, možno aj príchuť toho, aké by to bolo žobrať peniaze, keby som bol v núdzi. Aby mi na chodníku ubehol čas, niekedy som hrával malú hru sám pre seba, keď som tipoval odpoveď každého chodca, ktorý sa ku mne približoval. Svalnatého a potetovaného chlapa, ženu tlačiacu kočík, školákov počas obednej prestávky, pouličného hudobníka, ktorého hnevala moja prítomnosť na jeho „územi“. Každý z nich ma istým spôsobom skôr prekvapil. Nijako som si nevedel utvoriť záver, aký typ ľudí mi pravdepodobnejšie hodí mincu do nádobky. Nedokázal som porovnávať a vidieť rozdiely medzi mužmi a ženami, mladými a starými, miernymi a zúrivými, spevákmi starých skľučujúcich škótskych pesničiek a veselými, no rozladenými gajdošmi. Som si istý, že podobné skutočnosti už boli veľakrát vedecky skúmané, preto by som sa mohol mýliť, ale ja som došiel k záveru, že ľudia toho istého druhu vedia byť aj nesmierne štedrý, aj nesmierne skúpi. Táto skúsenosť nás viedla k oveľa kontroverznejšiemu porovnávaniu, keď sme dostali povolenie na vykonanie verejnej zbierky pred národným futbalovým štadiónom v deň finále Škótskeho pohára, v ktorom súperili medzi sebou dva giganty škótskeho futbalu – Glasgow Rangers a Celtic Glasgow. Rivalita medzi týmito dvoma tímami je často považovaná za jednu z najurputnejších na svete a reprezentuje protestantskú i katolícku časť obyvateľstva západného Škótska a pozostatky ich vzájomnej, skôr odpornej histórie. Tak sme sa s obavami vybrali so svojimi pokladničkami do víru fanúšikov, ktorých prichádzali k štadiónu desiaty tisíce. Spytoval som sa sám seba, či si nás vôbec všimnú alebo začujú. A naozaj si nás všimli a ich príspevky boli neskutočné – doposiaľ najštedrejšie, aké sme videli. Mám podozrenie, že ich k tomu viedla aj vzájomná súťaživosť. Azda si namýšľali, že peniaze budeme ukladať

osobitne, podľa toho, či ich darovali fanúšikovia oblečení v modrom alebo zelenom, a výsledky potom zverejníme. Alebo to možno bolo len pivo pred zápasom, ktoré im otvorilo srdcia i peňaženky. Nech už ich dôvody boli akékoľvek (a som si istý, že v skutočnosti boli chvályhodnejšie ako tie, čo som spomenul), za ten krátky čas, čo prichádzali na štadión, sme nazbierali rekordnú sumu. Spolupráca s týmito futbalovými klubmi prebiehala rôznymi spôsobmi aj naďalej.

O pár rokov po tejto udalosti som sa zoznámil s dvoma slávnymi futbalistami z týchto klubov Frankom McGarveym a Gordonom Smithom. Prvý z nich hrával za Celtic, druhý za Rangers. Rozhodli sa zorganizovať dobročinný zápas bývalých hráčov z oboch klubov, aby nás podporili. Sám som fanúšikom Celticu a mám rád futbal, preto som sa nato veľmi tešil. Zarezervovali si jeden menší štadión na východe Glasgowa a zavolali svojim starým klubovým priateľom. Mnoho známych hráčov prisľúbilo účasť. Deň pred zápasom som s Frankom riešil, čo ešte treba zariadiť. Spýtal som sa ho, ako sa rysuje tímová zostava.

„No, nie je to žiadna sláva,“ odpovedal. „Niektorí na poslednú chvíľu zrušili účasť. Mal by si si so sebou zobrať kopačky.“

Zasmial som sa.

„Nežartujem. Vezmi si kopačky. Si statný chlapík a raz si mi povedal, že vieš trochu hrať.“

Zložil. Ja som sa prestal smiať. Zavolať som svojim priateľom, aby som im oznámil túto novinku, a potom som sa snažil nájsť svoje staré kopačky, ktoré som mal na sebe už ani nepamätám kedy. Nasledujúci deň som sa zrazu ocitol v šatni s hráčmi, ktorí kedysi boli mojimi chlapčenskými hrdinami, a rozoberal som s nimi taktiku a to, ako porazíme Rangers. Spomenul som si, že o niečom takom sa mi snívalo, keď som bol mladý. Bol to naozaj zvláštny pocit.

„Kde hráš najradšej?“ spýtal sa Frank, keď zoradľoval svoj tím, a ja som si uvedomil, že to hovorí mne.

„Hmm, asi vpredu, ako útočník?“

„Super! Budeme hrať spolu vpredu.“ Usmial sa. „Neboj sa. Ja ti pomôžem.“

A takto som sa nakoniec stal súčasťou zápasu medzi Celticom a Rangers. Vlastne som priamo hral proti jednému z najslávnejších bývalých hráčov a bývalému kapitánovi anglického národného družstva Terryemu Butcherovi. Bol naozaj urastený. Mám pocit, že ma počas hry šetril, aj keď jeho láskavosť nesiahala až tam, aby ma častejšie pustil k lopte. Popravde som nehral veľmi dobre a nevyužil som niekoľko očividných šancí. A prehrali sme. Z Dalmally prišlo niekoľko mojich priateľov, aby ma videli hrať, čo pre mňa veľa znamenalo, no potom aspoň v bare mali zábavu z analyzovania môjho výkonu.

Celkovo bola táto skúsenosť ako taká malá pozornosť od Boha. Ako úžasný dar. Bolo to neočakávané, no akosi sa mi to spájalo s túžbou hlboko v mojom srdci (možno pre mňa dospelého až príliš detinskou, aby som ju vyslovil nahlas), ktorú môže pochopiť len on. A tým mi chcel dať najavo, že mi rozumie. Odvtedy som zažil mnoho podobných situácií. Boli to nezaslúžené, neočakávané, bezdôvodné darčeky, ktoré môžeme odbaliť len s postojom dieťaťa.

Medziiným bolo treba pracovať na mnohých iných, menej vzrušujúcich veciach. Teraz, keď sa naša práca vyvinula do neustále prebiehajúcej misie, uvedomili sme si, že by sme sa mali zaregistrovať ako charita. Pôvodný nápis na našom starom nákladiaku bol *Scottish Bosnia Relief* (Škótska podpora pre Bosnu). Počas vojny sa slovo „Bosna“ stalo politicky citlivým a takto prechádzať cez niektoré oblasti alebo hranice bolo pre nás rizikom, preto sme tie písmená odlepili. Neskôr sme sa rozhodli pridať do neupraveného priestoru medzi *Scottish* a *Relief* slovíčko *International*. Argumentovali sme tým, že koniec koncov privážame tovar okrem Bosny aj do Chorvátska a ktovie kam ešte v budúcnosti pôjdeme. Takže sme sa nazvali: *Scottish International Relief* (Škótska medzinárodná podpora). Môj brat Fergus sa potom snažil načrtnúť niekoľko nápadov

na logo. Z jeho návrhov sme si vybrali modrý keltský kríž s písmenami SIR – bola to skratka, pod ktorou sme boli dlhé roky známi. Je to starobylý symbol zobrazujúci kríž, pod ktorým je kruh. V Škótsku a Írsku je veľmi rozšírený, keďže reprezentuje prechod našich predkov od pohanstva ku kresťanstvu, od uctievania slnka (kruhu) k uctievaniu Ježiša (kríža). Ďalej sme potrebovali slogan. Ako vždy sme si naše rôzne predstavy vydiskutovali za rodinným stolom a nakoniec sa dohodli na „Donáške nádeje“. Slovo „nádej“ som mal vždy najradšej. Krátko sme debatovali aj o tom, či by sme mali fungovať ako rozšírenie domu modlitby Craig Lodge, ktorý bol už roky zaregistrovaný ako dobročinná organizácia, čo by nás zaradilo ku katolíckym združeniam, alebo či by sme sa mali orientovať skôr nenáboženským smerom. Hoci sme všetci pocítovali, že toto je Božie dielo a ovocie Medžugoria, tiež sme boli jednotne a pevne presvedčení, že by sme mali byť otvorení pre ľudí každého vyznania aj pre ľudí bez vyznania. A tak sme založili sekulárnu charitu a okrem členov našej rodiny sme do nášho začiatočného vedenia pozvali aj dvoch nekatolíckych priateľov, ktorí toho pre nás doteraz veľa spravili. Spojili sme sa s právnikom z najbližšieho mesta Oban, aby sme spísali stanovy, a na našej prvej, skôr neformálnej schôdzi sme si zvolili Kena, môjho švagra a Ruthinho manžela, za predsedu. Vedenie sa schádzalo tri- až štyrikrát ročne, zatiaľ čo Julie a ja sme s veľkou podporou mojich rodičov (ktorí pritom všetkom viedli aj duchovné obnovy) robili všetku každodennú prácu s pomocou mnohých dobrovoľníkov.

Julie našťastie mala okrem iného aj talent na administratívu, a preto si zobrala na zodpovednosť poďakovanie darcom a zaznamenávanie ich mien a adries. Ja som chodil po celom Škótsku, aby som vyzdvihol zbierky, a tiež som plánoval a pripravoval ich doručenie. Súčasťou toho bola komunikácia s partnermi o meniacich sa oblastiach núdze, žiadanie zoznamov, vybavovanie colných dokumentov, plán trasy a pokusy o opravu strechy nášho kamióna. Tiež som písal výzvy na

pomoc a informačný leták, ktorý sme začali posielat' rastúcej skupine podporovateľov, a prekvapivo som to robil rád. Vlastne nato, aby sme nejako vyžili (pracoval som ako neplatený dobrovoľník a žil som z úspor v rodičovskom dome), som začal písať zopár článkov na rôzne témy a predával som ich do viacerých publikácií. Samozrejme, veľa času nám zabralo cestovanie s kamiónom cez Európu tam a späť. Od chvíle, čo sme podnikli náš úplne prvý výlet v Land Roveri, som do Bosny a Hercegoviny išiel dvadsaťkrát.

A hoci som sa pri každom jednom doručení naučil niečo nové, takmer rovnako veľa som sa naučil od ľudí, ktorí nás všemožnými spôsobmi podporovali doma. Často sa ma hlboko dotkla štedrosť, s ktorou som sa stretal.

Pani Duncan Jonesová žila v malej vidieckej vilke ako z nejakého románu na konci veľmi hrboľatej cesty pri dedinke Kilmartin. Veľmi radi sme ju navštevovali, a pritom vyzdvihli rôzny tovar, ktorý podarovala buď ona, alebo ho pozbierala od svojich priateľov v okolí. Pri každej návšteve nám spravila úžasnú domácu polievku, a aby sme „mali z čoho vyžiť na ceste do Bosny“, napiekla nám jeden z najchutnejších biskupských chlebíčkov, aký som kedy jedol. V chlebíčkoch bolo veľké množstvo brandy. Niekedy nám ich nechala pekne zabalené na konkrétnej čerpacej stanici, aby sme si ich vyzdvihli cestou do Glasgowa, a vždy k tomu pripísala povzbudivý odkaz. Jej manžel bol episkopálny pastor a zomrel krátko nato, čo sme sa spoznali, ale to nikdy neotriaslo jej úsilím a podporou nášho projektu. Raz, keď som k nej prišiel vyzdvihnúť ďalšiu zbierku, všimol som si, že keď mi naberala polievku, namiesto naberačky použila starý hrnček. Začal som sa obzerať po jej kuchyni, ale na poličkách a v skrinkách nebolo takmer nič. S obavami som sa jej spýtal, či je všetko v poriadku.

„Áno, všetko je v poriadku,“ usmiala sa.

„Sťahujete sa?“ vyzvedal som.

„Ale nie. Mám to tu rada. Len som myslela na všetky tie rodiny v Bosne, ktoré sa vracajú do svojich domovov, kde nič

nemajú. Potrebujú tieto veci oveľa viac ako ja. Teda, potrebuje stará pani, ako som ja, ktorá žije sama, naberačku? Alebo toľko tanierov a hrncov?“

Dole kopcom od jej domu som sa vliekol s dodávkou, v ktorej som mal jej majetok a starostlivo zabalený koláč na vedľajšom sedadle. V spätnom zrkadle som videl, ako na mňa pani Jonesová máva. Jej úsmev bol obrovský a úžasný.

Okrem toho som čelil ďalším mnohorakým výzvam. Niekoľko týždňov pred touto udalosťou sme sa s Julie (už sme boli vtedy zasnúbení) rozprávali na ceste domov z Bosny a ona jemne nasmerovala rozhovor k mojej hanblivosti a tiež k môjmu oblečeniu. Na jej zdesenie som jej dosť samolúbo odpovedal, že všetky svoje veci (okrem milovaného kiltu) si viem vyprať naraz. Bola zhrozená, keď si uvedomila, že teda nevyzerám takto zle len preto, že som práve šoféroval a celý deň nakladal kamióny.

„Tak to asi preto má všetko tvoje oblečenie taký šedivý odtieň,“ sucho poznamenala po krátkej pauze.

„Čo budeš robiť, keď sa raz toto skončí? Budeš znovu chovať ryby?“ spýtala sa ma.

„To naozaj neviem,“ odpovedal som po krátkej úvahe. „No som si istý, že určite nebudem pracovať v oblasti, ktorá si vyžaduje kontakt s ľuďmi.“

Tým, že som trávil čoraz viac a viac času rozhovormi s ľuďmi, ktorých som dovtedy nepoznal, moje sebavedomie postupne rástlo. Dokonca som sa niekedy nechal Julie obmäkčiť a prednášal som pred skupinami podporovateľov. A tak som si uvedomil, že sa mi tieto stretnutia celkom páčia, a tiež som mal pocit, že túto úlohu viem splniť a robím ju dobre. Naši podporovatelia prahli po novinkách ohľadom posledných doručených zbierok. Začali sme si to fotografovať a kúpili sme starý projektor, aby sme im fotky mohli ukázať. A naše informačné letáky sme vylepšili pridaním obrázkov. Možnosť komunikovať potreby a slová trpiacich ľudí tým, ktorí chceli pomôcť, ma začalo naplňovať pocitom zmysluplnosti.

Na malú chvíľu som si pomyslel, že by zo mňa možno mohol byť novinár. Raz som si všimol, že istý časopis pre rybárov ponúka miesto spravodajcu, a tak som sa prihlásil. Prekvapivo si ma pozvali na pohovor do Edinburghu. Dvaja muži za stolom mi pochválili ukážky článkov, ktoré som im poslal, a zdalo sa, že všetko sa dobre vyvíja. Potom sa ma spýtali čiasto hypoteticky:

„Čo by ste spravili, keby ste našli dôkazy, že nejaký výrobok od firmy, ktorá má vysoký podiel reklamy v našom časopise, napríklad niečo proti parazitom na lososoch, má nehorázne škodlivý vplyv na voľne žijúce kôrovce v oblasti?“

„Samozrejme, by som všetko dobre preskúmal a napísal správny článok, ktorý by odhalil túto skutočnosť. Bolo by dôležité o tom hovoriť,“ povedal som s pôžitkom a ani na chvíľu som nepomyslel, že pre nich je moja odpoveď beznádejne naivná. Ale potom som si všimol, ako sa na seba pozerajú, jeden so zdvihnutým obočím, druhý posmešne. Neskoro som pochopil, že moje predstavy o ocenenom novinárstve, ktoré by bolo nástrojom pravdy a spravodlivosti, sa nestotožňujú s písaním pre škótsky rybársky časopis. Julie na mňa čakala vonku, a keď som jej povedal, čo sa stalo, poriadne sme sa zasmiali s vedomím, že sme preto nemali taký zápal. Vlastne sme nemali zápal pre nič iné okrem práce, ktorú sme už robili. A v mojej snúbenici Julie som našiel človeka, ktorý ani raz nevyjadril obavy, z čoho a ako budeme v budúcnosti žiť.

Jednako nám však dochádzali peniaze. Už to bol rok, čo som dal výpoveď. Potrebovali sme urobiť isté rozhodnutia. Členovia dozornej rady navrhli, aby som dostával malý plat, a tak sme mohli pokračovať v práci, ktorej stále pribúdalo. Keď som si to premyslel a premodlil, rozhodol som sa to nakoniec prijať. Bolo to ťažké rozhodnutie. Takto sme to na začiatku neplánovali a zobrať čo i len najmenšiu čiastku z darovaných peňazí na vlastné potreby mi bolo veľmi nepríjemné. Chceli sme – a do dnešného dňa je to tak –, aby naša organizácia bola nízkonákladová a bola závislá najmä od dobrovoľníkov.

Druhá možnosť by bola ísť naspäť do inej práce a obmedziť tak činnosť našej organizácie práve v čase, keď nás stále viac a viac ľudí podporovalo a povzbudzovalo. A jeden malý plat predstavoval veľmi malé percento z celkovej darovanej sumy. Túto ponuku som teda prijal a som tomu veľmi rád.

Bez prestania sme pokračovali v hľadaní čo najefektívnejších spôsobov doručovania materiálov, ktoré nám ľudia zverovali. Bol som spokojný s naším novým veľkým kamiónom, ktorý značne znížil náklady na prepravu, ale teraz ma zas trápilo, že cestou späť cez celú Európu ideme vždy s obrovským prázdnyim návesom. Začal som sa vypytovať, či by sa nenašiel niekto, kto by nám zaplatil za prepravu z východnej Európy, aby sme vyrovnali náklady. V tom čase som spoznal sira Toma Farmera, pravdepodobne najznámejšieho podnikateľa v Škótsku s pneumatikami a výfukmi, ktorý mal obrovskú spoločnosť Kwik Fit. Pred rokmi navštívil mojich rodičov v ich duchovnom centre v Dalmally a veľmi rád ich podporoval. Vyšlo najavo, že práve vtedy dovážal množstvo pneumatík do Škótska zo Slovinska a severného Talianska. S radosťou pristúpil na to, že časť z nich privezieme na svojej spiatočnej ceste do skladu Kwik Fit, a zaplatil nám za to bežnú taxu. Zo sira Toma sa stal skvelý priateľ, ktorý ma tiež viedol počas nasledujúcich rokov a venoval mi svoj čas i svoju múdrosť, kedykoľvek som to potreboval.

„Zameraj sa na svoje hodnoty a nie na ohodnotenie svojich cieľov,“ povedal mi, kedykoľvek som spomenul údaje o raste či ambiciózne plány. Alebo keď som hovoril o nových nápadoch, vrátil ma späť do reality: „Magnus, drž sa svojho kopyta!“

Spätné dovážanie tovaru nám vychádzalo veľmi dobre a po čase sme si cez iných sprostredkovateľov zariadili aj iný tovar na prevoz (chladničky, nezmontovaný nábytok atď.). Aby sme mohli túto činnosť vykonávať, potrebovali sme prevádzkovú licenciu ako dopravná spoločnosť, čo pre mňa znamenalo naučiť sa niečo o medzinárodnej preprave tovaru a spraviť skúšku. Spiatočný náklad nám síce pomohol vo vyvažovaní

finančných nákladov, ale onedlho som si uvedomil, že väčšinu svojho času trávim riadením nákladnej spoločnosti. Cítil som, že by som mal využívať svoj čas inakšie. A preto som sa začal pozeráť opačným smerom. Na našich cestách som zbadal, že mnoho východoeurópskych kamiónov priváza tovar do Veľkej Británie. Cestou späť by teda mali mať prázdne návesy, ktoré sa dajú naplniť. A takto sme to začali robiť. Keďže sme už mali kontakty na overených partnerov, napríklad Centrum pre rodiny v Záhrebe, začali sme nakladať chorvátske kamióny v Škótsku a zaplatili sme im rozumnú čiastku za prevoz. Tento spôsob nám vyhovoval najviac, lebo sme sa mohli sústrediť na šírenie osvedy našej práci, vyzdvihovanie zbierok a ďakovanie darcom. Tiež nám to pomohlo zvládať čoraz väčšie rozmery našej činnosti. Keď dodávka pomoci počas vojny v Kosove v roku 1999 vrcholila, v glasgowských skladoch sme nakladali jeden 40-tonový nákladiak takmer každý deň po dobu dvoch mesiacov. Tiež sme požiadali rozhlasovú stanicu v Glasgowe, aby vyhlásila dobrovoľnícku výzvu, a len za jeden víkend sa u nás nahlásilo 500 ľudí, ktorí pomáhali s balením a triedením. Tieto kamióny išli do Splitu, kde bol tovar pomocou už obávaného doktora Marija, nášho dôverného priateľa v Chorvátsku, presunutý na lode smerujúce do Albánska, kam prichádzalo veľké množstvo utečencov z Kosova.

Časom sa zmenil aj tovar, ktorý sme posielali. Keď sa v istých oblastiach Bosny a Hercegoviny a Chorvátska situácia stabilizovala, niektorí utečenci sa začali vracáť do zničených a vyrabovaných domov. Na obnovu svojho života naliehavo potrebovali rôzne materiály. Preto začali naše kamióny prenášať príbory, kuchynské náradie a iné pomôcky.

K ľuďom, ktorí zápasili s myšlienkou na návrat domov, patrili aj naši dobrí priatelia. Boli to bosnianski moslimovia žijúci v Glasgowe. V roku 1992 utiekli z Bosanského Petrovaca, svojho rodného mesta, ktorý ležal na území Bosny a Hercegoviny ovládanom Srbmi, a náhodou prišli do Glasgowa, kam boli

evakuovaní cez OSN. Práve v našich skladoch, kde pomáhali pripravovať humanitárnu pomoc na odvoz do ich vlasti, sme ich stretli prvý raz. Stali sa súčasťou „tímu“ dobrovoľníkov v sklade a povedali nám, že táto možnosť dala ich zničeným životom zmysel. Netrápili sa len s učením angličtiny a privykaním na cudziu kultúru, ale aj s bývaním na sedemnástom poschodí v paneláku uprostred mesta, ktoré bolo veľmi odlišné od ich pôvodného života na vidieku. Bolo ich dvanásť a všetci boli príbuzní. Niekedy sme ich pozvali na návštevu do Dalmally a spoločne sme opekali. Suad a jeho žena Zlata, ktorí mali malého syna, mali asi toľko rokov čo my a spriatelili sme sa. Keď sa zlepšili v angličtine, veľmi nám chceli porozprávať o tom, čo sa im vlastne stalo. Povedali, že pred vojnou v ich dedine žili Srbi a Bosniaci pekne pospolu. Mnohí z ich susedov boli Srbi, ktorých poznali celý svoj život.

„Pracovali sme na poli ako zvyčajne,“ vysvetľoval Suad. „Zrazu sa začala streľba. V dedine zavládlo napätie. Všetci sme vedeli, čo sa deje v ostatných častiach Bosny a Hercegoviny. Ale aj tak sme boli už týždeň predtým pozvaní na večierok k našim srbským susedom. Strely prichádzali práve z blízkosti domu týchto susedov, za naším poľom. Padol tam môj otec i brat Mersad. Krvácali. Mňa tiež zasiahli.“ Ukázal nám jazvy na svojej chradnúcej ruke. „Dlho trvalo, kým môj brat zomrel. Stále kričal: ‚Suad, pomôž mi!‘ Ale nemohol som. Aj ja som bol zakrvavený.“

„My sme to všetko pozorovali z domu,“ povedala ticho Zlata. „Chceli sme sa k nim rozbehnúť na pole, ale ten Srb strieľal spoza kríkov, čo boli nablízku. Zabil by nás. Mersadov syn Edin mal desať rokov. Pokúšal sa dostať k svojmu otcovi, ale my sme ho museli držať. Keď sa napokon zvečierilo, Suad sa doplazil domov.“

Ďalší deň sa natlačili do autobusu, ktorý zabezpečila OSN, aby ich evakovali do Záhrebu. Počas prevozu na nich strieľali Srbi a museli túto otrasnú cestu prežiť v horúčave bez jedla a vody.

„Použila som svoje tričko ako plienku pre Zlatana, vtedy bol ešte bábätko,“ povedala nám Zlata cez slzy.

Do roku 1995 sa karta obrátila a Srbi stratili väčšinu kontroly nad touto časťou Bosny a Hercegoviny. To nám umožnilo poslať náklad do mesta Bihać, ktoré bolo tri roky obliehané, a potom aj do rodného mestečka našich priateľov, do Bosanského Petrovacu. Suad tiež dostal správy od ľudí, čo sa už vrátili späť do ich mesta a naliehali na nich, aby prišli aj oni. A tak napriek tomu, že nemali nijaké úspory či pracovné vyhlíadky, rozhodli sa vrátiť domov, aj keď nemali záruku bezpečia. Čakal ich len zničený dom a zamínované polia. A my sme sa rozhodli ísť s nimi. Naložili sme do kamióna ich majetok, ktorý si nazhromaždili v Glasgowe, a tiež iné veci, čo by im pomohli začať život odznova. Medzitým sme dostali ako dar minibus pre psychiatrickú nemocnicu v Chorvátsku, do ktorej sme pravidelne dovážali materiály. Plánovali sme, že ich odveziem v minibuse, potom ho nechám v nemocnici a odletím domov. Televízna stanica BBC sa dozvedela o našom pláne a rozhodla sa z našej cesty pripraviť dokument. Tak sme uvoľnili miesto kameramanovi a rozlúčili sme sa s preplneným nákladiakom, ktorý mal ísť pred nami z nášho skladu v Glasgowe, a potom sme nastúpili do minibusu. V skupine sme mali dvojročné dieťa aj postaršiu babičku. Vyrazili sme na juh a trajektom do Európy.

Prišli sme do Belgicka a zastali na hraničnej kontrole, aby sme ukázali naše pasy. Policajti sa pozerali na bosnianske dokumenty a zjavne ich to nepotešilo. Položili niekoľko otázok a potom telefonovali. Povedali nám, že tieto dokumenty sú platné len na vstup do Chorvátska a Bosny-Hercegoviny, nie na prechod cez krajiny, ktoré sú medzi nimi. Rozhodli sa deportovať nás späť do Británie. Tiež sme sa informovali a telefonovali, no zbytočne, a neskôr sme už boli späť na lodi smerom do Anglicka. Uvedomil som si, že títo Bosniaci v Glasgowe už nemali domov, kam by sa vrátili, a ich majetok bol dávno na ceste do Bosny spolu s televíznym štábom

BBC. Zavola som Julie, aby zistila, koľko peňazí máme na účte a koľko by stáli lety z Londýna. Spočítali sme, že máme akurát dosť na letenky pre celú skupinu do Záhrebu. Odviezol som ich teda od trajektu na letisko Heathrow a nasmeroval na let. Potom som opäť šiel na juh, nastúpil už na tretí trajekt cez kanál za dva dni a zamieril som smerom do Záhrebu. Teraz som sa už vedel dostať na miesta v bývalej Juhoslávii bez použitia mapy. Užival som si, ako rýchlo som sa presúval cez krajiny na rozdiel od obvyklého tempa, keď sme išli nákladniakom. Julie sa zatiaľ dohodla s Marijom, aby vyzdvihol bosnianske rodiny po príchode do Záhrebu. On ich zobral k sebe domov, kde na mňa počkali. Keď som nasledujúci deň konečne dorazil, všetci nastúpili do minibusu a vydali sme sa na poslednú časť tejto emotívnej cesty cez bosnianske hranice. Keď som sa potom pozeral na dokument BBC o tejto ceste, ohromilo ma, ako šikovne pospájali zábery, aby v nich nebola nijaká zmienka o deportovaní a následnom lete, čo sa odohralo medzi odchodom z Glasgowa a príchodom do Bosny a Hercegoviny!

Na hraniciach nám skontrolovali pasy a potom nás pustili ďalej. Ako sme vstupovali do Bosny, Zlata prerušila ticho zvolaním:

„Už nie sme utečenci!“

Všetci v autobuse sa rozplakali. A vzlykanie ešte zosilnelo, keď sme konečne dorazili do Bosanského Petrovaca, ktorý bol zruinovaný. Na každej budove boli stopy po streľbe a na mieste mnohých domov už ležali len sutiny.

Privítali ich priatelia, ktorých nevideli viac než tri roky, a ich stretnutie bolo plné nefalšovaných emócií. Toľko si toho mali povedať. Všetky tie zažité hrôzy, ktoré nemali možnosť rozobrať a snažiť sa pochopiť. A čo všetko sa zmenilo v ich meste. Srbi odišli. Teraz bolo mesto moslimské tak ako nikdy predtým. Už stavali novú mešitu, aj keď veľa domov ešte ležalo v ruínach. Podobní moslimovia ako tí, s ktorými som prišiel, predtým nepraktizovali svoje náboženstvo.

V skutočnosti som počas vojny stretol niekoľko mladých moslimov, ktorí pred vojnou ani nevedeli, že sú moslimovia. Iba ich priezvisko naznačovalo ich náboženstvo a niektorým aj spečatilo osud. Bosanski Petrovac bol ich domovom a radovali sa, že sú späť, ale v istom zmysle to bola pre nich cudzia krajina. Cítil som sa trochu rozpačito. Tieto stretnutia a výmeny, uprostred ktorých som sa ocitol, boli také osobné a intímne, že by som najradšej odišiel a nechal ich, nech si to vyriešia bez mojej pomoci.

Z Bosanského Petrovaca som odišiel veľmi skoro ráno a zanechal som Suada a jeho rodinu v ich dome. Síce som sa mal cítiť nadšene, ale moja cesta nebola veľmi pohodlná. Dlh som šiel cez vidiek a dediny, kde nebolo ani jedného človeka. Iba divoké psy sa potulovali medzi ruinami a odpadkami ako jediná známka života. Toto bola oblasť, ktorú počas vojny ovládali Srbi. Tí boli porazení len prednedávnom a ako som sám prechádzal cez túto pustatinu, môj strach narastal. Začal som pochybovať o tom, že ľudia v Bosanskom Petrovci, kam sa vrátili len nedávno, boli dobre informovaní, keď mi poradili, že tadiaľto vedie bezpečná trasa do Chorvátska a k jadranskému pobrežiu, kde už čakali na minibus. A keďže na ceste nebolo veľa dopravných značiek a nemal som možnosť skontrolovať, kadiaľ ísť, začal som sa báť, že sa dostanem do oblasti, kde nebudem vítaný. Prešlo aj niekoľko hodín, čo som zbadal nejakého človeka. Okrem strachu vo mne začala rásť ohromná nenávisť k vojne a jej ničotnosti. Premýšľal som, čo sa stane so všetkými Srbmi, ktorí boli nútení utiecť z prázdnych domov na okraji cesty, a s dedinami, ktoré im patrili po mnoho generácií. Bolo jasné, že v tejto vojne nie sú víťazi, iba ľudia, ktorí sa striedajú v tom, ako čo najhoršie prehrať.

Konečne som našiel cestu z bosnianských hôr a ten istý večer som sa ocitol v úplne inom svete, kde som zrazu jedol rybu pri trblietavom Jadrane s kamarátmi z nemocnice, ktorí sa tešili zo svojho nového minibusu.

Až počas letu domov som si spomenul na náš bankový účet. Na kúpu leteniek do Záhrebu sme použili 4 200 libier, a tak nám skoro nič nezvýšilo. Darované zbierky sa už začali hromadiť. Začal som uvažovať nad tým, ako vyrovať nesplatené účty a zaplatiť ďalšiu zásielku. Keď som sa vrátil domov, Julie ma s úsmevom čakala a nemohla sa dočkať chvíle, aby mi oznámila istú novinku.

„Dnes ráno nám prišiel šek od jedného írskoho kňaza. Nevie, kto to je. Nechce ďakovný list. Chce zostať v anonymite,“ povedala a hlas sa jej triasol vzrušením. „Šek je vystavený na rovných 4 200 libier.“

4

Trpte, detičky

Najskôr vás ignorujú, potom sa vám smejú,
potom na vás útočia a nakoniec vyhráte.

MAHÁTMÁ GÁNDHÍ

Trvalo to nejaký čas, kým som rozlúštil svoj cestovný lístok. Spleť čísel mi mala poskytnúť informáciu o vozni, kupé a lôžku v nočnom vlaku, ktorý práve okolo polnoci vychádzal z buku-reštskej železničnej stanice smerom do Transylvánie. Bola to chladná a tmavá aprílová noc v roku 1998. Keď som konečne našiel svoje kupé, zhrozil som sa, lebo sa v ňom nachádzali rumunskí vojaci popíjajúci pivo. Nevyzerali dvakrát nadšene z toho, že som vstúpil, a aj ja som mal trochu obavy. Stálo ma to veľa presvedčania a pretŕčania môjho lístka (keďže oni nevedeli po anglicky a ja po rumunsky), kým mi mladý, urastený muž s oholenou hlavou prenechal moje lôžko, na ktorom doteraz sedel. Vlak práve prechádzal cez pochmúrne sídlisko na predmestí hlavného mesta, keď mi zrazu jeden vojak prekva-pivo ponúkol hlt zo svojho piva. Prijal som to a v momente, keď som mu podával fľašu naspäť, vonkajšie okno zaprašťalo. Na podlahu medzi pričňami dopadol kamienok a všade boli kúsky skla. Reakcia mojich spolucestujúcich naznačovala, že tu išlo len o obyčajné vandalstvo, ale ako nám do kupé prúdil studený vzduch a my sme sa snažili čo najlepšie zabaliť do biednych prikrývok, spytoval som sa sám seba, či bolo múdre cestovať do krajiny, o ktorej som skoro nič nevedel. No potom som si spomenul na e-mail, ktorý ma tam dovedol. Prišiel mi len tak z ničoho nič pred niekoľkými týždňami od

istej Američanky menom Kristl Killianová. Povedala, že pracuje v Rumunsku ako dobrovoľníčka pre nemocnicu v meste Târgu Mureș s deťmi, o ktoré sa nikto nestaral, a zúfalo prosila, aby sme im poslali základné potreby.

„V nemocnici s HIV pozitívnymi pacientmi, kde pracujem, sme prišli počas Vianoc o deväť detí,“ napísala. „Ostatné umierajú na choroby súvisiace s aidsom alebo od hladu. Situácia je vážna. Silnejšie deti kradnú a využívajú slabších a s dvomi sestričkami na štyridsať detí sú tie menšie a slabšie postupne vyhladované. PROSÍM, pomôžte nám.“

V tom čase sme už dostávali mnoho žiadostí o pomoc, ale v tejto prosbe a jej znení bolo cítiť naozajstné zúfalstvo, a to nás prinútilo konať. Do Târgu Mureș sme už poslali prvý náklad jedla, oblečenia, hračiek a liekov a teraz som tu bol ja, aby som získal viac informácií o danej situácii a tiež ako by sme im mohli pomôcť.

Keď som skoro ráno nasledujúceho dňa vychádzal zo stanice v Târgu Mureș, odľahlo mi, že tam na mňa čakala Kristl – pôvabná, nízka dáma s krátkymi vlasmi a veľkým úsmevom, ktorý sa nadhlo nikdy nestratil z jej tváre. Vošli sme do neďalekej kaviarne, dali sme si horúci nápoj, ktorý som už potreboval, a ona mi vyrozprávala svoj príbeh. Prvýkrát bola v Rumunsku ako turistka. Zranila sa pri autonehode a nakoniec, skôr ako odletela späť do Spojených štátov, strávila nejaký čas v miestnej nemocnici. Ako sa doma zotavovala, nemohla prestať myslieť na opustené deti, ktoré stretla na nemocničnom oddelení v Rumunsku, a rozhodla sa, že keď vyzdravie, vráti sa späť a pomôže im. Odišla teda naspäť do Târgu Mureș, kde začala navštevovať nemocnice, a postupne sa k nej pridalo zopár rumunských známych.

Vysvetlila mi, že v osemdesiatych a deväťdesiatych rokoch 20. storočia sa tisíce rumunských detí nakazilo vírusom HIV počas bežných nemocničných vyšetrení. Choroba sa na ne preniesla cez kontaminované ihly, vakcíny a krv, čo spôsobilo, že Rumunsko malo najvyšší počet detí nakazených vírusom

HIV v Európe. Skutočnosť, že väčšina takto nakazených detí bola rómskeho pôvodu, čiže pochádzali z okrajového a často diskriminovaného prostredia, vytvorila rôzne konšpiračné teórie. Nech už došlo ku kontaminácii akokoľvek, HIV pozitívne deti po celom Rumunsku, ktoré sa nakazili vírusom v tom čase, žili v nemocniciach, kde ich často zanechali rodičia, ktorých na také konanie dokonca povzbudzovali úrady. V tom čase bolo v rumunských nemocniciach viac než stotisíc detí. Posledný komunistický prezident, neslávne známy Nicolae Ceaușescu, ktorý „vládol“ v Rumunsku 25 rokov, bol zosadený len pred deviatimi rokmi. Spolu so svojou manželkou Elenou bol zajatý, odsúdený na smrť a zastrelený popravnou čatou. No ohavné dedičstvo jeho vlády bolo stále priveľmi badať, najviac asi v tisícoch sirotincov, nemocníc a tiež na uliciach, kde zo dňa na deň prežívali deti, ktoré nikdy nezažili lásku svojich najbližších.

Kristl a jej skupina odhodlaných pomocníkov teraz pravidelne navštevovali niektoré nemocnice v Târgu Mureș, aby sa s deťmi rozprávali alebo sa s nimi hrali, a tak im venovali svoj čas. Situácia detí v Nemocnici infekčných chorôb – o ktorej písala v e-maile – bola podľa nej jedna z najhorších. Opustené deti tam boli zanedbávané v každom zmysle slova. Všetkým hrozilo, že tam strávia zvyšok svojho života, a každý týždeň ich niekoľko zomrelo celkom opustených v postieľke. Napätie medzi zamestnancami a dobrovoľníkmi rástlo priam až do nevráživosti. Postoj k odmietnutým deťom bol na oboch stranách veľmi rozdielny a zdravotný personál vnímal správanie dobrovoľníkov ako kritiku svojej vlastnej práce. Slová sa z Kristl len tak sypali, akoby sa už nemohla dočkať, kedy konečne niekomu porozpráva, čo sa to tam deje. Napriek pochmúrnemu príbehu neskrývala v sebe zmysel pre humor. Zabávala sa na svojich omyloch, ktoré dennodenne robí v tejto krajine pri učení sa jazyka a kultúry.

„Dnes ráno, keď som prišla k svojmu autu, uvedomila som si, že som včera zle zaparkovala a zablokovala som auto môjho

suseda. Na čelnom skle som našla odkaz,“ zasmiala sa. „Bolo na ňom len jedno slovo: *Cretina*. Nemôžem sa prestať smiať. Budem musieť za ním zísť a ospravedlniť sa.“

Veľmi ma oslovila jej odvaha a sila ducha, no ešte viac jej očividná viera v Ježiša. Vyrastala ako baptistka a už počas prvých rozhovorov sme debatovali o našich rozdielnych kresťanských tradíciách. Zistili sme, že obaja máme radi diela anglického spisovateľa C. S. Lewisa.

Kým som dopil druhú šálku kávy a zjedol posledný kus salámovej bagety, dozvedel som sa veľa o Rumunsku aj o situácii, v ktorej sa Kristl a jej priatelia nachádzajú. Keď Kristl predniesla všetky informácie, navrhla, aby sme sa hneď vybrali do spomínanej Nemocnice infekčných chorôb. Nastúpili sme do jej starého otlčeného auta a pri pohľade na pokrčený lístok s odkazom *Cretina* na palubnej doske opäť vybuchla do smiechu. Išli sme po pekných uliciach lemovaných stromami, až kým nezaparkovala pred nenápadnou tehlovou budovou, ktorá na prvý pohľad nevyzerala ako nemocnica. Vošli sme prednými dverami a ako sme prechádzali tmavými chodbami, nestretli sme ani jedného zdravotníka. Vtedy sa Kristl už nesmiala.

Nikdy nezabudnem na neuveriteľný zápach výkalov, choroby ani na ticho, ktoré na „oddelení“ panovalo. V chladnej, pochmúrnej izbe bolo šero a dlhé rady postielok. V každej bolo jedno dieťa. Boli podvyživené a oblečené v roztrhaných, špinavých pyžamách; väčšina z nich sa kolísala dopredu a dozadu. V tichu sa niekedy ozvalo stonanie alebo výkrik. Jedno dievčatko si začalo búchať hlavu o tyčky postielky a pritom vrieskalo. Niektoré zase mali bizarne opuchnuté hlavy. Ich tváre boli scvrknuté a vyzerali ako starecké hlavy s detským telom. Niektorým zase vytŕčali končatiny z tela v neuveriteľných uhloch. Vlasy mali ostrihané nakrátko a ja som nevedel rozoznať dievčatá od chlapcov. Väčšina z nich mala jazvy, rany a niečo, čo vyzeralo ako svrab. Spočiatku si nás nevšímali, ale ako sme sa k nim približovali, niektoré začali vytŕčať

svoje tenučké ruky pomedzi kovové tyče postielky. Prijali sme ich pozvanie, zdvihli sme ich a držali na rukách. Niektoré sa nás držali ako kliešte, hoci sme sa snažili vyslobodiť si ruky i nohy z ich zovretia, aby sme mohli objať aj ďalšie deti. Niektoré sa na nás nečakane a milo usmiali. Ako zo mňa opadol šok (informácie od Kristl ma na toto nepripravili), začal som rozmýšľať, žeby som mal urobiť zopár fotiek. Už som vedel, že chcem zúfalo niečo spraviť pre tieto deti, aby som im pomohol. A nato, aby som presvedčil aj iných, potreboval som dôkazy o tom, že sa to tu naozaj deje. Snažil som sa vyloviť z tašky fotoaparát. Kristl sa aj naďalej prihovárala deťom, zatiaľ čo ja som fotil. Poznala mená mnohých z nich. Vysvetlila mi, že niektoré vo svojich deviatich či desiatich rokoch nevedia chodiť jednoducho preto, že ich nikto nikdy nezdvihol z postielky na tak dlho, aby sa to naučili. Bolo tu štyridsať chronicky chorých detí a vždy len dve sestry v službe, ktoré sa o ne starali. A zdalo sa, že mnohé sestry to s tou starostlivosťou už vzdali.

Zrazu prvý raz vstúpila do miestnosti sestra. Nebola rada, že nás vidí, a zamračila sa ešte viac, keď uvidela môj fotoaparát. Povedala Kristl (ktorá už vedela po rumunsky celkom dobre), že chce, aby sme sa stretli s riaditeľkou nemocnice, a odvieďla nás cez niekoľko chodieb do malej kancelárie. Riaditeľka, žena stredného veku s okuliarmi a zle zafarbenými oranžovými vlasmi, nám dala menšiu prednášku. Požiadala nás, aby sme odišli, a zanechala v nás dojem, že Kristl a jej priatelia tam už nie sú vítaní.

Trápil som sa, že som to ešte zhoršil, ale keď sme boli v Kristlinom byte s jej priateľmi, aby sme spoločne mohli prediskutovať ako ďalej, upokojovali ma. Pri káve a zákusku mi objasnili, že to nebolo po prvýkrát, čo ich požiadali odísť, a ich vzťah s personálom sa narušil už predtým. Tiež mi povedali, že sa im stratili hračky, pyžamá a mydlá, ktoré prednedávnom priniesli do nemocnice pre deti, a pravdepodobne ich ukradli zamestnanci.

„Ďakujeme vám za všetky dary zo Škótska, ale pokiaľ sú deti v tej nemocnici, život im veľmi nezmeníme,“ povedali mi.

Večer som sa sám prešiel k nemocnici. Dlhो som stál pred jej špinavými, tehlovými múrmi a modlil som sa. Prosil som Boha o milosrdenstvo pre tie deti. „Prosím, Pane, daj im nový život. Nech pocítia tvoju lásku. Ukáž nám, čo máme robiť. Prosím, Pane.“

Nasledujúci deň som predstavil Kristl nápad vytvoriť slušný, milujúci domov aspoň pre niekoľko detí, niečo ako detský hospic, kde by počas svojho krátkeho života zažili starostlivosť a lásku. Povedala mi, že aj ona premýšľala a modlila sa podobne, no museli by sme najskôr prekonať množstvo prekážok. Správa nemocnice nechce, aby deti odtiaľ odišli, lebo na ne dostávali vládne dotácie. Málo Rumunov vie niečo o HIV/AIDS, ale veľa z nich má strach a predsudky k tejto chorobe, a preto by sa zrejme vytvorila miestna opozícia proti otvoreniu podobného domova. Tiež môže byť zložité nájsť kvalifikovaný a starostlivý personál, hoci by sa dalo hľadať medzi úžasnými dobrovoľníkmi v okolí a Kristlinými priateľmi zo zboru. Potom tu ešte bola menšia záležitosť ohľadom financovania, aby sme domov mohli otvoriť a prevádzkovať, a tiež skutočnosť, že ani jeden z nás s niečím podobným nemal skúsenosť. Aj keď sme si uvedomovali, že všetky okolnosti sú proti nám, v ten deň sa v nás zrodil sen. Keď sa obzriem späť, som vďačný, že sme mali také naivné predstavy o nadchádzajúcich problémoch a prekážkach.

Začal som navštevovať Târgu Mureș pravidelne. Veľmi som si obľúbil toto mesto, jeho architektúru z čias Rakúsko-Uhorska a nádherné námestie, ktoré bolo v nedeľu uzavreté pre dopravu. Po večeroch, keď som už nemal čo robiť, často som chodieval do miestnych kostolov. V meste žil veľký počet Maďarov, ktorí boli prevažne katolíci, a tak som väčšinou chodieval na svätú omšu do jedného z ich kostolov, ale často som navštívil aj krásne a obrovské pravoslávne chrámy, kde ma očarili nádherné spevy a úchvatné ikony. V niektoré nedele

som po svätej omši chodieval aj do Kristlinho zboru, ktorý sa schádzal v zasadačke istého hotela a kde hrávali najmä chvály na gitare a klavíri. Mnohí členovia tohto malého zhromaždenia neskrývali počas modlitby a chvál svoju vášeň. Tam som spoznal niekoľko Kristliných blízkych priateľov. Medzi nimi bol aj Gusti, jeho žena Ibi a ich dvaja nadaní synovia tínedžeri, ktorí viedli väčšinu spevov. Raz mi pri večeri v ich dome Ibi porozprávala, ako ju vychovali jej komunistickí rodičia a ako o kresťanstve nič nevedela. Keď bola dieťa, ochorela a nakoniec jej diagnostikovali rakovinu. Skončila v tej istej nemocnici, kde teraz žili tie opustené deti. Keď tam bola, zažila mystickú skúsenosť, lebo stretla Ježiša. Z nemocnice odišla úplne vyliečená z rakoviny a so srdcom horiacim pre Krista, čo ju nikdy neopustilo. Rád som trávil čas medzi týmito ľuďmi, ktorí verili v zázraky a vždy mali postoj veľkej viery a nádeje. Spolu sme začali prehľadávať rôzne nehnuteľnosti, ktoré by boli vhodné pre detský domov. Medzitým som doma v Škótsku začal hovoriť ľuďom o utrpení detí v tejto nemocnici a ako veľmi potrebujeme vyzbierať peniaze na otvorenie domova. V čase, keď sme spustili zbierky na tento projekt, zomrel môj prastrýko Nigel Bruce. Sotva som ho poznal, keďže som ho stretol len asi tri- či štyrikrát v živote. Preto ma šokovalo, keď mi vo svojom závete odkázal nejaké peniaze. Právnici mi poslali odkaz, do ktorého Nigel napísal: „Viem, že Magnus bude vedieť, čo s tými peniazmi urobiť.“ Toto množstvo predstavovalo podobnú sumu, ktorú sme odhadovali ako minimálnu požiadavku na kúpu a zariadenie domu. Prastrýko Nigel mal pravdu. Rozhodne som vedel, čo treba spraviť s jeho neobyčajným darom. Zas a znovu sa zdalo, že čokoľvek potrebujeme, je nám dané. Medzitým veľa podporovateľov odpovedalo na našu mimoriadnu výzvu na pokrytie prevádzky domova. Po prvý raz sme ľuďom navrhli podporovať nás raz za mesiac, aby sme nemali problém so zostavovaním rozpočtu, a ohromilo nás, koľkí sa zaviazali prispievať nám pravidelne. Lenže sa ukázalo, že vyzbierať peniaze bola tá jednoduchšia záležitosť.

Po niekoľkých týždňoch hľadania a prehliadok rôznych pozemkov v Târgu Mureș a okolí sme našli celkom ideálne miesto. Bol to dvojposchodový dom medzi kukuričnými poľami na okraji jedného mestečka, tridsať minút od Târgu Mureș. Druhýkrát som vycestoval s mojou sestrou Ruth, ktorá so mnou pracovala a pomáhala mi so všemožnými úlohami, ktorých pribúdalo. Ruth má spisovateľské nadanie, a preto sa ujala vedenia štýlu komunikácie s darcami a tiež tvorbou našich informačných letákov. Zvykli sme sa na tom smiať, lebo sme si spomenuli, že ako deti sme sa hrali na novinárov a tvorili si vlastné noviny. Volali sme ich *Craig Lodge News*. Boli riadne zostavené do stĺpčekov so správami, kreslenými obrázkami, reklamami a dokonca s príspevkami čitateľov. A teraz bolo milé v dospelosti tvoriť noviny, ktoré azda bude niekto čítať! V tomto štádiu sme nemali presne rozdelené funkcie alebo popisy práce a Ruth mi pomáhala so všetkým, čo bolo treba. A tak sme strávili pár dní v tom dome medzi poľami a snažili sa dozvedieť niečo viac o miestnej komunite. Na raňajky nám neúprosná gazdiná šmarila na stôl pohár zaváranej zeleniny, trochu bieleho chleba a fľašu vodky, zatiaľ čo Ruth a ja sme sa snažili nesmiať. Zaváraniny na raňajky si nikdy nezískali moje sympatie.

Spolu s Kristl a našimi rumunskými spolupracovníkmi sme vedli rozhovory s niekoľkými miestnymi úradmi. Stretli sme sa so starostom obce a vysvetlili sme mu, čo zamýšľame spraviť s domom. Požiadali sme ho o súhlas a potešilo nás, keď nám ho dal. Podpísal rôzne dokumenty, v ktorých vyjadril svoju podporu na otvorenie domova pre opustené HIV pozitívne deti. Pustili sme sa do toho a kúpili sme dom. O dva týždne nás starosta kontaktoval a povedal nám, že v meste panuje obrovské pobúrenie voči nášmu projektu a ľudia sa mu vyhrážali smrťou, keďže nás podporoval. Boli zhrození z predstavy, že v ich meste budú deti s aidsom. Povedal nám, že sťahuje svoju podporu. Po niekoľkých márných pokusoch o komunikáciu s ním a tiež s miestnymi obyvateľmi, ktorí

s plánom nesúhlasili, sme si uvedomili, že je zbytočné na tom trvať. Deťom v nemocnici už nezostávalo veľa času. Dohodli sme sa, že dom predáme a začneme hľadať alternatívu. Gusti, ktorý sám viedol detský domov pre jednu americkú cirkev, mi povedal, že v Târgu Mureș je momentálne jedna nehnuteľnosť na predaj. Išiel som sa tam pozrieť a našiel som dobre postavený, priestranný dom v tichej časti mesta s rozsiahlym pozemkom. Vtedy sme sa už dovtípili, že vzhľadom na silné emócie bude lepšie otvoriť domov radšej uprostred mesta ako v menšej dedine. Tento dom bol ideálny pre naše potreby, ale predajná cena bola príliš vysoká.

„Chceli by ste ho kúpiť?“ spýtal sa John, majiteľ domu a Američan, hneď ako sme skončili prehliadku. Mal vyše šesťdesiat rokov, bol veľmi nízkej postavy, oči mu žiarili a hovoril odzbrojujúcim, priamym štýlom.

„To rozhodne,“ odpovedal som, „ale nemáme dosť peňazí. I keby sme onedlho predali druhý dom, nebolo by to toľko, čo stojí tento, a preto potrebujeme financie aj z iného zdroja. Som si istý, že by sme to zvládli, ale neviem, ako dlho by to trvalo.“

Poprosil ma, aby som mu porozprával viac o našom plánovanom projekte. Keď som skončil, nastalo dlhé ticho.

„Verím, že je to Božie dielo,“ povedal pevne. „Stačilo by mi, keby ste zaplatilo toľko, čo máte, a zvyšok môžete doplatiť, keď na to budete mať.“

Nepožadoval odo mňa písomnú zmluvu, splátkový kalendár ani úrokové platby. Zostal som ako obarený. Neváhali sme a prijali sme jeho ponuku na kúpu domu. Situácia zrazu začala naberať spád. Ďalšou závažnou prekážkou bolo nehorázne papierovanie, aby sme získali rôzne povolenia od samosprávy a oficiálne prevzali starostlivosť o tieto deti. Niekoľkokrát a celkom oprávnene, i napriek skutočnosti, že neboli v kontakte so svojimi deťmi už niekoľko rokov, sme museli získať podpisy od rodičov na povolenie, aby sme mohli presunúť deti z nemocnice do domova. Vyzbrojení so zoznamom

mien a adries sa Kristl a jej novopečený snúbenec, Angličan Matt, pustili do hľadania týchto ľudí. Po prekonaní stoviek míľ na rozbitých cestách či špinavých cestičkách a nekonečnom pátraní po vidieku, spustnutých statkoch a chudobných štvrtiach sme ukoristili všetky potrebné podpisy. Tiež sme využili príležitosť a pozvali sme rodičov, aby navštívili svoje deti, kedykoľvek budú môcť.

Medzitým sa vyvíjala aj ďalšia, asi najdôležitejšia záležitosť. Najali sme úžasný tím rumunských pracovníkov. Mnohí z nich boli tí, čo pomáhali Kristl na začiatku navštevovať deti v nemocnici ako dobrovoľníci. Títo ľudia tu chceli pracovať preto, že im pomoc týmto deťom ležala na srdci a nie žeby z toho chceli získať niečo pre seba. No stále sme potrebovali vedúceho projektu a o tom som sa zhováral s Ibi. Veľmi som ju obdivoval, ale bola účtovníčka a mala slušnú, celkom dobre platenú prácu v samospráve. Hoci ju veľmi ťahalo pomáhať týmto deťom, rozhodla sa, že práve teraz sa nemôže vzdať svojej kariéry. Sklamaný som nebol príliš dlho, lebo vtom sa svojím typickým tichým hlasom ozval jej manžel Gusti, ktorý už mal skúsenosti s vedením detského domova, a povedal, že by rád pre nás pracoval. Presne pri tejto návšteve som s Gustim posledný večer dotiahol detaily a vracal som sa naspäť do Škótska spokojný, že konečne všetko do seba zapadá. Takmer hneď, ako som dorazil domov, mi volala Ibi, že len čo som odišiel, Gusti vážne ochorel. V nasledujúcich týždňoch vyšlo najavo, že mal mŕtvicu a určite nevyzdravie natoľko, aby mohol znovu pracovať. Napriek tomu, že sa jej život postavil hore nohami a musela teraz podporovať dvoch dospievajúcich synov aj svojho chorého manžela, mi Ibi znovu zavolala a povedala, že cíti Božie volanie, aby sa vzdala svojej práce a začala viesť domov. Chcela mať istotu, že tie deti budú milované. A odvtedy sa tejto úlohe venuje.

Z nemocnice sme najprv vybrali desať najzdravších detí, lebo sme verili, že budú mať najväčší úžitok z nového domova, ktorý sme sa rozhodli nazvať Domov Iona podľa slávneho

ostrova v Hebridách, ktorý sa nachádza v oblasti Škótska, odkiaľ pochádzam. Počas nasledujúcich dvoch dní Ibi a personál previezli vyjavené a vystrašené deti z nemocnice do ich nového domova. Prvé dni boli pre opatrovateľov plné prekvapení a výziev. Väčšina detí nevedela používať nôž alebo vidličku a ani len neboli zvyknuté sedieť za stolom a jesť. Niektoré sa tak báli, že chceli utiecť. Veľa ich jedlo, až kým im nebolo zle, lebo ešte nikdy predtým im nedali toľko jedla, aby mali viac než dosť. Naši odborní poradcovia na HIV/AIDS nám jasne vysvetlili, aká dôležitá je správna strava, a tak sme sa hneď na začiatku chceli uistiť, že sme schopní deťom dať dobré a vhodné jedlo. Väčšina detí priberala rýchlo. Opatrovatelia okamžite začali niektorým pomáhať, aby sa naučili chodiť. Časť záhrady sa premenila na ihrisko a skoro všetky deti boli vzrušené z objavovania vonkajšieho sveta. Keď už počiatočná trauma z presunu opadla a my sme cítili, že deti sú pripravené, rozhodli sme sa usporiadať oslavu na počesť otvorenia domova.

V deň oslavy – prvej v ich živote – som s deťmi ráno zbieral jablká a oriešky zo stromov za domom. Desaťročný neoblomný Laci sa chichotal pri hre so šteniatkami. Bol to zázračný a posvätný čas a ja na to nikdy nezabudnem. Mandra mala na sebe prvýkrát šaty. Carla sa z nej smiala, že vraj podľa nej vyzerá smiešne, zatiaľ čo všetci ostatní ju chválili, že je nádherná, čo aj bola. Vasile v to popoludnie maľoval vtáky, rieky, hory a lesy s farbičkami, ktoré práve prišli zo Škótska. „Mám veľmi dobrú predstavivosť,“ vysvetlil mi, keď som ho pochválil. Mal už šesťnásť rokov, čo bolo trochu viac ako ostatné deti, a prišiel k nám cez miestne úrady, nie z nemocnice. Raz mi hovoril o svojom živote. Keď mal tri roky, jeho otec alkoholik ho opustil na železničnej stanici. Od tej doby žil vo viacerých sirotincoch, až kým neochorel a nedostal sa na dlhý čas do nemocnice. Jedného dňa vyšetrujúci lekár odišiel z jeho izby s tým, že sa o chvíľu vráti. Keď sa po hodine nevrátil, Vasile sa

rozhodol pozrieť do lekárových poznámok, ktoré boli rozložené na stole. Vtedy sa dozvedel, že je HIV pozitívny.

„Dlho som si objímal kolená,“ povedal ticho do zeme.

Ďalej pokračoval, že istý čas nato, keď mal samovražedné myšlienky, ho nejakí milí ľudia pozvali na kresťanský letný tábor. Bolo to super. „Potom som sa začal každý deň modliť, aby mi Boh podaroval rodinu,“ povedal s úsmevom. „No až doteraz som si nevedel predstaviť, ako by ma Boh mohol vyslyšať.“

Večer sme mali opekačku pred domom. Deti sa zhlukli dookola a naširoko otvárali oči, čo za podivné predstavenie je toto kuchtenie vonku, a smiali sa, ako ich vo vánku prenasledoval dym. Keď slnko zapadalo v oranžových farbách pomedzi ovocné stromy, všetci sme si posadali a zahryzli sme do šťavnatých bravčových rezňov, šalátu a hranolčekov a pripili sme si s vínom a džúsom. Na túto chvíľu sme dlho čakali. Keď sme skončili, niektorí sa začali hrať s loptou v ubúdajúcom svetle. Jedno z detí na poschodí otvorilo okno, z ktorého sa začala šíriť do záhrady hudba. Kristl, ktorej viera nás dovedla až k tomuto dňu, vstala, zobrala do rúk Laciho a začala s ním tancovať valčík. V úžase som ich sledoval, ako tancujú a na tvárach majú široký úsmev.

V čase, keď sme otvorili Domov Iona, v nemocnici bolo už len 24 živých detí. Keď sa prvých desať detí viac usadilo v Ione, začali sme čoskoro myslieť na tých zvyšných štrnásť, ktoré boli v nemocnici. Rozhodli sme sa postaviť druhý veľký dom na našom pozemku, ak nájdeme financie. V tom čase ma niekto zoznámil s Duncanom Bannatynom, známym škótskym podnikateľom. Mal povest' odmeraného, drsného muža, ktorý sa sám vypracoval. Stretol som sa s ním v reštaurácii blízko jeho domu a ako sme jedli rybu s hranolčkami, povedal som mu o našom diele v Rumunsku a o túžbe otvoriť druhý domov. V Rumunsku bol už predtým a veľmi ho zaujímalo, čo tam robíme. Už po jednej hodine, čo ma stretol, sa ponúkol, že nám dá všetky potrebné peniaze na postavenie domov a povedal, že by rád so mnou prišiel na jeho otvorenie

na ďalší rok. Určil mi dátum, do ktorého očakával, že všetko bude spravené, a nepochyboval o tom, že to dovedy naozaj stihneme. Našťastie sa nám to podarilo načas a začiatkom roka 2001 sme sa s Duncanom vybrali do Târgu Mureș. Išla s nami sestra Martha, mladá rehoľníčka v bielom habite, ktorú som nedávno spoznal. Pozval som ju, aby išla s nami, keďže mala kvalifikáciu z oblasti starostlivosti o deti so špeciálnymi potrebami a my sme potrebovali pomoc a radu. Tvorili sme veľmi neočakávanú skupinu. Duncan, o ktorom som už vedel, že pod tvrdým, sebavedomým zovňajškom skrýva veľké a nežné srdce, bol fascinovaný pokojom vyžarujúcim z tejto krásnej mladej ženy, ktorá zložila sľuby čistoty, chudoby a poslušnosti. Duncan sa jej vypytoval a snažil sa zistiť, prečo si vybrala túto cestu a prečo práve ona, ktorá v očiach sveta nemá nič, je tak očividne radostná. Mali sme zopár čulých debát o zmysle života, a ako odpoveď na Duncanovo vypytovanie mu sľúbila, že sa zaňho bude každý deň modliť. Vrcholom tejto návštevy bolo oficiálne otvorenie domova Bannatyne, vďaka čomu sme mohli zobrať z nemocnice ďalších desať detí. Najnovší dom sme premenili na dievčenský domov a v Ione odvtedy bývali chlapci. Niektoré deti, čo sme zobrali na druhýkrát, boli vo vážnejšom stave ako deti z predošlej skupiny. Ďalšiu oslavu so všetkými deťmi – teraz ich bolo dvadsať – sme usporiadali v našej záhrade. Duncan, ktorého deti milovali, nám povedal, že to bol jeden z najšťastnejších dní jeho života. Poobede sme si sadli vonku, rozprávali sa a deti sa hrali. V istom momente som si všimol, že Duncan sa schoval za dom, a keď sa vrátil späť, vyzeralo to, že plakal. Zdalo sa, že nevie nájsť tie správne slová. Povedal, že práve prežil Božiu prítomnosť.

„Boh chce, aby som bol ako vy,“ povedal a snažil sa usmiať. „Boh mi dal na výber. Povedal som nie a on odišiel. Ale keď ja to nemôžem urobiť, nemôžem sa vzdať všetkého.“

„Lenže Boh vám nechce nič vziať, Duncan,“ jemne mu naznačila Ibi. „On vám chce niečo dať.“

Duncan zostal mojím dobrým priateľom a po celé tie roky nás veľmi podporuje. Vo svojej autobiografii *Ktokoľvek to dokáže* opisuje svoj zážitok s Bohom. Podľa mňa je jeho úprimný opis tejto skúsenosti odzbrojujúco čestný a pokorný a modlím sa, aby bol raz schopný tento dar prijať.

Duncanova štedrosť pri otvorení domova Bannatyne spôsobila, že teraz boli v nemocnici už len štyri veľmi choré deti. Preto sme sa rozhodli získať financie na kúpu malého domu vedľa nášho pozemku, ktorý by sme prerobili na vhodný domov. Počas konečných prác na treťom dome som opäť navštívil nemocnicu. Jedno z dievčat si sústavne bilo hlavu, ktorá bola zlepená od krvi, o tyčky postielky a ruky malo zapletené do kovových pružín vytrčajúcich z matracu pod ňou. Na jej tvári nebol žiadny výraz a zdalo sa, že nevníma nič, čo sa deje okolo nej. Pochytil ma záchvat hnevu. Ako sa mohli miestni pracovníci tomuto len tak prizerať? Prečo pod ňu nedali nejakú podložku alebo jej aspoň neochránili hlavu pred kovovými tyčkami? Lekár na oddelení, ktorý zrejme nevidel hodnotu týchto detí a nešlo mu do hlavy, prečo sa tak veľmi snažíme zabezpečiť pre ne domov, ukázal smerom k Juliane.

„Viete,“ povedal. „Nechápem, prečo staviate ďalší domov. Tá bude naisto mŕtva, skôr ako ho vôbec otvoríte.“

Keď som sa o niekoľko mesiacov vrátil a prvý raz som navštívil náš tretí domov, Domov Rosie (podľa dievčatka, ktoré zomrelo v nemocnici), pri dverách som stretol Julianu. Podpíerala ju Ana Maria, opatrovatelka, ktorá jej starostlivosťi obetovala mnoho a učila ju chodiť. Juliana vyzerala úplne ináč. Začali jej rásť vlasy a rany na tvári sa zahojili. Pribrala už viac ako dve kilá. Zobrala ma za ruku a začala mi ukazovať dom. Najviac zo všetkého mi chcela ukázať svoju krásnu, pestrofarebnú izbu. Na posteli mala kôpku plyšových hračiek, jej hračiek. Miestnosť v nemocnici bola teraz prázdna.

Prevádzkovanie troch domovov spôsobovalo Ibi a jej tímu mnoho starostí. Deti mali množstvo naliehavých zdravotných

i emocionálnych potrieb. Popri hlavnom tíme opatrovateľov sme museli vytvoriť sieť odborníkov. Jej súčasťou boli lekári, fyzioterapeuti, poradcovia, psychiatri, pastori aj rehoľné sestričky. Po prvýkrát boli tieto deti schopné mať úžitok z antiretrovírusovej liečby a primeranej výživy. Akoby tento enormne náročný projekt nestačil, Kristl a Ibi cítili povinnosť urobiť niečo viac pre ostatné trpiace deti v Târgu Mureș, hlavne tie, ktorým hrozilo zanedbávanie. V spolupráci so samosprávou začali podporovať rodiny, ktoré sa doma starali o HIV pozitívne deti. Tiež pokračovali vo svojej činnosti v neslávne známej rómskej osade na vrchu na okraji mesta. Dvakrát do týždňa sme sa šplhali hore kopcom po strmej, špinavej cestičke popri búdach, niektoré boli postavené len z kusov plastu položených na neobrobených konároch (ako zúfalý pokus o ochranu pred zimou), a niesli sme nádoby s hustou polievkou a chlebom. Keď zbadali našu dodávku, huf detí sa dovalil k nám s miskou alebo hrncom v ruke a zaradil sa do vznikajúceho radu, kde sme parkovali. Takéto preteky však neboli potrebné. Vždy sme mali dosť aj pre tie najpomalšie zo sedemdesiatich detí, ktoré žili na ulici zafúlané, dlhovlasé a s bosými nohami. Tieto deti žili v chaotickej a opovrhovanej komunite a poväčšine prežívali tak, že pracovali na takzvanej Rampe, blízkej obrovskej mestskej skládke. Tam pracovali dlhé hodiny pri preberaní materiálov na recyklovanie. Ani jedno z nich nechodilo do školy. Odrádzala ich od toho nevráživosť k ich komunite zo strany ostatných rodičov, učiteľov a detí, nedostatok slušného šatstva a skutočnosť, že ich vlastní rodičia si mysleli, že práca na smetisku je dôležitejšia ako škola. Po čase strávenom v tejto osade sme si uvedomili, že sa tu nič nezmení, pokiaľ deti nebudú mať možnosť získať vzdelanie. Napokon sme vybudovali menšiu škôlku pre mladšie deti a zaviedli sme pravidlo, že jedlo dostanú len tie deti, ktoré tam strávia celý deň, a tak si zvykali na denný vyučovací rozvrh. A keďže sme im sľúbili jedlo, rodičia ich poslali prvý raz do vzdelávacej inštitúcie.

V nasledujúcich rokoch sa život mnohých detí v našich domovoch začal dramaticky aj prekrásne meniť tak, ako sme to ani neočakávali. Spojenie liekov, výživy, objatí, lásky a modlitieb prinieslo zázračné výsledky. Keďže mnoho detí krásne vyrástlo na tínedžerov a potom mladých ľudí, pomaly sme si uvedomovali, že domovy, čo sme postavili, neboli koniec koncov hospice. No odkedy sme ich zobrali z nemocnice, sedem ich zomrelo.

Po dvoch rokoch v Domove Iona nám ako prvý náhle zomrel Claudiu. Mal poruchy učenia a bol veselej povahy. Ostatné deti, ktoré boli zvyknuté vidieť svojich kamarátov zomierať, keď boli v nemocnici, úplne zabudli, čo je to smrť. Claudiova smrť ich hlboko zasiahla. Potom tu bola Ioana, krásne usmievavé dievčatko, ktoré bolo vždy v pohybe a smialo sa. Týždeň pred svojou smrťou nám povedala, že sa rozhodla odovzdať svoj život Ježišovi.

Dalej tu bol Attila, hyperaktívny chlapec, ktorý nevedel dobre rozprávať. Zomrel pokojne nasledujúcu jar. Týždeň pred jeho smrťou, aj keď zo zdravotného hľadiska na to nebol dôvod, Ibi premohla zlá predtucha a rozhodla sa osláviť jeho narodeniny o týždeň skôr. Keď ostatné deti odišli z miestnosti s balónmi a smiechom, prekvapil ju Ibi, keď ju poprosil, aby mu zaspievala, čo, samozrejme, spravila.

Zo Sanyho, nezvyčajne milého chlapca, sa pred smrťou stal typicky rozpačitý tínedžer. Potom ešte Codruta staršia, ktorá bola síce slepá, ale nikdy nestíchla, statočná Olimpia, ktorá si prešla operáciou nádoru pod okom a ktorá sa rada hrala so svojimi bábikami, a nakoniec Codruta mladšia, ktorá žila vo svojom vlastnom malom svete, do ktorého nám dala nahliadnuť len zriedkavo. Títo všetci zomreli v nasledujúcich rokoch.

Ibi a ostatní opatrovatelia sa starali o každé jedno dieťa ako o vlastné a smrť každého jedného znášali s ťažkým srdcom. Zakaždým zápasili s hlbokým žiaľom a smútkom, zatiaľ čo sa snažili naďalej poskytovať lásku a útechu ostatným žiaľiacim deťom, ktoré to potrebovali. Istota, že každé dieťa, ktoré

zomrelo, zažilo radosť a vedomie, že sú vzácne a milované, pomáhala Ibi a ostatným pokračovať v práci. A prirodzene im pomáhali aj divy, ktoré sa odohrávali v živote ostatných detí.

Väčšina detí, ktoré sme zobrali z nemocnice, sú teraz dospelí mladí ľudia. Niektorí stále potrebujú intenzívnu starostlivosť, zatiaľ čo druhí žijú buď samostatne, alebo aspoň sčasti samostatne. Juliana, to dievčatko, čo si búchalo hlavu o postieľku a o ktorom lekár tvrdil, že sa nedožije nového domova, je teraz mladá žena. Potrebuje veľa starostlivosti, ale je šťastná a rozhodne nažive. Niektorí mladí muži majú teraz platené zamestnanie. Niektorí si dokázali po prvýkrát vybudovať vzťah so svojou rodinou. Keď som tam prednedávnom bol, Laci, teraz zavalitý mladý muž, ktorý nedávno našiel a navštívil svoju vlastnú rodinu, sa ma spýtal, či sa môže so mnou pohovárať osamote. Vošli sme do tichej miestnosti a pridala sa k nám Ibi, aby nám prekladala. Laciho som mal odjakživa obzvlášť rád. Vždy mi pripadal spoľahlivý a verný. Pamätám sa, že keď bol ešte veľmi malý chlapec, pri jednej príležitosti mu Ibi dala za úlohu starať sa o zeleninu v záhrade. O niekoľko týždňov ho istý opatrovateľ našiel, ako v ležaku polieva rastliny, a spýtal sa ho, čo to robí.

„Ale veď Ibi ma požiadala, aby som ich polieval každý deň!“ odpovedal.

Teraz som si všimol, ako tak predomnou sedel a rozprával, že dlhá jazva, ktorá mu prechádzala cez krk, bradu a líce, bola ešte zreteľnejšia. Najskôr preto, že mu na nej nechcelo rásť nové ochlpenie. Hanbím sa priznať, že som od neho čakal prosbu o pomoc alebo že si bude pýtať peniaze.

„Chcem vám poďakovať za to, že ste ma zobrali z tej nemocnice,“ prekladala Ibi jeho slová, „že ste mi dali jedlo a šaty, že ste mi dali rodinu, jedlo a šaty.“ Na chvíľu zaváhal, pozrel sa na Ibi a potom pokračoval. „Teraz vám chcem povedať, že som sa rozhodol vrátiť domov.“ Odkášľal si, akoby chcel naznačiť, že ďalšia veta odhalí najdôležitejšiu podstatu záležitosti. „Viete, ľúbim svoju mamu,“ povedal perfektne po anglicky.

Práca s Ibi a deťmi v Rumunsku ma naučila mnoho vecí. Zmenila ma. Dokázala mi, že verná, nepodmienená láska, ktorej sa za tie roky deťom dostalo neúrekom, môže premeniť aj tie najbezúdejnejšie situácie. Táto skúsenosť mi ukázala, čo je to skutočná dobročinnosť. Neobyčajné dary od ľudí, ako je pani Jonesová, aj od mojich vlastných rodičov vo mne niečo zasiali. No to, čo som videl a zažil v Rumunsku, vo mne hlboko zakorenilo vedomie, že dobročinnosť bez utrpenia, obeť či zlyhania je niečo iné. Možno filantropia? Humanitárna pomoc? Medzinárodný rozvoj? Všetko sú to dobré veci, ak sú robené správne, ale nie je to charita – *caritas* – obetavá láska. Charita ma priťahovala a okúzľila svojou krásou. Bolo to niečo, čo som sa chcel naučiť a v čom som sa chcel trénovať.

V lete 2010, deväť rokov po otvorení Domova Iona, som prišiel na ďalšiu záhradnú oslavu. Táto mala byť ešte slávnostnejšia ako predtým, dokonca som mal na sebe kilt. Tri dievčatá – Adel, Carla a Ilidi – sa mali vydať za svojich milovaných. V bielych šatách tancovali na trávniku so svojimi manželmi. A dlho do večera sme tancovali aj my. A každá z nich sa odvtedy stala matkou zdravého dieťaťa.

5

Do Afriky

Mier si vyžaduje najhrdinskejšie úsilie a najvyššiu obeť.
Vyžaduje si väčšie hrdinstvo ako vojna.

THOMAS MERTON

Otec Pat Maguire zvyčajne dorazil s rachotom na svojej veľmi veľkej motorke v kompletnom koženom motorkárskom výstroji. Medzi pravidelnými návštevníkmi domu modlitby Craig Lodge bolo mnoho dobrých priateľov, no moje deti sa vždy zvlášť tešili na jeho príchod. Otec Pat bol jedným z našich najväčších spojencov pri zbierkach pre Bosnu a Hercegovinu. Jeho dom v Dunblane v centrálnom Škótsku sa stal zberným miestom v tejto časti krajiny. Často som k nemu chodil a naložil som zhromaždený tovar z jeho garáže do mojej dodávky. Po ťažkej práci sme si sadli, pili čaj a on mi rozprával o časoch, keď bol misionárom v Afrike, a o svojej láske k tomuto kontinentu. Veľa hovoril o občianskej vojne v Libérii, kde bolo niekoľko kňazov z jeho rehole (Spoločnosť afrických misií alebo SMA). Vysvetlil mi, že viac než polovica obyvateľov žije v obrovských táboroch pre vysídlencov okolo hlavného mesta Monrovia a že medzi nimi pracoval anglický kňaz, otec Garry Jenkins. Opisoval utrpenie a potreby tamojších obyvateľov, ktoré sa zdali ešte naliehavejšie ako v Bosne a Hercegovine. Vypytoval sa ma, či by sme nezvážili poslať humanitárnu pomoc aj tam. Začali sme zisťovať výšku prepravných nákladov. Od otca Garryho sme chceli spoznať potreby a spôsob, ako by prakticky prebiehal presun tovaru z prístavu do tábora. Zúfalo túžil, aby sme to aspoň skúsili,

a uistil nás, že on dohliadne na celú logistiku a rozdeľovanie, ak by sme dopravili kontajnery do Monrovie. A tak sme v roku 1996 spísali nový „zoznam potrieb“ tentoraz pre vysídlencov v Libérii a začali sme v ich mene žiadať o pomoc. Okrem jedla, oblečenia a liekov, ktoré sme posielali do bývalej Juhoslávie, boli medzi žiadanými materiálmi aj uteráky a mydlá pre ľudí žijúcich v extrémne horúcich a vlhkých podmienkach.

Nedaleko domu otca Pata sa nachádza svetoznámy hotel a golfové ihrisko Gleneagles. Jedna upratovačka v tom hoteli a tiež priateľka otca Pata počula, že súrne potrebujeme mydlá. Ona i jej kolegovia začali zbierať mydlá, ktoré doteraz vyhazovali hoteloví hostia po jednom použití, a ukladali ich do igelitiek, aby sme si ich vyzdvihli. V najbližších rokoch som sa stal pravidelným návštevníkom jedného z najexkluzívnejších hotelov sveta a na malú chvíľu voňal kufor môjho nákladiaka vskutku pekne. Spolu s mydlom boli súčasťou zásielok čakajúcich na vyzdvihnutie aj sviečky, ktoré nutne potrebovali v Libérii, no v hoteli Gleneagles boli len na jedno použitie. Vždy som opúšťal nádherné pozemky hotela s úsmevom na perách. Niečo na tom bolo, keď som prepravoval tieto prepychové veci, ktoré vyhodili veľmi bohatí ľudia ľuďom žijúcim v hlboknej chudobe. Prinášalo mi to veľké uspokojenie. Síce sa to dialo so súhlasom hotelového manažéra, aj tak som sa trochu cítil ako Robin Hood a krajina, ktorou som prechádzal, sa na chvíľu stala Sherwoodským lesom. Keď sme nejaký čas nato spisovali našu víziu, časť z nej znela takto: „Aby sa tí, čo majú viac než im treba, podelili s tými, ktorým chýbajú aj základné potreby.“ Láskavé upratovačky z hotela Gleneagles našli ohromne priamočiary spôsob, ako to dosiahnuť. Zdalo sa vhodné, že takmer po desiatich rokoch britská vláda, ktorá bola na rade s hostovaním samitu G8 v lete roku 2005, vybrala hotel Gleneagles ako miesto konania a rozhodla, že sa samit bude venovať hlavne klimatickým zmenám a ekonomickému rozvoju Afriky. Nanešťastie, keď o tomto rozhodovali, vôbec netušili, aká priekopnícka činnosť sa tam udeje

s recyklovaním mydiel a sviečok. No keď som sa odvtedy niekoľkokrát zúčastnil na stretnutiach s politikmi na tému medzinárodnej pomoci a rozvoja, aby som nejakým spôsobom prekonal pocit zúfalstva a vedomia, že sem nepatrím, snažil som sa pripomenúť si vôňu mydla a náladu, ktorú vyvolávala.

Čoskoro sme popri kamiónoch smerujúcich do Bosny nakladali a odosielali prepravné kontajnery z našich glasgowských skladov a späť sme dostávali správy a vrelé prejavy vďaky od otca Garryho a tých, ktorým boli zásielky určené. Zabával nás historkou o tom, ako vyberali obrovské a ťažké kontajnery z kamiónov, ktoré ich dovážali z prístavu (niektoré si namiesto vrátenia ponechali, aby ich využili na bezpečné skladovanie). Chýbal im žeriav, a tak pevne priviazali kontajner k stromu, potom kamión vyštartoval a kontajner vypadol na zem. Nie vždy to fungovalo na prvý raz a niekoľko paliem sa pritom prelomilo na dva kusy.

Začiatkom roka 1997 sa boje v Libérii upokojili a s otcom Patom sme sa rozhodli, že už je vhodný čas tam ísť. Bohužiaľ, mojou prvou skúsenosťou z Afriky bol pohľad na ponuré mesto spustošené vojnou. V Monrovii nebola elektrina a žilo tam viac než milión ľudí. Keď sme išli autom z letiska neskoro večer, videl som skupiny ľudí, ako sa tisnú k sebe okolo mihotajúceho sa ohňa medzi troskami budov, ktoré nemali strechu. Pátri z rádu afrických misií mali byť v centre mesta, ktorý tak ako v podstate všetky ostatné budovy okolo, bol vydrancovaný a nebolo v ňom nič, čo tam kedysi patrilo. Dokonca i lampy a elektrické zásuvky boli vytrhnuté – no tie by nám momentálne aj tak nijako nepomohli. V tme sme si pomocou bateriek vybalili batožinu a ľahli sme si do tej horúcej a vlhkej temnoty, aby sme si pár hodín pospali.

Libériu založili v roku 1847 oslobodení otroci z Ameriky a stala sa tak prvou nezávislou africkou republikou. Potomkovia týchto Američanov prebrali vládu nad krajinou a v sedemdesiatych rokoch 20. storočia bola považovaná za relatívne prosperujúci štát s obrovským potenciálom vďaka

obrovskému množstvu prírodných zdrojov. V roku 1980 však po štátnom prevrate nastala éra postupného úpadku, ktorá koncom desaťročia vyústila do občianskej vojny. Do brutálneho konfliktu sa zapojili rôzne ozbrojené skupiny rozdelené podľa kmeňov, ktoré chceli ovládnuť priemysel s lukratívnym zlatom, diamantmi, železom a kaučukom, čo si dovedy vyžiadalo život 150-tisíc Libérijčanov. Viac než 60-tisíc ľudí sa chopilo zbraní. Mnohí z nich boli deti, ktoré ozbrojené skupiny donútili stať sa otrokmi alebo detskými vojakmi, keď vyplienili ich dediny a zabili rodičov. Neslávne známy vojnový generál Charles Taylor, líder Libérijskej národnej vlasteneckej fronty, ktorý niekoľko rokov kontroloval väčšinu libérijského územia, nedávno zvíťazil a krehký mier sa dodržiaval už niekoľko mesiacov. Západoafrické mierové jednotky, takzvané ECOMOG, sa snažili zabezpečiť stabilitu a voľby boli naplánované na máj. Keď sme na svitaní opúšťali mesto, zastali sme na kontrolnej stanici, kde od nás guinejskí vojaci žiadali pasy. Neďaleko čerpaciej stanice stála obrovská zhrdzavená cisterna, ktorá akoby čakala, kedy príde obsluha a natankuje ju. Zdalo sa, že každá budova v meste bola zasiahnutá strelbou a mnoho ich bolo zbombardovaných. Uprostred rozvalín si ľudia z kusov plastu postavili provizórne biedne prístrešky pre svoje rodiny. Otec Garry šoféroval a popritom nám rozprával o vojne, jej komplexnosti a ako odpoveď na naše otázky použil pestré a znepokojivé historky. Bolo zjavné, že tunajších ľudí veľmi miluje. Mal som dojem, že tak ako nesmierne trpeli oni, trpel aj on. Urputne hovoril o spravodlivosti a ako bez nej nebude možné dosiahnuť trvalý mier. K tejto téme citoval starozákonných prorokov. Tiež nám trochu porozprával o svojej mladosti – o metodistickej výchove i o tom, ako odišiel v šestnástich z domu a vstúpil do britskej armády. Bol naozaj impozantný: kňaz i bojovník. Podobných som stretol len zriedka. Prešli sme cez most ponad rieku Saint Paul (to miesto mi bolo známe, keďže o nedávnych ukrutných bojoch, čo sa tam odohrali, sa hovorilo v správach)

a prešli sme okolo prístavu, kam prichádzali naše kontajne-
ry zo Škótska. Nakoniec sme dorazili do obrovského tábora
na okraji mesta, kde bývali státisíce ľudí, ktorí boli nútení
opustiť svoje dediny. Tieto nekonečné rady narýchlo posta-
vených prístreškov boli domovom ľudí kmeňa Gola, medzi
ktorými otec Garry vtedy pôsobil už viac ako dvadsať rokov.
To boli tí, ktorým rozdával tovar z kontajnerov. A tieto dary
sme s radosťou zbadali v momente, ako sme sa prechádzali
pomedzi domčeky a zhovárali sa s priateľmi otca Garryho,
ktorí nás uvítali. Mnohí mali na sebe škótske futbalové dre-
sy alebo tričká a pri pohľade na nich nám poskočilo srdce.
Irn Bru podporuje glasgowský 10-kilometrový maratón. To mal
napísané na tričku jeden z tých, ktorí sa okolo nás zoskupi-
li, aby pozdravili otca Garryho a jeho hostí. Niektorí z nich,
trebárs Abraham, ktorý sedel na vozíčku poslanom zo Škót-
ska, nám chceli poďakovať za dary. Dlhو sme s nimi sedeli
a rozprávali sa. Viedli sme veľmi nadšený rozhovor. Niektorí
si mysleli, že je na čase risknúť to a vrátiť sa do dediny Jawa-
jeh, odkiaľ pred tromi rokmi zo strachu utiekli, keď jedna
bojovná frakcia zvaná Ulimo J prebrala kontrolu nad touto
časťou Libérie. Chlapi len pred chvíľou dostali povzbudivé
správy od tých, čo už odišli z tábora do svojej dediny, a ve-
rili, že bojovníci teraz opustili toto územie. Poprosili o radu
otca Garryho. Nakoniec navrhol, aby sme sa všetci koncom
týždňa vybrali na cestu. Takto ich mohol zvieŕať a zobrať ne-
jaké zásoby. Všimol som si, že okrem úsmevov a smiechu,
ktoré vyvolala táto ponuka, sa niektorým na tvárach zjavil
aj strach, priam hrôza.

Neskôr sme išli ponavštevovať rodiny do ich provizórnych
domovov. Väčšina z nich zjavne poznala otca Garryho mno-
ho rokov a vítali ho veľmi srdečne a úprimne. Keď sme sa
zhromaždili v malej miestnosti, potešil som sa úžasnej vôni
mydla z Gleneagles, teraz v úplne inom prostredí, a rozpo-
znal som sviečky, ktoré boli v noci pre nich jediným zdrojom
svetla. Mnoho detí bolo viditeľne podvyživených, niektoré

mali napuchnuté brušká a vlasy bez pigmentu ako následok nedostatku bielkovín, čo sú príznaky syndrómu *kwashiorkor*. Držali ma za ruku a hladili mi predlaktia, zjavne fascinované touto obrovskou, veľmi chlpatou bielou bytosťou. Niektoré sa rozplakali, keď ma zbadali, a chúlili sa do náručia svojich matiek, ktoré sa smiali a zároveň ospravedlňovali. Neskôr sme sa zhromaždili v malej provizórnej kaplnke, kde otec Garry a otec Pat slávili svätú omšu, ľudia spievali celým svojím srdcom a modlili sa k Bohu, aby ich vyslobodil z týchto táborov a bezpečne ich priviedol späť do ich dediny. Tiež sa modlili za ľudí v Škótsku, ktorí im pomohli v núdzi.

Potom otec Garry dostal správu, že náš posledný kontajner bol vyexpedovaný z prístavu skôr, ako sme čakali, a teraz je na ceste k nám. Otec Garry úpenlivo prosil všetkých okolo, aby sme túto informáciu nerozširovali ďalej. „Prosím, nehovorte o tom,“ žiadal, „nechcem obsah kontajnera hneď porozdávať, aby sme to mohli dať tým, ktorí sa budú vracaf do dedín v nadchádzajúcich týždňoch. Chceme ľudí podporiť a povzbudiť, aby sa vrátili späť do svojich domovov, nie aby zostali v tábore navždy. Teraz chceme vyložiť náklad do nášho skladu. Teda nechceme, aby sa tu hromadili zástupy.“

Pozrel som sa k „skladu“, ktorý ukázal. Bol to prepravný kontajner, ktorý sme poslali zo Škótska. Na dverách mal nahrubo nastriekaný nápis S LÁSKOU ZO ŠKÓTSKA. S úsmevom som si spomenul na našu dobrovoľníčku Debbie, ktorá nás prekvapila tesne predtým, čo kamión s kontajnerom vyrazil zo skladu v Glasgowe. Vo chvíli, keď vodič nastúpil do kabíny, aby sa vydal na svoju dlhú cestu k prístavu, odrazu sa vyšplhala na hromadu paliet vedľa nákladiaka a vytiahla zo svojej vetrovky bielu farbu v spreji. Zatiaľ čo my sme pukali od smiechu, ona s istotou profesionálneho sprejera (ktorým zjavne bola) okázala vytvorila odkaz vlastnou rukou. Keď som sa naposledy pozrel, kontajner, na ktorom sú slová čitateľné ako kedysi, dodnes stojí pri našej centrále v Libérii, a to po osemnástich rokoch!

No prosba otca Garryho vyšla nazmar. Kým kamión dorachotil na miesto, stovky ľudí v otrhaných šatách sa zhŕkli, aby pomohli. Bolo cítiť ich zúfalstvo. Vždy som si užíval nakladanie a vykladanie kamiónov, hlavne keď som mal možnosť porozdávať to, čo som aj pomáhal naložiť v Glasgowe. V skutočnosti som osobne vyzdvihol väčšinu materiálov z tohto nákladu zo škôl a farností v Škótsku. Poznal som mnohých, ktorí pripravili tieto dary. Zvyčajne som bol nadšený, keď som sa vracal domov a mohol som uistiť týchto dobrých ľudí, že som na vlastné oči videl, ako sa ich dary dostali do rúk tým, ktorí sú v núdzi. No tentoraz som si vykladanie neužíval. Otec Garry a otec Pat odcestovali do druhého tábora, aby odslúžili omšu, a niekoľkých z nás poverili, aby sme na všetko dohliadli. Ľudia okolo nás boli vyhľadovaní a doma mali hladné a nahé deti. Boli vo veľkej núdzi a bolo pre nich ťažké pochopiť, prečo im nemôžeme dať to, čo sa nachádzalo v kontajneri. Keďže nám chýbal bezpečný a ohradený pozemok, rozhodli sme sa vytvoriť ľudskú reťaz, aby sme humanitárnu pomoc presunuli čo najrýchlejšie do skladu, zatiaľ čo ostatní sa snažili zadržiavať stále rastúcu a tlačiacu sa masu ľudí. Niektorí začali nahnevane kričať a vtom sa tam v ubúdajúcom svetle zhromaždilo niekoľko tisíc ľudí. Muž menom Zinnah, ktorý bol spolupracovníkom otca Garryho a už veľa rokov a v pokoji organizoval tím, mi povedal, že sa nemám trápiť, a dodal, že poslal správu, v ktorej žiada jednotky ECOMOG, aby prišli a pomohli nám. Veľmi sa mi uľavilo, keď o niekoľko minút začali z dodávky vystupovať nigérijskí vojaci a nastolili poriadok. Invalidné vozíčky, balíky šiat, poľnohospodárske nástroje, okuliare a tašky so známym mydlom sme urýchlene preniesli do kontajnera, na ktorom bola pevná zámka, a roztrpčený i znechutený dav sa do večera rozptýlil.

Hoci bolo vykladanie kontajnera veľmi náročné, hlavne pre núdznych, ktorí sa na to museli pozerieť, jednoznačne som chápal, aké je dôležité povzbudzovať a podporovať ľudí, aby sa vrátili do svojich dedín a na svoje polia, aby opäť začali

žiť samostatným životom bez podpory. V táborech vznikalo riziko, že si ľudia vytvoria závislosť od humanitárnej pomoci, a preto bolo pochopiteľné, prečo sa niektorým nechcelo nikam vracieť. Okrem traumatických okolností, za akých mnohí opúšťali svoje dediny, možnosť vrátiť sa na zarastený pozemok v oblastiach, kde momentálne nebolo zdravotníctvo ani školstvo, nebola pre rodiny tá najjednoduchšia voľba.

Samozrejme, siláci s mačetami v rukách, ktorí sa natlačili do nákladiaka otca Garryho o niekoľko dní, boli odhodlaní budovať na svojom starom živote. V nákladiaku sme sa tlačili štrnásti. Vychádzali sme z mesta cez viaceré stanice jednotiek ECOMOG smerom k teritóriu, ktoré už roky ovládali povstalci. Z času na čas, ako sme prechádzali krajinou poznamenanou vojnou a s troskami domov na okrajoch ciest, začali muži spievať. Videli som, ako hlboko dojatí boli títo vyhnanci vrátane otca Garryho. Napokon sme dorazili do Tubmanburgu, hlavného mesta regiónu a bývalého baníckeho mesta, kde kedysi žil otec Garry. Ukázal nám, čo zostalo z jeho domu – iba hromada sutín – ukázal smerom k spustošenému kostolu. Počas vojny sa tam rozhodol zostať, aby pomáhal tým najzraniteľnejším – slepým, malomocným, chromým, starším a iným chorým ľuďom –, ktorí sa zhromaždili okolo jeho kostola. Od svojich kolegov v Monrovii bol odrezaný na pätnásť mesiacov. Počas toho na vlastnej koži zažil hlad, ozbrojenú lúpež a peši utiekol zo zajatia a pred delostreleckým útokom. V roku 1996 tam zomrelo viac než 300 detí od hladu a chorôb. Ukázal nám malé kopčeky zeme blízko kostola, kde ich pochoval.

„Zatiaľ čo tieto deti trpeli hladom, ľudia zodpovední za ich smrť naďalej kopali diamanty,“ poznamenal smutne. „Hovorí sa tu, že aj stromy plačú nad tým, ako málo je tu detí. Tie mangá, ktoré tlačia konáre k zemi, pretože tu niet detí, čo by ich pozbierali, sú ich slzy.“

Nastúpili sme späť do dodávky, pokračovali v ceste preč z asfaltiek a pomaly sme išli po zarastených lesných cestičkách.

Niekedy sme museli počkať, kým muži mačetaami odstránili spadnuté stromy alebo prevísajúce konáre, ktoré nám stáli v ceste. Nakoniec sme zastavili na čistinke, na ktorej sa týčilo zopár obrovských bavlníkových stromov. Ako sa muži šplhali von z auta, uvedomil som si, že toto je Jawajeh, a začínan som rozpoznávať zrútené domy medzi lesným porastom. Muži skúmali okolie a pritom sekali prevísajúce konáre. Potom zastali a čakali na otcov Garryho a Pata. Ticho sa s nimi porozprávali a potom si sadli do kruhu pod stromy. Poprosili kňazov, aby odslúžili na pozostatkoch dediny svätú omšu. Medzi stromami som si všimol akéhosi muža a ženu, ako sedia pred spustnutým domom z blata, ktorý bol pokreslený grafitmi jednej povstaleckej skupiny. Sledovali nás.

„On bojoval,“ povedal jeden z mužov a ignoroval ich, keďže kňazi v bielej reverende začali sláviť svätú omšu. Keď sme prijali Eucharistiu, muži sa postavili a spočiatku potichu začali spievať pieseň chvály. Keď sme prechádzali dedinou okolo zničených domov pokrytých vegetáciou a grafitmi, spievali ešte hlasnejšie, zatiaľ čo kňazi všetko navôkol veľkoryso kropili palmovým listom svätenou vodou. Na jednom mieste, kde sa kedysi nachádzal dom, ležali dve ľudské lebky.

Paul, ktorý mal asi toľko rokov čo ja a bol v skutočnosti náčelníkom dediny, mi ukázal svoj dom bez strechy. „Myslím, že ho bude treba zbúrať a postaviť odznovu,“ povedal smutne po krátkom skúmaní.

Skôr ako sme opustili dedinu, už mačetaami podnikli zúrivý útok na rozrastajúci sa les. S odhodlaním sa pustili do vyčistenia polí, aby mohli sadiť. To bola ich priorita. Iba v momente, keď zasadia nové sadenice, urobia domovy obývatelnými a uistia sa, že dedina je naozaj dostatočne bezpečná, až vtedy si sem privedú manželky a deti z tábora.

O niekoľko dní sme sa vrátili do Jawajeh. V nákladiaku sme mali hromadu ovocia, vrecia s ryžou, maniokové semenka, nové mačety, motyky, drôty na pasce a kohúta so sliepku, s ktorými začnú chovať kurčatá. Nemohli sme uveriť, koľko

lesa sa im podarilo vyčistiť holými rukami. Tešili sa zo zásob, ktoré sme im doniesli, a povedali, že podľa nich v auguste budú zbierať maniokovú úrodu. Popritom žili z čokolôvek, čo dokázali chytiť alebo nájsť v lese. Porozprávali mi, že v lese našli batáty, palmové jadrá a iné divorastúce plodiny, no prosili nás, či by sme im mohli z času na čas poslať zásoby ryže.

A takto naše dielo v Libérii postúpilo do novej fázy. Na istý čas sme sa namiesto pohotovostnej pomoci zamerali na podporu ľudí, ktorí sa vracali do svojich starých domovov a snažili sa pracovať na obnove svojho života. Väčšinu zostávajúceho času počas mojej prvej návštevy Libérie som trávil organizovaním kúpy zásob pre návratilcov do sedemnástich ďalších dedín v okrese Bomi. Na kúpu tisícov mačiet, veľkého množstva semien a ďalších základných potrieb sme použili dobrovoľné príspevky. Tiež sme financovali opätovné vystavanie dedinských škôl a zriadenie mobilnej zdravotnej ambulancie, ktorá by slúžila celej oblasti. Pracovali sme na tom neuveriteľne efektívne a priamo. „Za 1,75 libier sa dá kúpiť mačeta,“ písali sme v letáku. „Za 10-tisíc libier sa znovu postaví škola.“ Ľudia nám dávali peniaze a my sme kupovali mačety a stavali školy. Naši darcovia mali veľkú dôveru v náš priamočiary prístup a chápali, že všetko, čo tu robíme, vychádza z úzkej spolupráce s našimi tunajšími priateľmi. Zásobovali sme ich základnými materiálmi, ktoré zúfalo potrebovali, aby sa mohli znovu osamostatniť. Spomínaná mobilná ambulancia rástla a začala poskytovať zdravotnú pomoc v dedinách v okrese Bomi, kde bola jediným zdrojom zdravotnej starostlivosti. Zamestnali sme tunajšie zdravotné sestry a pôrodné asistentky a spolu s dopravenými liekmi zachraňovali životy každý deň. Polia začali prinášať úrodu a s tým aj veľkú nádej, že ľudia z kmeňa Gola vstupujú do novej éry mieru a sebastačnosti. No mier netrval dlho.

Vítaz Charles Taylor, z ktorého sa stal prezident, pokračoval v terorizovaní obyvateľstva a vyžmýkal z krajiny prírodné bohatstvo na svoje vlastné ciele. Do roku 1999 vznikla nová

povstalecká skupina Libérijčanov spojených v jednotkách za uzmiernenie a demokraciu nazývaných LURD a v Libérii vypukla druhá občianska vojna. Táto vojna, ako všetky iné, bola obzvlášť barbarská. Pravdepodobne asi žiadny boj za posledných sto rokov nevyužil detských vojakov v takom rozsahu. Za tento odporný zločin bol zodpovedný Taylor aj frakcia LURD. Napokon do boja donútili až 20-tisíc detí, aby boli nosičmi streliva alebo detskými vojakmi. Rozšírené boli aj iné druhy porušovania ľudských práv a rôzne krutosti. Mnohí vojnoví velitelia sa uchýľovali k pomýlenej tajuplnosti a ako nástroj ovládania mladých vojakov používali kokaín, khat a iné drogy. Často prichádzali správy o mučení, kanibalizme a rituálnych vraždách. Rozšírené bolo aj zneužívanie a znásilňovanie žien. LURD čoskoro ovládol väčšinu vidieckych oblastí, aj okres Bomi, a ľudia z týchto dedín museli zas a znovu utekať, aby sa zachránili, aj keď chceli len pestovať plodiny a vychovávať svoje deti. História sa opakovala. Naši priatelia sa opäť ocitli v táboroch okolo Monrovie a my sme sa opäť zamerali na zasielanie núdzovej pomoci.

Ale otec Garry sa rozhodol neutieť do hlavného mesta. Ako sa povstalecká skupina blížila k Tubmanburgu, všetci migranti a humanitárne organizácie odišli. Arcibiskup v Monrovii povzbudil otca Garryho, aby odišiel aj on. No v tom čase sa už okolo kostola opäť zhromaždili ľudia hľadajúci pomoc. A keď si spomenul na deti, ktoré tam hladovali v roku 1996, rozhodol sa ostať. Pravidelne som sa s ním zhováral. Keď mi telefonoval, stál na stole pod mangovníkom a vravel, že to je jediné miesto, kde má dobrý signál. Pravidelne sme mu posielali peniaze vďaka libanonským priateľom, ktorí vlastnili v Monrovii supermarket a poznali spôsob, ako mu poslať peniaze a potrebné zásoby potravín. Medzitým sa povstalecké jednotky stále približovali. Nakoniec sme v máji 2002 dostali správu, že vojaci LURD zaútočili a obsadili Tubmanburg. Po dobu troch týždňov sme o otcovi Garrym nič nepočuli. Boli sme z toho zničení a predpokladali sme to najhoršie. No

potom sme na našu radosť i prekvapenie dostali správu, že je v Guinei. O pár dní nám zavolať a rozpovedal, čo sa stalo. Mladí vojaci, ktorí sa zmocnili mesta po urputných bojoch, boli prekvapení, keď medzi biednym ľudom našli výstredného anglického kňaza. Spojili sa rádiom so svojimi veliteľmi, aby sa poradili. Tí im povedali, aby ho nezabili. Preto ho zajali. Keď Zinnah a Matthew, dvaja blízki spolupracovníci otca Garryho, pochopili, čo sa deje, požiadali chlapcov vojakov, aby zajali aj ich. Chceli byť s ním a snažili sa ho ochrániť. Po tom, čo ich v susednej Guinei prepustili, bola pred nimi trojtýždňová púť cez lesy.

„Veľa som sa naučil,“ povedal mi otec Garry, keď som sa s ním stretol. „Celé roky som viedol komunity a pomáhal. A potom som bol úplne vydaný na milosť šestnástich chlapcov vojakov, ktorí mali nado mnou moc. Od nich závisela moja obživa i prežitie. Raz ma jeden z nich zachránil, keď som sa pošmykol pri brodení rieky. Inokedy som ich pozoroval, ako odpaľovali raketové granáty do rybníka a potom pozbierali vznášajúce sa mŕtve ryby. Zažil som bezmocnosť, zraniteľnosť a fyzickú slabosť novým spôsobom. Tiež som súcitil s mojimi väzňami. Ja som v minulosti vstúpil do armády ako šestnásťročný, čiže som bol asi tiež detský vojak. Ďakujem Bohu za túto skúsenosť, za túto cestu.“

Koncom roka 2003 po ukrutných bojoch v Monrovii Charles Taylor rezignoval, bol vydaný na súd a súdený za vojnové zločiny. Vojna sa skončila a do krajiny bola povolaná najväčšia mierová misia OSN na svete. Zakrátko nato som opäť zavítal do Tubmanburgu. V krajine bola obrovská snaha o odzbrojenie obyvateľstva vrátane detských vojakov. Po uliciach ešte chodili chlapci so samopalmi a granátometmi. Stále používali svoje „vojnové prezývky“. Stretávali sme a hrávali sme futbal s deťmi, ktoré sa volali „Ženovrah“, „Rýchloodpaľovač“, „Opozičné bábo“. Istý jedenásťročný strapatý chlapec sa volal „Pod' sem ku mne“. Ale nakoniec všetci odovzdali svoje zbrane a hovorili o svojich „prezývkach“, akoby patrili niekomu

inému. Počas tejto návštevy sme dvakrát stretli bývalých väzňov otca Garryho, raz na čerpacej stanici na okraji Monrovia a raz na opustenom lesnom chodníku. Srdečne ho pozdravili a objali ho. Ich vzájomná náklonnosť a rešpekt boli zrejmé. Teraz len chceli získať späť svoje detstvo a šancu na vzdelanie. Spýtali sa otca Garryho, kedy znovu otvorí školu svätého Dominika.

Jednou z našich ďalších priorít bola oprava a renovácia školy, ktorá bola jedinou strednou školou v oblasti. Bola obrátená naruby a celá vyrabovaná. Ihrisko bolo pokryté ako by kobercom použitých nábojníc a bol na ňom minimálne jeden neoznačený hrob. Zaslali sme tam kontajner plný kníh a učebných pomôcok na vybavenie školskej knižnice a školy, zatiaľ čo otec Garry zháňal učiteľov. Zo šesťsto žiakov, ktorí sa nakoniec prihlásili, boli viac než polovica bývalí detskí vojaci.

Z mladých ľudí, ktorých som stretával po chodbách na začiatku školského roka, bolo cítiť hlad po vzdelaní a zúfale vedomie, že bez neho neexistuje nijaký útek pred núdzou. Toto som niekedy vnímal v šokujúcom kontraste s veľmi rozdielnou úzkosťou, ktorá zachvátila moju vlastnú rodinu na začiatku školského roka v Škótsku. A veľmi sa to líšilo od mojich vlastných spomienok z detstva, keď som sa vždy obával konca školských prázdnin.

Prednedávnom som s úľavou pozoroval, ako slzy našej Marthy vyschli. Uvoľnila zovretie Juliinej ruky pri školskej bráne, až sa nakoniec zabudla rozlúčiť a odcupkala preč, aby sa stretla so svojimi kamarátkami. Teraz v Libérii som pozoroval jednu paniu na vozíčku, ako sa približovala k otcovi Garrymu, ktorý kráčal domov po rannej svätej omši, aby sa naraňajkoval. Tlačil ju chlapec v dospievajúcom veku a zaujala výhodnú pozíciu na vychodenom chodníčku medzi kostolom a domom otca Garryho. Vysvetlila mu, že je matkou deviatich detí a cestovala sem dve hodiny zo svojho domu blízko Monrovia. Žiadala otca Garryho, aby zobral jedno z jej detí na strednú školu. On sa jej snažil vysvetliť, že už nemá

voľné miesto a tak či tak škola berie len deti z troch okolitých okresov. Začala nariekať a nesúhlasne kričala. Ospravedlnil som sa jej a dal jej peniaze na taxík do Monrovie. Sedela a potichu vzlykala, zatiaľ čo ju chlapec tlačil k dverám a snažil sa ju utešiť.

Tiež sme si uvedomili, že vojna pripravila mnoho starších tínedžerov a mladých dospelých o možnosť vzdelávať sa. Pre nich sme vybudovali malú odbornú školu a dúfali sme, že vyučovanie tesárčiny, murárstva, šitia či programovania im dá šancu nájsť si prácu a postarať sa o seba. K tomuto projektu sme pripojili aj cvičnú farmu, na ktorej sa vyučovalo poľnohospodárstvo, keďže mnoho z tých, čo žili v táboroch alebo bojovali počas vojny, stratili potrebné zručnosti. Zriadili sme ju pri mieste (teraz označenom dreveným krížom), kde boli pochované deti, ktoré tam počas vojny hladovali, a nazvali sme túto farmu „Nový svet“. Chovali sme ovce a kozy s úmyslom obnoviť zvieracie stáda v dedine, pretože všetky boli kompletne vyhubené. Ľudia si pomaly začali opäť zvykať na mier. Ale bez spravodlivosti je ťažké udržať mier. Jeden z mladších žiakov sa zdôveril otcovi Garrymu, že každé ráno, keď kráča do školy, chodievala okolo muža, ktorý mu rovno pred očami zabil matku.

Väčšina zbraní bola odovzdaná a hrdzavela v hromadách na pozemkoch OSN, ale istým spôsobom to bola tá jednoduchšia časť. Pravda a uzmierenie v krajine, kde desaťtisíce detí boli zdrogované a trénované zabíjať, boli veľmi zložitou záležitosťou. Rozprával som sa o tom s Mosesom Flomom, starým priateľom z Tubmanburgu, ktorý bol pomocným lekárom a nadriadeným členom mobilnej ambulancie. Povedal mi: „Musíš pochopiť, že toto nie je len o zbraniach. My Libérijčania musíme odzbrojiť svoje srdcia.“

Rozvoj nášho diela v Libérii bol možný len vďaka rastúcej podpore u nás doma. V tom čase pôsobivá skupina päťdesiatich dobrovoľníkov v okolí Glasgowa začala navštevovať každú nedeľu rôzne farnosti a vyzývať farníkov, aby priniesli

nechcené šaty a iné drobnôstky a umiestnili ich do dodávky pred vstupom do kostola. Potom tieto materiály zobrali do našich skladov a roztriedili. Niektoré skončili v kontajneroch a nákladiakoch smerujúcich do Libérie a ostatné boli poslané na predaj v našich charitných predajniach, ktoré začali zriaďovať a viesť skupiny úžasných a zanietených dobrovoľníkov. Tí, čo zbierali materiály po farnostiach, sa tiež začali prihovárať v kostole, ak ich k tomu vyzval miestny kňaz alebo kazateľ, a potom predávali tombolové lístky pred kostolom. Po čase si zostavili úžasný a oddaný tím. Boli medzi nimi aj tínedžeri, starší ľudia, pani na vozíku a zrakovo postihnutý pán. Tento tím bol dostatočne veľký, aby jeho členovia mohli každý týždeň navštíviť aspoň tri farnosti a vyzbierať tisíce libier. Takto výrazne rozšírili povedomie aj rešpekt k našej práci. V tejto iniciatíve pokračujú dodnes a obetujú svoje víkendy v akomkoľvek počasí, zahanbujú ma a tiež ma veľa učia svojou veselosťou a nezištnou láskou. Rád opisujem našu prácu len ako sériu množstva malých skutkov lásky, a keď takto robím, zvyčajne si predstavujem, ako títo dobrovoľníci stoja kdesi pred kostolom a čelia horizontálnemu škótskemu dažďu.

6

V krajine hladu

Láska sa pýta, hľadá, klope, nachádza
a je verná tomu, čo nájde.
SV. AUGUSTÍN

V prvej polovici roku 2002 sa v správach a televízii začali objavovať rozsiahle reportáže o hladomore, ktorý sužoval južnú Afriku. Milióny ľudí z niekoľkých národov čelili hladu. Najviac postihnutá krajina, o ktorej bolo v správach počuť najčastejšie, bolo Malawi, kde boli údajne vystavené riziku najmenej tri milióny ľudí. Napriek mnohým historickým väzbám medzi Škótskom a Malawi, o ktorých som sa dozvedel neskôr, som vedel len veľmi málo o tomto kúsku zeme hraničiacom s Mozambikom, Zambiou a Tanzániou, teda len to, že niekedy bol súčasťou Britského impéria a dnes je jedným z desiatich najchudobnejších národov sveta. Ako sme sa začali rozprávať o Malawi a diskutovať, či by z našej strany bola možná nejaká pomoc, každému napadla otázka: „Čo sa asi stalo s Gay Rusellovou?“

Gay bola pani, ktorá nám pred takmer dvadsiatimi rokmi napísala list a pýtala si viac informácií ohľadom Medžugoria, keď si prečítala Ruthin článok o našej skúsenosti z tínedžerských čias. Napísala o sebe, že je pilotkou v Malawi a lieta na malom lietadle. To v nás vyvolalo romantické predstavy, tak trochu inšpirované obľúbeným románom našej rodiny *Spomienky na Afriku*. Hoci nám v tej dobe prišlo viac než tisíc listov, Gayin list nám ostal v pamäti. Mama jej napísala list, dostala milú odpoveď a poslala ďalší list. To bolo naposledy, čo sme o nej niečo počuli.

Zatiaľ čo sme viedli tieto diskusie a uvažovali o Gay, jedinej osobe v Malawi, ktorú sme kedy poznali, na duchovnej obnove v Craig Lodge sa nachádzala zaujímavá skupina ľudí. Medzi nimi bol podnikateľ Tony Smith z centrálného Anglicka. Nikdy predtým sme ho nestretli. Keď nám Tony povedal, že Gay nielen pozná, ale s ňou aj momentálne spolupracuje v Malawi, veľmi sme tomu neverili. Tony nám opísal, ako po jeho obrátení v Medžugorí pred niekoľkými rokmi dostal inšpiráciu postaviť repliku obrovského kríža na nejakom vrchu kdesi v Afrike pre ľudí, ktorí si nikdy nebudú môcť dovoliť ísť na púť z tohto kontinentu do Medžugoria. Po čase sa zoznámil s Gay a spolu stavali betónový kríž na vrchole hory, ktorý sa týči nad mestom Blantyre, kde Gay býva. Tony nám dal e-mailový kontakt na Gay a po osemnásťročnej pauze sme si s ňou opäť napísali. Okrem iného sme zistili, že spolu so svojím manželom Davidom sú zapojení do humanitárnych projektov týkajúcich sa hladomoru v jej krajine. Veľmi nadšene nás pozvali, aby sme prišli a navštívili ich, keď budeme môcť.

Medzitým sme začali hľadať kontakty aj na iných ľudí, ktorí v Malawi poskytovali núdzovú pomoc. Medzi nimi bola jedna antropologička z univerzity v Saint Andrews, ktorá pred časom žila a študovala kmeň Chew'a, v ktorom sa dedí po materskej línii a nachádza sa v špecifických dedinách v centrálnom Malawi. V spolupráci so svojimi priateľmi navrhla v týchto miestach projekt zabezpečovania jedla pre konkrétne dediny. Projekt mal dva ciele. Po prvé zachrániť ľudí pred vyhladovaním a po druhé im umožniť, aby mohli zostať vo svojich dedinách a nemuseli sa sťahovať do miest pri hľadaní jedla. Týmto spôsobom mohli sadiť, starať sa o plodiny a zabrániť tomu, aby sa ich životný štýl rozpadol (čo sa pri hladomore často stávalo). V mene hladujúcich obyvateľov Malawi sme sa znovu obrátili na našu stále rastúcu skupinu úžasných podporovateľov. Do Dalmally nám začali prichádzať stovky šekov od láskavých ľudí a zanedlho sme s Ruth začali plánovať prvú návštevu Malawi. Chceli sme navštíviť

Gay a skupiny, s ktorými pracovala v južných regiónoch, no predtým sme mali byť pri prvej dodávke jedla v dvoch dedinách v centrálnom regióne.

Počas cesty z letiska v Lilongwe do týchto dedín sme prešli okolo vládnych obilných síl. Rozpoznali sme ich vďaka nedávnym správam o tom, že zásoby potravín, ktoré tu mali skladovať práve pri takýchto pohromách, vláda v skutočnosti predala. V silách sa mohlo uskladniť 167-tisíc ton kukurice, no teraz v nich nebolo nič. Vláda tvrdila, že im Medzinárodný menový fond (MMF) poradil, aby zásoby predali a tak splatili svoj dlh, čo MMF odmietlo a dodalo, že žiadnu platbu nedostali. Medzičasom protikorupčný úrad pri vyšetrovaní odhalil, že vysokopostavení politici a jednotlivci v súkromnom sektore mali z predaja obrovské zisky. Medzi obvinenými bol aj minister zodpovedný za zmiernenie chudoby.

Keď sme odchádzali z mesta a pokračovali v ceste, začali sme vstrebávať prvé dojmy z Malawi. Krajina prekypovala krásou. Na oboch stranách cesty sa hemžilo mnoho ľudí: ženy s drevom na kúrenie na hlavách, muži tlačiaci bicykle s neskutočne vysokými kopami uhlia a deti s pestrofarebnými vedrami s vodou. Na poliach vedľa cesty ľudia orali polia a motykami okopávali pôdu, aby boli pripravení na sadenie. Domy postavené z hlinených tehál alebo z blata a prútia s hustými slamenými strechami boli zhromaždené do malých dedín na okraji cesty. Vytešovali sme sa z pohľadu na smiešne vyzerajúce baobaby. Ich obrovitánske kmene sa smerom ku korune zužovali, čo vyzeralo, akoby boli prevrátené hore nohami. V opare sa začali objavovať bizarne tvarované kopce. Na južnom horizonte vyrastalo z nížiny pohorie Bunda, ktoré akoby pohádzalo predhorím, so zažulateným vrcholom a so strmším a dramaticky špicatým vrchom Nhkoma. Nasledovali sme nákladiak naplnený vrecami s fazuľou a kukuričnou múkou – prvá zásielka do „našich“ dedín –, ktoré sme kúpili od mestských obchodníkov. Zatiaľ čo som vybavoval nákup týchto prídelov od obchodníkov v meste, po prvýkrát

som začal zvažovať skutočnosť, že nedostatok jedla nie je skoro nikdy príčinou hladu a podvýživy. Ľudia hladujú, pretože nemajú dostatok peňazí na kúpu jedla. Deti sú podvyživené, pretože ich rodičia si nemôžu dovoliť nakúpiť najnevyhnutnejšie každodenné základné potreby. Ako sme opustili asfaltku a pokračovali ďalej po hrboľatej cestičke, pri ktorej sa vliekli vychudnutí ľudia a za nami sa dvíhal kúdol prachu, premýšľal som o tom, že v skutočnosti chudoba spôsobuje hladomor.

Keď sme vošli do dediny Ngwanda, vklínenej medzi veľkými skalami, prvé, čo som si všimol, bola skupina mužov schúlených na schodoch do domu. Sedeli okolo malého tranzistora. Neskôr som sa od nich dozvedel, že práve počúvali komentár najväčšieho futbalového zápasu v Malawi po niekoľkých rokoch – pohárové stretnutie so susediacou Zambiou. No len čo zbadali, ako kamión s jedlom nadskakuje po strmej ceste do dediny, vstali, aby nás s veľkým úsmevom privítali. Ženy sa ponáhľali zo svojich chatrčí, niektoré mali na chrbtoch uviazané bábätká, a deti pribiehali z každej strany. Len čo sme vystúpili z auta, ženy nám už na privítanie spievali a tancovali. Ich pieseň a výkriky radosti prehlušili hlas komentátorov z praskajúceho rádia.

Kukurica a fazuľa v kamióne boli odpoveďou na modlitby týchto dedinčanov. Samozrejme, vedeli, že potraviny sú na ceste. Naši priatelia spolupracovali s vodcami komunity, aby zistili počet obyvateľov dediny a čo potrebujú, tiež sa chceli uistiť, že sú pripravení tovar organizovane rozdeliť. Množstvo, ktoré sme sem doručili, sme vypočítali tak, aby to stačilo na najbližšie dva mesiace. Napriek tomu sa zdalo, že miestni dedinčania sú ohromení z toho, že rovno tu pred ich očami sa nachádza jedlo, ktoré zachráni ich život i život ich detí. Možno im už viac než raz niekto niečo sľúbil, ale nesplnil to.

Takmer 85 percent obyvateľstva Malawi tvoria poľnohospodári, žijú v dedinách ako Ngwanda a živia sa tým, čo si vypestujú na svojich drobných poliach s rozlohou 40 až 80 árov. Hlad nie je nikdy príliš vzdialený od tých, ktorým pôda poskytuje

obživu. Hlavným produktom je obilie, presnejšie kukurica, ktorú melú na múku, vysušia ju na slnku a potom ju varia ako kašu vo vriacej vode. Toto jedlo sa volá *nsima*, ktoré pre môj fajnový západoeurópsky jazýček bolo takmer bez chuti a ťažko sa mi jedlo v akomkoľvek množstve. Kukurica pôvodne pochádza z Ameriky a do Malawi ju priniesli Európania v 16. storočí. Keďže prináša veľa úrody, čoskoro takmer úplne nahradila proso a cirok, ktoré boli po mnohé tisícročia hlavným pilierom africkej stravy. Dnes tieto domorodé plodiny tvoria menej než desať percent celkovej vysadenej plochy, zatiaľ čo kukurica ako základná obživa sa pre Malawi stala tým, čo je ryža pre Áziu. Kukurica je však nenásytná rastlina, ktorá nasáva veľké množstvo vody a živín zo zeme. Séria období sucha v deväťdesiatych rokoch 20. storočia v kombinácii s nedostatkom hnojiva pre čoraz vyčerpanejšiu pôdu spustila špirálu zhoršujúcich sa hladomorov. Dobrá úroda priniesla pre roľníka a jeho rodinu toľko, čo stačilo na jeden rok. No teraz väčšina rokov nepriniesla takú úrodu. December, január a február boli známe ako „hladové“ mesiace, kedy sa to, čo bolo vypestované doma, minulo, a ceny jedla vzrástli. Tento rok sa malé kruhové predajne v dedinách vyprázdnilo o niekoľko mesiacov skôr. Hladujúci obyvatelia Malawi začali v zúfalstve vyjedať korene stromov, kukuričné oklasky, piliny, leknové cibulky a rôzne iné veci, ktoré by bežne nepovažovali za jedlé.

Potom, čo uvítací výbor Ngwandy nakoniec prestal spievať, jedna zo starších žien začala s prideľovaním a vyzývala prítomných. Sedeli v prachu v dlhých radoch a čakali, kým neprečítajú ich meno zo zoznamu. Jeden člen domácnosti, zvyčajne matka alebo babka, postúpil dopredu, keď bol na rade a zobral si svoj prídely kukurice a fazule. Každú dávku, ktorá bola daná veľkosťou rodiny, vážili veľmi pozorne na váhe a nasypali do vreca. Zarazila ma trpezlivosť, s akou potichu sedeli. Zatiaľ čo tento zdĺhavý proces pokračoval, všimol som si akúsi staršiu paniu s vnúčaťom, ako kľáčia v červenom prachu a starostlivo zbierajú zopár fazuliek, ktoré sa vysypali. Tieto

vzácné nálezy si uložili do malého hrnca a išli domov. Keď sa už začalo stmievať, spomenul som si, že súmrak tu netrvá veľmi dlho. Keďže sme podľa plánu nemali ísť naspäť za tmy, náčelník zvolal zo zoznamu posledné meno. Teraz už všetci v dedine mali dostatok jedla, aby prekonali nasledujúce dva mesiace. Sľúbili sme, že sa vrátíme ešte s väčšími zásobami, skôr ako spotrebujú terajšie, a prinesieme aj semená, aby ich mohli zasadiť a vypestovať plodiny na budúci rok; plodiny, ktoré ich mali oslobodiť od spoliehania sa na našu pomoc. Z Ngwandy sme odišli oveľa neskôr, ako sme plánovali. Slnko už zapadlo, keď sme sa vydali na cestu za poloprázdny kamiónom okolo vrchu Nhkoma do vzdialenejšej dediny na úplnom konci tejto cesty. Cítili sme sa vinní, lebo sme vedeli, že ľudia v Mgonze na nás čakali celý deň. Keď sme konečne prišli, svit mesačného splnu vrhal tieň pomedzi malé zhľuky domov, ktoré sa nachádzali na strmej strane kopca. Tu nás privítali šepotáním. Títo ľudia boli oveľa hladnejší a určite omnoho slabší. Vysvetľovali nám, že počas predchádzajúcich týždňov jedávali listy, korene a nedozreté banány. V istom ohľade bola tichá, takmer nemá vďaka týchto ľudí oveľa dojímavejšia ako neskrývané a živé uvítanie predtým. Po vylodení sme niekoľko minút sedeli vedľa tmavej hromady jedla v úplnom tichu. Bolo to hlboké ticho plné vďaky a ja naň nikdy nezabudnem. A len zdráhavo sme nakoniec vstali, aby sme odišli. Mierumilovní dedinčania nám zašepkali zbohom, a keď sme šeptom sľúbili, že sa vrátíme, nechali sme ich tam znovu sedieť v tichu vedľa rozpáleného ohňa.

Nasledujúci deň sme s Ruth nastúpili do preplneného autobusu z Lilongwe do Blantyre. Počas štvorhodinovej cesty sa nám vyskytli podmanivé výhľady a na jednom vyššom mieste na ceste sme si mysleli, že v diaľke vidíme jazero Malawi a za ním čosi, čo sme pokladali za bledomodré kopce Mozambiku. Keď autobus konečne zastavil v centre mesta Blantyre, zbadali sme belošký pár, ktorý stál na chodníku a mával na autobus. Manžel mohol mať tak šesťdesiat a miernu nadváhu,

mal na sebe okuliare s nezvyčajne hrubým sklom a teplákovú mikinu s nápisom *Russell Athletic*.

„To musia byť David a Gay!“ povedala Ruth, ukázala na nich a zasmiala sa, keď sme brali do rúk tašky a vychádzali z horúceho autobusu. Naozaj sme nevedeli, čo môžeme očakávať. Čoskoro sme zistili, že náš prvý dojem z tohto muža, ktorý má rád sebakritický humor, nebol až taký nesprávny. Srdečne sme sa objali a po tridsaťminútovej jazde sme sa ocitli v obývačke ich domu, ktorý bol zasadený na vrchole kopca, odkiaľ bol úchvatný výhľad cez mesto až na hmlistú nížinu a vrchy za ním. Počas večere vyrozprávali svoj príbeh. Dozvedeli sme sa, že obaja prežili takmer celý svoj život v Afrike. Vyrastali v Zimbabwe (vtedajšej Rodézii), keď sa zobrali, presťahovali sa do Malawi. Tam David pracoval v oblasti nehnuteľností a tiež ako ekonomický poradca vlády, zatiaľ čo Gay lietala ako pilotka pre veľkú cukrovarnícku spoločnosť. Zabávali nás rozprávaním vtipných historiek. Gay tiež povedala, že keď dostala list od našej mamy, sama sa vybrala do Medžugoria po prvýkrát v roku 1986. Potom začala pomáhať so zakladaním modlitebných skupiniek a mariánskych centier po celej južnej Afrike a takisto organizovala pútnické zájazdy do Medžugoria pre veľké skupiny z Malawi. V roku 2000 ju kontaktoval Tony Smith a spolu začali budovať krížovú cestu na okraji Blantýru, podobnú tej v Medžugorí, pre všetkých tých, ktorí nikdy nebudú môcť ísť do Európy.

„Ach, a mimochodom,“ povedala Gay, „stále ten list mám.“ Odišla z miestnosti a o pár minút sa vrátila s maminým vlastnoručným odkazom. Pri ňom bola vyblednutá fotografia Ruth a mňa, keď sme boli tínedžeri, spolu s vizionármi v Medžugorí, ktorú asi mama poslala spolu s listom. Smiali sme sa aj plakali. Rovnako Gay. Dojalo nás hlboké poznanie, ako Boh postupne odkrýval svoj plán pre náš život. „Vy obťažovatelia Boha!“ zvolal David. „To je len kopa táranín a nezmyslov!“

Do konca večera a aj nasledujúce dni si David robil z Gay a nás srandu, ale akosi nikdy nedokázal vyznieť naozaj cynicky

a skutočne, keď išlo o skutky láskavosti a robenie dobra. Čoskoro vyšlo najavo, že my „obťažovatelia Boha“ v obývačke sa máme veľa čo od neho učiť. Neskôr nám Gay povedala, že v skutočnosti jej letenky do Medžugoria kúpil sám David ako darček a trval na tom, aby išla. Tiež sa zdalo, že polovica kňazov a rehoľníčok v Malawi využíva ich dom ako miesto na duchovnú obnovu. Cez Davidove otvorené dvere stále niekto prichádzal a odchádzal. Taktiež sa on a Gay intenzívne podieľali na snahách o odstránenie hladomoru, podporovali rôzne skupiny a zabezpečovali znalosť o krajine ľuďom, ako sme my, ktorí sme sa snažili robiť niečo užitočné.

„Dúfam, že vám to neprekáža, ale naplánovali sme pre vás zopár náročných dní,“ povedala Gay, keď sme konečne, unavení ako psi, zamierili do postelí. „A určite sa postaráme, aby sme vás zobrali na vrchol kopca, kde stavíme ten divný kríž,“ povedal David.

Nasledujúce dni boli jednoznačne nabité. Navštívili sme niekoľko ich priateľov, ktorí pracovali na pomoci hladujúcim a iných dobrých skutkoch. Medzi nimi boli aj niekoľkí mladí dobrovoľníci z Izraela, ktorí prevádzkovali malú kliniku základnej zdravotnej starostlivosti na brehoch jazera Malawi. Aby sme sa dostali do Chembe, kde pracovali, zviezli sme sa nepríjemne hrboľatou cestičkou a smiali sme sa na paviánoch visiacych zo stromov pri ceste. Lapali sme po dychu, keď sme konečne uvideli toto azúrovo modré slávne jazero a malú dedinku, ktorej slamené chatrče sa ťahali po okraji rozsiahlej bielej piesočnej pláže. Bolo to ako obrázok z exkluzívneho turistického časopisu, na ktorom chýbali už len rybári, ktorí v kanoe upravujú siete. Na prvý pohľad idylka, no bol to len klam. Irit a Yogi, dve izraelské dievčatá, nás privítali na svojej klinike a poskytli nám nesmierne poučný a deprimujúci prehľad o živote v tejto dedine na brehu jazera, v ktorej sa usadili. Keď sme prechádzali dedinou, vysvetlili nám, že z 11-tisíc tunajších obyvateľov už 800 boli siroty a toto číslo sa rapídne zväčšuje. Epidémia aidsu hubí obrovské množstvo

ľudí plodného veku, a tak sú deti ponechané na starostlivosť starých rodičov alebo ostatných členov širšej rodiny. Dejiskom tohto hororu boli všetky dediny v Malawi, v krajine, kde 16,4 percenta ľudí vo veku od pätnásť do štyridsaťdeväť bolo infikovaných, čo je druhý najväčší počet prípadov aidsu na svete. Už počet umierajúcich na túto chorobu bol závratný, no teraz ťažil krajinu aj chronický hlad, čo túto katastrofickú situáciu zhoršovalo. Priemerná dĺžka života klesla na tridsaťdeväť rokov, a kým zomieralo približne 140 ľudí denne, predpokladalo sa, že Malawi je ešte niekoľko rokov pred vyvrcholením aidsu. Ako sme sa už naučili v Rumunsku, zdravá výživa s dostatkom bielkovín je prvou základnou potrebou pre HIV pozitívnych ľudí. Jednako v tejto dedine ľudia zostávali aj tri dni po sebe bez jedla. Pokračovali sme v prechádzke, keď sa okolo nás zhromaždila skupina detí. Strkali sa, aby mohli stáť vedľa nás. Irit ukázala prstom k cintorínu na kraji dediny, kde sa piesočnaté vyvýšeniny rozprestierali až k úbočiu.

„Denne tu máme štyri až päť pohrebov,“ povedala nám, keď ju pozdravil postarší muž a náhlivo nás pozval k sebe. Vnútri na podložke ležala jeho manželka a snažila sa upokojiť svoje vnúča. Chudučké dieťa ustavične nariekalo. Vysvetlili nám, že jeho rodičia zomreli a oni boli teraz pre neho skôr „matkou a otcom“ ako starými rodičmi. Irit vyšetrila chlapca a prekvapila nás, keď sa ich spýtala, či by mohla zaplatiť za taxík, ktorý by ho zobral do poriadnej nemocnice. „Potrebujete okamžite užiť liek,“ povedala a do rúk sme im vložili biedne drobnú sumu peňazí, ktorú potrebovali.

Keď sa pre nich všetko zariadilo, Irit nás ďalej viedla po dedine. Istá žena s veľmi veľkou kovovou nádobou s vodou na hlave sa zastavila a rozprávala sa s ňou. Vedro malo dieru a voda z neho vytekala. Ako sa spolu bavili, držala v ruke malý hrnček a zachytávala ním drahocennú vodu, ktorá sa jej márne snažila vytečť.

Zastavili sme sa na neďalekom trhu, kde Irit kúpila na obed rybu. „Ľudia tu nehladujú tak veľmi len preto, že im nevzišla

úroda, ale aj preto, že sa v jazere nadmerne loví.“ Ukázala smerom k sušiacim stolom. Na niektorých bolo zopár strieborných rybiek, zatiaľ čo ostatné zívajú prázdnotou. „Tieto stoly boli kedysi pokryté rybami. Vysušili ich a predali. Nemali teda iba ryby, ale aj zdroj príjmu.“

Zobrali sme rybu k pani Kaswayovej, Iritinej priateľke, ktorá nám mala pripraviť večeru. Placho nás privítala a na zem dala rohožku, aby sme si posadali. Sedeli sme s ňou v tichu, jedli sme rybu a *nsimu* a rukami sme zápasili s týmto horúcim jedlom. Pani Kaswayová a jej štyri deti sa z nás smiali. Cestou späť Irit prezradila, že chce, aby sme sa stretli s jej priateľkou Teresou, osemnásťročným dievčaťom, ktoré sa zoči-voči hladu dalo na prostitúciu, aby prežilo. Teraz mala aids a umierala. Irit na ňu zavolala spreď dverí a nakoniec sme počuli pohyb. Teresa sa pomaly vyplazila. Jej tenké nožičky ju už nemohli uniesť. Irit bola rovnako šokovaná ako my. Sadli sme si na piesok vedľa Teresy a Irit sa s ňou chvíľu potichu rozprávala. Nežne držala jej ruku a nakoniec sme sa rozlúčili. Už jej nemala čo dať.

Napokon sme z Chembe odišli a natriasali sme sa hore nerovnou cestou okolo paviánov. Uvedomili sme si, že sme práve boli svedkami mikrosveta Malawi. Boj proti hladu, aidsu a ponížujúcej chudobe sa odohrával v každej jednej dedine po celej krajine. Zdalo sa mi, že títo podvyživení, zoslabnutí ľudia, ktorí boli ochudobnení o vzdelanie či dobré zdravotníctvo, vedú priveľmi jednostranný boj.

Itinerár, ktorý nám naplánovali Russelovci na zvyšok našej návštevy, nám dal mnoho príležitostí naučiť sa niečo o Malawi a stretnúť niekoľkých takých bojovníkov, ktorí sa odmietli vzdať. Medzi týmito osobnosťami bola aj drobná, ale pritom silná rehoľníčka z Filipín, ktorá viedla denné centrá v Blantyre pre deti v predškolskom veku. Väčšina týchto detí boli siroty, ktoré zúfalo potrebovali jedlo a starostlivosť. Mala v úmysle podporovať a vyškoliť miestnych dobrovoľníkov, ktorí budú viesť tento projekt, a naučiť ich, že je to „ich projekt a zodpovednosť“, nie nejakej zahraničnej organizácie.

„Tieto deti sú vaše, nie moje. Je to viac vaša zodpovednosť ako moja,“ hovorila húževnato sestra Lilia skupine miestnych dobrovoľníkov na jednom výcviku, na ktorý nás pozvala.

Najprv ma jej zdanlivý nedostatok súcitu k dobrovoľníkom zarazil. Veď sa vzdali svojho času, aby mohli vykonávať ušľachtilú úlohu v náročných podmienkach. No čoskoro som pochopil, že jej filozofia sa nezrodila z nedostatku lásky, ale skôr zo skutočnej, nefalšovanej dobročinnosti, ktorá chce pomôcť týmto ľuďom oslobodiť sa od spoliehania sa na pomoc.

Každú z dvadsaťjeden škôlok viedol riadiaci výbor, v ktorom boli úradníkmi členovia miestnej komunity. Nová zodpovednosť a zabezpečené školenia im často pomohli nájsť nové sebavedomie. Nedávna inovácia im tiež umožnila prijímať deti rodičov, ktorí mohli platiť príspevok na detskú starostlivosť. Týmto spôsobom mohli sčasti financovať zabezpečenie jedla pre deti z chudobných pomerov a nespoliehať sa iba na podporu darcov a grantov.

Spôsob, akým viedli tento projekt, na mňa urobil dojem. Čoraz viac som bol nesvoj z poskytovania (často vnútenej) humanitárnej pomoci miestnym komunitám takým spôsobom, ktorý akoby zbavoval ľudí dôstojnosti a zmyslu pre zodpovednosť a pri ktorej sa veľmi nemyslelo na budúcnosť bez podobného zasahovania. Samozrejme, bol tu priestor na núdzové zásahy, ktoré momentálne zachraňovali milióny životov v Malawi a k čomu prispieval malým podielom aj náš projekt. Dospel som však k presvedčeniu, že víťazstvo vo vojne proti chudobe a hladu tu môže dosiahnuť len ľud Malawi a nie humanitárne organizácie zo zahraničia, čo ako dôležitá a lojálna by bola naša podpora.

A tieto škôlky bolo radosť navštevovať! V každej nás privítalo zhruba šesťdesiat či sedemdesiat drobcov sediacich v radoch a učitelia im vysvetľovali číslice a abecedu. Kdekoľvek sme prišli, privítalo nás jedno dieťa, ktoré sa postavilo a ponúklo nám dobre nacvičený pozdrav.

„Predstavím sa. Volám sa Paul. Mám štyri roky. Som chlapec.“ Tak vstalo ďalšie a zopakovalo schému. „Predstavím sa. Volám sa Veronica. Mám päť rokov. Som dievča.“ A po niekoľkých predstaveniach nám zaspievali, tleskali a naše srdce sa topilo.

Niektoré z týchto detí žili v rodinách, v ktorých hlavou boli ďalšie deti. Osireli a bez podpory dospelých sa o ne starali starší súrodenci, ktorí sami niekedy boli v školopovinnom veku. Jedlo, ktoré dostávali v dennom centre, im zachraňovalo život a možnosť vzdelávať sa bola darom, ktorý im možno pomôže vymaniť sa z chudoby. Centrá tiež poskytovali bezpečie a starostlivosť pre deti, ktorých starší súrodenci boli v škole alebo pracovali, aby nejako vyžili.

Posledné ráno našej prvej návštevy sme pred odchodom na letisko vstali skoro, aby sme vyliezli cez les na vrchol hory Michuru, kde práve postavili základy na stavbu obrovského betónového kríža. Zhora sa nám naskytol úchvatný pohľad. Celé mesto Blantyre sa rozprestieralo pod nami a ešte ďalej boli pláne a vrchy. S Gay sme sa modlili ruženec, zatiaľ čo sme vpíjali tento výhľad. Keď sme skončili, vytiahli sme z vreciek zopár okruhliakov, ktoré sme priniesli z nášho vrchu v Škótsku, čo sa nachádza za domom Craig Lodge a na ktorom otec postavil krížovú cestu, ako aj z vrchu v Medžugorí, kde sa Panna Mária zjavila po prvýkrát. Tie sme položili na otvorené základy, plné malawských kameňov, a modlili sme sa za požehnanie tohto projektu i celého Malawi. A sľúbil som Russelovcom, že sa zanedlho vrátim.

Po návrate domov sme podnikali zbierky. Ľudia, ktorých sme v Malawi stretli a ktorí vykonávali takú úžasnú prácu, zúfalo potrebovali financie, aby nakrmili viac hladných krkov, a my sme sľúbili, že urobíme všetko, čo sa len bude dať. Keďže v Malawi sme na riadenie záležitostí mali Gay, mohli sme okamžite poslať financie našim novým priateľom. O našej skúsenosti z Malawi sme napísali do informačného letáka a podarilo sa nám vyvolať trochu mediálnej pozornosti.

Kedykoľvek som sa vrátil zo zahraničnej cesty, mal som malú prednášku a ukázal som fotky dobrovoľníkom a členom komunity žijúcej v Craig Lodge, ktorí sa rozhodli darovať jeden rok modlitbe a službe tým, ktorí prichádzali na obnovu. Často sa stávalo, že práve vďaka ľuďom, ktorí prišli na obnovu do Craig Lodge, naše dielo rástlo, preto bolo dôležité udržiavať komunitu dobre informovanú a nadšenú pre naše snahy a uistiť sa, že sú schopní hovoriť s hosťami, ktorí sa chceli o nás dozvedieť viac. Tri dni po tejto prednáške za mnou prišla Maureen Callaghanová, jedna z členov komunity, a povedala, že keď som im hovoril o Malawi, jej srdce horelo a nemohla prestať myslieť na to, čo počula. Zároveň vyjadrila túžbu ísť a pomôcť. Dve noci potom nemohla spať. Ešte nikdy v rozvojovom svete nebola a nikdy predtým po tom ani obzvlášť netúžila. Ďalšie dve dievčatá z komunity – Lisa a Nicola – mali podobný zážitok. Preto sa rozhodli vydať na „misijnú cestu“, ktorú financovala Nadácia Craig Lodge (charita, ktorá prevádzkovala Dom modlitby). Gay sa tomu veľmi potešila a ihneď sa pustila do hľadania domčeka na prenájom na úpäť kopca s kalváriou v Blantyre. Tam žili päť týždňov medzi najchudobnejšími z chudobných, pomáhali sestre Lili a začali spolupracovať s miestnym farárom pri rozlišovaní toho, ktoré deti potrebujú ich pomoc najviac.

Tri mesiace po prvej návšteve v novembri 2002 som sa vrátil do Malawi navštíviť tých, ktorých sme už podporovali, no aj ďalšie skupiny, ktoré podľa Gay potrebovali pomoc. Tentoraz ma sprevádzali dvaja novinári z denníka *Herald*, najpredávanejších škótskych seriózných novín, ktorí súhlasili s napísaním článku o situácii v Malawi a o našom úsilí pomôcť. Ako sa predvídalo, medzičasom sa hladomor zhoršil. I bez hladomoru bol november považovaný za začiatok hladových mesiacov, no tohto roku ľudia už dávno vyčerpali zásoby, ktoré mali.

Teraz som si už uvedomoval, že najefektívnejšie núdzové potravinové projekty často prichádzali z cirkví, ktorých výhodou bola ich stála štruktúra, čo dokázalo mobilizovať

a vytvoriť skupiny dobrovoľníkov v ich komunite. Tentoraz som strávil čas s niekoľkými skupinami rehoľníčok a kňazov, ktorí odvádzali úžasnú prácu vo veľkom rozsahu. Nikoho z nich tento hladomor obzvlášť nešokoval a všetci mali osvedčené metódy, na ktoré sa spoliehali a budovali ich roky. V Namitembo, veľmi vzdialenej oblasti, ktorá bola nadmieru sužovaná hladomorom, žili dvaja kňazi misionári, otec Owen O'Donnell z Glasgowa a otec Frank z Liverpoolu. Strávil som s nimi nejaký čas. Obaja rozprávali charakteristickým prízvukom svojich rodných miest, no všimol som si, že keď boli sami, zhovárali sa miestnym jazykom Chichewa. Zdalo sa mi, že teraz sa cítia doma na tomto mieste oveľa viac, ako by sa cítili doma, kde sa narodili. Ich farnosť bola obrovská. Na jej území žilo 80-tisíc ľudí. Vo farnosti vytvorili veľkú sieť dobrovoľníckych domácich ošetrovateľov, ktorí boli školení v starostlivosti o chorých (väčšina pacientov na aids zomierala doma) a siroty. V prvý večer mi otec Owen ukázal novopostavenú strednú školu, jediná v celej oblasti, v ktorej mali laboratóriá na prírodné vedy. Táto budova na vzdelávanie bola očividne postavená z lásky. Keď som sa pozrel pozornejšie, zbadal som, že zapustené umývadlá v laboratóriu boli vytvorené z foriem na koláče. Vedľa školy boli obrovské sklady, kde bolo naukladané jedlo na pokrytie núdzových potrieb pre 880 rodín na budúci mesiac, ale otec Owen sa už teraz trápil, ako nakúpi dosť jedla na mesiac február. Potreboval to sem doviezť ešte skôr, než by dažde mohli znepriechodniť cesty.

Obdobie výsadby sa už začalo. Nedávne dažde povzbudili mnohých, aby zasiali kukuricu, no odvtedy ani raz nespáchlo, čo nahnalo ľuďom strach, že sadenice nevyrastú. Na opätovnú výsadbu už osivo nemali. Život tu bol desivo neistý.

Vstal som skoro, aby som šiel na svätú omšu do ich prostého kostola. Do izby prúdili prvé záblesky svetla. V kostole bolo pár ľudí oblečených v otrhaných šatách a s mozolnatými rukami. Zdalo sa, že sa chystajú na pole. Na konci omše, keď už skoro všetci vyšli v tichu von, som si všimol jednu ženu,

ako ide uličkou s nákladom na hlave. Položila ho na posledný schod pred oltárom, otec Owen k nemu prišiel, pomodlil sa a požehnal ho. Žena si ho potom dala späť na hlavu a pokojne vyšla von smerom cez polia k vychádzajúcemu slnku. Uvedomil som si, že v tej látke mala schované drahocenné semenka, ktoré dnes išla zasadiť. V tichej chvíli po omši som premýšľal, akého skutku viery som to bol svedkom. Tieto semená predstavovali budúcnosť jej i jej rodiny. V nich sa nachádzala všetka jej nádej i strach. Všetko. Dokonca aj život i smrť. Odvážila sa to všetko jedným prostým a úprimným gestom odovzdať Bohu a prosiť ho o požehnanie. O koľko ťažšie by bolo pre mňa vykonať podobnú obeť? Pre nás ľudí zo Západu, s našou úrovňou bezpečnosti a zložitosti, by to nebolo ľahké. Aký je to pocit byť bezvýhradne závislý od toho, kedy bude pršať, a od Boha, ktorý dážď stvoril? Alebo si aspoň túto závislosť veľmi dobre uvedomovať?

Neskôr som išiel s otcom Owenom navštíviť jedného z jeho mnohých zomierajúcich farníkov. Tridsaťpäťročný muž Fostino, bývalý krajčír, žil so svojou sestrou, ktorá sa o neho starala v dome nachádzajúcom sa uprostred suchých polí. Fostino na sebe nemal tričko a bol príšerne chudý. Všetky rebrá mu vytrčali a jeho ruky boli ochabnuté. Zastonal a sestra mu pomohla sadnúť si rovno. Ukázalo sa, že mu zostáva len niekoľko hodín života. Povedali nám, že okrem zopár máng, ktoré rástli na neďalekom strome, nič nejedli už takmer týždeň. Mal aids a bol presvedčený, že táto choroba bola trestom za to, že raz niekomu ukradol bicykel. Zúfalo túžil, aby mu ten človek odpustil, lebo veril, že je to jediný spôsob, ako sa môže vyliečiť. Otec Owen mu poradil, modlil sa s ním a potom mu dal prijímanie. Keď sme odchádzali, Fostino a jeho sestra, ktorej meno som sa nikdy nedozvedel, pôsobili pokojnejšie. Cestou po chodníku, ktorý viedol z ich domu, nás sestra dobehla a podala nám s úsmevom zväzok máng z ich vzácneho stromu – dar na cestu domov.

Počas týchto dní som zažil veľa stretnutí, ktoré sa ma hlboko dotkli, zanechali vo mne mnoho otázok a zmenili veľa mojich doterajších postojov. Všade naokolo bol život i smrť, no neboli zahalené do zvyčajného rúška tajomnosti. Stále som mal dojem, že sa na niečo pripravujem a že toto je akýsi intenzívny výcvik. Než som odišiel do Malawi, Julie, teraz tehotná s našim štvrtým dieťaťom, mi pripomenula, že už je to desať rokov, čo sme prvýkrát išli do Bosny a Hercegoviny. Povedal som jej, že z nejakého dôvodu sa mi tých desať rokov, síce úžasných, zdá byť len akousi prípravou na niečo iné. Táto odpoveď ju prekvapila. No to, ako mi nasledujúce stretnutie s jednou trpiacou rodinou zmení život a že to bude viesť k založeniu *Mary's Meals*, som nečakal.

Zopár hodín jazdy od Namitemba po prašnej ceste pomedzi suché polia sa nachádza farnosť Balaka. Keď som tam dorazil, talianski kňazi ma zobrali do kostola, kam sme vošli cez bočné dvere. Úplne ma zaskočilo, keď som sa zrazu ocitol pri oltári a pozeral som sa na 550 detí, ktoré potichu sedeli v laviciach. Každé jedno dieťa bolo sirota. Pred desiatimi rokmi sa miestni kňazi rozhodli nájsť sponzorov v Taliansku, aby podporili desať sirôt, ktoré vtedy vo farnosti poznali. Neplánovali urobiť niečo viac, lebo si nemysleli, že je to potrebné. Teraz bolo v ich farnosti osemtisíc sirôt a toto číslo stále rástlo. A bolo priam neuveriteľné tu aj v celom Malawi, že o tieto osirotené deti sa takmer vždy postarala ich širšia rodina. Deti po uliciach a sirotince boli pre Malawi ešte veľkou neznámou. Premýšľal som, ako by sme to riešili na Západe, keby sme stáli zoči-voči podobnej katastrofe, ktorá by pripravila státisíce detí o rodičov.

Otec Gamba, mladý priateľský kňaz, sa ma spýtal, či by som s ním išiel do domu jedného z jeho farníkov, ktorý mal čoskoro zomrieť. Takto som stretol rodinu, ktorej fotka je dodnes na stene nad mojím stolom. Bola na nej Emma so svojimi šiestimi deťmi vrátane Edwarda, ktorého odpoveď na moju otázku o tom, čo si v živote želá, nikdy nezabudnem. „Chcel

by som mať dostatok jedla a raz by som chcel chodiť do školy;“ bola jeho strohá a šokujúca odpoveď.

Rozsah ambícií tohto štrnásťročného chlapca, ktoré predniesol, akoby to bol trúfálny sen, mnou otriasol z niekoľkých dôvodov. Najdôležitejší z nich bol rozhovor, ktorý som mal s Tonym Smithom, Angličanom, ktorý nás opätovne skontaktoval s Gay. Naďalej podporoval prácu na budovaní kríža, z čoho sa teraz vyvinul oveľa ambicióznejší projekt. Teraz tu mali postaviť presnú repliku kostola v Medžugorí a podobne na horu Michiru mali umiestniť rovnakú krížovú cestu. Jeho a moje návštevy Gayinho domu sa prekrývali a takto sa so mnou porozprával o niečom, čo sa mu prihodilo pred dvoma rokmi.

V tom čase býval u Gay a cítil sa depresívne zo všetkého toho utrpenia, ktoré v Malawi videl, a najmä z toho, ktoré museli znášať hladné deti. Jeden večer bol v jej dome, zapol si televízor a skončil pri sledovaní prejavu amerického senátora Georgea McGoverna. Hovoril v ňom so zápalom, že keby sa Amerika rozhodla financovať zabezpečenie denného jedla v školách pre všetky deti v tých najchudobnejších krajinách, fungovalo by to ako „Marshallov plán“, ktorý by pomohol rozvojovým krajinám dostať sa z chudoby. Po vypočutí tohto prejavu Tonyho nadchla predstava, že by sa niekto chytil tejto koncepcie, dal by to do rúk Márie, Ježišovej Matky, a nazval by to Máriine jedlá – *Mary's Meals*. Vtedy sa o tom porozprával s Gay a diskutovali o možnosti začať podobný program v Malawi. Ibaže v Malawi sa začal šíriť hladomor a financie, ktoré poslal Gay pod názvom Máriine jedlá, nakoniec použili na zaobstaranie núdzových zásob, ktoré zúfalo potrebovali v oblasti Chipini. Pomohli im rehoľné sestry, ktoré sme stretli aj my a ktoré sme teraz podporovali.

Tak veľa našich skúsenosti za posledných dvadsať rokov spočíva v tomto jednoduchom nápade! Naša úcta k Márii, Ježišovej Matke, a prekvapivé stretnutie s ňou v Bosne a Hercegovine, keď sme boli tínedžeri; mnohé stretnutia za

tie roky so zúboženými deťmi, ktoré pre chudobu a hlad neboli schopné ísť do školy; slová, ktoré som práve počul od Edwarda a rastúce poznanie, že problémy, ktorým čelia najchudobnejšie krajiny sveta, môžu prekonať len zdraví ľudia aspoň so základným vzdelaním. Prísľub jedla umožňuje deťom, ktoré si inak na svoj denný chlieb musia zarobiť, ísť namiesto toho do školy a tiež povzbudzuje rodičov, aby svoje deti poslali skôr do školy, ako si ich nechávali na výpomoc doma. Podobnú skúsenosť sme vo veľmi malom rozsahu zažili pri projektoch, ktoré sme pred pár rokmi začali v Târgu Mureș s rómskymi deťmi.

Edward rozhodne nebol jediný, kto chýbal na vyučovaní. Okolo 30 percent detí v Malawi v školopovinnom veku nebolo zapísaných do školy napriek tomu, že pre nich v školách mali miesta zadarmo. Do školy chodiť nemohli, lebo si potrebovali nájsť alebo vypestovať jedlo, robili platené pomocné práce alebo sa starali o zomierajúcich rodičov a mladších súrodencov. A aj keď nastúpili, príliš často neboli schopné sústrediť sa, lebo boli hladné alebo dochádzali len žalostne zriedka, keďže samy boli choré. Hladné a podvyživené deti sa nemôžu stať dobrými žiakmi a mnohé, podobne ako Edward, ani nemali možnosť to vyskúšať.

Viac než tretinu úmrtí detí vo svete ročne zapríčiňuje hlad a javy s ním spojené. Hlad a podvýživa zostávajú v 21. storočí najväčšou zdravotnou hrozbou a zomiera na ne viac ľudí ako na aids, maláriu a tuberkulózu dokopy.

Hlad spôsobuje chudobu a chudoba spôsobuje hlad. Ľudia netrpia chronickým hladom preto, že by nebolo jedla, ale preto, že si ho nemôžu dovoliť. Vo svete sa vyprodukuje viac než dosť jedla pre každého. Aj počas takého zúfaleho hladomoru by Edward mohol ísť do mesta a kúpiť svojej rodine jedlo, ak by mal peniaze. Peniaze však nemal, a preto hladovali.

Chronicky hladné deti sa nemôžu vyvíjať fyzicky a psychicky, ani sa nedokážu učiť v škole. Preto sú ochudobnené o možnosť pracovať produktívne a podporovať svoje rodiny,

keď sú dospelí. Nemôžu žiť nezávislým a dôstojným životom, po ktorom všetci túžia. Až 43 percent detí v rozvojových krajinách je zakrpatených. Po zvyšok života budú vzrastom oveľa menší, ako by mali byť (a ten život bude možno veľmi krátky, keďže sa odhaduje, že 18-tisíc detí zomiera denne z dôvodov spojených s hladom). A zatiaľ 775 miliónov negramotných dospelých čelí prakticky beznádejnému boju, v ktorom sa snažia zarobiť dostatok prostriedkov na prežitie.

Prvou vecou, ktorú treba spraviť pre hladné dieťa, je dať mu jedlo. Každý rodič, každý človek to vie. Isté však je, že čo i len základné vzdelanie je nevyhnutné na to, aby bol chronický hlad naozaj porazený. Ako sa môžu ľudia naučiť zavražďovať polia, vyrobiť si hnojivo či rozšíriť druhy zasadených plodín, keď nevedia čítať a písať? Ako by si mohli zarábať na živobytie a vytvoriť blahobyt, ak by pestovali iba to, čo zjedia? Ako môžu negramotní ľudia vyžadovať zodpovednosť od svojich vlád? Ako sa môžu brániť pred korupciou? Alebo bojovať proti šíreniu aidsu a HIV? Ako sa môžu riešiť ďalšie páľčivé zdravotné problémy bez toho, že by malo rastúce dieťa dostatok jedla?

Takto sa rozbehlo poslanie Máriiných jedál – zabezpečiť jedno dobré jedlo v mieste vzdelávania pre hladné a chudobné deti – vďaka Edwardovej odpovedi.

Samozrejme, myšlienka školských obedov je sotva originálna. Pre väčšinu žiakov je samozrejmosťou mať čo jesť každý deň. Pre mňa to tak rozhodne bolo. Každé ráno v základnej škole v Škótskej vysočine sa vo mne prebudil pocit očakávania, keď k bráne prišla dodávka, v ktorej sa nachádzali oceľové nádoby s jedlom uvareným vo väčšej škole na druhom konci jazera. Teda aspoň ja som si myslel, že sú odtiaľ – ich pôvod bol pre mňa vždy trochu záhadou. Nosievali sme ich do budovy a hádali sme, čo by mohlo byť vo vnútri. Keď sme našli pariace sa mäsové guľky so zemiakovým pyrém, potešili sme sa, hoci ten pocit netrval dlho, lebo keď sme otvorili menšie nádoby, zistili sme, že v nich bol rebarborový koláč.

No nedokážem si spomenúť na čo i len jeden deň bez toho, žeby som nemal čo jesť alebo žeby som na niečo také len pomyslel. Vo vyspelých krajinách je školská strava neodmysliteľnou súčasťou dňa, či už je financovaná vládou, alebo za ňu platia rodičia. Totižto globálne sa v školách denne stravuje 368 miliónov detí, no zatiaľ čo v najbohatších krajinách má z toho úžitok takmer každé dieťa, v rozvojových krajinách je to len okolo 20 percent detí, ktoré dostanú v škole jesť, pričom Svetový potravinový program OSN poskytuje jedlo 15 miliónom z nich. Medzitým 57 miliónov chudobných detí do školy nechodí, zatiaľ čo ďalších 66 miliónov je na hodinách hladných a neschopných sa učiť.

Čím viac sme o Máriiných jedlách rozprávali a premýšľali, tým viac táto nádherná myšlienka uchvacovala Ruth i mňa. Vedenie i tí, ktorí pracovali pre našu organizáciu Scottish International Relief v Škótsku (SIF), ihneď podporili návrh začať túto novú kampaň. Rozhodli sme sa založiť pobočku SIF v Malawi, čím by sa práca na kampani začala (a pokračovalo by sa aj v ostatných projektoch, do ktorých sme sa v tejto krajine zapojili). Gay Russellová odvieďla veľký kus práce, aby bola organizácia založená správne, keď prehovorila jedného kamaráta právnika v Blantyre, aby jej pomohol. Zakrátko nato sme sa ona, Tony Smith a ja stali prvými správcami novej organizácie v Malawi. Medzitým sme začali robiť zbierky na novú kampaň Máriiných jedál – *Mary's Meals*.

Všetci sme sa zhodli, že víziou *Mary's Meals* by malo byť, aby každé dieťa denne dostalo jedlo na mieste, kde sa vzdeláva. Zaiste bolo pred nami veľmi veľa práce. Len sme sa museli rozhodnúť, kde začať.

7

Jeden hrnček kaše

Včerajšok je preč. Zajtrajšok ešte nenastal.

Máme len dnešok. Tak začnime.

MATKA TEREZA

Na úpätí vrchu Michuru, na ktorom stavali kríž, sa nachádzala chudobná štvrť Chilmoni. Bola zoskupená okolo cesty vychádzajúcej z Blantyru a lemovalo ju množstvo obchodíkov a podnikov ako zelvovc, opravovňa či holičstvo, kde obchodníci vnucovali svoje služby. Rady domov pokrývali úbočie, jeden vedľa druhého, a počet ľudí tu neustále rástol. Uprostred týchto obydlí stál veľký farský kostol a škola.

Dve hodiny cesty na sever na pláni vedľa rieky Shire, kde hrebene hôr vrhali dažďový tieň, leží vzdialená oblasť Chipini, do ktorej sa dá dostať len po dlhej, nerovnej a prašnej ceste. Dedinky s domami z hlinených tehál a slamy boli roztrúsené medzi kukuričnými poľami, ktoré dobre nerodili. Uprostred dedín sa nachádza klinika, ktorú vedú rehoľníčky, lekárky misionárky Panny Márie. Predtým sme s nimi spolupracovali pri zabezpečení núdzových zásob počas hladomoru.

Tieto dve miesta sa zdali byť dobrým začiatkom pre rozbehnutie *Mary's Meals*. Gay poznala pár ľudí v Chilomoni vďaka organizačným prácam na budovaní kríža a taktiež preto, že tam dievčatá z Craig Lodge strávili niekoľko týždňov v prenajatom domčeku, ktorý pre nich vybavila. Vďaka času, ktorý tam strávili, sme mali možnosť nahliadnuť do situácie sirôt v tejto komunite a vypracovať zoznam ľudí v najväčšej núdzi. Gay sa začala zhovárať s tunajšími ľuďmi, aby pochopila,

v akom sú stave, a predstavila im našu iniciatívu. O Máriine jedlá prejavili veľký záujem a spolu s predstaviteľmi komunity začali plánovať uvedenie jedál v malej základnej škole vedľa farského kostola. Onedlho postavili prostú kuchyňu a sklad, aby sa projekt mohol rozbehnúť.

Od počiatku sme boli presvedčení, že myšlienka Máriiných jedál môže byť efektívna a trvácna len vtedy, ak si ju miestne komunity „privlastnia“. Vedeli sme, že každá jedna škola potrebuje veriť v tento projekt a mať túžbu podporovať ho aspoň tak ako my. Za každú cenu sme sa chceli vyvarovať toho, že by sme niekomu niečo vnucovali. Chceli sme, aby to bolo skôr ich dielo ako naše. Na to bola potrebná úctivá spolupráca, pri ktorej by miestna komunita spravila všetko preto, aby deti mohli dostať jedlo každý deň, zatiaľ čo naša podpora by pozostávala z poskytnutia potravín a inej pomoci, ktorú si nemohli dovoliť. Konkrétne by tento plán závisel od miestnych dobrovoľníkov, ktorí by sa zaviazali riadiť varenie a podávanie jedla každý deň. Rozhodne sme sa chceli uistiť, že túto činnosť nebudú považovať za núdzové poskytovanie obživy, ale za veľmi špecifický zásah, ktorý sa opiera o miestnu komunitu a ktorý by bol vždy spojený so vzdelávaním. V Chilomoni sme si uvedomili, že najvhodnejšou cestou by bolo robiť to cez akési združenie rodičov a priateľov školy. Po niekoľkých zasadaniach, na ktorých sa ukázala veľká túžba a nadšenie pre náš projekt, združenie súhlasilo, že prevezme zodpovednosť za zostavenie rozpisu služieb pre rodičov i starých rodičov, ktorí obetujú svoj čas a budú sa každé ráno striedať pri príprave jedla.

Veľmi nám záležalo aj na tom, aby podávané jedlo pochádzalo z miestnych a nie dovozových surovín, kdekoľvek to len bude možné. Pri každej príležitosti sme chceli podporiť ekonomiku krajiny a miestnych poľnohospodárov. V Malawi existoval veľmi populárny typ kaše pre deti zvaný *Likuni phala* (*Likuni* je názov miesta, odkiaľ recept pochádza vďaka rehoľníckam, ktoré ho vytvorili pre dospievajúce deti, zatiaľ čo *phala*

znamená kaša). Robí sa z kukurice, sóje a cukru a pridávajú sa do nej vitamíny a minerály. Pre malawijské deti a ich rodiny sa tento pokrm stal hlavným jedlom. Gay poznala firmu, ktorá produkovala *Likuni phala*. Nakúpili surové prísady od súkromných poľnohospodárov z celého Malawi a spracovali ich do zmesi, ktorú pred podávaním bolo treba už len uvariť vo vriacej vode. Kupovať a podávať tento produkt bola pre nás veľmi jednoznačná voľba. Všetky prísady okrem pridaných vitamínov dovezených z Južnej Afriky boli vypestované v Malawi. Tento výrobok bol instantný, dobre sa prepravoval a dal sa jednoducho uvariť. A všetko to bolo úžasné lacné!

V januári 2003 sa v Chilomoni uvarilo a podávalo prvé Máriino jedlo. Ten istý týždeň sa to isté po prvýkrát udialo aj vo vzdialených a hladových dedinách v Chipini. Obdivuhodné zdravotné sestry misionárky zorganizovali školský stravovací program, postavený na rovnakom modeli miestnych dobrovoľníkov, ktorí varili *Likuni phala* v siedmich základných školách. Miera detskej podvýživy tam bola obzvlášť vysoká a mnoho detí ani nechodilo do školy pre hlad a chudobu. *Mary's Meals* sme teda odštartovali naraz v mestskom i dedinskom prostredí.

Prvýkrát od založenia *Mary's Meals* v Chipini som tam prišiel opäť počas ďalšieho hladomoru, keďže v roku 2003 bol nedostatok jedla akútnejší než kedykoľvek predtým. Na základnej škole v Chinyazi stáli vychudnuté deti potichu v rade na Máriino jedlo. Až príliš potichu. Mnohé z detí okolo mňa, belocha s fotoaparátom, prešli, akoby som tam ani nebol. Chýbal zvyčajný smiech a strkanie sa, aby sa dostali do záberu. Bolo už poludnie a deti chceli oveľa viac zjesť prvé jedlo toho dňa, ako sa fotografovať. Sedeli v malých skupinkách v prachu a ticho jedli svoju kašu. Pre väčšinu z nich to bolo ich jediné jedlo za deň. Neďaleko školy pred hlinenou chatrčou sedela *gogo* (stará mama) so svojim najmladším vnúčatom. Navštívil som ich. Vysvetlila mi, že jej dcéra – matka detí – zomrela a teraz sa o ne stará len ona. Zúfalým tónom

mi povedala, že v okolí nieto kukurice, ktorú by si mohla dovoliť kúpiť. Neskôr sa zo školy vrátili dve staršie vnúčatá Allieta a Kondwande a v rukách niesli zafúlané zošity a prázdne hrnčeky (v ktorých im servírovali Máriino jedlo). Mali teraz viac energie. Keď ma zbadali, zasmiali sa a hrdo svojej babke ukázali domáce úlohy. Hovorili, že vďaka každodennému jedlu môžu prvýkrát v živote chodiť do školy.

Do niekoľkých mesiacov od spustenia *Mary's Meals* vyšlo najavo niekoľko vecí. Predovšetkým bolo očividné, že toto nie je len pekný nápad. V skutočnosti to naozaj fungovalo. Zo škôl prichádzali správy, že po zavedení každodenných jedál deti, ktoré doteraz pre chorobu a hlad takmer nikdy do školy nechodili, dochádzajú teraz denne. Tiež začali zaznamenávať nárast v počte zapísaných. Deti, ktoré ešte nikdy neboli v škole, začali do nej chodiť. Rodičia ich tam posielali s vedomím, že ich dieťa bude mať denne čo jesť, a preto sa radi vzdali ich pomoci pri obrábaní poľa či domácich prácach.

Tiež sa ukázalo, že ľudia majú o *Mary's Meals* obrovský a naliehavý záujem. Hneď, ako sa ostatné dediny a susedstvá dozvedeli o *Mary's Meals*, žiadali, aby sme ich tiež zapojili do tohto programu. Ibaže sme razom zistili, že jedlá sú veľmi silným magnetom, čo by mohlo spôsobiť problém. Síce sme od začiatku chceli každodenným jedlom prilákať deti do školy, neuvedomili sme si však, že to bude také lákavé, až to podnikti školákov zanechať susediace školy a prihlásiť sa na tie, kde sa podáva jedlo, aj keď to pre nich znamenalo merať každý deň niekoľkomílovú cestu. Takéto migrovanie žiakov sme nemali v úmysle, a teda o to ťažšie bolo odmietnuť žiadosti zo škôl, z ktorých deti odchádzali.

Snažili sme sa byť preto cieľavedomejší pri organizovaní zbierok a šírení povedomia o *Mary's Meals*. Zdalo sa, že vyvíjame kopírovateľný model, ktorý by mohol zachrániť a zmeniť život a tiež pretvoriť budúcnosť najchudobnejších ľudí sveta. Chceli sme o tom povedať celému svetu! Keďže išlo o nízkonákladový zbierkový systém, ktorý stál na dobrovoľníkoch

a poväčšine ústnom odovzdávaní informácií, vedeli sme, že sa to nestane zo dňa na deň. No rozhodne sme videli, že keď sme ľuďom hovorili o Mary's Meals, vzbudzovalo to v nich neslýchané odhodlanie podporiť toto dielo. Veľmi som sa tešil z možnosti vysvetľovať ľuďom túto myšlienku a jej fungovanie. Tváre sa rozžarovali, keď pochopili, že niečo také jednoduché ako jedno jedlo denne v škole by mohlo naplniť bezprostrednú potrebu dieťaťa a zároveň by bojovalo s hlavnou príčinou chudoby. Toto jednoduché riešenie ľudí nadchýnalo. A nadšenie rástlo čoraz viac, najmä keď sa dozvedeli, že nasýtiť jedno dieťa na jeden školský rok stojí iba 5 libier! Niektorých sme potrebovali presvedčiť, že toto je naozaj skutočná cena, a my sme radi poskytli vysvetlenie. Ozaj to bolo reálne číslo, ktoré bolo možné dosiahnuť vďaka tomu, že väčšinu práce robili neplatení dobrovoľníci, a preto, že sme jedlo kupovali vo veľkých množstvách od miestnych roľníkov a bolo mimoriadne lacné. Teraz som sa už nebál hovoriť na verejnosti, teda aspoň nie vtedy, keď som rozprával o *Mary's Meals*. V skutočnosti sa mi žiadne publikum nezdalo príliš malé alebo veľké, bol som len vďačný, že mám šancu ľuďom hovoriť o dobrom posolstve. Všimol som si, že príbeh o *Mary's Meals* vyčarúva ľuďom úsmev na tvári. Nielenže ich povzbudzuje pohotovo prispieť, ale v nich zanecháva aj zápal pre túto misiu. Onedlho sa ich priatelia tiež stali podporovateľmi a takto to šlo ďalej. Naša databáza sa neustále zväčšovala a takisto aj náš príjem.

I keď sme nemohli okamžite súhlasiť so všetkými žiadosťami o Máriine jedlá, boli sme radi, že môžeme plánovať rozširovanie programu. V boji proti migrovaniu detí z ostatných škôl sme sa rozhodli pokryť celú oblasť tak, že sme pomáhali susediacim školám zo škôl, v ktorých sme už pracovali. Keby sme tento spôsob poznali predtým, asi by sme spočiatku nezačali podávať jedlá v dvoch rôznych oblastiach, hoci v mnohých ohľadoch bolo dobré začať v školách, ktoré boli aj na okraji najväčšieho mesta Malawi i vo vzdialenej dedine. Dalo

nám to príležitosť učiť sa o rozdielnych prostrediach mesta a vidieka. Ako sme sa rozširovali do nových škôl, postupne sme zlepšovali svoje postupy a model. V každej novej škole sme sa v rámci prvého kroku stretli s vedúcimi obce a školy a uistili sme sa, že majú v sebe túžbu aj záväzok byť zodpovednými za každodenné povinnosti. Potom sme sľúbili, že vybudujeme kuchyňa a sklad na pozemku vedľa školy a následne im to poskytneme pre ich vlastnú potrebu. Preto v čase, keď v kuchyni práve nevarili, sa táto časť budovy premenila na malé komunitné centrum alebo niekedy popoludní v období dažďov z nej spravili dodatočnú triedu. Postupom času sme spozorovali príležitosť, že komunita môže ešte viac prispieť k budovaniu priestorov. Vo väčšine dedín si ľudia sami pálili tehly, a preto sme ich prestali kupovať od dodávateľov a požiadali sme miestnu komunitu, aby ich podarovala. Tiež sme sa spýtali mužov z dediny, či by mohli pracovať popri kvalifikovaných stavbároch, aby sa znížili náklady a urýchlilo sa dokončenie. Vzhľadom na to, že dobrovoľní kuchári boli matky a staré mamy, bol to dobrý spôsob, ako povzbudiť mužov do činnosti.

V začiatkoch sme sa spoliehali na radu jedného pozoruhodného Malawčana Petra Nkatu. Bol to miestny podnikateľ, ktorí poznal Russelovcov – Davida z Rotary klubu a Gay z kostola. V čase, keď sme sa zoznámili, Peter vo voľnom čase úzko spolupracoval so sestrou Liliou (filipínskou rehoľnou sestrou, čo nás toho toľko naučila), ktorá spravovala predškolské centrá pre siroty v Blantyre. David ma zoznámil s Petrom, keď sme začínali s *Mary's Meals*, lebo vedel, že Peter zúfalo hľadá financie na prevádzku týchto centier. Počas večere u Russelovcov Peter vysvetľoval, že počet detí v predškolskom veku, ktoré sú v núdzi, rapídne narastá. Počet sirôt stúpala a mnohé z nich žili v rodinách so staršími súrodencami bez pomoci dospelých. Pre tieto deti boli denné centrá otázkou života a smrti; boli miestom, kde mali istotu, že sa každý deň najedia. Vedeli sme, že je to kľúčové obdobie pre

rozvoj detí a že zakrpatenie, ktoré podvýživa spôsobí v tomto štádiu, sa už neskôr nedá zvrátiť. Veľmi dobre som si pamätal naše prvé návštevy minulého roku so sestrou Liliou a ako sa ma dotkol milý spôsob, akým sa mi detičky predstavovali. Netrvalo dlho, kým nás Peter presvedčil, aby sme sa podujali na financovanie ich devätnástich centier. Takže takmer hneď od vzniku *Mary's Meals* sme poskytovali dennú stravu v škôlkach aj školách. Koniec koncov základné pravidlo bolo rovnaké – jedno jedlo denne na mieste vzdelávania –, len deti boli o niečo mladšie.

Peter nám so svojimi znalosťami prostredia a podnikateľským duchom veľmi nápomocne radil a čoskoro sme ho poprosili, aby sa stal štátnym riaditeľom pobočky. Veľmi nás potešilo, keď súhlasil a okamžite začal pracovať na štruktúre, ktorú sme potrebovali. Začal najímať zamestnancov, zabezpečil kancelárske priestory, stanovil metódy i postupy a uzatváral zmluvy s dodávateľmi. Dozorcovia sa stali základnými členmi rastúceho tímu. Boli zodpovední za pravidelné navštevovanie škôl aspoň dvakrát týždenne. Kontrolovali zásoby jedla, aby sme sa uistili, že je skladované hygienicky a bezpečne a že medzi mesačnými dodávkami mali v sklade správne množstvo. V krajine, kde bolo toľko hladujúcich a kde bola hlboko zakorenená korupcia, bola ochrana zásob pre nás prioritou. Čochvíľa sme zistili, že okrem našej kontroly bolo taktiež potrebné, aby aj členovia komunity kontrolovali tento systém. Väčšina dobrovoľníkov boli matky a tie by len tak nezniesli, aby sa niekto pokúsil spreneveriť zásoby, ktoré patrili ich deťom. Počas školských návštev dozorcovia zhromažďovali údaje o zápisoch, dochádzke a študijných výsledkoch, aby sa vypracoval súbor dôkazov o tom, aký vplyv má každodenná školská strava.

Ich ďalšou úlohou bolo kontrolovať u triednych učiteľov a na združení rodičov, či majú dostatok dobrovoľníkov, aby bolo jedlo prichystané načas. Boli sme však rozhodnutí prí veľmi sa nepliešť do organizovania ich dobrovoľníkov. Asi

dva- či trikrát sme v prípade, keď sa zistilo, že neprichádzalo dostatočné množstvo dobrovoľníkov, prerušili program. Zakaždým sa do dvoch týždňov objavili v našej kancelárii vedúci komunity, ktorí na začiatku súhlasili, že projekt bude ich zodpovednosťou, nie našou. Teraz nám vysvetľovali, že problém vyriešili (zvyčajne šarvátkou medzi sebou), a sľúbili, že sa v programe môže pokračovať, čo sa nakoniec vždy uskutočnilo. Takéto problémy boli zriedkavé. Statočnosť dobrovoľníkov, ktorí sami boli často hladní a denne zápasi- li o prežitie, ma pokorovala. Vstávali pred svitaním, aby zapálili oheň na varenie, a zatiaľ čo miešali kašu v obrovských kastróloch, často si spievali. Jednou z nich bola Teresa. Raz som sa s ňou rozprával, práve keď miešala to množstvo kaše.

„Miestna situácia je kritická. To jedlo, čo deti jedia, im mení život,“ povedala otvorene.

„Musí to však byť veľká obeť robiť to každý deň. Ako to zvládaš?“ spýtal som sa jej.

„No, každé ráno než sem prídem, upečiem šišky a posielam ich na trh, aby sa predali. Tým živím seba a svoju dcéru, ale aj sestrine deti. Takže sem pokojne môžem prísť. Mám to rada!“ povedala a celá žiarila, ako keby vzdať sa svojho času a pracovať tu zadarmo bola tá najjednoduchšia a najľahšia vec na svete, kým zápasí o živobytie pre svoju širšiu rodinu.

O niekoľko rokov sme spravili prieskum u desaťtisíc dobrovoľníkov, ktorí vtedy dobrovoľne varili a podávali Máriine jedlá v Malawi, aby sme lepšie pochopili, čo ich k tomu viedlo.

„Prečo poskytuješ svoj čas dobrovoľne?“ bola naša priama otázka.

„Lebo nám to leží na srdci!“ odpovedala jedna staršia dáma. Vďaka tejto dokonalej odpovedi bol zvyšok prieskumu bezpredmetný a ona sa stala hovorcom nás všetkých v tejto misii.

Do roku 2005 boli návštevy škôl, kde sa podávali Máriine jedlá, vzrušujúce. Na základnej škole v Goleke nás riaditeľ Sapuwa privítal s obrovským úsmevom a zaviedol nás do svojej pracovne. Jeho škole sme dodávali Máriine jedlá už rok.

A on sa nevedel dočkať, kedy nám porozpráva o výsledkoch. Ukázal nám grafy na stene.

„Počet zapísaných žiakov sa zvýšil z 1790 na 1926,“ vravel, „a vláda nám musela zabezpečiť ďalších troch učiteľov! Máme veľmi vysokú mieru dochádzky, vyššiu než kedykoľvek predtým. Vo všetkých okolitých školách, kde deti nedostávajú Máriine jedlá, je počet chýbajúcich žiakov strašný.“

No zdalo sa, že práve nasledujúca štatistika mu prináša najviac radosti.

„Na základe výsledkov skúšok tento rok dostalo štyridsaťtri žiakov miesto na strednej škole financované vládou,“ hovoril, až priam žiaril. „Pred *Mary's Meals* ani jeden z mojich žiakov takéto miesto nedostal.“

Zatiaľ čo základné školy v Malawi sú zadarmo a teoreticky pre všetkých, existuje tam len veľmi málo stredných škôl. Okrem malého počtu žiakov na súkromných školách, ktorí platia školné, majú podobnú možnosť len tí, čo dostanú bezplatné miesto na základe mimoriadnych výsledkov zo záverečnej skúšky na základnej škole. Ťažko sa dalo veriť, že takú dramatickú zmenu v študijných výkonoch na základnej škole v Goleke spôsobili čisto len Máriine jedlá za jeden rok, a preto sme sa domnievali, že v tom zohrali úlohu aj iné faktory. Jednako bolo jasné, tu i v ostatných školách, že deti, ktoré začali chodiť do školy každý deň a nie len raz za čas a ktoré sa vedeli sústrediť, skôr než by sa mali trápiť celý deň v škole s prázdny žalúdkom, si viedli v učení badateľne lepšie. V skutočnosti sme pri porovnaní výsledkov zo základných škôl pred prijatím a po prijatí *Mary's Meals* zaznamenali priemerný nárast v zložení skúšky o 9 percent.

Zrazu bolo za dverami pracovne pána Sapuwa počuť rozradostené hlasy. Vyšli sme von a zbadali sme stovky smejúcich sa detí, ako stoja v rade na raňajšie jedlo. Všetky držali vo svojich rukách farebný hrnček. Už dávnejšie sme sa im rozhodli rozdávať hrnčeky, aby každé dostalo rovnakú porciu. Viacero dobrovoľníkov vedľa seba naberalo deťom kašu z obrovských

hrncov. Jednou z nich bola Esther, ktorá mi povedala, že jej štyri vlastné deti tu chodia do školy, a preto sa rada ponúkla variť jedno ráno každý druhý týždeň.

„Teraz sú hladné už len cez víkendy,“ povedala, zatiaľ čo nabrala jednu dávku do ďalšieho hrnčeka. „Prosím, nikdy neprestaňte robiť *Mary's Meals*!“

Dvaja starší chlapci v rade hrdo vytiahli malý odkaz, ktorý pre mňa napísali. Držali ho hore s vážnym výrazom v tvári. Bolo na ňom napísané: *Ďakujeme, že ste nám dali kašu*. Keď som ich fotil, naširoko sa usmiali. Miestny riaditeľ tiež prišiel a ďakoval. Povedal, že *Mary's Meals* pomáha celej jeho komunite.

Podobné prípady boli zaznamenané v mnohých školách po celom Blantyre s rovnakými výsledkami. V niektorých školách vyšlo najavo, že zvýšené počty žiakov sú nevládnuteľné pre ich už aj tak dosť natiiahnutý rozpočet. Na základnej škole v Namame sa niekoľko mesiacov od spustenia *Mary's Meals* zvýšil počet zapísaných z dvetisíc na štyritisíc, čo bolo pre školu oveľa viac, než by mohla zvládnuť. Znovu sa zdalo, že sem poprichádzalo mnoho detí zo škôl, kde sa Máriine jedlá ešte nepodávali, a preto sme plánovali zavedenie *Mary's Meals* aj na týchto školách, aby sa počty žiakov v Namame znížili na udržateľnú mieru. Časom sme spozorovali, že niektoré školy, kde uvedenie *Mary's Meals* viedlo k nárastu žiakov, vláda uprednostňovala pri stavaní nových tried a zabezpečovaní dodatočných učiteľov.

Mary's Meals sa v Malawi stali veľmi rýchlo známe. Záležitosti naberali na obrátkach a nadšenie pre túto vec bolo nákazlivé. Každý týždeň sme dostávali ďalšie žiadosti o založenie *Mary's Meals* na nových školách. Boli sme pripravení rýchlo expandovať, ak by sa dali nájsť nové zdroje financovania. Ruth a ja sme neprestajne hľadali nové možnosti, ako šíriť posolstvo medzi ľuďmi, ktorí by radi podporili toto dieło, keby o ňom vedeli.

O našej práci sa dozvedalo stále viac a viac ľudí a podporovali nás. Mnohé dvere sa pred nami otvárali unikátnymi spôsobmi. Často tieto známosti a príležitosti vznikali v dome

modlitby Craig Lodge alebo cez Medžugorie. Doteraz navštívili túto dedinku v horách Bosny a Hercegoviny už milióny ľudí z celého sveta a mnohým táto skúsenosť zmenila život. Bola to obrovská celosvetová sieť ľudí, a keď sa o nás dozvedeli, často ich to zasiahlo veľmi hlboko. Následne chceli podporiť toto dielo, ktoré vnímali ako ovocie Medžugoria a tiež ako ďalší spôsob dať najavo obetavú lásku vo svojom živote.

Niekoľko rokov bola pravidelnou návštevníčkou domu v Craig Lodge Milona von Habsburg. Bola arcivojvodkyňou z habsburskej dynastie, ktorá kedysi sedávala na trónoch po celej Európe, a predovšetkým vládla Rakúsko-Uhorsku. Milona však rozhodne nežila ako monarcha. Bola jednou z tých, ktorých život sa v Medžugorí prenesmierne zmenil. Bola tam na začiatku osemdesiatych rokov 20. storočia a spriatelila sa s vizionármi. Plynulo hovorila siedmimi európskymi jazykmi, čo bolo veľkým darom pre vizionárov a kňazov v čase, keď miesto začali zaplavovať turisti zo všetkých kútov sveta. Milona začala pracovať ako sekretárka pre kňaza Slavka (ktorý sa preslávil ako rečník a autor kníh o úkazoch v Medžugorí) a bola tiež prekladateľka a blízka priateľka vizionárov. Zostala s nimi v Medžugorí počas tých najtemnejších dní bosnianskej vojny a tiež s nimi cestovala po svete, keď ich niekam pozvali prednášať alebo viesť duchovné obnovy. Tešilo nás, keď sa niekoľkokrát rozhodli prijať naše pozvanie do domu modlitby Craig Lodge. Vždy sa vtedy zišiel veľký dav v slávnostnom stane, ktorý bol postavený na túto príležitosť.

Milona bola v Medžugorí veľmi obľúbená a známa. Nebola niekto, kto len hovoril o posolstvách Panny Márie, ale v skutočnosti ich aj prakticky žila vo svojom každodennom živote. Stala sa našou dobrou rodinnou priateľkou a po tom, čo otec Slavko v roku 2000 zomrel, naďalej sme ju pozývali do domu modlitby, aby viedla obnovy sama a nemusela prekladať farárovo slová. To preto, lebo sme cítili, že o Panne Márii a jej prítomnosti v Medžugorí vedela hovoriť a všetko to vysvetľovala úžasným spôsobom.

Raz sme sa s Ruth práve vrátili z Malawi. Poprosili ma, aby som mal krátku prednášku počas obnovy, ktorú viedla Milona s jednou priateľkou. Hovoril som o Malawi a zrode *Mary's Meals* a ukázal som im powerpointovú prezentáciu, ktorú som si pripravil. Boli v nej fotografie z našej práce s citátmi od ľudí ako Matka Tereza, Gándhí a Martin Luther King. Prezentáciu sprevádzal podmanivý soundtrack od jedného z mojich najobľúbenejších škótskych hudobníkov. Po skončení sa so mnou chcela Milona rozprávať. Povedala mi, že keď počúvala a pozerala prezentáciu, pocítila volanie presne také silné ako to prvé, ktoré prijala v Medžugorí, že má zasvätiť svoj život dielu *Mary's Meals*. Spýtala sa ma, ako by mohla pomôcť. Znovu som bol premožený nesmiernou Božou prozreteľnosťou. Ak by sa ma Boh spýtal, koho by som si vybral na pomoc v šírení dobrého posolstva o *Mary's Meals*, bola by to Milona. Zanedlho začala pracovať pre *Mary's Meals* ako naša ambasádorka. Robila prednášky a zoznámila nás s mnohými úžasnými a veľkodušnými ľuďmi. Mnohých z nich poznala cez Medžugorie; iní boli jej príbuzní, ktorí sa stali ohromnými podporovateľmi nášho diela. Spomedzi nich stojí za povšimnutie princ a princezná z Lichtenštajnska. Pozvali ma na stretnutie spolu s Milonou v ich lichtenštajnskom zámku. Pri jazde po strmo vinúcej sa ceste cez Alpy smerom k starobylému hradu som sa cítil ako v špionážnom filme s Jamesom Bondom. Sídllo bolo postavené na skale s výhľadom na mesto Vaduz. Do nádvorja obklúčeného obrovskými kamennými múrmi sa vchádzalo cez padací most. Princ a princezná ma veľmi vrelo privítali, upokojovali ma a ja som si návštevu u nich veľmi užil. Rozprával som im o našom diele a odpovedal som na ich úprimné a dobre premyslené otázky. Stali sa skvelými a vernými podporovateľmi nášho projektu, šíрили ho a usporadúvali veľkolepé akcie. Nasledujúci rok ma princezná znovu pozvala, aby som prišiel prednášať pre Červený kríž v Lichtenštajnsku, ktorému poskytovala záštitu, keďže aj oni pre nás robili zbierky. Zmienil som sa,

že v deň navrhnutého termínu máme výročie svadby, načo ma obratom poprosila, nech prídem aj s Julie. A tak sme si spolu s Milonou a jej manželom Charliem (ktorí boli zhodou okolností tiež sobášení v rovnaký deň) užili jedinečné výročie na rozprávkovom zámku v Alpách.

S Milonou som cestoval na prednášky a rozhovory pre médiá pri mnohých príležitostiach. Nikdy sa mi jej rozprávanie o *Mary's Meals* a jej vlastnom príbehu nezunovalo. „Do istej miery je to pre mňa logický dôsledok dlhého hľadania pravdy, ľudskej krásy a hodnoty,“ odpovedala, keď sa jej raz niečo spýtal, prečo robí túto prácu.

„Keď nám Magnus ukázal jednu z prvých powerpointových prezentácií o svojej práci 26. septembra 2004, spoznala som deti. Nestretla som sa s organizáciou, ktorá má ambiciózných, úspešných a titulovaných zamestnancov a riaditeľov. Videla som detské tváre a citáty o láske, úcte a službe týmto najmenším. Počas prezentácie sa odkryla anonymita týchto detí a stali sa z nich bratia a sestry, ktorým potrebujem dať celý svoj život. Bolo to jednoduché a očividné! Tento moment neviem popísať nijako ináč len ako poslanie.“

Dodnes sa ubezpečujeme, že náš platený personál berie svoju prácu ako poslanie a má v sebe zmysel pre misiu diela *Mary's Meals* bez ohľadu na ich vierovyznanie či presvedčenie. Je to jeden z dôvodov, prečo naše platy nebudú nikdy porovnateľné s podobne veľkými charitami, tobôž nie s komerčnými podnikmi. Ľudia si nevyberajú prácu pre *Mary's Meals* preto, aby mali peniaze alebo jednoduché zamestnanie. Samozrejme, niektorí ľudia si po odchode z *Mary's Meals* vybudujú skvelú kariéru niekde inde (a my dúfame, že sa pri práci s nami niečo naučili) a tí z nás, ktorí pre *Mary's Meals* pracujú, potrebujú prežiť a uživiť svoje rodiny. No pracovať ako platený zamestnanec *Mary's Meals* bude vždy vyžadovať zmysel pre naše poslanie a vedomie toho, aké je to privilegium byť za to platený, zatiaľ čo mnohí naši spolupracovníci sa zúčastňujú na tejto misii bez finančnej odmeny.

Pravdaže, väčšina našich podporovateľov nežila v zámkoch. Vo Viedni istý Milonin starý známy lekár Christian Stelzer založil spoločenstvo zvané Oáza pokoja, ktoré rozširovalo posolstvo Medžugoria. Keď sa Christian dozvedel o *Mary's Meals*, začal písať články do svojho mesačníka o našom diele. Malo to náramný ohlas. Tisíce Rakúšanov začali posilať štedré príspevky a *Mary's Meals* takto získalo státisíce eur. Vtedy ma Christian pozval, aby som mal prednášku na výročnom modlitbovom stretnutí, ktoré sa konalo vo Viedni, v Dóme sv. Štefana. Prišiel som skôr a s úžasom som zistil, že kostol je preplnený tisícmi ľuďmi a ďalší ešte len prichádzajú. Jedna z vizionárov, Maria, tam bola tiež a rád som sa s ňou po dlhšom čase opäť stretol a porozprával. Zjavenie mala na oltárnych schodoch a potom celebroidal svätú omšu kardinál Schönborn. Bol to výnimočný večer. Po skončení sa s nami chceli zhovárať mnohí ľudia o *Mary's Meals*, keďže som im o tom prednášal a Milona ma tlmočila. Medzi mnohými novými podporovateľmi *Mary's Meals* vo Viedni bol aj sám kardinál Christoph Schönborn. Stal sa skvelým zástancom diela *Mary's Meals*, ktoré o niekoľko rokov opísal ako ovocie Medžugoria. O našom diele kázal na rôznych podujatiach a písal o ňom články.

Od tej doby podpora v Rakúsku rastie. Spôsob, akým sa tam naša práca rozvíjala, sa ťažko opisuje, hlavne čo sa týka zaužívaných postupov pri organizovaní zbierok. Prvých pár rokov sme v Rakúsku nemali nijakého plateného zamestnanca alebo dobrovoľníkov na plný úväzok (hoci Christian strávil mnoho času mimo svojej lekárskej praxe a po nociach písaním o nás a organizovaním akcií) a aj tak sa tamojšia podporná základňa znásobila a rozšírila sa omnoho viac ako naša sieť v Medžugori. Odkedy sa naše dielo rozrástlo po celom svete, niekedy ma žiadajú o prednášanie na tému fundraisingu, teda získavania finančných zdrojov. Väčšinou odmietam, lebo sa nepovažujem za odborníka na fundraising a ani nepredstieram, že rozumiem všetkému, čo sa udialo s *Mary's Meals*.

A azda tie skutočnosti, ktoré boli podľa mňa najdôležitejšie pre náš rast (modlitba a dôvera v Božiu prozreteľnosť ako východiskový bod), by ľudia nemuseli nevyhnutne brať ako perly múdrosti na fundraisingovej konferencii. No postupne sme sa naučili mnoho vecí, isté postupy a pracovné spôsoby, ktoré sme si veľmi obľúbili. Naše skúsenosti nás presvedčili, že je predovšetkým dôležité sústrediť sa na podporu rozvoja združení, ktoré vedú radoví občania. Bezpečnejším spôsobom na udržiavanie takej organizácie, ako je *Mary's Meals* sa javí podpora tisícov pravidelne prispievajúcich a nie priveľké spoliehanie sa na granty, ktoré by vydržali možno len tri roky. Cítili sme, že súčasťou nášho hlavného poslania bolo zapojiť do našej činnosti čo najviac ľudí a dať všetkým najavo, že každý sa na nej môže podieľať bez ohľadu na situáciu, zázemie, vyznanie či rasu. Niektorí, ako napríklad môj brat Mark, ktorého zdravotný stav sa zhoršil natoľko, že nám už inakšie nemohol pomôcť, si dal osobný záväzok modliť sa za *Mary's Meals*. Často ku mne prišiel a pýtal sa ma, či nemám niečo konkrétne, za čo by sa mal modliť. Zvyčajne som mu vedel dodať poriadne dlhý zoznam. V dome modlitby Craig Lodge v tom čase žil brat Paul, zbožný deväťdesiatpäťročný brat z rehole maristov. Každé ráno sa modlil za *Mary's Meals* (a každý deň kľáčať v kaplnke pred šiestou ráno) a po zvyšok dňa bol z neho ten najúžasnejší a najradostnejší stúpenec nášho diela. Všetkým, čo prekročili prah duchovno-formačného centra Craig Lodge, hovoril o divoch, ktoré *Mary's Meals* robí.

Jedného dňa sa mi brat Paul zmienil o tom, že jeho prasy-novec je náhodou sir Terry Leahy, známy výkonný riaditeľ obchodnej siete Tesco, a hoci ho sotva poznal, začal mu písať a hovoriť o *Mary's Meals*. Jeden z listov mi ukázal.

„Magnus je veľmi vysoký chlap, ale vôbec nenaháňa strach... možno by si sa s ním chcel stretnúť...“ napísal. Jeho výber slov ma veľmi rozosmial, no o pár týždňov nás prekvapil a tiež nadchol list od sira Terryho, v ktorom ma pozýval do Londýna na obed v ich centrále. Po tom, čo sme sa s ním a aj

s inými výkonnými členmi niekoľkokrát stretli, Tesco začalo veľmi štedro podporovať *Mary's Meals* cez svoju nadáciu. A tak sa pre nás dvere začali otvárať rôznymi nečakanými a zábavnými spôsobmi.

Ďalšou kľúčovou filozofiou, vychádzajúcou z predstavy o *Mary's Meals* ako hnutí, bolo, aby nikdy nevznikali pevné hranice medzi darcami a prijímateľmi. Chceli sme rozvinúť hlboké presvedčenie, že sme v tom všetci spolu a máme rovnaký cieľ. Tí, ktorí žili medzi najchudobnejšími z chudobných a obetovali svoj čas vareniu každodenného jedla, boli zjednotení s tými, čo robili zbierky po uliciach, alebo s tými, čo prispievali v túžbe umožniť hladnému dieťaťu každodenný pokrm.

Chceli sme zabezpečiť, aby tí, čo pracovali na realizácii programu, nikdy nevideli zháňanie financií len ako nutné zlo, ale radšej ako ďalšiu kľúčovú súčasť celého procesu, ktorá je rovnako krásna a schopná meniť život.

Z podobných dôvodov sme mali pocit, že treba hľadať sponzorov aj v Malawi, aj keď to pravdepodobne nebude úspešné. Cez Gay a Davida sme spoznali členov malej podnikateľskej komunity a onedlho nás podporovali veľké cukrovary, banky a realitní makléri. Okrem štedrých finančných darov nám niektorí dali aj „vecné dary“. Jeden cukrovar sa s nami podelil o znalosti v oblasti ľudských zdrojov a dal nám vysokú zľavu na cukor, ktorý sme potrebovali na *Likuni phala*, zatiaľ čo istý predajca palív nám na prevážanie jedla poskytol naftu zdarma. Organizovali sme prominentné akcie pre výkonných zamestnancov v mestách ako Blantyre, Lilongwe a Mzuzu a zrodil sa v nás obrovský pocit hrdosti a zodpovednosti za *Mary's Meals*. V istom čase v prvých rokoch existencie *Mary's Meals* sa desať percent rozpočtu pre Malawi zozbieralo v tejto krajine.

Tiež sme sa spriatelili s poprednými členmi ázijskej podnikateľskej komunity, s hinduistami aj s moslimami, ktorí nás štedro podporovali cez svoju dobročinnú nadáciu zvanú *Gift*

of the Givers. Často financovali kopanie studní v školách, kde sme chceli začať variť, no nemali v nich zásoby pitnej vody. Za tie roky sme si spolu užili niekoľko skvelých večerí, počas ktorých sme viedli fascinujúce diskusie o rozdielnych vierach. O niekoľko rokov sme sa spojili s *Gift of the Givers*, aby sme prepravili jedlo z Malawi do Somálska počas hrozného hladomoru v roku 2011. Sám som tam vtedy nakrátko šiel a videl som vrecia malawijského *Likuni phala* s označením *Mary's Meals*, ako ich rozdávali tisícim hladujúcich ľudí v Mogadišu. Bolo to pre mňa jedno z najdesivejších miest, aké som kedy videl. Prvý večer, keď som sa vybaloval v provizórnom ubytovaní, niekde blízko niečo vybuchlo a ja som poskočil. Jeden z našich somálskych hostiteľov, mladý muž s jemným hlasom a dobrou angličtinou, sa ku mne obrátil a povedal mi ako vystrašenému dieťaťu: „Neboj sa. Neboj sa. To bola len bomba.“ Niekoľko dní ma obklopovali moji spolupracovníci, ktorí pri prvých lúčoch slnka kľáčali na koberčekoch smerom k Mekke, zatiaľ čo ja som sa na svojej posteli modlil ruženec. Aj napriek stresovej situácii, v ktorej sme sa všetci ocitli, bolo na tejto medzináboženskej misii niečo výnimočné – spoločne priniesť jedlo trpiacim. A ja si to vždy budem pamätať.

Medzitým sme sa v Malawi naďalej stretávali s deťmi, ktorých život bol vzkriesený vďaka *Mary's Meals*. Raz sme s Ruth navštívili školu v Mzedi pri Blantyre spolu s Petrom Nkatom. Škola sa nachádzala na skalnatom úbočí medzi políčkami obrobenej zeme, pripravenej na sadenie a trpezlivo očakávajúcej dažď.

„Petrik! Žije!“ vykrikol Peter Nkata, keď spoznal chlapca v dave detí, ktoré sa okolo nás zhŕkli na parkovisku pri školskom ihrisku.

„Bol som si istý, že to dieťa zomrelo,“ povedal, keď vystupoval z auta. Pritiahol k sebe dieťa, ktoré malo asi štyri roky, a objímal ho. Potom si ho odtiahol bokom a tešil sa z jeho výzoru. Vedľa neho stál starší chlapec s očami, ktoré sa zdali

príliš veľké pre jeho vážnu tvár, a nohami, ktoré sa zdali príliš tenké na to, aby ho mohli držať.

„Tvoj brat dobre vyzerá, Lazaro,“ povedal mu Peter.

Chlapec prikývol a usmial sa. Peter nám potom porozprával ich príbeh.

Pred niekoľkými mesiacmi si učitelia v Mzedi všimli, že Lazaro, doteraz veľmi dochvilný chlapec, začal každé ráno prichádzať veľmi neskoro a bez vysvetlenia. Zistili, že ich matka zomrela, a tak zostali Lazaro a malý Peter doma, odkázaní sami na seba. Niejakí vzdialení príbuzní ich občas navštívili, no pomohli len málo. Lazaro, ktorý vyzeral na osem, no v skutočnosti mal dvanásť rokov, sa stal hlavou rodiny a snažil sa starať o svojho mladšieho brata. Lenže doma nemali dosť jedla a Lazaro sa takmer úplne spoliehal len na svoj každodenný obed v škole. Petrík nakoniec ochorel. Keď stále viac slabol a slabol, Lazaro sa to rozhodol vziať do svojich rúk. Vedel, že *Mary's Meals* podávajú jedlo nielen v jeho škole, ale aj v škôlke, ktorá sa nachádzala asi pol míle od ich domu. Začal tam Petríka každé ráno vodiť. Až keď ho tam bezpečne uložil s vedomím, že ho nakrmiť a postarajú sa oňho, išiel do školy a prišiel neskoro a unavený. Keď Peter Nkata prišiel na návštevu pred pár týždňami, dopyčul sa, že opatrovatelia v tej škôlke zobrali Petríka do nemocnice a veľmi nedúfali v jeho prežitie. Týždne bez jedla si vyžiadali svoju daň. No tu, rovno pred nami, stál čulý a usmievavý Petrík a na jeho chudom pleci bola ruka jeho brata, ktorý ho zachránil.

8

Hrboľatá cesta k mieru

Chudoba vo svete je škandál. Vo svete, kde je toľko bohatstva, je nepochopiteľné, koľko je hladných detí, koľko je detí bez vzdelania, koľko chudobných ľudí. Dnešná chudoba je nárekom.

PÁPEŽ FRANTIŠEK

„Čo si jedla dnes ráno pred vyučovaním?“ spýtali sme sa ďalšej žiačky sediacej na bambusovej lavici.

„Nič,“ odpovedala rovnako ako všetci ostatní pred ňou.

„A včera si čo jedla?“

„Iba ryžu.“

Odpovede sa dali predvídať. Zdalo sa, že všetky deti oblečené v zodratých šatách jedli „len ryžu“ alebo „len maniok“.

No potom nás istý chlapček prekvapil.

„Čo si jedol dnes ráno pred vyučovaním?“

„Nič.“

„A včera?“

„Nič.“

Zopakovali sme otázku, keďže možno nepochopil, čo sa pýtame. Znovu ešte tichšie odpovedal: „Nič.“ V rozpakoch od nás odvrátil tvár, lebo mu po nej začali tiecť slzy. Nechcel, aby to ostatné deti videli.

„Je to pravda. Včera som ho videl, ako sa potuloval okolo a hľadal niečo na zjedenie,“ ticho odvetil jeho učiteľ. Rýchlo sme sa presunuli k ďalšiemu dieťaťu, no všetko sa to zdalo márne. Tento prieskum sme ani nemuseli dokončiť, aby sme vedeli, že deti v Biffany, jednej libérijskej dediny, by mali z *Mary's Meals* veľký úžitok. Než sme odišli z triedy, opäť som sa

pozrel na chlapca, ktorý deň predtým nejedol, a videl som, že slzy mu stále potichu stekajú po tvári. Hanbil som sa.

Čoskoro po založení *Mary's Meals* v Malawi sa v nás rozho-rela naliehavá túžba uviesť tento projekt do praxe aj v ďalších krajinách hneď, ako to bude možné. Videli sme, ako to mení život mladých ľudí v Malawi, a vtedy sme už smelo prezentovali našu ideu slovami: „Aby každé dieťa dostávalo jedno jedlo v mieste, kde sa vzdeláva.“ Ak sme to s touto celosvetovou víziou mysleli vážne, a to sme mysleli, museli sme dokázať sebe aj ostatným, že podobný postup by mohol fungovať aj v iných krajinách, kultúrach a situáciách, kde deti pre chudobu vynechávajú školu.

Zdalo sa samozrejme, že Libéria by mala byť ďalšou krajinou na zozname. Pôsobili sme tam už mnoho rokov a mali sme blízky vzťah k ľuďom v regióne Bomi, ktorí dlho trpeli. Navyše by sa sotva našla iná krajina, ktorá by potrebovala *Mary's Meals* viac. Séria niekoľkých občianskych vojen sa skončila v roku 2003 a vtedy tam OSN nasadila najväčší počet mierových jednotiek na svete. Bola tam reálna príležitosť vybudovať trvalý mier, no ľudia trpeli extrémnou chudobou a deti boli hladné. V Libérii mali jeden z najnižších počtov detí zapísaných do základnej školy na svete. Ak by mladí v krajine nedostali možnosť vzdelávať sa a pripraviť sa na svoju úlohu v budovaní prosperujúcejšej Libérie, pretrvávali by tam iné pokušenia. Rozčarovaní, nevzdelaní a chudobní mladí (hlavne) muži by sa stali ľahkou korisťou potenciálnych vojenských vodcov, ktorí by si hľadali bojovníkov, a lákali by ich príslubmi moci, postavenia a zisku. Deti v kraji Bomi boli podvyživené a nosili zodraté šaty. Opäť to boli rodiny, ktoré podnikali prvé kroky k znovuvybudovaniu svojho života. Pokračovali v boji s rozrastajúcim sa dažďovým pralesom a kľočovali pôdu, aby mohli zasadiť ryžu a maniok. Tu i tam nanovo stavali chatrče z bahna a prútia. Museli čakať mesiace, kým zožnú prvú úrodu, a tá bude aj tak len chabá, keďže mali iba niekoľko semiačok a málo náradia. V roku 2003 si týždenník *Economist*,

ktorý každoročne predpovedá najhoršiu svetovú krajinu pre život na budúci rok, vybral na toto pochybné vyznamenanie Libériu. Dôvod nebolo ťažké pochopiť.

Medzi tými, čo sa podieľali na prestavbe kraja Bomi, bol otec Garry. Keď ma viezol z Monrovia do Bomi a hovoril mi o novinkách, zasiahol ma jeden deprimujúci výjav. Istý čas popri tejto ceste išla železničná koľaj až do Tubmanburgu, ktorú postavili ťažobné spoločnosti na prevoz železnej rudy do prístavu. Pred štyrmi rokmi som videl, ako muži trhali koľajnice a nakladali ich do kamiónov, lebo krajina bola vyrabovaná a obratá o všetko, čo sa dalo predať. Tentoraz pozdĺž toho istého úseku stovky mužov, žien a detí vykopávali menšie kamene, ktoré predtým tvorili základ pre koľajnice. Kamene vyčistili a kládli ich na kôpky vedľa cesty, aby ich predali. Zdalo sa, že aj úroveň drancovania dosiahla najhlbšie dno.

Onedlho sme zišli z asfaltky a pokračovali sme po zablatených cestách pomedzi dediny, kde sa naskytili ešte žalostnejšie pohľady. Matky hľadali ovocie a plody, otcovia poľovali na divokú zver a deti sa brodili močiarňami s podomácky vyrobenými sieťami a chytali ryby. Mnohé deti boli nahé a mali napuchnuté bruchá. Kmeňu Gola nebolo podobné utrpenie cudzie. Žiaľ, nachádzali sa v oblasti blízko diamantových, zlatých a železných baní a pre tieto zdroje sa viedol ozbrojený konflikt, ktorý opakovane pustošil dediny a ničil polia. Niektorí ľudia sa sem vrátili už po tretíkrát do vydrancovaných, zarastených a rozpadnutých dedín, aby pozbierali zvyšky.

Začali sme navštevovať niektoré dediny, aby sme si urobili prieskum a priblížili im myšlienku *Mary's Meals*. Ľudia nás tu poznali, pretože sme s nimi spolupracovali mnoho rokov, a ich prijatie bolo vrele ako vždy. Mobilná ambulancia, ktorú sme financovali, stále poskytovala jedinú zdravotnú starostlivosť v celom kraji a pre vracajúcich sa ľudí bola veľmi dôležitá. Keď sme sa s miestnymi rozprávali, jasne sme uviedli, že *Mary's Meals* tu môže začať len vtedy, keď tunajší ľudia budú ochotní variť a podávať jedlo každý deň. To by bola azda ešte

väčšia obeta pre bojujúcich rodičov v tejto dedine ako pre tých, čo poskytovali svoj čas pre túto službu v Malawi. Náš návrh však vyvolal pozitívnu a vzrušenú reakciu. Ľudia nám zas a znovu hovorili, že sú pripravení a ochotní. Náš prieskum medzitým potvrdil, čo sme už aj tak vedeli – mnohé tunajšie deti sú podvyživené, ale hlad a chudoba im bránia v chodení do školy. Prieskum odhalil aj ďalšie utrpenie.

V dedine Jennah Brown sme navštívili ďalšiu školu, aby sme zhodnotili, čo všetko pre zavedenie *Mary's Meals* potrebujú. Miestni dobrovoľníci tam vyučovali deti v niečom, čo kedysi určite bolo veľkolepým domom s výhľadom na dedinu pod ním. Do roku 1998 ho využívala americká spoločnosť, ktorá ryžovala zlato v neďalekej rieke. Vnútri nebolo lavíc a deti sedeli na čiernom gumenom potrubí, ktoré sa predtým využívalo pri ťažbe a zostalo tu. V ďalšej miestnosti sedeli staršie deti na veľkom kovovom trezore, v ktorom predtým baníci skladovali svoju korisť. Premohla nás zvedavosť a deti nám pomohli vypáčiť obrovské veko trezoru. Vnútri nebolo nič, iba pár útržkov papiera a staré listy. Korisť bola už dávno prenesená za more. Hladné deti sa opäť vyštverali na svoje nezvyčajné sedenie a ani trochu si túto iróniu a nespravodlivosť nevšimli.

No keď sme sa s nimi zhovárali, dozvedeli sme sa, že väčšina z nich vie všetko o prenášaní rôznych druhov koristi. Keď ozbrojenci dobyli ich dedinu, namierili zbrane na deti a prinútili ich, aby každé z nich odnieslo jeden hodnotný predmet, často aj zo svojich vlastných domovov. Celý domáci majetok, náradie a zásoby jedla odniesli. Niektoré deti prinútili niesť zbrane a muníciu a často to viedlo až k tomu, že sa stali detskými vojakmi. Nemali veľmi na výber, keďže ich dedina bola vyrabovaná a niektorí rodičia boli zabíjajú. Deti, s ktorými sme sa rozprávali, sa nestali vojakmi buď preto, že utiekli, alebo im dovolili odísť. Zvyšok vojny strávili so svojimi rodinami v táborech pre vysídencov okolo Monrovia alebo boli utečencami v Sierra Leone, kým sa prednedávnom vrátili domov. Všetky mali traumu rôzneho druhu. Na hodine

sa otec Garry spýtal, či niekto z nich videl, ako bol niekto zavraždený počas vojny. Každé dieťa zdvihlo ruku.

Mobilná ambulancia pravidelne navštevovala aj dedinu Massatin. Zo všetkých dedín, ktoré otec Garry poznal, túto mal akosi obzvlášť rád. Bola to kolónia pre malomocných. Títo trpiaci ľudia boli mnohé roky zanedbávaní, skôr ako sem prišiel otec Garry a odhodlane sa snažil im pomáhať. Naša ambulancia prichádzala každý týždeň a porozdeľovala lieky na malomocenstvo, ako aj na rôzne ďalšie choroby. Tiež sme chorým poskytovali jedlo, pretože v dedine trpeli akútnym hladom. Rozhodli sme sa, že to bude prvé miesto v Libérii, kde rozbehneme *Mary's Meals*. Nedávno postavili zopár prútených chatrčí, kam chodilo na vyučovanie 162 detí. Ich učitelia boli tiež dobrovoľníci, keďže vláda nikoho neposkytla.

Do Massatinu sme v apríli 2004 priniesli ryžu, zeleninu a malé sušené ryby na prvé dva týždne a bezpečne sme ich uskladnili v malej miestnosti za školou. Boli sme frustrovaní z toho, že sa nijako nedalo kúpiť lokálne vypestovanú ryžu v krajine, ktorá sa výhradne spoliehala na dovozové jedlo. No nateraz sme sa zhodli, že najdôležitejšie je dať deťom v škole jesť. Miestna komunita postavila jednoduchý prístrešok, ktorý slúžil ako kuchyňa, a dve postaršie panie varili v dvoch veľkých hrncoch na otvorenom ohni túžobne očakávané jedlo. Nakoniec pozvali deti, aby sa zoradili do radu a obed servírovali na farebných plastových tanieroch. V priebehu pár minút 162 detí sedelo v skupinkách pod stromami v tieni školských múrov a hltalo chutné jedlo. Rodičia sa zišli vedľa kuchyne, aby zatlieskali a spievali od radosti.

Potom som pozoroval, ako sa usmiate deti opäť zoradili a odišli do tried. Cez otvorené dvere som si prečítal nápisy na tabuli.

„Čo môžeš ponúknuť Pánovi?“ Takúto otázku dnešné ráno položil učiteľ svojej triede.

A pod to úhľadne napísal odpovede detí.

„Moje ruky.“

„Môj život.“

„Moju dušu.“

„Moje srdce!“

„Moju pieseň.“

„Môj sen!“

Onedlho sme podávali *Mary's Meals* v niekoľkých ďalších školách v Tubmanburgu a v dedinách po okolí. A opäť sa počet zapísaných detí zvýšil rýchlo a dramaticky.

Riaditeľ istej moslimskej školy hneď vedľa centra Tubmanburgu Yousif Sherif nám ukázal preplnené triedy v jeho škole. S potešením nám vysvetlil, že odkedy tu *Mary's Meals* poskytujú stravu, počet žiakov sa zvýšil z 302 na 425. To isté sa stalo v komunitnej škole na tej istej ulici a taktiež aj po dedinách, kde nám učitelia s radosťou oznamovali, že hlad a honba za potravou už nie sú dôvodom pre deti, aby neprišli do školy.

Časom sme sa presvedčili, že v Libérii dokáže *Mary's Meals* vyvolať rovnako pozitívne výsledky ako v Malawi. V tom čase sme už dostávali veľa žiadostí aj od škôl, kde sa hladovalo.

Uvažovali sme o tom, na ktoré oblasti by sme sa mali zamerať.

V roku 2005 môj blízky priateľ Alex Keay, s ktorým som vyrastal v Dalmally a ktorý bol tiež chovateľom rýb, sa rozhodol byť na jeden rok dobrovoľníkom v Libérii, aby pomáhal s naším rýchlo rastúcim programom. Čoskoro po jeho príchode otec Garry navrhol, aby sme pomohli ľuďom v okrese Bellah. Býval tam veľmi malý kmeň, najmenší zo šestnástich etnických skupín v Libérii, ktorý žil vo vzdialenom, nedotknutom pralese. Otec Garry k nim prechovával hlbokú náklonnosť, lebo keď ho počas vojny uniesli detskí vojaci a zobrali ho na trojtýždňový pochod do Guiney, ich cesta viedla cez dediny v Bellah. To, akí boli k nemu za ten krátky čas láskaví, sa ho nesmierne hlboko dotklo. Sľúbil, že ak prežije, jedného dňa sa vráti a pomôže im. Otec Garry využil svoje značné presvedčovacie schopnosti na Alexa a svojím opisom namáhavej cesty tam ešte viac povzbudil Alexovu dobrodružnú povahu. Tak sa

Alex a niekoľko skúsenejších členov nášho libérijského tímu vydali na štrnásťhodinovú cestu do Bellah po niečom, čo sa dá len veľmi voľne opísať ako vozovka. Kým som tam prišiel na ďalšiu návštevu Libérie, základné záležitosti s miestnymi komunitami už boli vybavené a prvé dodávky jedla už prišli. *Mary's Meals* sa podávalo v troch školách v okrese Bellah. Rozhodol som sa tam odcestovať, aby som všetko videl na vlastné oči.

Posledných šesť hodín cesty tam sme nestretli žiadne ďalšie auto. Naša štvorkolesová dodávka sa kĺzala a namáhala na špinavej ceste, ktorú vyhlbila pred mnohými rokmi drevorubačská firma. Mosty postavili tak, že cez potoky a rieky nakládli obrovské polená a náš vodič sa pomaly vliekol po týchto polenách, zatiaľ čo my sme sa modlili, aby sa mu nepošmykli kolesá a aby nepraskli polená. Po oboch stranách cesty sa týčil dažďový prales až k oblakom. Ako sme išli, z mlák vyskakovali veľké žaby a veвериčky cupkali do úkrytu pred nami. Kde-tu vyletel z cesty jastrab a zmizol kdesi medzi stromami. Raz sme natrafili na skupinu ľudí, ktorým platili za čistenie opustenej zarastenej cesty. Boli to bývalí vojaci spolu s rodinami, ozbrojení mačetaami, a podarilo sa im sťať stromy popri ceste na dosť dlhom úseku. Vedľa provizórneho tábora si na otvorenom ohni údili čerstvo zastreleného jeleňa a opicu. Alex, ktorý sa zjavne naučil miestne zvyky výnimočne rýchlo, začal zjednávať cenu za kúpu mäsa.

„Prečo si vy bieli ľudia nedonesiete chlieb z Monrovie?“ smial sa jeden mladý muž a podal nám niekoľko prvotriednych kúskov opičieho mäsa.

Trochu ďalej, na vrchole strmého výstupu, sme prešli okolo zhorenej dodávky. Vnútri bola kostra vládneho vojaka, ktorého prepadli rebeli z úkrytu pred niekoľkými rokmi. Lesná cesta sa zdala nekonečná a ja som začal chápať, prečo tu ostatné humanitárne organizácie nepracovali.

Keď slnko začalo zachádzať za najvyššie stromy, konečne sme dorazili do Belleh Balama – zhluku slamených chatrčí na širokej čistinke. Privalil sa k nám zástup smejúcich sa a mávajúcich detí

v potrhaných šatách, ktoré nás vítali krikom. Prišlo k nám zopár dedinských starešinov a ukázali nám chatrč z bahna a prútia, v ktorej sme mali prespať. Rodina, ktorá v nej bývala, sa kvôli nám vysťahovala, aby mali istotu, že máme kde spať, čo nás zahabilo. Hlavní predstavitelia každému z nás dali nové meno. Po celý čas, čo som tam bol, ma volali pán Tanjo, „vlastník tejto pôdy“. Po uvítacích prejavoch, v súlade s miestnymi zvykmi, nám darovali kolové oriešky na žutie, bielu sliepku a striebornú mincu (starý libérijský dolár). Zanedlho sme si zahrli futbal so skupinkou miestnych mužov, zatiaľ čo ženy hrali na neďalekom poli vybíjanú. Neskôr nám vysoká mladá žena Helen, ktorá nás mala počas návštevy na starosti, zohriala vodu na ohni na kúpeľ (ktorý pripravili v kabíne z prútených panelov za domom) a uvarila nám ryžu a opičie mäso, ktoré sme kúpili. Niektorí miestni sa zhromaždili k nám a spoločne sme popíjali „božský nápoj“ (palmové víno odstredené priamo z palmy, ktoré si nevyžaduje kvasenie). V tú noc sme v tejto nádhernej, tmavej a tichej dedine zaspali veľmi rýchlo.

Nasledujúci deň zavreli tri školy, ktoré prijali *Mary's Meals*, aby sa deti mohli zúčastniť na oslave a privítať nás. Pripravili pre nás krásne pesničky zložené špeciálne pre nás. „Vítame vás, pán Tanjo! Vítame vás! Dúfame, že prinášate dobré správy!“ spievali deti v zbore.

Hovoril som im o Máriiných jedlách. Pýtali sa ma a ja som vysvetľoval, že Mária bola matkou Ježiša, a keď bol Ježiš dieťaťom, museli utiecť pred mužmi, ktorí ich chceli zabiť, a že tiež poznali, čo je to chudoba, ťažkosti a hlad. Neskôr, po niekoľkých hrách a po mnohých prejavoch, prišiel čas na to, aby päťsto prítomných detí dostalo Máriine jedlá. Keď sme sa pohli smerom k nedávno postavenej slamenej „jedálni“, zasiahla nás neuveriteľne silná búrka, ktorú vôbec nikto nečakal. Burácajúci vietor vytrhával slamenú strechu, obloha stmavla a okolo nás zúrili hromy. Ako sme bežali do úkrytu pred privalom, natrafili sme na ešte väčšie prekvapenie, keď sme narazili na skupinu mierových vojakov OSN a dvoch elegantne oblečených bielych

civilistov, ktorí sa zjavili sčista-jasna a tiež hľadali úkryt. Keď sme sa spamätali z tohto nečakaného prekvapenia, začali sme sa zhovárať. Pred chvíľou pristáli s vrtulníkom a boli súčasťou tímu bezpečnostného hodnotenia pre západnú Afriku. Prišli tam urobiť inšpekciu, keďže počas vojny sa tam nachádzali tajné skrýše veľkých zbraní. Počas rozhovoru dážd' poľavil a začali sme podávať Máriine jedlá. Ľudia z OSN vyzerali prekvapení ako ešte nikdy v živote. Jeden z nich, kapitán Alec z Kirgizska, nám úprimne zablahoželal k tomu, čo robíme.

„To, čo robíte, bude fungovať,“ povedal nám. „My sa snažíme predísť tomu, aby opäť došlo k násiliu, odoberaním zbraní. No ak chcú ľudia bojovať, tak zbrane skryjú. Ako by sme ich mohli nájsť v tomto lese? No ak nasýtite deti a dostanete ich do škôl, vybudujete ozajstný trvalý mier.“

Nasledujúci deň sme sa vydali na dvojhodinovú túru cez les do ďalšej dedinky menom Kanata, do ktorej nevedla žiadna cesta. Istú chvíľu sme sa museli aj brodiť cez močiare a Helen, ktorá sa veľmi svedomito starala o svojich hostí, viedla výpravu s aktovkou na hlave. Boli v nej zošity, perá a ceruzky – naše dary pre žiakov v škole v Kanate. Ako sme kráčali, porozprávala nám o svojich zážitkoch z vojny. Opisovala, ako ju pod hrozbou smrti prinútili niešť vojnovú korisť do Guiney. Vo mne zanechala dojem, že to bola len malá čiastka z toho, čo si vytrpela. Keď naša malá nezvyčajná skupina vošla do dediny, deti v Kanate na nás obzvlášť pozorne zazerali. Alex mi to vysvetlil. Keď tu bol po prvýkrát pred pár týždňami, povedali mu, že naposledy vo svojej dedine videli belocha v roku 1988. Deti nás držali za ruku a hladili naše divné chlpaté ruky.

Podľa zvykov nás formálne privítali miestni predstavitelia a dali nám obradné dary. Zaviedli nás do chatrče *palava* – miesta, kde sa konali dedinské zasadania – a dali nám taniere plné ryže a diviny. Bol som trochu vyvedený z miery, keď sa okolo nás ticho tlačil dav a sledoval, ako budeme jesť. Keď som sa už chystal pustiť do jedenia, Alex do mňa šťuchol a potichu mi povedal: „Magnus, vieš z akého zvieraťa to pochádza?“

Pozrel som sa do jeho taniera a videl som pár semenníkov – asi jeleních alebo opičích – hrdo, bez ničoho iného, položené na ryži. Zatiaľ čo nás predstavení pozorne sledovali, začali sme sa napriek urputnej námahe nekontrolovateľne smiať, až nám tiekli slzy. Nakoniec sa nám podarilo tie semenníky zjesť. Našťastie sa nikto z nich neurazil. Ak by som mal povedať pravdu, nikdy som nič ozaj výnimočné v službách *Mary's Meals* neurobil, no toto jedlo sa k tomu priblížilo azda najviac.

Neskôr sme začali s predstavenými diskutovať o pláne začať podávať Máriine jedlá aj v ich dedine. Dohodlo sa, že raz mesačne budú muži z dediny chodiť do Balamy (čo bol posledný bod, kam sa mohlo dostať vozidlo) a naspäť prinesú jedlo pre deti. Nedočkavo chceli začať čo najskôr. Ich deti boli hladné, povedali nám.

Nasledujúce ráno, opäť v Balame, som rozťahol závesy v izbe a zbadal som dve malé deti, ako nesú vlastnoručne spravené drevené stoličky do školy. Za nimi išli staršie dievčatá s vedrami na hlavách – bola v nich voda pre Máriine jedlá. Po začatí vyučovania sme túto školu navštívili a jej budova bola viditeľne poznačená vojnou.

Nejaký čas som sa rozprával s Nyangou, ktorá tam stála so skupinou chichotajúcich sa kamarátok. Mala trinásť rokov, no do školy začala chodiť prvý raz len nedávno ako väčšina miestnych dievčat. Každé ráno, keď jej bratia kráčali smerom do budovy z nepálených tehál pod obrovskými bavlníkovými stromami, ona zostala doma a pracovala spolu s rodičmi, aby mohli svojej rodine zabezpečiť jedlo, oblečenie a prístrešie. Dni trávila nosením vody z rieky, zbieraním dreva na oheň, mlátením palmových orechov na olej a obrábaním poľa na pestovanie ryže a zeleniny. V uplynulých rokoch spolu s ostatnými obyvateľmi, ktorí pred vojnou neutiekli, bola pod hrozbou smrti prinútená niešť muníciu a zbrane pre opozičných vojakov, ktorí viedli vojnu s bývalým libérijským režimom.

No pred tromi týždňami, v prvý deň podávania Máriiných jedál, sa jej život zmenil. V ten deň mnoho rodičov vrátane

jej usúdilo, že môžu poslať svoje deti do školy. Ako sme sa zhovárali, niektoré Nyangine mladšie spolužiačky sa hrali pri nás v prachu. Skoro všetky mali nafúknuté bruchá a zosivené vlasy, čo spôsobil hlad, ktorý dennodenne zažívali.

Potom, čo sa všetci najedli, vyučovanie pokračovalo. Učiteľ im ukazoval výpočty na tabuli a začal sa ich vypytovať. Vo vedľajšej miestnosti som si všimol Helen, ktorá sa o nás starala, ako sedí v lavici medzi najmladšími žiakmi. Len pred chvíľou sme videli jej tri deti jesť Máriino jedlo na školskom dvore. A aj ona bola jednou zo žiakov. Možno jej vojna ukradla možnosť naučiť sa čítať a písať, ale teraz tu sedela v prvom ročníku bez hanby a s radostným odhodlaním učiť sa. Široko sa na nás usmiala cez otvorené dvere, keď sme nahliadli, a ďalej pokračovala v písaní.

Než sme sa vybrali na dlhú cestu späť do Tubmanburgu, predstavení sa s nami srdečne rozlúčili.

„Nezabudni, že sa voláš pán Tanjo!“ kričali na mňa, keď som nastupoval do dodávky.

Nadalej sme usilovne pracovali, aby sme sa dostali do viacerých škôl. Náš program rástol rýchlo a s ním aj počet zamestnancov. Rozhodli sme sa, že je čas presťahovať sa z ubytovania, ktoré nám veľkoryso poskytol otec Garry. Vedúci predstavitelia komunity v Tubmanburgu nám darovali riadny kus zeme len desať minút cesty odtiaľ, kde sme mohli postaviť domov pre *Mary's Meals*. Medzitým sa riaditeľkou projektu v krajine stala Liesbeth Glasová, laická misionárka z Holandska, ktorá mnohé roky žila medzi Libérijčanmi hlavne v utečeneckých táboroch v Ghane. Hlboko chápala a milovala miestnych ľudí aj myšlienku *Mary's Meals*. Organizovala aj výstavbu našej prvej kancelárie a ubytovania pre personál na pozemku. No ešte skôr, ako ju dokončili, prišla za nami s ďalšou prosbou, ktorá jej veľmi ležala na srdci.

Kdekoľvek v regióne Bomi, či už na klinike, alebo pri zariadení *Mary's Meals* v školách, sme stretávali deti, ktoré boli hluché. V dôsledku absolútneho nedostatku základnej

zdravotnej starostlivosti mnohé deti trpeli doživotným postihnutím, ktoré spôsobili ľahko liečiteľné ochorenia. A ich utrpenie bolo akútne. Keďže nedokázali komunikovať so svojou rodinou a s okolím, často sa im ľudia vyhýbali a zanedbávali ich. Bez možnosti naučiť sa komunikovať boli odsúdené na život v izolácii a zavrnutí. Liesbeth predtým pracovala s hluchými deťmi v táboroch v Ghane, odkiaľ sa prednedávnom vrátila spolu s vyučenými libérijskými učiteľmi, ktorí poznali a vedeli učiť posunkovú reč.

„Čo keby sme otvorili poriadnu školu pre tieto deti? Máme učiteľov a mohli by sme ju postaviť na darovanom pozemku vedľa domu pre personál,“ povedala Liesbeth.

Len čo sme si uvedomili, že by sme všetky snahy mali sústreďiť na stravovacie programy a popri mojom neustálom naliehaní nato, akí máme byť všetci cieľavedomí, ma zasiahol ďalší návrh, ktorý sa nedal ignorovať. Ich utrpenie sa zdalo príliš veľké a naša šanca pomôcť im príliš reálna, aby sme ich obišli.

Takže v strede areálu *Mary's Meals*, kde sú naše kancelárie, sklady a ubytovanie pre personál, stojí teraz škola pre nepočujúcich Oscara Romera. Zamestnanci *Mary's Meals* v Tubmanburgu ma prekvapili, keď ju takto pomenovali na pamiatku salvádorského biskupa, ktorý bol v roku 1980 zavraždený počas slúženia omše, keďže sa neúnavne vyjadroval k nespravodlivosti a utláčaniu chudobných. Julie nedávno prilepila u nás doma na chladničku Romerovu modlitbu a jeho slová ma hlboko zasiahli. Najprv sme plánovali, že to bude internátna škola pre štyridsať detí, ale nakoniec ich bolo šesťdesiat. Väčšina z nich tam prespávala, no často sa vracali späť domov k rodine, kedykoľvek to bolo možné. No nie všetci mali rodinu, za ktorou mohli ísť.

Tri dni po otvorení novej školy prišli do nášho areálu policajti z Monrovie. Bol s nimi asi deväťročný chlapec, vo veľmi otrhanom tričku a kraťasoch. Vysvetlili nám, že ho našli potulovať sa samého po uliciach. Nemohol ich počuť ani sa s nimi rozprávať, a teda nevedeli, čo s ním, preto ho dali na noc do

väzenia. Počuli o našej škole pre nepočujúcich – keďže bola prvá svojho druhu v Libérii a informovali o nej v novinách i rádiu –, rozhodli sa ho k nám priviesť. Mohli sme povedať len áno, keď nás prosili, aby sme si ho zobrali. Mladí muži, ktorí sa učili za stolárov v našej škole, už tvrdo pracovali na výrobe postelí. Vedeli sme mu nájsť miesto v tejto rastúcej rodine. Samozrejme, chlapec nám nemohol povedať, ako sa volá, ani nič iné, no okamžite sa s vervou začal zúčastňovať na hodinách posunkovej reči. Dali sme mu meno Joseph a tešili sme sa na deň, keď nám povie svoje pravé meno a to, odkiaľ pochádza a kam by chcel ísť.

V Libérii sa zrodila aj ďalšia nová iniciatíva, ktorá fungovala popri *Mary's Meals* a dopĺňala ich. Bol to náš batôžkový projekt. V Malawi a Libérii sme si začali všímať, že veľa detí, ktoré prichádzali do školy pre jedlo, nemali so sebou žiadne pomôcky – nijaké ceruzky, zošity a iné potreby. S niekým sme sa o tom rozprávali a oni navrhli, aby sme začali robiť podobné výzvy, ako robia niektoré iné organizácie so škatuľami, ktoré deti v Škótsku plnia darmi a tie potom posielajú do východnej Európy na pomoc chudobným deťom. Začali sme oslovovať školy, aby navrhli svojim žiakom naplniť školské batohy so základnými školskými potrebami, a tie by sme potom poslali do Afriky. Ich reakcia bola ohromujúca. Učitelia si projekt zamilovali, lebo im umožnil zapojiť ho do vyučovania tým, že hovorili o miestach a ľuďoch, pre ktorých boli batohy určené, a tiež preto, že deti si pri plnení batohov mohli uvedomiť, že osobne môžu spraviť niečo pre chudobné deti. V Libérii a Malawi sa rozdávanie batohov stalo najradostnejšou udalosťou zo všetkých a bol to ďalší podnet pre deti, aby chodili do školy.

„Aby ste vedeli, v tých batohoch sa nachádza väčší majetok, ako vlastní bežná tunajšia domácnosť,“ podotkol náš operačný riaditeľ Joseph, keď sme sa rútili s kamiónom plným batohov do ďalšej dediny, čo bola časť zásob, ktoré nedávno prišli z Glasgowa do prístavu v Monrovi. Opäť som žasol nad vzrušením a nespútanou radosťou detí, keď si v triedach

vybalovali batohy a navzájom si neveriacky ukazovali učebnice, farbičky, tenisové loptičky a tričká, ktoré práve teraz dostali od niekoho z ďalekej krajiny, koho vôbec nepoznali. A neskôr som ponavštevoval niekoľko domov v dedine, aby som si spravil sám pre seba úsudok, a došiel som k názoru, že Josephovo zarážajúce vyhlásenie nebolo prehnané. V nasledujúcich rokoch sa do projektu zapojili ľudia spolu so žiakmi základných škôl z Británie, Írska, Nemecka, Rakúska, Chorvátska a Talianska. Vyberali si položky z nášho zoznamu a láskyplne ich ukladali do batohov. Keď som to overoval naposledy, poslali sme do toho času viac než 400-tisíc tašiek deťom v Libérii a Malawi.

Našou prioritou bolo poskytovanie školskej stravy a v tomto štádiu sme stáli zoči-voči jednej otázke. Mali by sme sa ďalej rozširovať vo vidieckych oblastiach alebo pomôcť aj školám v meste? Počet obyvateľov v Monrovii sa od konca vojny zdvojnásobil na 1,3 milióna. Mnohí z tých, ktorí utiekli pred krvavým konfliktom z vidieka do bezpečia utečeneckých táborov v okolí mesta, sa nikdy nevrátili. Ako milióny ďalších v rozvojovom svete, aj oni išli za svojím snom žiť v meste. Aby sme sa mohli rozhodnúť, na základe overených informácií sme navštívili rušné ulice Westportu, jednej zo starých slumových štvrtí, kde hordy detí pracovali v malých trhových stánkoch ako predavači rýb alebo použitého tovaru. Iné nosili náklady na svojich mladých hlavách alebo tlačili pred sebou vozíky pomedzi stánky. A ako to robili, prichádzali o možnosť vzdelávať sa a uniknúť z tejto krutej chudoby. V jednej z miestnych škôl sa riaditeľ pán George s nami podelil o svoje ťažkosti. Snažil sa, čo ako len vedel, dostať čo k najväčšiemu počtu detí, a preto riadil dve školy v tej istej budove – jednu ráno a druhú poobede. No aj tak veľa detí v škole chýbalo, lebo museli pracovať, a mnohé ďalšie prichádzali hladné a neschopné učiť sa. Učitelia v mestskej škole boli aspoň platení, lenže ich mesačný plat – 60 amerických dolárov – bola hodnota jedného veľkého vrečka ryže.

„Sme zúfalí. Chudoba je dôvodom rozpadu mnohých rodín,“ povedal pán George.

Po prehliadke školy a ďalších informáciách sa nás spýtal, či by sme mohli začať s projektom *Mary's Meals* v jeho škole. Povedal som, že mu nemôžem dať odpoveď, lebo sme sa ešte len začali rozhliadať po možnostiach, a ani sme sa nerozhodli, či sa vôbec rozbehneme aj v Monrovii.

„Viete, aké je to mať dcéru, ktorú si nemôžete dovoliť nasytiť?“ spýtal sa ma hnevivo. „Ako máte povedať svojej dcére tínedžerke, aby sa správala slušne a zostala doma, keď jej nemáte dať čo jesť? Ako ich môžete viniť za to, že idú na ulicu a nerešpektujú vás? Ako ich môžete viniť za to, že si idú vlastnou cestou a neposlúchajú?“

Nemal som odpoveď ani na jednu z týchto otázok. Nikdy som nemal problém dať svojim deťom jesť. Nepoznal som ten mučivý pocit strachu, že moje dcéry sa musia predávať, aby mali čo jesť. Vedel som, že nemá zmysel čo i len začať rozumieť tomu, čo tento otec zažíva, a bolo pre mňa ťažké pozrieť mu do očí.

„Je mi to ľúto. Nemôžem vám teraz odpovedať. Musíme o tom popremýšľať. Urobíme, čo bude v našich silách, a sľubujem vám, že vám dám vedieť, keď sa rozhodneme,“ ponúkol som mu chabý prísľub, keď sme odchádzali.

Keď sme napokon všetko zvážili, rozhodli sme sa pokračovať v našich aktivitách na vidieku a nie v meste. Videli sme, že väčšina humanitárnej pomoci sa koncentruje do miest, zatiaľ čo dediny boli zanedbávané a chudobnejšie. Chceli sme urobiť všetko pre to, aby sme ľudí povzbudili vrátiť sa na polia a nedávať im ďalší dôvod, aby zostali v meste. Niežeby sme čo i len na sekundu pochybovali o nevyhnutnej potrebe *Mary's Meals* na miestach ako Westport. Šlo tu skôr o uvedomenie si, že nemôžeme robiť všetko naraz.

No otázky pána Georgea ma trápili. Aké ľahké bolo navštevovať chudobných, klásť im otázky, urobiť fotky a potom nastúpiť do auta. A aké ťažké bolo čo i len na chvíľu chápať, aké

by to bolo byť taký chudobný. Keďže som veril, že som sa toho veľa od najchudobnejších z chudobných naučil – hlavne čo sa týka viery – hrozilo mi riziko chudobu si takmer romantizovať. No na chudobe, ktorá ničila pána Georgea a jeho rodinu, vôbec nebolo nič romantické. Bola to zničujúca, zlá skutočnosť, pre ktorú nebol stvorený nijaký človek. No možno to bolo aj dobré byť zoči-voči tejto situácii a uvedomiť si svoju bezmocnosť. Keď som sa priznal pánovi Georgeovi, že možno nebudem schopný pomôcť mu v jeho zúfalom stave, tiež som si priznal, že moje snahy a možnosti pomáhať majú svoje limity. A to bolo dobré, teda aspoň pre mňa.

O niekoľko rokov sme sa rozšírili aj do regiónu Grand Cape Mount, ďalšej veľkej zalesnenej oblasti v západnej Libérii, ktorá hraničila so Sierra Leone. Väčšina obyvateľstva, zväčša moslimov, žila v dedinkách dostupných len po prašných cestičkách. Začali sme postupne podávať jedlo na osemdesiatich tamojších školách a postavili sme satelitný sklad, kde sme skladovali trvanlivé potraviny.

Obdivoval som kuchyne, ktoré komunity postavili z bambusových tyčiek, a ešte viac školské záhrady, ktoré sa stali hlavnou súčasťou nášho modelu v Libérii. Tieto políčka patrili škole a v tom čase sme už rozhodli, že ak si škola priala byť súčasťou programu *Mary's Meals* v Libérii, musia sa zaviazat' k tomuto projektu. Veľmi dlho pracovali na vyčistení porastu okolo škôl a riaditelia nám hrdo ukazovali rady manioku a inej zeleniny, ktorú pridávali do dodávaných jedál. Tiež nám ukazovali ananásy a iné hodnotné produkty, ktoré mohli predať, aby mohli pokryť niektoré naliehavé potreby. Ďalšou obrovskou výhodou týchto polí bola aj možnosť učiť deti, ktoré väčšinu svojho detstva prežili v táboroch, ako sa o pole starať.

Jedného dňa v roku 2012 sme cestou do školy v Cape Mount prešli po starostlivo postavenom betónovom moste. Joseph mi povedal, že keď išiel do tej školy po prvýkrát, potom ako im poslali žiadosť, musel oznámiť komunite, že nie sme schopní

zahrnúť ich do programu, lebo by sa k nim nemohlo dostať vozidlo so zásobami. O niekoľko týždňov predstavitelia z tejto dediny znovu kontaktovali Josepha a spýtali sa, či by niekoho neposlal na opätovné prehodnotenie cesty. Tentoraz zistili, že cez dovedty nepriechodnú riečku prechádza nový betónový most, ktorý dedinčania postavili. Bezmedzná túžba po Máriiných jedlách v týchto komunitách podnietila mnoho dobrých činov. V každej škole sme stretli rady detí s pestrofarebnými miskami, ženy variace na otvorenom ohni i učiteľov. Tí nám rozprávali o nových deťoch, ktoré začali po prvýkrát chodiť do školy. V priemere sa počet zapísaných zvýšil o ohromných 40 percent na školách v Cape Mount po tom, čo sme zaviedli *Mary's Meals*.

Na ceste späť sme niektoré školy navštevovali a zastavili sme sa aj na stretnutí s vedúcimi predstavenými, ktorí boli zapojení do dodávky Máriiných jedál v oblasti. Istý imám, ktorý neúnavne pracoval na povzbudzovaní miestnych a ktorý zorganizoval darovanie pozemku na postavenie nášho skladu pre túto oblasť, sa s nami stretol pri ceste na svojej motorke celý usmiaty, aj keď sme hodinu meškali. Zaviedol nás do dediny, v ktorej trpezlivo čakali obyvatelia a vrelo nás privítali. Imám sa na začiatku stretnutia pomodlil a skôr ako sme ich vyzvali, aby nám porozprávali o svojich skúsenostiach s *Mary's Meals*, povedali sme im o našom pláne dostať sa na všetky školy v oblasti pred koncom roka. V tom momente zaburácal dlhý potlesk.

Jeden starší muž s bielou bradou a modlitebnou čiapkou prehovoril s veľkým dojatím: „Srdečne vám ďakujeme za túto správu. Ťažko sa mi je, keď viem, že naši susedia hladujú. Keď som vídaval deti okolo, aké sú hladné, aj ja som býval hladný. Teraz ich vídavam, ako jedia každý deň, a už ani ja nie som hladný.“

9

V Hollywoode

Táranie je také nápadné, že mu neveríme,
a pochlebovanie je také nenápadné, že ho milujeme.

FULTON J. SHEEN

Po celom svete sa nám začali otvárať nové dvere a *Mary's Meals* kontaktovali ľudia rôzneho druhu. V zdobených rakúskych kostoloch, na historických rímskych námestiach, okolo bazénu na Floride, na štadióne v Kalábrii či v ústave pre mladistvých delikventov v Glasgowe – tam všade sa zhromažďovali ľudia, aby si s otvoreným srdcom vypočuli posolstvo *Mary's Meals*. To, akým rozmanitým skupinám ľudí som prednášal, ma často zarážalo aj rozosmialo a pri týchto stretnutiach som objavil mnoho nečakaného. V synagóge som diskutoval o tom, prečo je naše dielo nazvané po židovskej matke, na svetovej konferencii v Abú Zabí ma požiadali prednášať hneď po prezentácii o podzvukových protilodných strelách. Na párty v Los Angeles som stretol profesionálneho hráča volejbalu i kaskadéra na dôchodku a zdalo sa, že oboch moja práca fascinuje, tak ako mňa fascinovala ich práca.

Samozrejme, nie všetky moje príhovory sa uskutočnili na exotických miestach. Hovoril som v školách i vo farnosťiach v Škótsku a tiež som mal možnosť stretnúť mnohých ľudí niekoľko metrov od mojej kancelárie – tých veriacich, čo neustále prichádzali do Craig Lodge na obnovy. Keď som zo začiatku zdráhavo začínal s prednáškami, najviac som sa desil tých na školách. No napokon som si ich obľúbil najviac. Najradšej som mal bod, keď sa mi kládli otázky, ktoré

boli zvyčajne veľmi úprimné a zo srdca, no niekedy aj úžasne prekvapivé.

„Videli ste niekedy vražedné včely?“ bola jedna z tých otázok, pri ktorých som uviazol a nevedel som nájsť viac ako jednoslovnú odpoveď.

No na školákoch sa mi páčilo najviac to, že v nich nebola ani štipka cynizmu a že medzi tým, kým sa rozhodli pomôcť a aj niečo preto urobili, ubehol len veľmi krátky čas. Zdalo sa im očividné, že nijaké dieťa by nemalo chodiť do školy hladné, a bolo im úplne jasné, že ony osobne by mali a mohli pre to niečo spraviť – otáľanie nechávali na dospelých.

Zatiaľ čo podpora obyvateľov doma neustále prekvitala, medzinárodná podpora rástla ešte rýchlejšie. *Mary's Meals* Nemecko bola prvá registrovaná pobočka v Európe v roku 2006 a potom v roku 2008 sa *Mary's Meals* zrodilo v Spojených štátoch amerických (USA) vďaka skupine úžasných ľudí v Miami. Toto mesto som teraz navštevoval často na mojej ceste na Haiti. Milona mi povedala, že má dobrých priateľov na Floride, ktorých stretla v Medžugorí, a tí sa ponúkli, že môžem u nich prenocovať. Takto som spoznal Lourdes Guitierrezovú, jej dcéru Lourdes Fanjulovú a ich priateľku Lourdes Diegovú. Keďže som nikdy nikoho s týmto pekným menom nestretol, nakoniec som sa ich opýtal, ako znie plurál tohto mena. To hlavne preto, že sme sa s nimi nielen spriatelili, ale tieto ženy sa stali aj zakladajúcimi členmi *Mary's Meals* USA spolu s manželmi Michelle a Albertom Holderovcami. Spolu sme začali tvrdo pracovať na šírení povedomia o *Mary's Meals* v USA, a pritom sme nevedeli, že onedlho sa stane niečo, čo nám túto úlohu značne uľahčí.

Na jar 2010 mi telefonovali zo CNN v New Yorku a povedali mi, že si ma vybrali za jedného zo svojich „CNN hrdinov“. Vysvetlili mi, že k tomu bude patriť aj výroba niekoľkých krátkych filmov o mne a diele *Mary's Meals*, ktoré by potom vysielali. Spýtali sa ma, či môžu budúci týždeň vyslať filmový štáb. Potom, čo ma striaslo z titulu „hrdina“, sme si uvedomili, že toto je tá

najneuveriteľnejšia možnosť, akú sme kedy mali na šírenie nášho posolstva hlavne v Severnej Amerike, kde nám cenu „CNN hrdinovia“ spomenulo niekoľko podporovateľov *Mary's Meals*. Preto sme súhlasili a o niekoľko týždňov v miliónoch domov ľudia sledovali vysielanie o príbehu *Mary's Meals*. O pár mesiacov mi zo CNN volali opäť. Tentoraz mi oznámili, že si ma ich odborná porota vybrala za jedného zo svojich „desiatich top hrdinov“ roka. Veľmi som sa nadchol, keď som zistil, že jeden z porotcov bol Muhammad Ali. Tak nás pozvali do Los Angeles na veľmi pôsobivú udalosť plnú celebrit, ktorú mala vysielaf televízia. Do Škótska prišiel ďalší filmový štáb, ktorý so mnou potom cestoval na Haiti, kde nakrútili krátky film, ktorý by sa na slávnosti vysielal. O pár týždňov sme s Julie prišli do Los Angeles. Boli sme dosť nervózni a aj trochu vzrušení.

V hoteli nám predstavili aj ostatných deväť „hrdinov“, ktorých sme už poznali z internetovej stránky CNN. Niektorí z nich boli pre nás naozaj hrdinovia. Prečítali sme si o Evansovi Wdongovi, mladom Keňanovi, ktorý navrhol jednoduchú solárnu lampu. Vďaka nej deti v Afrike môžu čítať a robiť si doma po večeroch domáce úlohy. Anuradha Koirala zasa pracovala na zamedzení obchodovania a sexuálneho zneužívania nepálskych žien a dievčat. Dan Walrath bol Texasan, ktorý staval domovy pre zranených vojnových veteránov z Iraku a Afganistanu. Stretnúť týchto výnimočných ľudí bolo veľmi milé. Väčšina z nich sa očividne tiež cítila v tomto prostredí, v ktorom sme sa zrazu všetci ocitli, rovnako nepohodlne. Ako sa slávnostný večer približoval, pripomínal som Julie, že ma musí upozorniť na každú slávnu osobnosť, ktorú by sme stretli. Môj nedostatok znalostí o celebritách bol pre kolegov v *Mary's Meals* nejaký čas veľkou zábavou a bol som nervózny, že by som mohol svojou neznalosťou niekoho uraziť. Pred dňom akcie si ľudia v našom tíme v Škótsku toto podujatie preskúmali a vysvetlili mi, že pri odovzdávaní cien CNN spárujú každého „hrdinu“ s jednou celebritou, ktorá im odovzdá cenu. Zistili, že jednou z celebrit je Gerard

Butler, škótsky hollywoodsky herec, a tipovali, že ten večer mi bude dávať cenu môj krajan.

Ludia zo CNN nás zobrali na miesto diania, na slávne Shrine Auditorium, kde sa kedysi konali televízne ceremónie ako Oscar či cena Grammy, a poukazovali nám to tam. Podrobnejšie nám vysvetlili program a spravili s nami akúsi javiskovú skúšku. Informovali nás, že okrem vyše tritisíc vážených hostí, ktorí sa zúčastnia na galavečere nasledujúci večer, odhadovali ďalších 16 miliónov divákov, ktorí tovidia v televízii po celom svete. Povedali nám, že máme presne 45 sekúnd na ďakovný prejav, a ak by sme to prekročili, skrátka by to vystrihli. Potom mi povedali, že ma chcú dať na začiatok. Povedali, že film o *Mary's Meals*, ktorý vyrobili, je veľkolepý, a preto chcú, aby som mal ďakovný prejav ako prvý. Teraz som bol už naozaj veľmi nervózny. Hneď ako som si pred niekoľkými týždňami uvedomil závažnosť tejto príležitosti, cítil som, že akýkoľvek ďakovný prejav by mal byť o vďaka Bohu a Panne Márii za našu prácu. Domnieval som sa, že CNN by to nedovolila, no bol som presvedčený, že by som to mal spraviť.

Keď som nasledujúci večer dorazil do divadla ruka v ruke s Julie a oblečený v kilte s otcovou kapsičkou vpredu, cítil som sa lepšie. Následne prišiel prvý z niekoľkých bizarných zážitkov. Zobrali ma do zákulisia, kde mi spravili make-up a vlasy. Bola to pre mňa nová nepríjemná skúsenosť. Posadil som sa, a zatiaľ čo mi priateľská pani dávala gél na vlasy, myslel som na veterné dni na rybej farme, na morský vzduch, pršiplášte a vlnené čiapky a na čas, keď som za deň neprehovoril s iným človekom ani slovo. Potom nás zaviedli do prvého radu. Julie vyzerala ešte krajšie ako obvykle. Cítil som sa statočnejšie. O niekoľko sedadiel od nás sedel Jon Bon Jovi, ktorý tam mal vystúpiť, a mňa potešilo, že som spoznal aspoň túto slávnú osobnosť; o to viac, keď sa so mnou rozprával veľmi prívetivo a priateľsky.

Šou sa začala. Moderátorom bol Anderson Cooper (ktorého som tiež spoznal!) a ako prvý prišiel Gerard Butler, aby ma

predstavil. Náš škótsky tím mal v tomto pravdu, čo bolo skvelé, keďže som tiež vedel, kto je on. Všetko bolo v poriadku. Prečítal veľmi lichotivý predhovor a potom ukázali film o *Mary's Meals*, ktorý bol naozaj nádherný a ešte lichotivejší. Potom som vyšiel hore a prevzal cenu – celkom pekný kus dreva s vyrytým nápisom. Prehltoľ som, aby som naštartoval svoje nehórné suché hrdlo, a povedal som ľuďom v sále a 16 miliónom divákovi televízie, ako rád prijímam túto cenu v mene tisícov ďalších, ktorí sú zapojení do nášho diela; ako verím, že našu víziu je možné dosiahnuť, aby každé dieťa dostalo jedno jedlo vo svojej škole, a poďakoval som Bohu a potom Márii, Ježišovej Matke, ktorá sama vychovala dieťa v chudobe a vedela, čo je to byť vo vyhnanstve; za jej inšpiráciu a lásku. Musel som to zvládnuť za tých štyridsaťpäť sekúnd, lebo to celé odvysielali!

Hneď, ako sme odišli z pódia, mi Gerard potriasol rukou a povedal: „Musím vám povedať niečo fakt vtipné! Včera som tu bol na generálke. Čítal som svoj predhovor a v polovici som si povedal: ‚Počkaj, to je ten chlap, o ktorom mi moja mama neustále hovorí!‘ Mama mi stále volá a vraví, že by som sa mal s vami stretnúť. Počula vás raz rozprávať o *Mary's Meals* pred pár mesiacmi kdesi v Glasgowe a odvtedy o tom v jednom kuse hovorí!“

Jeho agent mi potriasol rukou a zasmial sa. „Veru tak, budem mať riadny problém, keď neurobím fotku s vami a Gerardom a nepošlem jej ju!“

Takto humorne obrátili atmosféru večera naruby. Zapózovali sme na niekoľko fotografií, počas toho sme zistili, že sme fanúšikmi toho istého futbalového klubu – Celtic Glasgow – a potom sme utekali naspäť na svoje miesta.

Prestávka bola ešte vtipnejšia. Gerard prišiel, aby spoznal Julie, a z nejakého dôvodu s ním bola Demi Moore. Julie a môj mladší brat Mark si zo mňa robili kvôli nej žarty veľa rokov. Myslím, že som povedal niečo jej krásne, keď sme s Markom pozerali nejaký film a on to potom prefíkane povedal Julie. Nikdy nepremeškali príležitosť smiať sa zo mňa, keď

sa v televízii objavila Demi Moore alebo keď sa niekde objavilo jej meno. A teraz som sa tu s ňou spoznal. Film o *Mary's Meals*, ktorý práve premietli, ju rozplakal, pobožkala ma na líce a blahoželala mi k práci. Nepamätám si, čo som jej odpovedal, ale rozhodne to bolo niečo nesúvislé, lebo Julie sa strašne smiala, keď sme sa vracali na naše miesta na zvyšok programu. Na konci vyhlásili Anuradhu za celkovú víťazku, z čoho som sa radoval, pretože jej iniciatíva bola veľmi dôležitá a ona sama bola veľmi dôstojná a obdivuhodná dáma.

Potom nás odvedli na *afterparty*, kde každému z nás prideliť miesto na sedenie s našimi priateľmi, kam mali ľudia možnosť prísť a porozprávať sa s nami. Všetky celebrity odišli hneď po skončení programu, ale Gerry a jeho agent sem prišli, čo bola radosť. Vytvoril sa pri mne menší rad ľudí, ktorí sa so mnou chceli porozprávať. Lenže rýchlo som zistil, že to nie ani tak preto, aby sa so mnou pohovárali, ale skôr si chceli spraviť fotku so mnou v kilte. Ani po niekoľkých hodinách sa rad nekončil a neustále sa so mnou fotili rôzni ľudia. Jedno z nečakaných stretnutí bolo s baníkmi z Čile, ktorí v tom čase už boli svetoznámi. Ostali uviaznutí v bani celých šesťdesiatdeväť dní, zatiaľ čo sa celý svet prizeral a modlil. Moje vlastné deti sa za nich modlili každý večer, kým ich prednedávnom zachránili. Veľmi som sa tešil, že som sa takto nečakane porozprával s týmito mužmi, ktorých utrpenie, statočnosť a následné vyslobodenie sme mohli sledovať na vlastné oči.

Ten večer som si trošičku privoňal k tomu, aké to je byť slávnou osobou. Tých pár hodín, to bola hlavne zábava, no len preto, lebo som vedel, že ráno sa opäť vrátim do normálu. Napadlo mi, že byť slávny a žiť takto každý deň musí byť nesmierne nebezpečné. I po niekoľkých hodinách som sa z toho cítil dezorientovaný, akoby som si nebol celkom istý, kto vlastne som, pretože všetci okolo mňa sa ku mne správajú, akoby som bol niekto iný. Teda okrem Julie a našich dobrých priateľov z Floridy, Iowy a New Yorku, ktorí boli s nami. Možno to je jediný spôsob, ako môžu slávni ľudia ostať spokojní a pri zmysloch,

keď majú okolo seba milujúcu rodinu a priateľov, ktorí im stále pripomínajú, kým v skutočnosti sú. Hádám to sčasti platí pre každého z nás, či sme slávni, alebo nie. Tak či tak, nasledujúce ráno som sa opäť cítil veľmi dobre vo svojich rifliach, keď sme sa spolu s Julie prechádzali mestom až do Katedrály anjelov. Navrhol som, aby sme išli do Hollywoodu, ale Julie mala pocit, že sme mali „hviezdneho prachu“ na jeden víkend už dosť. Namiesto toho sme v tichu sedeli v kostole, ďakovali Bohu za tento nezvyčajný víkendový výlet a snažili sme sa to v sebe spracovať skôr, než o tom doma povieme deťom.

O pár týždňov, krátko pred Vianocami, mi z ničoho nič zavolať Gerry. V Los Angeles sľuboval, že zoberie mamu a prídu nás navštíviť, keď budú späť v Škótsku, ale ja som ho nebral vážne.

„Práve sme na ceste k vám, budeme tam o pár hodín,“ povedal mi a položil. Nikdy som nevidel dievčatá v našej kancelárii také nadšené. A naozaj, zanedlho sa nechal s nimi od-fotografovať a aj s ďalšími, ktorí ho prišli pozdraviť. Odvtedy mi bol priateľom a pomáhal nám šíriť povedomie o našom diele mnohými spôsobmi.

O pár mesiacov po cenách CNN som dostal e-mail od istej dámy z Kanady, ktorá tú šou videla. Povedala, že ju veľmi zaujalo, že som vo svojom príhovore spomenul Máriu, Ježišovu Matku, a to ju viedlo k tomu, aby bližšie preskúmala našu prácu. Odvtedy začala vlastnoručne vyrábať ružencové náramky a predávala ich, aby zbierala peniaze na naše dielo. Každá kúpa zabezpečila jedlo na rok pre jedno dieťa. Tiež nám vysvetlila, že je bývalá učiteľka a prednadvom odišla do dôchodku. Bývala blízko Toronta a premýšľala, či by sme nechceli založiť *Mary's Meals* Kanada ako pobočku. Bola si veľmi istá, že naše dielo by tam ľudia prijali a podporovali. Časom sme sa s Bridgid a jej manželom Mikom spriatelili. Keď som ich išiel navštíviť prvý raz, veľmi ma zasiahol Bridgidin nezvyčajný dar hlbokého pokoja a radosti. Pozvala veľkú skupinu priateľov aj ďalších Kanadčanov, ktorí podporovali

Mary's Meals, na grilovačku, aby ma tam mohli spoznať. Bolo slnečné popoludnie a v jej záhrade bolo plno smiechu. Kým sa stretnutie skončilo, bolo mi jasné, že Bridgid, ktorú očividne jej priatelia a známi rešpektovali a milovali, bola ideálna osoba na vedenie *Mary's Meals* v Kanade. Zasiahlo ma jej odhodlanie premeniť slová na zmysluplné skutky. Neskôr, keď sa ostatní rozišli domov a v dome bolo ticho, Bridgid mi vysvetlila, že má rakovinu v poslednom štádiu.

„Neviem, ako dlho budem žiť, no práve teraz sa cítim skvele,“ povedala so širokým úsmevom. „Chcem pracovať pre *Mary's Meals* v čase, ktorý mi Boh dá, a viem, že aj Mike chce, aby som to robila. Išiel predčasne do dôchodku, aby bol so mnou a pomohol mi.“

Neskôr v priebehu roka sme zorganizovali stretnutie v Škótsku pre naše charitatívne medzinárodné pobočky. Bridgid a Mike po prvýkrát navštívili Dalmally. Ako zvyčajne sme začali krátkou modlitbou a predstavovaním sa. Bridgid sa postavila a povedala nám pozoruhodný príbeh. Hovorila, že sa rozhodla cestovať do Škótska cez Londýn, kde chcela navštíviť svoju dávno stratenú tetu. Zavolala jej predtým, než nastúpila v Toronte do lietadla, aby jej povedala, kedy príde, a spomenula, že bude v Londýne len krátko, lebo je na ceste do Škótska na stretnutie *Mary's Meals*. Len čo zavesila, jej teta si vyhládala stránku *Mary's Meals*. Bol u nej práve čistič okien a ona sa ho spýtala:

„Počuli ste už niekedy o *Mary's Meals*? Vyzerajú úžasne!“

„Či som o nich počul?“ odpovedal tento vystrašený mladík. „Či som o nich počul? Nebol by som tu, keby nebolo *Mary's Meals*. Som z Malawi. Nikdy by som nechodil do školy, keby nám nepodávali stravu. A tak by som sa nikdy nedostal na univerzitu do Londýna. Takto som sa sem dostal.“

Často sme pri stretnutiach rodiny *Mary's Meals* počúvali pozoruhodné príbehy a uvedomili sme si vzájomné prepojenie s druhými, čo v nás utvrdilo pocit spolupatričnosti a zmysel pre toto poslanie. Niekedy sme usporadúvali tieto stretnutia

v Medžugorí. Ako dielo rástlo a počet skupín *Mary's Meals* tiež, chceli sme sa uistiť, že napriek rozdielnym zázemiam a odlišným náboženstvám všetci zdieľame rovnakú víziu, poslanie a hodnoty. Konečný výsledok práce pre nás nebol všetkým. Spôsob, ktorým pracujeme, je pre nás takisto dôležitý, a preto sme sa chceli spoločne stretnúť v dedine, kde sa toto dielo pred mnohými rokmi zrodilo, a učiť sa jeden od druhého. Obchodík, do ktorého sme s Fergusom vyložili náš prvý náklad z auta v roku 1992, ešte vždy stál na rohu ulice neďaleko sály, v ktorej sme mali podobné stretnutie v roku 2009. A akou pestrofarebnou a rôznorodou rodinou sme sa za tie roky stali!

Okrem zamestnancov, dobrovoľníkov a podporovateľov zo Škótska sme mali zástupcov z Malawi, Libérie, Chorvátska, Anglicka, Walesu, Írska, Filipín, Ugandy, Talianska a Nemecka. Medzi prednášateľmi o práci pre *Mary's Meals* boli podnikatelia, misionár, vizionár, znovuzrodený bývalý zločinec a arcivojvodkyňa. Všetkých sme povzbudili, aby do toho zahrnuli aj svoj osobný príbeh, nielen súčasnú prácu. Bol to veľmi bohatý a dojmavý čas.

John Pridmore k nám prehovoril ako predseda *Mary's Meals* Írsko. Kedysi bol známym zločincem v Londýne, no zažil veľmi hlboké duchovné obrátenie potom, čo takmer niekoho zabil v krčme. Strávil rok u nás v Dalmally s komunitou v dome modlitby a potom zasvätil svoj život šíreniu Božej lásky medzi mladými ľuďmi. Počas toho napísal niekoľko kníh vrátane bestselleru *Od sveta zločinu do zaslúbenej zeme* a stal sa svetoznámym rečníkom. Spolu s komunitou, ktorú v Írsku založil, sa rozhodli urobiť z *Mary's Meals* svoj špeciálny projekt. Navzdory skutočnosti, že sami žili z Božej prozreteľnosti, hlavne formou zbierok vykonaných vo farnostiach, kde robili program, rozhodli sa, aby boli tieto zbierky celé darované *Mary's Meals*. Dôverovali, že Boh sa o nich postará iným spôsobom. A rozhodne sa aj postaral úžasným spôsobom, zatiaľ čo sa podpora a povedomie o *Mary's Meals* šírili po celom Írsku skrze slovo a príklad Johna a jeho priateľov.

Ďalší hlboko dojímavý a dôležitý príbeh vyrozprávala Željka Markićová o *Mary's Meals* Chorvátsko. Željka bola tiež naša stará dobrá priateľka, dcéra doktora Marija Živkovića, úžasného muža, s ktorým sme spolupracovali v počiatočných dodávaniach pomoci utečencom v Chorvátsku. V tom čase spolu s priateľmi v Záhrebe nám Željka hovorievala, že jedného dňa, keď na tom bude Chorvátsko lepšie, budú pomáhať ľuďom v núdzi v ďalekých krajinách.

Po vojne sme stratili kontakt, no po niekoľkých rokoch nás navštívila v Škótsku so svojou rodinou. Željka bola teraz úspešná podnikateľka a spolu s manželom lekárom Tihomirom a ich štyrmi synmi chceli vedieť všetko o našej práci a pochopiť, ako sa to vyvinulo až do *Mary's Meals*. Naš príbeh ich pohltil.

„Teraz je čas dodržať sľub,“ povedala Željka. „Chorvátsko je na tom lepšie a existuje mnoho ľudí, ktorí by mohli podporovať toto dielo pre hladujúce deti. Mali by sme založiť *Mary's Meals* Chorvátsko.“

A presne to aj spravila spolu so svojimi blízkymi priateľmi v Záhrebe. Časom začalo podporovať *Mary's Meals* tisíce Chorvátov. A keď som počúval jej prednášku na našom malom stretnutí v Medžugorí, uvedomil som si, že Željka sa na našu prácu pozerá jedinečným spôsobom.

„Pamätám si, ako Julie a Magnus prišli do Chorvátska s malým nákladiakom. Pomáhali sme im s organizovaním prideľovania detských šiat a plienok, ktoré prinášali. Veľa mojich priateľov – a aj ja – sme z toho taktiež mali úžitok. A dnes sme to my, kto spravuje *Mary's Meals* v Chorvátsku, aby sme mohli pomôcť ostatným, ktorí sú v núdzi.“

„Je naozaj dôležité vedieť dávať aj prijímať, keď robíme túto činnosť. Dôležité je správať sa s rešpektom voči tým, ktorí prijímajú našu pomoc, a takisto aj k tým, ktorí ju dodávajú.“

Niekedy k nám počas týždňového stretnutia prichádzali a pripájali sa pútnici, ktorí sa v tom čase nachádzali v Medžugorí. Jednou z nich bola Ellen Millerová z Iowy, ktorá sa

porozprávala s Julie pri káve počas prestávky. Hovorila, že ona a jej priateľ organizovali konferenciu s názvom *Kristus, náš život* v meste Des Moines. Boli rozhodnutí zaplniť basketbalovú halu tisícami ľudí a teraz hľadali prednášajúcich.

„Myslíte si, žeby váš manžel mohol prísť na budúci rok? Postaráme sa oňho, sľubujeme!“ povedala Ellen, ktorá vycítila, že najlepší spôsob, ako ma presvedčiť, aby som s niečím súhlasil, je spýtať sa na to Julie.

A takto som sa v septembri 2010 ocitol na letisku v Des Moines, kde ma s úsmevom privítal Ellenin syn Mike, ktorého poverili starostlivosťou o mňa počas celého víkendu. Nasledujúce ráno som prišiel do haly spolu s ďalšími štyrmi tisíckami ľudí, ktorí sa zhromaždili na konferenciu. Zapôsobil na mňa počet mladých aj atmosféra modlitby na tomto mieste. Popoludní som mal príležitosť vyrozprávať im príbeh *Mary's Meals*. Potom prišli k nášmu stánku stovky ľudí s tým, že nám chcú pomôcť. Čoskoro som odišiel, pričom Millerovci a ďalší dobrí ľudia, ktorých som tam stretol, na mňa hlboko zapôsobili, no ešte som nechápal, čo za oheň sme v Iowe zapálili. V ďalších mesiacoch a rokoch po tejto konferencii sa v Iowe aj mimo nej začali šíriť najúžasnejšie ľudové iniciatívy pre *Mary's Meals*. Začali nás podporovať mnohé školy a farnosti. Tisíce miestnych sa pripojili k našej misii, či už ako darcovia, dobrovoľní rečníci či modlitebníci. Začali sa konať rôzne spontánne zbierkové kampane. Ellen a jej priatelia navrhli tričká a žiaci z nich popredávali tisíce, pričom z každého jedného predaja vzišla suma stravy pre jedno dieťa na rok. Z prvej krátkej návštevy sa zrodili aj ďalšie prekvapivé plody. Veľmi som si užil rozhovory s Mikom, Elleniným priateľským a veselým synom, ako ma vozil počas víkendu. Povedal mi, že práve končí štúdium financií na univerzite a plánuje sa dostať do obchodného reťazca, v ktorom pracoval aj jeho otec. Zdalo sa, že je z tejto vyhliadky vzrušený. Tiež mi položil veľa dobrých otázok o *Mary's Meals*. O niekoľko týždňov potom mi zavolať a povedal, že sa modlil

a premýšľal, odkedy ma stretol, a spýtal sa, či by *Mary's Meals* potrebovali pomoc od niekoho so znalosťami financií. Jeho ponuka ma ohromila. Povedal som mu, že niekoho, ako je on, potrebujeme v našich tímoch na Haiti alebo v Libérii. Povedal, že by bol rád dobrovoľníkom na ktoromkoľvek z týchto miest. Spočiatku sme naplánovali Haiti, no potom pre zmenu zamestnancov v Libérii sme sa ho spýtali, či by mohol ísť radšej tam. Okamžite s tým súhlasil a čoskoro už býval v Tubmanburgu a mal veľmi dôležitú prácu v našom tamomšom tíme. Časom sa z neho stal platený zamestnanec a odvtedy pracuje pre *Mary's Meals*.

Čoraz viac som si všímal, že najúžasnejšie snahy pri zbierkach často viedli mladí ľudia. Medzi poslucháčmi v Iowe bola aj dvanásťročná Allison Ockenfelsová, ktorú som dovtedy nepoznal. Pochádzala z malej farmárskej obce na severu štátu. Dozvedela sa, že je tu možnosť urobiť zbierku s *Mary's Meals* pre konkrétnu školu v Malawi cez kampaň „Sponzoruj školu“. Cieľová suma 12-tisíc dolárov pre školu ju nezmiatla a rozhodla sa hľadať financie vo svojej dedine. Kým som sa o Allison dozvedel, už tento cieľ dosiahla a v tom čase pracovala na ďalšej škole. Spýtala sa ma, či by som prišiel navštíviť jej rodinu, keď budem nabudúce v Iowe, a ja som rád súhlasil s jej prosbou.

Jej rodina žila pri zaprášenej poľnej ceste medzi vlniacimi sa kukuričnými poľami ďaleko od mesta. Zostal som u nich na noc a zistil som, že Allison a jej dvoch bratov vyučovali doma. Jej ocko predával obrovské ojazdené kombajny – blízko domu ich bolo niekoľko zaparkovaných. Užil som si ich domáce jedlo aj spôsob života tejto jednoduchej milujúcej rodiny, pre ktorú sa museli veľa nadrieť. Večer ma zobrali do dreveného farského kostolíka niekoľko míľ od ich domu. Bol preplnený. Všetci vnútri – a prišli z veľmi širokého okolia – vedeli o *Mary's Meals* a podporovali Allisonine zbierky. Táto farmárska komunita, pestovatelia plodín, si zobrali posolstvo *Mary's Meals* k srdcu veľmi špeciálnym spôsobom.

Nasledujúci večer som musel ísť prednášať do centra Chicaga do domu niekoho, koho som tam poznal. Síce by to bolo pre nich päť hodín jazdy, moji noví priatelia Ockenfelsovcí trvali na tom, že ma tam odvezú. Cestou som sa dozvedel, že Allison a jej bratia ešte nikdy neboli v takzvanom Veternom meste, a tešilo ma byť spolu s nimi pri tomto dobrodružstve. Moji hostitelia v Chicagu boli medzi prvými, ktorí robili zbierky pre *Mary's Meals* v USA a už tri roky zbierali financie pre konkrétnu školu v Malawi. Bývali v modernom byte medzi slávnymi chicagskými mrakodrapmi. Moje publikum mohlo byť sotva rozdielnejšie ako v predchádzajúci večer. Namiesto bohatojarmým farmárom som teraz opisoval dielo *Mary's Meals* skupine masérov, vegánskych kuchárov, kozmetikov a politikov. Namiesto zbierkového košíka sa peniaze nazbierali v aukcii darovaného umenia, hodnotných kníh, masáží a večerí v reštaurácii. Všetci títo ľudia prejavili veľkú láskavosť a postarali sa, že ďalšia škola bude môcť prijať *Mary's Meals*.

Zdalo sa, že ľudia v akejkoľvek nožnej situácii dokážu nájst spôsob, ako nás podporiť. Muž menom David z väzenia v Kansas napísal Patty v našej pobočke v New Jersey s priloženými 5 dolármi tento list:

Milá Patty,
dúfam a modlím sa, nech dobrý Pán požehnáva vás aj program *Mary's Meals*. Dať to málo, čo mám, ma nesmierne premenilo. Teraz, keď mi posielajú peniaze na účet, v prvom rade zariaďujem, aby som poslal 5 dolárov *Mary's Meals*. Vtipné je, že keď som bol vonku, nikdy mi ani raz nenapadlo darovať peniaze. Opäť vám ďakujem, že umožňujete ovplyvniť život druhých ľudí. Skutočne som to ja, koho *Mary's Meals* ovplyvnili. Cesty Pánove sú nevyspytateľné.

A David naďalej posielal pravidelnú sumu a nakoniec začal robiť zbierku medzi spoluväzňami, ktorú potom posunul ďalej.

Keď som bol späť vo svojej kôlni, dennodenne nám volali ľudia s ďalšími pozvánkami. Bolo čoraz ťažšie vedieť, ktorú prijať. Vtedy sme už vytvorili úžasnú sieť dobrovoľných rečníkov, ktorí boli vždy pripravení ísť a hovoriť v našom mene, no niekedy, zvlášť pri zahraničných pozvánkach, sa očakávalo, že prídem ja. Jedného dňa ma zaujala pozvánka na návštevu Abú Zabí. Z farnosti sme dostali značné príspevky, a pretože som sa chcel poďakovať tomu, kto bol za to zodpovedný, rozhodol som sa ta ísť.

Podarilo sa mi dostať do nákupného centra v Dubaji, kde som sa mal stretnúť s mojím hosťiteľom. Prišiel som skoro, a tak som vybavoval telefonáty v kaviarni. Vôbec mi nenapadlo, že pani sediaci pri stole oproti mne by mohla byť osoba, s ktorou som si dohodol stretnutie, až kým som si nevšimol jedno z dvoch dievčatiek v tričku s nápisom *Mary's Meals*. V tom momente táto pani začula môj škótsky akcent a natiahla ku mne s úsmevom ruku.

„Ja som Catherine. Myslela som si, že vás spoznám podľa toho CNN programu,“ odvetila, „ale bolo to čiernobiele.“ Zatiaľ čo som sa to snažil pochopiť, veľmi vzrušené a milé dievčatá mi narýchlo poukazovali zvyšok nákupného centra Ibn Battuta a počas toho som sa veľa dozvedel o cestovateľovi, ktorý nosil toto meno, a ešte predtým, ako sme vyrazili na cestu púšťou do ich domu v Abú Zabí, mi kúpili chutný mrazený jogurt. Na ceste mi pripomenuli, že *Mary's Meals* priniesla do Spojených arabských emirátov sestra Ligouri, istá indická rehoľníčka, ktorá bola na obnove v dome modlitby Craig Lodge, keď pred niekoľkými rokmi ešte žila v Anglicku. Počas pobytu u nás sa dozvedela o *Mary's Meals* a predstavila toto dielo vo farnosti sv. Jozefa v Abú Zabí, keď sa tam presťahovala.

„Mali by sme prísť akurát načas na večernú svätú omšu a budete mať možnosť ľuďom poďakovať,“ povedala Catherine, keď sme dorazili do Abú Zabí.

Bol stred týždňa a ja som si myslel, že na večernej svätej omši bude zopár verných postarších farníkov, čo chodia na

omšu denne. Zvažoval som, či sa azda v tejto malej skupine nenachádza nejaký zámožný sponzor, ktorý stojí za veľkými sumami, čo sme dostávali. Keď sme zastavili pred kostolom, na dvore stál obrovský dav ľudí. Domnieval som sa, že to s nami ani s večernou omšou nijako nesúvisí, až kým mi Catherine nevysvetlila, že v skutočnosti sú to miestni farníci. Prišlo viac než tisícpäťsto ľudí. Priveľa nato, aby sa zmestili do kostola, takže ten večer bola omša vonku, a zatiaľ čo horlivo spievali úvodnú pieseň, z miestnej mešity sa nádherne ozývalo zvolávanie na modlitbu. Spievajúci ľudia na dvore boli skoro všetci imigranti z Indie, Filipín a Afriky.

Na konci omše som mohol farnosti poďakovať a oni srdečne tleskali, keď som im povedal, že *Mary's Meals* sýti teraz už viac než 500-tisíc detí každý deň. Potom som strávil nejaký čas s farníkmi a zistil som, že tie značné sumy z Abú Zabí v skutočnosti pozostávajú z malých darov od týchto ťažko pracujúcich ľudí s nízkym príjmom, ktorí opustili svoju vlasť, aby si našli prácu. Tiež som prišiel na to, že väčšinu zbierok organizovali deti z farnosti, ktoré viedli rôzne činnosti, ako napríklad zbieranie mincí do fľašiek počas pôstu. Povedali mi, že to dievčatko s veľkým srdcom, ktoré mi kúpilo pred horúcou jazdou púšťou mrazený jogurt, bolo medzi nimi jedeno z najčinnnejších.

Allison, Nyapthala a deti z celého sveta zbierali financie pre *Mary's Meals* neobyčajnými spôsobmi. Milona sa vrátila z Talianska, kde prednášala našej novovzniknutej dobrovoľníckej skupine. Naradostene nám hovorila o deťoch v Modene, ktoré zasadili tekvicové semiačka na poli vedľa školy, a keď dozreli, boli veľké a chutné, predávali ich, aby získali financie na to, aby ďalšie dieťa kdesi ďaleko mohlo jesť.

A zatiaľ v Brightone sedemročný chlapec Charlie Doherty hovorieval svojej mame, že na narodeniny nechce darčeky, ale nech namiesto toho dá peniaze na *Mary's Meals*. A potom začal zbierať peniaze ďalšími spôsobmi. Spolu s priateľmi sa dohodli, že preplávajú úsek dlhý ako maratón, a keď mu to

nestačilo, presvedčil mamu, aby s ním podnikla sponzorovanú cyklojazdu z ich domu na južnom brehu Anglicka do Glasgowa. Tak ako Allison v Lowe, tiež sa rozhodol sponzorovať jednu školu v Malawi a časom nazbieral toľko peňazí, že to zabezpečilo viac než tisíc obedov každý deň v jednej malawijskej škole.

V roku 2012 sa začala asi najpozoruhodnejšia iniciatíva pre *Mary's Meals*, keď deväťročná Martha Payneová začala písať blog s názvom *Žiadne duple*, kde písala o svojom stravovaní v škole. Písala svoj názor na každé jedlo vo formáte reštauračnej kritiky a dávala z plného počtu desať bodov za kvalitu, úroveň výživnosti a počet vlasov, pričom používala meradlá výživových hodnôt. Jej blog sa stal veľmi populárny. Ja som o Marthe počul po prvýkrát, keď sa ma jej dedko, veľmi zanietený a aktívny dobrovoľník *Mary's Meals* v Edinburghu, spýtal, či by Martha so mnou mohla spraviť interview, keďže teraz používala svoj blog na zbieranie financií pre školu v našom programe. Súhlasil som, ale vysvetlil som, že to bude musieť počkať, kým sa nevrátim z Ameriky, kam som mal práve namierené. O niekoľko dní samospráva v Marthinom kraji, ktorú hnevalo to, čo podľa nich bola kritika školských jedál, zakázala fotografovať jedlo, ktoré podávajú v škole. Nasledovala obrovská vlna protestu a mediálneho záujmu. Príbeh sa všade rozšíril a z Marthy sa z večera do rána stala globálna hviezda internetu. Noviny a televízie po celom svete preberali jej príbeh. Neveril som vlastným očiam, keď som si o tom prečítal v *New York Times*. Ešte pred úradným zákazom nazbierala Martha pre *Mary's Meals* už okolo dvetisíc libier. O niekoľko dní bola táto celková suma 130-tisíc libier a po celom svete sme získali novú vlnu podporovateľov. Marthina rodina využila situáciu na podporu *Mary's Meals*. Povedali médiám, že ak chcú od nich interview, musia niečo povedať aj o našej práci. V nasledujúcich mesiacoch nás profesionálni marketéri z veľkých charít často s obdivom žiadali, aby sme im vysvetlili tajomstvo, ako sme vymysleli

takúto veľkolepú udalosť na sociálnych sieťach. Museli sme vysvetľovať, že s nami to nemá nič spoločné. Kiežby sme len boli takí dômyselní! O pár mesiacov sme s nadšením pozorovali, ako usmievavá Martha cestuje so svojimi rodičmi do Malawi, aby navštívili jednu zo škôl, ktorá mala financie na jedlo z jej zbierky. Skutočnosť, že s nimi išla BBC, aby nakrútili dokument, nám pomohla získať ešte viac podporovateľov.

Deti nám ukazovali, ako zbierať financie rôznymi neskutocnými spôsobmi, no rástli sme takým rýchlym tempom, že sme zúfalo potrebovali aj iné druhy pomoci. Nemal som skúsenosti s riadením veľkej organizácie. Počet zamestnancov rástol v pomere k rozsahu nášho diela, no boli sme rozhodnutí držať náklady čo najnižšie a boli sme presvedčení, že by sme nikdy nemali dávať vysoké platy. To však znamenalo, že sme si nemohli dovoliť len tak najať ľudí s rokmi skúseností vo vrcholovom manažmente a inými schopnosťami, ktoré nám chýbali. Modlili sme sa, aby nám Boh poslal nových pomocníkov.

Práve sme našli úžasného nového člena vedenia Davida Claytona, bývalého partnera spoločnosti PWC, ktorý sa neskôr stal naším predsedom. Pozval som ho na medzinárodné stretnutie do Medžugoria, aby mal možnosť spoznať ľudí, ktorí sú zapojení do *Mary's Meals*. Pozvánku prijal okamžite, ale trochu sa obával z návštevy miesta, kde sa chodí na „katolícke“ púte (David je škótsky presbyterián), a preto zavolať svojmu starému priateľovi, či by s ním nešiel. Ten priateľ bol Jim Kennedy, ktorý s nami v Medžugorí ten týždeň aj strávil. Tesne pred odletom domov ma požiadal o rozhovor. Vysvetlil mi, že nedávno odišiel do dôchodku po dlhoročnej kariére na vrcholových postoch v Hewlett Packard a Compaq a mal v úmysle venovať svoj čas na dôchodku na pomoc charitatívnym organizáciám. Teraz však cítil, že namiesto niekoľkých organizácií by radšej zasvätil svoj čas len jednej – *Mary's Meals*. Ako počúval ľudí, ktorí cez týždeň prednášali, zapálil sa pre naše poslanstvo a videl, že potrebujeme jeho pomoc. Ani nie týždeň po návrate

z konferencie prišiel Jim na prvú návštevu mojej „kôlne“. Pripravili sme si tabuľu a začali sme debatovať o prioritách. Prvých niekoľko mesiacov Jim zväčša počúval. Cítil veľký rešpekt pred spôsobom, akým sme pracovali, a chcel byť veľmi opatrný pri predstavovaní obchodných metód, ktoré by mohli byť v rozpore s našimi hodnotami a aktuálnym systémom. Bol neuveriteľne vnímavý a začal nám ohromne pomáhať s rozvojom tímu vedúcich pracovníkov, strategických plánov a masívnych pracovných postupov. S vervou, ale aj s rešpektom, podrobne skúšal moju východiskovú pozíciu, čo mi veľmi pomohlo, a my všetci na zodpovedných pozíciách sme sa od neho priučili nekompromisnosti a dôrazu na detail. Ďalších päť rokov Jim pracoval ako neplatený dobrovoľník, no usilovne ako zamestnanec. Niekedy jeho vážne, takmer neľútostné vystupovanie zrazu prepuklo do smiechu bez zjavného dôvodu, keď tak stál a perom ukazoval na tabuľu.

„Keď som pracoval pre Hewlett Packard a niekto sa nechal uniesť a bol príliš ambiciózny v nápadoch, mali sme na to jednu zaužívanú frázu. Povedali sme im: ‚Upokoj sa! Nesnažíme sa vyriešiť svetový hlad!‘ A čo robím teraz? Stojím tu v tejto kôlni s vami pred tabuľou a usilujem sa práve o to!“ zareval.

Tak ako Ruth, Milona a niekoľkí ďalší, aj Jim zanechal veľký a trvácny vplyv na rozvoji *Mary's Meals* a našom spôsobe práce. Zatiaľ čo Ruth vytvorila väčšinu nášho jazyka a špecifický spôsob vyjadrovania o tom, čo robíme, Milona nás učila, že naša práca by vždy mala byť zakorenená v láske. Jim nám ukázal, ako byť veľmi efektívnym správcom zdrojov, ktoré nám boli zverené. Niekedy spolupracovníci, ktorí veria v Božiu prozreteľnosť, zvyknú pochybovať a trápiť sa pre zavádzanie ďalších plánov, metód či stratégií, no schopnosť robiť aj takéto veci môže podľa mňa byť Božím darom. A tiež sú ním aj ľudia, ktorí robia dramatické rozhodnutia vo svojom živote, aby sa stali súčasťou tohto poslania.

10

V ústrety odvrhnutým

Vzdelaním neplníme vedro, ale zapalujeme oheň.

WILLIAM BUTLER YEATS

Pri prvých lúčoch svitania, ktoré prúdili cez topole, sa v dláždenej uličke objavili akési deti. Prišli v skupinkách po troch či štyroch, mali na sebe uniformy a v rukách aktovky. Keď prešli popri cukrovej plantáži, niektoré zamávali na svojich otcov, ktorí práve končili nočnú zmenu, a potom pokračovali v ceste na malé školské ihrisko. Pred hlineným domom na kraji uličky sa nejaká matka v rýchllosti snažila upraviť vlasy svojmu synovi vodou, zatiaľ čo on čosi horúčkovo hľadal v taške. Konečne to našiel a vybehol do uličky, aby dobehol pár okoloidúcich kamarátov. Ako som to pozoroval, myslel som na Julie, na deti a na naše veľmi podobné ranné úkony. No potom okolo preklusal kôň s povozom, na ktorom stál muž v bielom turbane a s opratami v rukách. Ráno sa vyvíjalo ako každý iný deň v Kuwakhere, malej zapadnutej dedinke v indickom štáte Uttarpradéš. No pre niektorých to nebolo radostné ráno.

Kým zazvonil zvonček a žiaci nastúpili na ranný nástup do súmerných radov na ihrisku, jedenástočný Devand a jeho desaťročná sestra Gemina práve začínali dvanásťhodinovú lopotu na cukrovej plantáži. Boli to najmladší členovia šesťčlennej rodiny a všetci z nich tam boli zamestnaní. Na rovinke vedľa vratkých starších strojov, ktoré hlučne drvili trstinu, aby z nich vyšla sladká tekutina, brat so sestrou začali ukladať nasekané zvyšky na horúce slnko, kde vyschli, a miestni farmári

ich využili na krmivo. Dospelí, ktorí pracovali na plantáži ako bežní pracovníci, dostávali okolo 55 pencí za odrobenú dvanásťhodinovú zmenu, zatiaľ čo táto šesťčlenná rodina bola zamestnaná natrvalo a dostávali jednu sumu pre všetkých.

Išli sme za školu na polia, kde sa práve zbierala cukrová trstina a kde pracovali ďalšie deti, ktoré sa mali vzdelávať a získať šancu na útek z chudoby. Na zoranom poli v spleti nasekanej trstiny čupel chlapec v handrách a zbieral stopky do zväzkov. Bol špinavý a v živote som takú smutnú tvár, ako bola jeho, nevidel. Nechcel sa s nami rozprávať. Hádám nikdy nevidel ľudí s bielou kožou alebo azda sa už veľmi dlho s nikým nerozprával. No pomaly, bez toho žeby zdvihol zrak od zeme, začal odpovedať na otázky, ktoré kládol môj indický priateľ.

Povedal nám, že sa volá Kailu a má štrnásť rokov. Pochádzal z dedinky v lesoch v štáte Bihár. „Mali sme slony a jedli sme jelene z lesa,“ šepkal, keď sme sa ho spýtali na jeho dedinu.

Pomaly začal naberať viac istoty a dokonca aj zdvihol pohľad, aby sa na nás pozrel.

„Myslím, že som tu už šesť mesiacov. Do našej dediny prišiel ‚dodávateľ‘ a najal dvesto chlapcov. Dali nás do vlaku. Mňa zobrali do tejto dediny, kde za mňa nejaký farmár zaplatil dodávateľovi 15 libier. Povedal, že mi to bude strhávať z platu. Odkedy som tu, mi nič nezaplatil.“

Teraz sa zdalo, že už odpovedá na naše otázky rád.

„Vstávam o siedmej ráno a do postele idem o polnoci. Nemal som deň voľna, odkedy som sem prišiel. Keď skončím na poliach, robím domáce práce a čistím maštale. No mám šťastie, lebo môj pán ma nebije ani netýra. Každý deň mi dajú dve jedlá. Nemám dovolené byť v kuchyni, takže jem sám. Nemám nič okrem šiat, čo mám na sebe.“

Pozrel som sa na jeho staré tričko, rifle s dierami na kolenách a chatrné žabky.

„Poznáš tu niekoho iného?“

„Nepoznám nikoho.“ A otočil sa smerom k škole na kraji polí, odkiaľ bolo počuť detský smiech.

„A vedia tvoji rodičia, aký tu máš život?“

„Nie, nie som s nimi v kontakte. Nevieť písať a ani oni nevedia. Naša dedina je veľmi chudobná, to preto ma poslali preč za prácou. Telefón som videl iba raz na železničnej stanici, keď som vystúpil z vlaku. Niekedy, keď premýšľam o svojich rodičoch a svojom živote, sedím tu a plačem.“ Znovu sa pozeral do zeme.

„Vrátiš sa domov?“

„Áno. Po roku, na sviatok Holí, dostanem ročnú výplatu. Pôjdem domov a nikdy sa sem nevrátim,“ odpovedal.

Teraz sa Kailu s obavami pozeral cez polia na domy a bál sa, či nepríde jeho pán a nezbadá, že sa s nami rozpráva. Odišli sme. Ako sme prechádzali cez trstinu, vypytoval som sa svojho spoločníka otca Josona, či si myslí, že Kailu raz naozaj dostane peniaze za svoju prácu a či by sa vôbec vedel dostať domov, keby mohol. Pri oboch otázkach smutne pokrútil hlavou. Premýšľal som, či by jeho rodičia urobili rovnaké rozhodnutie, keby sa v škole v Kailuovej dedine podávali Máriine jedlá.

Bolo to v roku 2004 a ja som bol prvýkrát v Indii. Zoznámil som sa s otcom Josonom rok predtým, keď niekoľko mesiacov pracoval v jednej glasgowskej farnosti. Pochádzal z Kerala a študoval za právnika aj kňaza. Povedal mi o svojej práci v Indii pre Spoločnosť sociálnych služieb Pragati. Bola to organizácia založená na pomoc chudobným a ľuďom na okraji spoločnosti. Pracovali najmä s dalitmi, ktorí tvoria viac než 15 percent obyvateľstva a ktorí sú podľa indického kastového systému považovaní za „nedotknuteľných“.

Diskriminácia na základe kasty bola síce v Indii už ilegálna, kastový systém, ktorý sa tam vyvíjal tisíce rokov, stále zasahoval do každého aspektu života vo vidieckych oblastiach. Do práce, ktorú ste vykonávali; ľudí, s ktorými ste sa stretávali; prístupu k dedinskej pumpe na vodu – o týchto veciach mohla rozhodovať kasta, do ktorej ste sa narodili. Dalitovia boli naďalej utláčaní, zotročovaní a ponižovaní, zatiaľ čo

vykonávali práce, ktoré nikto iný v spoločnosti nechcel robiť. Pracovali holými rukami medzi odpadkami, likvidovali ľudské výkaly a pracovali ako „ľudské osly“, keď ťahali ťažké náklady. Často sa stávali pripútanými robotníkmi. („Pripútaný“ znamená to, že upadli do dlhu s vlastníkom pôdy, ktorý im ho vyrovnával strhávaním z platu, a museli pracovať, až kým dlh nesplatili. Títo majitelia bežne účtovali neskutočne vysoké úroky a často, keď pripútaný robotník zomrel, zostávajúci dlh prešiel na jeho deti, ktoré boli rovnako pripútané k tomuto pánovi.)

Otec Joson ohuroval svojím serióznym a premysleným prístupom k rozvoju v Indii a jeho láska k trpiacim dalitom bola veľmi zjavná. Spoločnosť sociálnych služieb Pragati (oficiálne Pragati Social Service Society, PSSS) sa veľmi snažila sústrediť na formovanie svojpomocných skupín v dedinách a slumoch s hlavným cieľom posilniť postavenie žien a dievčat v týchto komunitách. Okrem iného tieto svojpomocné skupiny zakladali iniciatívy na zhromažďovanie vlastných úspor a zabezpečovanie pôžičiek pre ľudí, aby neupadli do dlhu. Tiež viedli *balawadi* (škôlky), v ktorých povzbudzovali deti do vzdelávania. A práve v týchto *balawadách* sme začali spolupracovať s PSSS v roku 2004, aby sme podávali Máriine jedlá najchudobnejším deťom. Zanedlho sme začali poskytovať jedlá aj v „neformálnych“ školách, ktoré založila PSSS v slumoch a dedinách, kde mali pracujúce deti po prvýkrát možnosť vzdelávať sa. O päť rokov neskôr, v novembri 2009, som opäť odcestoval do severnej Indie vlakom s otcom Josonom, aby som navštívil tieto neformálne školy a naplánoval podporu pre novopostavené.

V dedine Haryana sme navštívili zhhluk domčekov z plastu a kartónu na mieste, ktoré sa volalo *Slumová oblasť Sektor 7*. Možno ho miestni ľudia nikdy poriadne nepomenovali, lebo na to nemali legálne právo a developeri ich mohli kedykoľvek presťahovať. To sa stalo pred štyrmi rokmi a na miestach, kde kedysi bývali v chatrčiach, stáli teraz pekné nové domy. Uprostred ich biednych domov, na kúsku voľného priestoru,

bola rozprestretá celta na štyroch kolíkoch a pod ňou učiteľ vysvetľoval hlúčiku detí hindskú abecedu. Okolo sa prizeralo niekoľko zvedavých rodičov. Desiatročná Biba prišla neskôr a na rukách niesla svoju sestričku. Celé ráno pracovala v jednom z „domov bohatých ľudí“, odvetila nám. Večer sa tam vrátila, aby pokračovala v práci, no zatiaľ dávala pozor na sestru, kým jej mama pracuje. Vedľa nás som si všimol mladú ženu, ako sa ochromene pozerá na svoje učiace sa deti, a ja som sa jej spýtal, prečo nikdy nezvážila poslať do školy aj svoju dcéru. Pozrela sa na mňa, akoby som bol šialenec, a nakoniec odpovedala: „Prečo by sme mali? Sme chudobní.“

Pod celtou odvádzal učiteľ obdivuhodnú prácu pri udržiavaní poriadku vzhľadom na to, že pre deti bolo sedenie a recitovanie abecedy novou skúsenosťou. Zrazu však deti vyskočili, nadšene skríkli a napriek výzvam učiteľa sa rozutekali po chodníku, ktorý smeroval späť na hlavnú cestu. Nakoniec som si uvedomil, že to šprintovali za obedom, ktorý im práve prišiel v kovových hrncoch na pedálovej rikši (obed varili v neďalekom sirotinci). Čoskoro deti opäť sedeli v usporiadaných radoch, keď im podávali ryžu, zeleninovú omáčku a placku *čapátí*. Než sama začala jesť, všimol som si našu kamarátku Bibu, ako trhá *čapátí* a malými kúskami kŕmi svoju mrnkajúcu sestru. Zatiaľ čo si mnoho malých rúk naberalo posledné kúsky jedla, čo im dali, všade vládlo ticho. Skôr ako pokračovali v hodine, kútikom oka som si všimol jedného z otcov, ktorý sa predtým prizeral, sedel vedľa svojho syna a svedomito prepisoval písmená abecedy zo synovej učebnice. Boli to jeho prvé pokusy o písanie a syn sa na to hrdo pozeral.

Keď sme prišli do ďalšieho centra v Ghaziabáde blízko Dillí, istá hinduistka z vysokej kasty a katolícka rehoľníčka sa snažila vysvetliť abecedu asi tridsiatim moslimským deťom natlačeným v malej tmavej miestnosti. Tri svetové náboženstvá v národe poznačenom sektárskym rozdelením sa spojili v túžbe vidieť hladné deti nasýtené a vzdelané. Keď sme prednedávnom otvorili toto centrum, deti prichádzali rovno

z práce, kde zbierali handry a niekedy mali na pleciach páchnuce odpadky, lebo ich priťahovala ponuka jedla. Niektorí chlapi v tejto malej triede boli pouliční umelci a zaklínači opíc a predviedli nám svoje triky. Desaťročná Saroja prišla so širokým úsmevom a vysvetlila, že pracovala medzi odpadkami „od chvíle, keď ešte nevyšlo ráno slnko“. Jej kamarátka Moni nám porozprávala, ako sa stará o rodinné kozy a ako im nejaký muž na motorke včera jednu ukradol.

„Kričala som, no nikto mi neprišiel pomôcť,“ povedala rozhorčene.

Odtiaľ sme išli na uttarpradéšský vidiek a prešli sme okolo ďalších detí, ktoré pracovali na cukrových plantážach. Uvítali nás v dedinke plnej hlinených chatrčí, ktoré už štyridsať rokov boli domovom pre komunitu utečencov z Bangladéša. Každý rok ju zaplavila voda. Minulý rok celá komunita žila mesiac na blízkej hrádzi nad kanálom, dokiaľ vody neustúpili. Spýtal som sa ich, či niekedy premýšľali nad odsťahovaním, a oni sa spýtali: „Ale kam by sme išli?“ Nemali elektrinu a v celej dedine bola ručná pumpa. Naše tunajšie centrum fungovalo pod malým slameným prístreškom pristavaným k jednému domu. Deti sedeli v kruhu na dedinskom dvore, a ako im podávali jedlo, začalo jemne pršať. Jeden z postarších mužov, Chitaranjan Khan, ktorý si ešte pamätal na život pred útekom z Bangladéša, nám hrdo povedal, že jeho tri dcéry „dostali krídla“ v našom centre a teraz chodia do normálnej školy.

V blízkej dedine Vagra mali deti vyučovanie pod obrovským starým stromom v strede obce. Dva divé byvoly so záujmom pozorovali tento výjav, a kým som rozprával s učiteľom, jeden žiak zdvihol ruku, aby nás slušne upozornil, že koza za nami je tabuľu s abecedou.

Učebné podmienky neboli ideálne, no učiteľ sa tešil z pokroku, ktorý dosahovalo jeho tridsaťjeden hindských žiakov.

Už sa rýchlo stmievalo, keď sme s otcom Josonom prišli do menšieho slumu Kear Colony na okraji Karnalu, dve hodiny severne od Dillí. Devätnásť rodín tam žilo v provizórnych

celtových a plastových stanoch, ktoré postavili medzi obrovskými hromadami odpadkov. Pred niektorými stanmi si ľudia varili večeru na ohni z kravského trusu, zatiaľ čo za stanmi hralo niekoľko chlapcov kriket. V tieni vysokého tehlového múru dve staršie ženy metodicky prehľadávali kúsky papiera, plastové fľaše a iný odpad a trpezlivo kládli na kopy predmety, ktoré by mohli predať. Každý člen komunity mal svoju úlohu v recyklačnom procese, od ktorého záviselo ich prežitie. Ako som to pozoroval, prišli dvaja muži na rikšiach (trojkolesových pedálových vozoch), na ktorých mali obrovské vrecia netriedeného odpadu. Pozbierali ho na uliciach a v košoch Karnalu a pridali ho do kôp, ktoré sa mali roztriediť.

Jedna rodina nás pozvala k sebe, aby sme si sadli pred ich stan, vypili čaj s mliekom a vypočuli si ich príbeh. Opustili svoj domov v Chattísgarhe, štáte vzdialenom vyše 700 míľ, asi pred dvadsiatimi rokmi, keď ich k tomu prinútilo sucho a nedostatok platenej práce. Všetci muži trávili deň na rikšiach a zbierali odpadky. Vysvetlili mi, že ani jeden z nich si nikdy nenašporil dosť na kúpu rikše (stála okolo 60 libier). Namiesto toho si ju dennodenne požičiavali. V horšie dni cena odpadkov, ktoré nazbierali, nepokryla ani náklady na požičanie a tiež museli platiť majiteľovi miestneho pozemku za právo postaviť si tam stan. Každý deň bol zúfalým bojom o prežitie a ani jedno z päťdesiatich piatich detí v Kear Colony nechodilo do školy. Diskutovali sme o myšlienke založiť tam školu pod holým nebom a poskytnúť Máriine jedlá, aby tam mohli deti prichádzať. Táto myšlienka ich veľmi potešila. Teraz už bola takmer tma a oni nám opäť naliali čaj. Istý mladík vedľa mňa držal podomácky vyrobenú petrolejovú lampičku, aby som mohol spísať poznámky počas plánovania, zatiaľ čo obrovské oranžové slnko zapadalo za kopy odpadu, kde naďalej pracovali spomínané dve ženy.

Nakoniec sme navštívili Somalaku, kde sme pred piatimi rokmi otvorili jednu z prvých „neformálnych“ škôl. Väčšina tunajších detí boli sikhovia, ktorí patrili do kasty výrobcov

a opravárov kľúčov. Nikto z nich predtým, než sme centrum otvorili, ani len nepomyslel na možnosť vzdelávať sa. Deti v turbanoch sedeli pokojne v radoch a rozdiel medzi nimi a viac neposlušnými deťmi v nových centrách, ktoré som práve navštívil, bol badateľný. Obed sa trochu omeškal, a kým sme čakali, otec Joson sa ich spýtal, či by sa nahnevali, keby jedlo neprišlo. Istý chlapec o tom chvíľu premýšľal a potom slávnostne povedal: „Nie, nenahnevali. Ale boli by sme hladní.“

Než sme odišli, učiteľka nám zvestovala ohromujúce správy. Vysvetlila nám, že zo štyridsiatich detí, ktoré sa tam pred piatimi rokmi začali učiť, dvadsaťpäť začalo chodiť do formálnej školy. Päť týchto detí, teraz dospievajúce dievčatá, sa vrátilo v tento deň do centra a potom, čo pomohli s rozdávaním obeda mladším, zaspievali nám na „vrelé privítanie“ pesničku a povedali, že v srdci majú „lásku ako hora a pokoj ako rieka“.

Viac ako kedykoľvek predtým sa jasne prejavila zarážajúca sila jedného jedla podaného v škole v týchto utláčaných komunitách v Indii, kde kedysi ľudia ani len nedúfali, že by ich deti mohli chodiť do školy.

A takto sme pokračovali v stretnutiach s rôznymi komunitami v rozličných krajinách, aby sme prebrali možnosť dodať ochudobneným deťom Máriine jedlá. Začali sme spolupracovať s polokočovním kmeňom Turkana na púšti v severnej Keni, ktorej krajina ma ohromila desivými rozmermi a nádhrou odláhlých miest. Boli to ľudia, ktorých život závisel od ich stád dobytká, kôz, oslov a tiav. Jedným zo znakov života Turkancov je endemická podvýživa. Tesne pred mojou návštevou vládny prieskum odhalil, že z tisíc detí narodených v kmeni Turkana 159 okamžite umiera. V malých slamených jasliach začali podvyživené deti denne jesť jedlo. Podávali im ho ženy, ktorých hrdlá boli natiahnuté od pestrofarebných korálikov. Klimatické zmeny tam spôsobili, že ich tradičný život bol neudržateľný, a preto mnoho Turkancov potrebovalo nájsť nový spôsob života a podporiť svoje rodiny. Vzdelávanie ich detí, počnúc tými najmenšími, bolo čoraz dôležitejšie.

Medzitým 400 míľ južnejšie, ešte stále v Keni, sme začali podávať jedlá v rastúcom mestskom slume okolo Nairobi a Eldorete, kde mnoho detí, ktoré predtým žili na uliciach a fetovali lepidlo, aby zahnali bolesť z hladu, teraz chodilo do školy, kam ich priťahoval príslub jedla.

V susednej Ugande sme sa tiež začali venovať deťom, ktoré prežívali veľmi špecifické a akútne trápenie. Tam sme poskytovali jedlo deťom, ktoré boli nútené utiecť pred hrôzami neslávne známej Božej armády odporu, ktorú viedol Joseph Kony. Jeden večer v roku 2005 som navštívil deti, ktoré sa stali „nočnými cestujúcimi“, na mieste zvanom Layibi na okraji mesta Gulu. Dorazili sme za tmy a s baterkami na čele sme svietili na brány kostolného areálu, ktoré sa roztvorili, len čo sme dorazili. Vnútri malého nádvorja sedeli v tesných radoch stovky detí a niekoľko dospelých. Zvedavo a potichu na nás zízali s dekami omotanými okolo pliec. Niektoré menšie deti už spali schúlené vedľa svojich starších bratov a sestier. Pošepky sme viedli pár rozhovorov a trochu neskôr, prv než vstúpili do bezpečia kostola na noc, ľudia sa spolu modlili a spievali pieseň Panne Márii. Ich tichý spev v tichu večera bol ako šuchot vetra v konároch stromov. Potom staršie deti zatriasli súrodencami, aby sa prebudili, a pomohli im odniesť deky a podložky do kostola. Vnútri si ľahli do radov vedľa lavičiek, ktoré poukladali na jednu stranu. Tieto deti patrili k štyridsiatim tisícom „nočných cestujúcich“, ktorí každý večer opustili domov, aby našli bezpečie v centre miest ako Gulu. Zostať doma by znamenalo vystaviť sa veľmi reálnemu riziku, že by ich Božia armáda odporu (BAO) uniesla. Vyše 1,4 milióna ľudí bolo nútených utiecť zo svojich domovov a žiť v strašných podmienkach v obrovských táboroch pre vysídľencov. Mnohí z nich mali teraz namierené na juh do Kampaly, aby tam začali nový život ďaleko od tejto hrôzy a aby tam ich deti mohli chodiť do školy. V niektorých týchto školách sme už podávali Máriine jedlá.

Nasledujúci deň v Kampale som navštívil miesto Kireka na okraji hlavného mesta. Muži, ženy a deti tam trávili svoje dni

ťažbou štrku, aby prežili. Z pukliny v skale na strmom úbočí stúpala čierny dym. Muži kladivom vysekávali veľké kusy obhoreného kameňa a odnášali ich v plastovom kanistri stovkám žien a detí, ktoré sedeli na svahu pod nimi. S podomácky vyrobenými kladivami z kusa olova pripevneného ku konáru celé dni drvili väčšie kamene na menšie kúsky. Z celého vrchu sa ozýval zvuk olova udierajúceho do skaly, zatiaľ čo zhora z kostolíka prilepeného na vrchole najvyššieho útesu sa nad nami vznášal zvuk zboru, ktorý si cvičil piesne. Priblížil som sa ku skupine mamičiek s deťmi, ktoré sedeli medzi prašnými skalami a drvili ich kladivami. Keď som ich pozdravil, vyzvali ma, aby som skúsil rozseknúť skalu. Začal som tláčať, kým som sa s nimi rozprával, do očí mi padali ostré úlomky a divil som sa, ako môžu toto robiť celý deň a neprísť o zrak. Povedali mi, že väčšina z nich sú z kmeňa Acholi na severe, ale niektorí boli aj sudánski utečenci. Dostávali tri pence za jeden malý kanister a za týždeň naplnili asi osemdesiat nádob. Väčšina detí teraz chodila do neďalekej základnej školy, kde sme práve začali poskytovať Máriine jedlá, a tak mali každý deň aspoň jedno dobré jedlo. Pracovalo tu teraz menej detí, no aj tak ich bolo priveľa, ako aj tri siroty, ktoré mi ukázali. Pracovali neďaleko svojej babky v tieni prevísajúceho útesu. Jedna zo žien, Stella, mi povedala, ako ju to nedávno skoro zabilo. Bola uväznená pod popadanými skalami a kričala, až kým sa neprihlnali robotníci a nevyťahli ju. Pár sekúnd potom, čo ju vyslobodili, z toho útesu spadla skala veľkosti autobusu presne na miesto, kde bola predtým uväznená. No všetci sa zhodli, že i toto je lepšie ako život v táboroch. A potom sa smiali, keď zbadali kvapku krvi na mojom prste, a robili si žarty z mojich jemných bielych rúk, pričom si zobrali kladivo späť, aby som nespôsobil ešte viac škody.

„Život je tu ťažký,“ povedala Stella a opäť zvažovala, „ale aspoň môžeme zabezpečiť niečo pre seba namiesto prežívania z prídelov v tábore.“

To bola jedna z najčastejších mylných predstáv či predsudkov, s ktorými som sa stretol pri zbierkach, že v Afrike

nedochádza k pokroku vďaka kultúre prídeltov a že ľudia radšej nič nerobia a čakajú na humanitárnu pomoc. Z mojej vlastnej skúsenosti môžem povedať, že to bol ojedinelý prípad. Nikde som sa nestretol s pracovitejšími ľuďmi, ako boli farmári, s ktorými som strávil čas v Libérii, alebo tými, čo za biedny plat pracovali celý deň v Dillí, aby nakrmlili svoju rodinu, alebo ľudí ako Stella, ktorí pracovali v lome, len aby prežili. A väčšina z nich mala vrúcnu túžbu oslobodiť sa od závislosti od pomoci. Preto rodičia, ktorých som stretol v ich chudobe, prahli po vzdelaní pre svoje deti, lebo vedeli, že koniec koncov je to spôsob, ako môžu byť ich deti nezávislé, a boli ochotní priniesť pozoruhodné obety, aby im to umožnili.

A kto z nás vie, čo ako je pracovitý, či raz nebude aj sám potrebovať humanitárnu pomoc. Istotne bolo mnoho takých na južnom pobreží Indie, Srí Lanky a Indonézie, ktorí nikdy nevyžadovali humanitárnu pomoc až do tých strašných chvíľ na druhý sviatok vianočný roku 2005, keď sa ich život ocitol v troskách. V skorých ranných hodinách sa pri západnom pobreží Sumatry pod dnom oceánu podsunula Barmská platňa pod Indickú, čo spôsobilo tretie najväčšie doteraz zaznamenané zemetrasenie. Séria cunami, ktoré sa pritom vytvorili, zabilo 230-tisíc ľudí v štrnástich krajinách okolo Indického oceánu. Bola to jedna z najhorších prírodných katastrof a skôr, ako bolo možné pochopiť jej rozsah, svet bol šokovaný zo správ, ktoré sa v to vianočné ráno objavili. Neskôr mi volal otec Josen, aby mi povedal, že pobrežie štátu Tamilnád na juhovýchode Indie bolo zdevastované. On a jeho spolupracovníci sa snažili poskytnúť okamžitú núdzovú pomoc. Skutočne, niektorí jeho kolegovia z okolia postihnutej oblasti už začali pomáhať. Žiadal *Mary's Meals*, aby sme robili zbierky a aby som k nim pricestoval a pomohol im s plánovaním. Najprv boli moje reakcie sebecké. Zúfalo som sa tešil na vianočné prázdniny s rodinou, lebo som predtým veľa cestoval, a spočiatku som Julie povedal, že by to nebolo

odo mňa fér opäť niekam ísť. Ona to cítila úplne inak a povedala, že by som mal byť pri svojich priateľoch v Indii a mal by som hneď ísť na krátku návštevu, aby som spustil verejnú výzvu na pomoc s konkrétnym programom, ktorý by sa dal podporiť. Odkedy sme Julie a ja odviezli humanitárnu pomoc do Bosny a Hercegoviny počas vojny, dávali sme si veľký pozor, aby sme sa nenáhlili do každej katastrofy, ktorá sa objavila v správach. V tejto a mnohých iných situáciách sme videli charitatívne organizácie, ktoré využili podobné udalosti na vlastnú prezentáciu a získali mnoho financií, aj keď neboli najvhodnejšie na prácu v danej oblasti alebo neboli dobre vybavené na pokrytie špecifických potrieb. Preto sme vytvorili stratégiu, podľa ktorej by sme odpovedali a spustili núdzovú výzvu len vtedy, ak sme už v krajine postihnutej pohromou pôsobili a verili sme, že máme možnosť cielene reagovať. Ak nie, ľuďom sme navrhovali, aby prispeli iným, lepšie situovaným organizáciám. Pri tejto príležitosti, keďže naši partneri v Indii (PSSS) už boli v danej oblasti a mali roky skúseností práce s miestnymi komunitami, boli sme presvedčení, že máme konať.

Takto som o niekoľko dní po udretí smrtiacej vlny opäť cestoval s otcom Josonom, tentoraz na juh od mesta Chennai do niektorých dedín na tamilnádskom pobreží.

Rybárska dedinka Arriyanattu na okraji mesta Nagapattinam musela kedysi vyzerat' ako obrázok na pohľadnici. Boli tam slamené domčeky medzi palmami na okraji piesočnatej pláže, posiatej pestrofarebnými loďkami – ako z propagačnej pohľadnice. V rozpätí niekoľkých strašných hodín bol tento idylický obraz pohltený a oplieskaný obrovitánskou vlnou, ktorá bez varovania zarevala zo skvejúceho sa oceánu. Keď sme dorazili, nič tam nebolo tak, ako by malo byť alebo kde to malo byť. Na hornej časti pláže, v piesočine, kde kedysi bola vlaková stanica, teraz ležala vedľa koľajníc rybárska loď. Namiesto radu domčekov pri mori sa teraz nachádzal rozdrvený neporiadok, ktorý pozostával z rozbitých lodí, plastových

hrnčekov, člnových motorov, rybárskych sietí, kníh, konárov a ľudských pozostatkov. Zápach, ktorý sa vkrádal do našich nozdier i niekoľko míľ od pobrežia, ako sme sa približovali k dedine, sa už takmer nedal znieť. Medzi troskami sedel mladík a plakal na betónových základoch svojho domu – to bolo všetko, čo mu zostalo. Prihovorili sme sa mu. Volal sa Kennedy Raj a povedal nám, že stratil svojho otca a zatiaľ nenašli jeho telo.

Za ním pracoval tím dobrovoľníkov v maskách na nose a ústach, aby vyčistili neporiadok a našli telá. Svoj konfiguračný prístroj používali veľmi opatrne. V to ráno už našli sto tiel. Keď dvíhali ostatky mladej ženy spod rozmliaždeného domu, jej brat Thennarson s manželkou Malathi sedeli neďaleko a potichu plakali. Pre nich sa však hrôza ešte len začala. V nasledujúcej hodine našli telá ich dvoch mŕtvych detí. Keď dobrovoľníci posypali ich ostatky bielym dezinfekčným práškom a odniesli ich von na nosidlách, Malathi upadla do hystérie. Vzlykala, kričala na more a na nebo a začala sa biť, až kým nepadla na zem. Pridali sa k nej ďalšie matky, ktoré sa navzájom držali za ruky a striedali sa v driapaní do piesku a v reve, keď ich milovaných ukladali do veľkej diery, ktorú vykopal bager na pláži, čo mal byť pre obeť miestom večného odpočinku. Tu a tam, uprostred tohto masakru, ľudia sedeli na miestach, kde bývali ich domovy a civeli na oceán. Traja chlapci kvočali na spadnutom strome, cez ústa a nosy sa im tiahli jazvy, a s úžasom i hrôzou pozorovali, ako si stroje razia cestu cez trosky.

Väčšinu tých, čo z Ariyanatty prežili, sme našli niekoľko míľ odtiaľ v hinduistickom chráme Nilathachi Amman. Keď utiekli z dediny, bežali sem a odvtedy spali na nádvorí, ktoré obklopovali chrámové múry. Medzi starodávnymi, zdobenými piliermi boli napnuté šnúry na bielizeň a spoza nich vykukovali malé usmiate deti, ktoré očividne nedbali na nedávno prežitú hrôzu. Keď neskoré popoludňajšie slnko zapadalo za múry, zopár chlapcov hralo v prašnom kúte kriket, zatiaľ

čo tri ženy sa tísli k sebe na akýchsi kamenných schodoch. Boli to tri generácie tej istej rodiny a dve mladšie ženy prišli o deti vo vlne cunami. Začali mi rozprávať o životných podmienkach v chráme a vysvetľovali, že pre niektoré bábätká zúfalo potrebujú mlieko v prášku. Náhle stará mama skríkla a začala plakať. Ďalšie dve ženy ju pevne držali a spolu sa s plačom kolísali dopredu a dozadu.

„Ak by nás vláda varovala, toto by sa nestalo!“ odvetila žena vedľa nich. Ukázala na vyše deväťmetrový múr chrámu a povedala: „Vlna bola taká vysoká.“

Zhromaždila sa okolo nás skupina detí a začali nám rozprávať o tom, ako utiekli. Niektoré vyliezli na prevísajúce palmy a držali sa na nich, až kým voda neustúpila. Jedno dievčatko mi povedalo, že pozeralo televíziu, keď začulo divný zvuk a uvidelo, ako prichádza voda. Utekalo najrýchlejšie, ako vedelo, a len tak-tak sa mu podarilo utiecť.

„Stratila som však svojho brata,“ povedalo.

„Áno, všade sme ho hľadali,“ povedali mi jej kamaráti.

Vedľa nich sedel slepý mladík s bábätkom na rukách. Vysvetlili mi, že stratil manželku a ďalšie dve deti. Jeho batola našli bez ujmy susedia, keď ho zázračne niesla voda pomedzi rozvaliny. Premýšľal som, kto tomuto slepcovi pomôže s dieťaťom.

Spýtal som sa matiek, či premýšľajú nad návratom do Ariyanattu (bez toho, že by som im povedal o hrôzach, ktoré sme tam v to ráno videli).

„Tu dostávame nejaké jedlo a zdravotnú starostlivosť. Tam čo zostalo, k čomu by sme sa mohli vrátiť? Len bahno!“ odpovedala istá žena z davu.

„Cítíme sa však bezmocní,“ povedal ďalší hlas.

„Nemôžeme tu takto zostať spať vonku, no nič iné nemáme... nič nezostalo. Všetko, čo sme vedeli, bol rybolov, no...“ jej hlas zneistel a zdalo sa, že sa hanbí, „bojíme sa ísť bližšie k moru.“

Na ďalší deň, opäť v Chennai, som debatoval s našimi partnermi z PSSS, ako by sme im mohli čo najlepší pomôcť.

Rozhodli sme sa sústrediť naše snahy na dedinu Ariyanattu a začali by sme s nevyhnutnými potrebami pre tých, čo stratili domov, živobytie a svojich milovaných, zatiaľ čo my by sme ohodnotili, ako by sa mohli vzchopiť. Zabezpečili sme financie pre dve rehoľné sestry napojené na PSSS, aby niekoľko týždňov žili s bezdomovcami v Naggapattinam. Mali pomáhať ľuďom s ich každodennými potrebami a vyhodnocovať to, ako by sme im mohli pomôcť spraviť prvé kroky k obnove života.

Naše stretnutie sa skončilo po desiatej večer. Miestny kňaz otec Amil, ktorý bez prestávky pracoval, odkedy udrela vlna, nám oznámil, že ide naložiť ďalší nákladník s ryžou pre dedinu na pobreží. Spýtal som sa ho, odkiaľ kupovali ryžu, a on vysvetlil, že ju nekupujú. Chodil po uliciach s megafónom a prosil ľudí, aby venovali ryžu. Stovky ľudí zareagovali a poprichádzali im tony darovanej ryže, dokonca aj žiaci zo škôl prichádzali s hrnčekmi s ryžou. Ľudia v Indii zúfalo potrebovali pomoc od ľudí v iných krajinách vzhľadom na neslýchaný rozmer tejto pohromy, ale rozhodne len tak nečakali na humanitárnu pomoc zo Západu. Táto láskavosť bola znakom nádeje, ktorej som sa držal uprostred hrôzy tých dní. Takisto ním bola podpora, ktorá prichádzala z celého sveta ako reakcia na našu najnovšiu výzvu. Tá nám umožnila počas nasledujúceho roka zabezpečiť starostlivosť a dočasné príbytky, ako aj nahradiť rybárske lode, aby ľudia mohli opäť vyraziť na more a zarobiť si na živobytie.

Byť svedkom tej hrôzy v Arrayantu bolo traumatizujúce. I keď sme im prišli pomôcť, aj počas nasledujúcich mesiacov som cítil, akoby som ich vyrušoval v nepredstaviteľnom žiali. Tak ako aj iní, ktorí sem prišli pomôcť, aj ja som robil fotografie. Ale neskôr, keď som si ich pozeral, hanbil som sa, že zatiaľ čo ľudia plakali nad stratou svojich milovaných, ja som to tam fotografoval. Vtedy som sa rozhodol, že síce fotografie potrebujeme, aby nám pomohli získať potrebné peniaze, niekedy je však lepšie nechať fotoaparát vo vrecku.

Po tomto pekelnom dni v dedine, keď sme pozorovali, ako do jamy ukladajú vyše sto ľudských tiel bez toho, že by ich niekto identifikoval alebo spočítal, sme sa vybrali na juh. Došli sme veľmi unavení na nezvyčajné miesto Velankanni, čo bola svätyňa s kostolmi a obrovskými bazilikami. Bolo to niečo ako indická verzia Lúrd. Neveril som vlastným očiam. Otec Joson mi hovoril o tradícii, keď sa v 16. storočí zjavila Panna Mária s Ježišom istému hinduistickému chlapcovi z nižšej kasty, ktorý niesol mlieko svojmu odberateľovi. Prosila si mlieko pre svojho syna a on jej trochu dal. Keď prišiel k domu svojho zákazníka, utrápený sa ospravedlňoval za meškanie a snažil sa vysvetliť, prečo je mlieka menej, a povedal, čo sa mu prihodilo na ceste. Keď tak urobil, krčah sa naplnil a začal pretekať. Muž, tiež hinduista, si uvedomil, že sa tu stalo niečo zázračné, a odprevadil chlapca späť na ulicu, kde tiež uvidel Panu Máriu. V nasledujúcich rokoch sa tam odohralo mnoho ďalších zázrakov. Najznámejší prípad bol, keď sa istí portugalskí námorníci topili počas silnej búrky vedľa pobrežia, no keď sa pomodlili k Panne Márii, bezpečne prišli na pevninu práve na tomto mieste. Boli natoľko presvedčení, že ich záchrana bola zázrakom, že sa tam rozhodli postaviť kaplnku na počesť Panny Márie. Začali si ju ctíť kresťania i hinduisti ako Arokia Matha – Matku dobrého zdravia. Počas jej sviatku prídú každý rok milión pútnikov – kresťanov i hinduistov – do svätyne Velankanni a každý rok sa tam stanú stovky zázračných uzdravení.

Tú noc som zaspával ťažko, hoci som bol vyčerpaný. A tak som sa modlil k Panne Márii, aby sa prihovárala za tunajších trpiacich, ktorí boli v rukách ešte horšej búrky, v akej sa nachádzali portugalskí námorníci, a tiež aby tak, ako použila malú obeť mlieka, použila aj naše malé skutky lásky a vytvorila z nich niečo nádherné.

11

Priatel'ia na prest'iz'nych miestach

Nie darovať, ale deliť sa,
lebo bez darcu je dar prázdny.
JAMES RUSSELL LOWELL

Lucy MacDonaldová, ktorá bola už niekoľko rokov mojou asistentkou, mala úžasný talent odovzdávať mi správy zábavným spôsobom. Jej stôl bol v „novej kôlni“ hneď vedľa starej. Zvyčajne mohla presmerovať hovory priamo ku mne, ale niekedy, keď prišiel naliehavý telefonát a ja som už s niekým volal, našla si iné spôsoby, aby mi to dala vedieť. Jedného dňa roku 2010, kým som bol zabratý do konverzácie, letmo som pozrel von oknom nad stolom a videl som tam Lucy s veľkým úsmevom a kusom kartónu, na ktorom bolo hrubou fixkou napísané: „Chce sa s tebou stretnúť pápež a bude pri tom aj kráľovná.“

Pápež Benedikt mal práve prísť na historicky prvú návštevu do Veľkej Británie a na začiatku cesty ho mala kráľovná prijať v paláci Holyrood v Edinburghu. Radoval som sa, že som bol jedným z pozvaných na takéto historické stretnutie. A bol to aj mimoriadny deň pre *Mary's Meals*, keď nás pozvali zástupcovia Katolíckej cirkvi v Škótsku, aby sme sa v uliciach Edinburghu pridali k zástupom, pomohli tak šíriť povedomie o našom diele a urobili zbierku. Mnoho dobrovoľníkov zo Škótska, z Írska a Anglicka nám prišlo v ten deň pomôcť. V žiarivé slnečné ráno som pozoroval, ako ide papamobil po Princes Street, jednej z hlavných ulíc Edinburghu, a modré trička *Mary's Meals* bolo v dave ľudí vidieť všade.

Kráľovnú Alžbetu som stretol už predtým. Asi pred rokom mi zavolať niekto z Buckinghamského paláca a povedal, že kráľovná ma chce pozvať na obed. Nebol som si úplne istý, či to náhodou niekto z mojich priateľov nehrá na mňa prepracovaný trik, až kým mi o pár dní neprišla písomná pozvánka. O niekoľko týždňov som prišiel k bránam Buckinghamského paláca, pristúpil som k jednému zo slávnych strážcov v červenej uniforme a čapici z medvedej srsti a ukázal som mu pozvánku. Zaviedol ma spolu s ďalšími desiatimi hosťami dovnútra a onedlho nás predstavili kráľovnej a vojvodovi z Edinburghu. Kráľovná ma prekvapila, lebo bola dobre informovaná o našej práci. Vrelo a úprimne sa zaujímala o naše dielo v Libérii a podelila sa o zopár živých a zábavných spomienok z návštevy pred niekoľkými rokmi. Počas obeda som sedel vedľa slávnej herečky Joanny Lumleyovej. Bola neskuťočne vlúdna a láskavá, všimla si, že mám menší problém so správnym poradím príboru, ktorý bol predo mnou. Tu a tam do mňa diskkrétne šťuchla a naznačila mi, čo sa malo použiť ako ďalšie. Doteraz neviem, prečo som bol pozvaný. Pozeral som sa na ostatných deväť hostí pri stole a nemohol som prísť na nič konkrétne, čo by sme všetci mali spoločné. Neskôr som sa spýtal jedného z asistentov, prečo sa konal tento obed, a on odvetil: „Nie je na to nijaký dôvod, len fakt, že kráľovná a vojvoda z Edinburghu radi pozývajú ľudí z času na čas na obed.“

Moja mama a Julie chceli potom márne vedieť, čo som na obede jedol, ale ja som si nevedel spomenúť na čo i len jedinú položku v menu. Nepochybne to bolo vynikajúce, no ja som bol taký nervózný, že som to nedokázal doceniť. Kedykoľvek ma odvtedy pozývajú na nejakú spoločenskú udalosť, ktorá by ma znervóznila, pripomeniem si tento obed a poviem si, že tentoraz si hravo poradím so všetkým.

Nadalej sme dostávali mnohoraké pozvánky na stretnutia a rozhovory so skupinami zaujímavých ľudí po celom svete. Bolo čoraz ťažšie sledovať, odkiaľ a ako sa k nám tieto pozvánky dostávajú. Niekedy som prichádzal na tieto miesta

trochu zmätený, prečo tam som a čo odo mňa očakávajú. Istý zimný večer som dorazil meškajúcim letom do Chicaga a zobral som si taxík, aby som sa cez hlboký sneh dostal na adresu v mojom diári. V teplom a priestrannom byte som našiel ľudí, ktorí na mňa čakali s vínom v rukách, usadení na gaučoch i stolíkoch. Sotva som zložil kufor a dal si dole vetrovku, keď ma hostiteľ (ktorého som si pamätal z predchádzajúceho podujatia v tomto meste) predstavil zhromaždeniu a požiadal ma, aby som hovoril o *Mary's Meals*. Následne som sa prihovárал hostom, keď už boli na odchode (zdržal som ich, keďže mi meškal let). Vtedy mi jedna hostka dala papierik s adresou a povedala mi, že uvoľnila svoj byt na noc, aby som tam mohol prespať. Zas a znovu ma pokoril a zahanbil skutok prekvapivej láskavosti a onedlho som už vystupoval z taxíka pred typickým chicagským mrakodrapom. Pamätám si, že som sa prebudil uprostred noci, zízal som von oknom a mal som úchvatný výhľad na tisíce žiarivých svetiel kontrastujúcich s atramentovočiernou oblohou. Pár minút som premýšľal, kde sa to vlastne nachádzam.

Čoraz ťažšie sa posudzovalo, ktoré pozvánky prijať a ktoré odmietnuť. Nebolo možné vedieť, kto sa bude na týchto stretnutiach nachádzať alebo nakoľko budú ich srdcia otvorené.

V roku 2010 som súhlasil s pozvánkou priateľa môjho priateľa a odcestoval som na stretnutie s ďalšími ľuďmi, ktorých som nepoznal – tentoraz v New Yorku –, a pritom som nevedel, že čoskoro stretnem ľudí, ktorí budú zohrávať veľmi osobitnú rolu v príbehu *Mary's Meals*. Spojili sme sa s nimi cez našich priateľov v Miami, ktorí založili *Mary's Meals USA*. Povedali mi, že ich priatelia Laffontovci by sa radi so mnou stretli, keď budem nabadúce v New Yorku, a tak sme si dohodli termín. Keď som chodieval na stretnutia v okolí New Yorku, zvyčajne som prespával v starom kláštore v Newarku, New Jersey, kde bývali bratia z fraternity františkánskej obnovy. Jeden z bratov, brat Francis, bol môj starý priateľ. Ako mladý muž býval v komunite Craig Lodge práve v čase,

keď sme začali zbierať humanitárnu pomoc pre Bosnu a Hercegovinu a často so mnou jazdieval na nákladiaku po Škótsku, keď sme zbierali príspevky od ľudí. Bol na túto úlohu ideálnym spolupracovníkom, keďže bol jedným z najvyšších a najsilnejších ľudí, akých som stretol. Bolo to, akoby som mal ľudský žeriav v prívese kamiónu. Teraz bol už niekoľko rokov františkánom a možnosť pobudnúť v ich komunite bola pre mňa výnimočným požehnaním, keďže som mohol stráviť čas v pokojnej modlitbe skoro ráno aj večer, skôr ako som išiel na stretnutia v New Yorku. Na tejto konkrétnej ceste ma sprevádzala Milona a brat Francis sa láskavo ponúkol odvieť nás na Manhattan, ktorý nikto z nás veľmi dobre nepoznal, ale Laffontovci tam bývali. Žili v úžasnom dome na Upper East Side a vrelo nás privítali vo svojom domove, v ktorom sa nachádzalo veľa ich známych. Asi sme na pohľad boli trochu nezvyčajná spoločnosť: dvojmetrový brat Francis vo františkánskom habite vždy priťahoval pozornosť. Ana Laffontová sedela na schodoch s malými deťmi, ktoré mali na tvári vzrušený výraz niekoho, kto sa vyhýba spánku, zatiaľ čo ich otec Philippe nás poprosil, aby sme im povedali príbeh o *Mary's Meals*. Potom nás zaplavili otázkami a porozprávali sme sa s niekoľkými hosťami, ktorí sa chceli do projektu zapojiť. Philippe musel ísť, no skôr, než odišiel, oznámil, že daruje akúkoľvek sumu, ktorá sa bude rovnať celkovému príspevku pre *Mary's Meals* od hostí. Začal som si uvedomovať, že sme boli v prítomnosti ľudí, ktorí majú poruke veľké zdroje a aj veľké srdcia.

To bol začiatok nášho úžasného priateľstva s Laffontovcami. V nasledujúcich mesiacoch a rokoch Ana obetovala obrovské množstvo času nášmu dielu a nakoniec sa stala predsedníčkou *Mary's Meals* USA. Vrhla sa do vzdelávania ohľadom všetkých aspektov *Mary's Meals* vrátane ciest do Afriky, Dalmally a Medžugoria. A ono hlboké poznanie všetkého, čo k tomu patrí, umožnilo jej aj Philippovi pomáhať nám špecifickým a premysleným spôsobom. Čoraz viac si cenili skutočnosť, že

Mary's Meals je v prvom rade o bežných ľuďoch, že sú neoddeliteľnou súčasťou nášho poslania a všetci podporovatelia sú si rovni bez ohľadu na druh alebo veľkosť ich daru. Milovali takýto prístup a chceli nám pomôcť si ho ochrániť. Tiež chceli, aby hnutie rástlo, a vďaka nim sme mohli rozprávať náš príbeh novými spôsobmi pred väčším množstvom ľudí. Okrem toho mali aj obrovské osobné skúsenosti s riadením rýchlorastúcej organizácie a videli napríklad, že chovateľ rýb z Argyllu a jeho spolupracovníci by potrebovali pomôcť aj v tejto oblasti.

Začal som s Anou hovoriť o možnosti, že by sme mali spraviť o *Mary's Meals* nejaký dobrý film. Už nejaký čas som bol fanúšikom filmárskej spoločnosti Grassroots v Brooklyne. Spolu s Ruth sme pred pár rokmi pozerali nejaký ich film a poznamenali sme, že by boli ideálni ľudia na prípravu filmu o *Mary's Meals* v budúcnosti. Takmer som na nich zabudol, až kým sa ma Patty, pracovníčka v pobočke New Jersey, nespýtala, či by v ten deň mohla skončiť v práci skôr a ísť urobiť rozhovor so spoločnosťou Grassroots, ktorá vtedy nakrúcala film na inú tému.

„Jednoznačne,“ odpovedal som, „ak im spomenieš *Mary's Meals*! Vždy som si želal, aby spravili film o našom diele.“

Na môj úžas sa mi Patty ozvala, že Grassroots už vedľa o našom diele a chceli by urobiť dokument o *Mary's Meals*. Začal som s nimi komunikovať a uvedomil som si, že to naozaj chcu urobiť, no tiež som zistil, že spraviť takýto film nie je lacné a nízkonákladový model *Mary's Meals* by to neutiahli. Keď som to spomenul Ane a Philippovi, okamžite videli, že je to úžasný spôsob, ako rozpovedať príbeh *Mary's Meals* väčšiemu obecenstvu, a ponúkli sa tento film sponzorovať.

A tak som sa po počiatočných rozhovoroch ocitol s filmovým štábom Grassroots na bleskovej okružnej ceste po Malawi, Keni a Indii. Na každom z týchto miest sme strávili čas s deťmi, ktorých život sa menil práve vďaka *Mary's Meals*. Chceli sme, aby základom filmu boli ich príbehy. Veľa práce

sme venovali plánovaniu, príprave miest či stretnutiam, no nakoniec tie najohromnejšie časti filmu boli tie, čo sme nepripravili.

V kenskom Eldorete sme plánovali filmovať na skládke odpadu, kde deti trávili svoje dni preberaním odpadkov, ktoré predávali na recykláciu, ale pritom fetovali lepidlo, aby zahnali bolesť z hladu. V Eldorete sme poskytovali školské obedy a bolo vidieť, že to pomáha mnohým deťom odísť z ulice a po prvýkrát ísť do školy. O piatej ráno sme prišli na skládku a začali nahrávať. Spolu s deťmi tam bolo aj veľa dospelých, očividne sfetovaných, a mnohí z nich mali na tvárach a končatinách rany. Bolo to desivé miesto. Pri filmovaní sa okolo nás zhromaždil dav. Niektorí boli milí, iní nie. V istom momente si ma zavolať člen štábu Cliff.

„Magnus, je tu chlapec, s ktorým by si sa mal stretnúť.“

Priviedol asi tak osemročného chlapčeka menom Muski, ktorý neustále dookola hovoril: „Chcem ísť do školy. Chcem ísť do školy...“

Pozhováral som sa s kenskými kolegami, čo by bolo najlepšie urobiť v jeho prípade.

„No, môžeme ho zobrať do tunajšej školy, kde bude mať Máriine jedlá,“ povedal Abel s rukou na chlapcovom ramene, „ale musíme mu nájsť miesto na bývanie.“

„Na druhom konci mesta sa nachádza detský domov,“ povedal Charles. „Ktovie, možno by ho mohli zobrať.“

Onedlho sme prechádzali s Muskim cez mesto a našli tam domov s upraveným a farebne omaľovaným ihriskom. Niekoľkí sme vošli dovnútra a predstavili sa. Keď sa vedúci domova dozvedeli, že sme z *Mary's Meals*, razom ožili.

„Ach, vy ste z *Mary's Meals*! Vždy sme sa túžili stretnúť s niekým z *Mary's Meals*. Začali ste zabezpečovať obedy v škole oproti nám cez ulicu. Všetky deti od nás tam chodia a každý deň majú v škole čo jesť, Bohu vďaka! Chceme vám z celého srdca poďakovať!“

Cítil som, že toto je vhodná chvíľa povedať niečo o chlapcovi vonku v aute.

„Áno, máme miesto. Môžeme ho zobrať, veľmi radi!“

Takto sa Muskiho život zmenil priamo pred našimi očami. Nemohol som tomu uveriť, keď som sa pozrel na hodinky a všimol som si, že je ešte len 10.00 hod. Len čo Abel a Charles vybavili všetko potrebné v domove a uistili sa, že sa môžeme ísť niekedy pozrieť, ako sa mu darí, navrhli sme Muskimu, aby s nami strávil deň, zatiaľ čo budeme nakrúcať na školách po okolí. Tesne predpoludním už stál za kamerou. Dokonca som ho videl prvý raz sa zasmiať. Okolo poludnia sme si uvedomili, že sme pracovali už osem hodín bez jedla, a tak sme sa zastavili v reštaurácii pri ceste. Vnútri to vyzeralo dosť formálne s bielymi obrusmi a vyobliekanými čašníckymi a zjavne sme na nich dosť nezapôsobili, keď sme vošli so špinavým chlapcom v handrách, ktorý zďaleka dobre nevoňal. Išli sme s ním na toaletu, a skôr, ako sme si sadli za stôl ku kuraťu s hranolčekmi, vydrhli sme ho, ako sme len vedeli. Počas obeda sa niekto z nás spýtal Muskiho, kedy má narodeniny. Samozrejme, že to nevedel.

„Teda tvoje narodeniny sú dnes!“ povedali sme mu všetci naraz.

Film *Dieta 31*, ktorý vyrobila spoločnosť Grassroots, úžasne a dojímavo zobrazuje *Mary's Meals*. Stal sa pre mňa najefektívnejším nástrojom na rozpovedanie nášho príbehu a vysvetlenie toho, čo *Mary's Meals* naozaj je. Povzbudili sme podporovateľov po celom svete, aby usporiadali premietanie filmu a ohlas bol vynikajúci. Na premiéru počas dňa otvorených dverí v Glasgowe prišlo vyše 1 300 ľudí. Taktiež prišiel bývalý premiér Gordon Brown, ktorý bol v tom čase špeciálnym vyslancom OSN pre globálne vzdelávanie, a film uviedol. Mal som možnosť trochu ho spoznať a zaujala ma jeho dlhodobá a nefalšovaná vášeň pre pomoc pri odstraňovaní extrémnej chudoby. Keď sme sa pred vystúpením na javisko v Glasgowe rozprávali, poprosil ma, aby som mu povedal

niečo viac o *Mary's Meals*. Potom predniesol nesmierne pôsobivú reč, na konci ktorej dodal:

„Zaistiť každému dieťaťu možnosť chodiť do školy a učiť sa je mojou dlhotrvajúcou vášňou. Vzdelanie láme bludný kruh chudoby a otvára lepšie vyhliadky pre zdravie a prácu. Na svojich cestách po svete v poslaní vyslanca OSN pre globálne vzdelávanie nepotrebujem navštívenky. Zanechám za sebou len kópiu filmu *Dieťa 31* a tým ukážem, čo môžeme urobiť, aby sme pomohli deťom ísť do školy.“

Zorganizovalo sa viac než 600 premietaní všade po svete a titulky k dokumentu sme preložili do siedmich jazykov. V krajinách Európy, ako aj v USA, Kanade, Spojených arabských emirátoch, Austrálii, Libérii, Malawi a Indii sa ľudia poschádzali, aby si pozreli film na rôznych miestach – v kinách, palácoch, obývačkách, školách a univerzitách, zatiaľ čo v niekoľkých krajinách ho vysielala televízia. Dúfal som, že film mi pomôže skresť počet ciest a prednášok, no bol som naivný; počiatočné vysielania priniesli príležitosti hovoriť k mnohým novým záujemcom. Keďže som tento dokument často sledoval na miestach ďaleko od domova, skutočnosť, že na okamih sa v ňom objavili aj moje vlastné deti Bethany, Toby a Anna, bola pre mňa malou odmenou. Grassroots nahrávali zbierkovú akciu v našej miestnej základnej škole v Dalmally, a pretože dokopy je v nej štyridsať žiakov, nie je prekvapením, že vo finálnej verzii sa objavili aj moje deti a ich kamaráti. Často som pri zábere, keď sa Anna v kruhu spolužiakov usmieva a máva na kameru, prekvapil osobu vedľa mňa v publiku tým, že som ju štuchol a hrdo povedal: „Len tak pre zaujímavosť, toto je moja dcéra!“

Keď vysielali tento film v chorvátskej národnej televízii, ich webová stránka sa zrútila, lebo ju zaplavili ľudia, ktorí chceli prispieť a v nasledujúcich mesiacoch sa príjem *Mary's Meals* v tejto krajine zdvojnásobil. Naše dielo vďaka *Dieťaťu 31* rástlo ako nikdy predtým a dodnes inšpiruje mnohých ľudí, aby pomohli. Rôzne celebrity vrátane Celine Dion zverejnili videá s vyjadrením podpory potom, čo si pozreli film.

Annie Lennoxová povedala: „Ak by po pozretí *Dieťaťa 31* v nás mala zarezonovať jedna skutočnosť, mohlo by to byť to, že cena jedného obeda v Spojených štátoch môže nasýtiť jedno dieťa v rozvojovej krajine po celý rok.

Mary's Meals sýti vyše pol milióna detí každý deň a tým ich povzbudzuje chodiť do školy, aby popritom mohli získať základné vzdelanie. Nie je to žiadna veľká veda a funguje to.“

Obzvlášť sa mi páčila jej posledná veta. Niektorí odborníci na rozvoj kritizujú *Mary's Meals* (a radia vládam a inštitucionálnym darcom, pre ktorých pracujú, aby nás nefinancovali), keď tvrdia, že to príliš zjednodušujeme a tento postup pri poskytovaní stravy deťom nie je udržateľný. Prostredia, v ktorých pracujeme, výzvy, ktoré prekonávame, aby školy mali jedlo deň čo deň, a problémy, ktorým čelia ľudia v chudobe, nie sú jednoduché. Annie Lennoxová ako všetci ostatní, ktorí sa s nami stretli a navštívili nejaký projekt *Mary's Meals*, jednoznačne vedia, že síce nie sme vedci, ale nimi ani nemusíme byť. Desaťtisíce ľudí z celého sveta, ktorí nás podporujú drobnými príspevkami, a tisíce tých, čo varia pre deti vo svojich komunitách, zvyčajne nie sú ani vedci, a ani „odborníci na rozvoj“, ale okamžite vidia, že tento postup je nevyhnutný a mení život.

A otázka ohľadom udržateľnosti ma vždy vyvádza z miery, pretože nie som si istý, čo by malo byť podstatnejšie pri vytváraní dlhodobých udržateľných riešení ako zabezpečiť, aby deti získali obživu a vzdelanie. Samotné slovo „udržateľnosť“ môže byť problematické, lebo som si všimol, že sa často používa v rozmanitých a často vágnych súvislostiach. Raz som požiadal študentov manažmentu, ktorí predostreli tému udržateľnosti, aby mi definovali toto slovo, a škála ich odpovedí ma zarazila. V skutočnosti slovo „udržateľný rozvoj“ definovala v roku 1987 Brutlandská komisia (ktorú založila OSN na tento cieľ) ako „rozvoj, ktorý napĺňa potreby súčasnosti bez toho, žeby ohrozoval schopnosť budúcich generácií na naplnenie ich vlastných potrieb“. Nerozumiem, ako by

Mary's Meals mohol niekto obviniť zo zanedbania tejto definície, a môžem len predpokladať, že väčším problémom je tu časové rozpätie. Takíto sponzori často očakávajú „stratégiu vystúpenia“ po troch či piatich rokoch financovania. Zdá sa, že v oblasti rozvoja existuje prijatá skutočnosť, že ak projekt nie je hotový v stanovenom čase, tak je chybný. Rozhodli sme sa pozeráť inak na dĺžku procesu budovania niečoho, čo má naozaj pretrvať a od základov zmeniť veci k lepšiemu; a toto rozhodnutie môžeme spraviť, lebo naše dielo podporuje globálne hnutie ľudí, ktorí s tým súhlasia. Rozhodujeme sa pre tvorbu udržateľného prístupu na základe ich štedrosti.

No s tým sú spojené aj debaty, kde sa súlad hľadá oveľa ťažšie, a znepokojujú nás viac ako rozdielne názory na časový rozvrh. Raz som sa stretol s ľuďmi z organizácie, ktorá riadila školy na Haiti. Uvedomovali si, že mnohé z prichádzajúcich detí sú chronicky podvyživené. Pýtali sa na náš model a my sme vyjadrili záujem o rozšírenie nášho projektu do ich škôl, aby sa deti mohli najesť. No nechceli s nami spolupracovať, lebo si nemysleli, že by náš postup bol „udržateľný“. Požiadali som ich, aby navrhli, ako by k tomu pristúpili „udržateľným spôsobom“, a oni odpovedali, že by chceli pracovať na záležitostiach týkajúcich sa mikrofinancovania. To bolo pred niekoľkými rokmi a podľa mojich informácií deti, ktoré chodia do ich škôl, nikdy nedostali školské obedy. Radšej by som k tomuto pristupoval opačne. Prvou naliehavou požiadavkou je hladné dieťa pred nami. Jedlo potrebujú dnes, nie o desať rokov.

Je mi smutno z toho, že ľudia pohybujúci sa v oblasti rozvoja hovoria o týchto deťoch, akoby boli skôr „problémom“ než základným pilierom novej a svetlej budúcnosti. Deti dneška by sme nikdy nemali obetovať molochovi budúcnosti, ktorú nikto z nás nepozná. A budúcnosť patrí týmto deťom aspoň tak, ako patrí komukoľvek z nás, ktorí si myslíme, že sme odborníkmi na rozvoj.

No hľadanie podpory pre *Dieťa 31* od celebrit prinieslo aj úsmevné príhody. Jedného dňa sme niekoľkí spoločne hľadali

nové nápady a spísali zoznam slávnych osôb. Jedna z dohodnutých osobností bola Pamela Stephensonová (známa komička, spisovateľka a manželka jedného z najznámejších škótskych komikov Billyho Connolyho). Keď potom ktosi prepisoval náš zoznam, omylom napísal Pamela Andersonová (ja som to namojdušu nebol) a ďalší člen tímu náležite kontaktoval agenta Pamelu Andersonovej (tej hviezdy z Baywatchu) s otázkou, či by spropagovala *Dieťa 31*. Až keď sa ozvala a povedala, že by to veľmi rada spravila, sme si uvedomili, že došlo k zámene. To nás znovu uistilo, že *Mary's Meals* môže osloviť kohokoľvek.

Okrem *Dieťaťa 31* Laffontovci ponúkli ďalší vzácny dar pre *Mary's Meals*, no tentoraz ma museli chvíľu presviedčať. Povedali mi o skupine Bridgespan, čo je poradenská firma, ktorá sa špecializuje na pomoc charitám pri rozvinutí stratégií na rozšírenie a znásobenie ich úspechu. Bridgespan vyrástla zo skupiny Bain, veľmi prestížnej medzinárodnej poradenskej spoločnosti v oblasti manažmentu, ktorá bola poradcom mnohých veľkých korporácií a vlád na svete. Ana a Philippe verili, že Bridgespan (tí pracovali len s organizáciami, v ktorých cítili potenciál na znásobenie svojho úspechu vo väčšom rozsahu) by mal záujem pomôcť nám s plánovaním budúcnosti, a ak by sa tak stalo, potom by to financovali. Bolo to pre mňa veľa nového vrátane jazyka v tejto oblasti. Pojmy ako „navyšovanie“, „zlomové body“ a „vylepšovanie efektivity“ sa mi zdali cudzie a trochu desivé. Síce som chápal potrebu pripraviť sa na budúci rast tým, že posilníme našu organizáciu, aby sme mohli naďalej efektívne sýtiť rastúci počet detí, mal som však obavy, že by sme spravili niečo, čo by podkopalo naše hodnoty. Nechcelo sa mi veriť, že títo vysokovýkonní poradcovia s veľkým rešpektom od úspešných podnikateľov v Spojených štátoch amerických by brali vážne našu nechť k stanovovaniu finančných cieľov alebo túžbu s tým spojenú, ako aj to, že koniec koncov to nie sme my, kto vedie kormidlo. A tiež som sa cítil trocha zastrašený predstavou,

že by som pracoval s týmito vysokokvalifikovanými a akademicky nadanými ľuďmi. Predstava, ako s nami sedia v mojej kôlni a spolu rozoberáme stratégie, ma privádzala do rozpakov. No vtedy som už Laffontovcov poznal a dôveroval som im. Tak som súhlasil so stretnutím s firmou Bridgespan, ktorí naznačili, že s *Mary's Meals* by radi pracovali a veria, že by nám v súčasnej fáze rozvoja vedeli pomôcť.

Na druhom stretnutí som objasnil svoje obavy a uviedol som záležitosti týkajúce sa našich hodnôt, o ktorých sa nebude diskutovať. Počúvali a odpovedali mi s takým rešpektom, až som na konci stretnutia veril, že sa do toho máme pustiť. Veľkorysosť Laffontovcov nám umožnila pracovať s poradcami Bridgespanu počas šiestich mesiacov, keď nám pomohli vytvoriť dôkladný plán rastu. V tom období sme viedli úžasné konverzácie a našli sme spôsoby, ako zosúladiť „dôveru v Božiu prozreteľnosť“ a potrebu dôkladne a starostlivo plánovať. Vďaka tejto spolupráci som sa spriatelil s celým tímom Bridgespanu, ktorý nám pomáhal. Dnes sú dvaja z nich zapojení do diela *Mary's Meals* ako členovia správnej rady.

Niekoľko mesiacov po ukončení spolupráce som prvý raz navštívil Boston pre interview v televízii. Keď sa v Bridgespane dozvedeli, že budem v ich domovskom meste, pozvali ma do svojho sídla na rozhovor. Prekvapili ma, keď v miestnosti na mňa čakal celý ich tím a cez video boli napojení aj ich ľudia z New Yorku a Kalifornie. Vyzvali ma, aby som im porozprával o svojej skúsenosti s vedením *Mary's Meals* a ako sa mi pozdávala spolupráca s nimi. Len čo som to v skratke povedal, po zvyšok času sme mali fascinujúcu diskusiu, v ktorej sme rozvinuli tému súladu medzi plánovaním a Božou prozreteľnosťou. Do konca debaty som jasne videl, že aj pre mnohých z nich je motívom viera, v ktorej sú hlboko zakorenení, a všetci si úprimne vážili prístup *Mary's Meals*. To pre mňa znamenalo veľmi veľa. V tom čase som pochopil, že spolupráca s Bridgespanom nepodkopala ani neohrozila žiadnu z našich hodnôt; skôr ich posilnila a dala nám väčšie

sebavedomie, keď sme sa o ne delili, ochraňovali ich a žili. Jeden z postupov, ktorý sme začali viac ako predtým skúmať a formulovať, bolo presvedčenie, že rodinu *Mary's Meals* by sme mali viesť podľa princípov „solidarity“ a „subsidiarity“. Zatiaľ čo nová centrálna organizácia *Mary's Meals International* by zaručovala, aby všetky pobočky *Mary's Meals* spájala naša spoločná vízia, poslanie a hodnoty (solidarita), pracovala by len na úlohách, ktoré by sa lokálne nedali urobiť efektívnejšie. To by pobočkám *Mary's Meals* umožnilo prispôbiť činnosť rôznym situáciám, kultúram a možnostiam, v ktorých sme pracovali. Tiež sa to týkalo jednej mojej dlhodoobej obavy, že my vo „vedení“ *Mary's Meals* by sme mohli byť niekedy obmedzujúcim faktorom, preto nový návrh podporil našu vyhladku, v ktorej by *Mary's Meals* ideálne mali byť skôr „hnutím“ ako silno centralizovanou organizáciou. Práca s Bridgespanom bola ďalším darom a lekciami, ktorá nám umožnila pracovať usilovnejšie ako doteraz, aby sme získali väčšiu podporu a zostali sebavedomí, že nové dary prinesieme ešte do väčšieho počtu jedál pre hladné deti.

A potom sa nečakane objavila ešte ďalšia príležitosť na rozšírenie povedomia o našom diele. Od odovzdávania cien hrdinov CNN v roku 2010 som bol stále v kontakte s Gerardom Butlerom. Začiatkom roka 2013 sa mi ozval s tým, že by chcel dodržať svoj sľub a sprevádzať ma na ceste do Afriky, aby mohol na vlastné oči vidieť prácu *Mary's Meals*. Dohadovali sme sa, kde by to bolo najvhodnejšie, a nakoniec sme vybrali Libériu. Zdalo sa nám, že Libéria nie je príliš v pozornosti médií, bolo tam veľa núdze a bolo to miesto, na ktorom sme sa chceli dostať k čo najväčšiemu počtu detí čo najskôr. Vedeli sme, že Gerryho návšteva prinesie publicitu, ktorá by nám pomohla.

Základňu sme si spravili v komplexe v Tubmanburgu, kde nám miestny generálny riaditeľ uvoľnil svoj dvojizbový dom. Bolo tam len základné zariadenie, elektrinu poskytoval malý generátor na niekoľko hodín denne; v extrémnej horúčave

a vlhkosti tam nebola klimatizácia a nikde v okolí sa nedalo najesť. No zdalo sa, že Gerry si užíval každú jednu chvíľu a nikdy sa na nič nestážoval. Ani na moje strašné varenie. Počas celej návštevy pracoval od rána do večera, cestoval do vzdialených dedín a tam trávil čas spoznávaním ľudí a každého vrátane mňa v jednom kuse rozosmieval, až sme sa chytili za bruchá. Tiež to bola úžasná príležitosť trochu sa zaňho schovať a odychovať. V dedinách nás vítali ešte srdečnejšie ako kedykoľvek predtým. Zatiaľ čo Gerry tešil našich hostiteľov, keď si s každým tanečníkom – a aj s tými, čo netancovali – neviazane zatancoval, ja som mohol stáť v pozadí. To, že mám tancovať a byť pritom stredobodom pozornosti, som si nikdy neužíval. Po večeroch sme sa niekedy dobre smiali na tom, v akom protipóle sú naše povahy – úplný extrovert a introvert. Jeho talent ma fascinoval. Len čo sme prišli do nejakej dediny, o chvíľu sa všetci usmievali a smiali sa z neho aj napriek jazykovej bariére. Deti sa naňho lepili a on zase chcel vedieť všetko o ich živote. Postupne som si všímal, že si pamätal mená každej osoby, ktorú sme v dedine stretli. Zmienil som sa mu o tom a on sa začal predvádzať, chodil všade dookola k tým, ktorých sme predtým spoznali, a opakoval ich mená. Tiež sa hlboko zamýšľal nad tým, čo videl a zažíval. Posledný večer pred záverečným dňom nakrúcania predložil hojné poznámky, ktoré si predchádzajúce dni napísal. Boli to jeho myšlienky o kráse a dôležitosti *Mary's Meals* a ako ich čo najlepšie vyjadriť. Každé jedno slovo si vyberal veľmi pozorne. Žasol som nad jeho dôkladnou prípravou a pracovitosťou. Predtým som dúfal, že z tohto dobrodružstva budeme mať niekoľko pekných nahrávok s Gerrym. Namiesto toho nám podaroval množstvo hodín neuveriteľných záberov.

„To, čo ma veľmi zasiahlo počas tejto návštevy, je sila ľudskej dôstojnosti a presne to mám veľmi rád na *Mary's Meals*, že sa ju nadovšetko snažia zachovať. Neprevádzkujú bezplatný systém, v ktorom si ľudia len berú. Miesto toho im ide o rešpektovanie a zlepšovanie ľudského života, ich kultúry

a schopností,“ povedal Gerry na kameru v posledný deň. „Vidím tu komunity plné húževnatosti, zásadovosti, vrúcnosti, lásky a nádeje. Všetko to tu už je, ale *Mary's Meals* je ako spínač, ktorý to všetko pomáha zapnúť. Magnus verí, že je to Božie dielo, a ja tomu verím tiež.“

S týmto posudkom toho, komu toto dielo patrí, súhlasili mnohí, ktorí sa zhromaždili za kostolom v Medžugorí v jeden sparný letný deň v roku 2014. Z pódia som sa pozeral na miesto, kde kedysi stáli vinohrady a polia. Teraz tam bolo 50-tisíc mladých a mnohí mávali svojimi národnými vlajkami. Opäť ma pozvali prihovoriť sa mládeži, ktorá sa stretla na tunajšom každoročnom festivale mladých. Keď sme ako tínedžeri prišli do Medžugoria po prvýkrát v roku 1983, boli sme jedni z mála zahraničných pútnikov. Tentoraz som sa s úžasom pozeral na obrovské, šťastné ľudské more zložené z pútnikov, ktorí sa na tomto zapadnutom a ťažko dostupnom mieste zišli z každého kúta sveta. V ročnom období, keď väčšina z ich generácie mieri na pláže a hudobné festivaly, sa títo mladí ľudia rozhodli prísť sem. Väčšina z nich mala na ušiach slúchadlá a počúvali preklad nášho príhovoru na krátkovlnnom rádiu. Vedľa mňa stála Lidija, ktorá prekladala moje slová do chorvátčiny, a v rade kabínok v žltej budove, kde sme niekedy mali konferencie *Mary's Meals*, sedeli zoradení pri stoloch ľudia, ktorí prekladali chorvátčinu do ďalších devätnástich jazykov: taliančiny, nemčiny, francúzštiny, španielčiny, poľštiny, libanončiny, arabčiny, kórejštiny a mnohých ďalších. Bol som zvyknutý, že moje prednášky sa prekladajú, no dnes ma akosi vyviedlo z miery, keď som si uvedomil, že ma prekladajú na dvakrát a mládež predou mnou ma počúva cez rádiá. Na pódiu sa však ku mne pridala veľká skupina podporovateľov s modrými tričkami *Mary's Meals* a ich prítomnosť ma upokojila. Potom, čo som povedal zopár slov, si ľudia na veľkých obrazovkách pozreli *Dieťa 31*. Zvyšok týždňa som väčšinou trávil v našom malom informačnom centre s Milonou a prihovárali sme sa nekonečnému prúdu veselých

mladých ľudí z Číny, Mexika, Libanonu a mnohých ďalších krajín, ktorí chceli vedieť o *Mary's Meals* viac. Niektorí z nich nás už podporovali a iní sa dozvedali o našom poslaní prvý raz. Skupina tínedžerov zo Švajčiarska sa s nami dlho rozprávala a pýtali sa, ako najlepšie by mohli robiť zbierky. Keď odchádzali, jeden z nich sa ku mne obrátil a povedal: „Viete, po prvýkrát v živote naozaj chápem, že byť kresťanom znamená naozaj niečo urobiť!“

Ďalší nezabudnuteľný rozhovor som mal s miestnym kňazom. Spomenul som, ako niektorí veria, že celý príbeh tunajších zjavení je len starostlivo vyrobený podvod miestnej farnosti.

„Videli ste všetkých tých mladých ľudí tu na kolenách v modlitbe? V rade na spoved? Stáť vonku, lebo sa nezmestili do kostola? Videli ste ich radosť? Počuli ste ich príbehy a príhovory, aký bol aj ten váš, ktoré poukazujú na ovocie tohto miesta?“ spýtal sa ma.

„Ak by sme si to všetko tých tridsať rokov vymýšľali, keby sme naozaj vedeli, ako to robiť, tak by si to mali osvojiť za svoj pastoračný plán v každej farnosti, v každej diecéze na celom svete!“ zasmial sa.

Možno som to mal navrhnuť pápežovi Františkovi v horúci letný deň v roku 2013, keď na Námestí sv. Petra prišiel k Julie a mne s roztvorenými rukami, aby sa s nami porozprával, ale akosi mám pocit, že o pastorácii vie viac ako ja. Niekoľko týždňov pred touto udalosťou som doma zodvihol telefón, zatiaľ čo na rukách som mal svojho dvojročného syna Gabriela, ktorý hlasno plakal. Znelo to, akoby osoba na druhej strane telefónu vravela, že je z Vatikánu, a pýtala sa, či by som chcel prísť a stretnúť sa s pápežom Františkom.

Narýchlo som dal Gabriela do rúk jeho staršej sestry Marthe a poprosil som muža na druhom konci, aby to ešte raz zopakoval. To, čo som počul prvý raz, však bola naozaj pravda. Bolo teda na mieste, čo spravila Julie ako prvé, keď k nám žiariaci pápež František natiahol ruky a pevne ich stisol. Dala mu

obrázky, ktoré spravili naše deti, vložili ich do obálky s červeným nápisom: Pápežovi Františkovi! Usmial sa a spýtal sa, koľko máme detí, skôr ako sme mu povedali niečo o *Mary's Meals* a podali mu modrý hrnček *Mary's Meals* s kópiou *Dieťaťa 31*. Podal ich ďalej svojim pomocníkom a naďalej nám obom držal ruky. Potom položil svoju ruku na Juliinu, svoju ruku mal navrchu a požehnal naše manželstvo, pričom jeho úsmev bol čím ďalej tým širší a krajší. Nikto sa na mňa nikdy tak neusmieval s toľkou láskou, nikto. A ja na to nikdy nezapudnem. Zo všetkých nečakaných stretnutí a nezaslúžených darov, ktoré som vo svojej práci dostal, tento bol najúžasnejší. Pápežom bol ešte len niekoľko mesiacov a už som stretol svojho hrdinu. Takisto to, že nás aj takto požehnal, bolo oveľa viac, než v čo sme mohli dúfať. Ako vždy, bolestne som si uvedomil, že vo svete sú do *Mary's Meals* zapojení mnohí iní, ktorí by mali stáť oveľa bližšie v dlhom rade na stretnutie s týmto výnimočným mužom.

Odkedy bol pápež František zvolený, opakovane upozorňoval na „škandál chudoby“. Krátko predtým, než sme sa s ním stretli, na túto tému povedal: „Všetci sa musíme zamyslieť, či by sme sa mohli stať chudobnejšími, všetci to musíme spraviť.“

Viem, že požehnanie, ktoré sme v ten deň dostali, platilo pre všetkých, čo robia práve toto, keď sa o chlieb, ktorý je pre všetkých, delia s *Mary's Meals* a s hladnými deťmi.

12

Priatel'ia na perifériách

Netúžim zúfalo po šťastnejších časoch, keď zväžím,
že na prilbe vesmíru stojí ten, čo prekonáva búrky
nie ľudskými schopnosťami, ale svojou mocou.

SVÄTÝ JÁN ZLATOÚSTY

Naša práca na Haiti sa tiež začala v Medžugorí. V isté teplé slnečné ráno v máji 2006 som spolu s davom ľudí počúval Jakova, najmladšieho vizionára, ktorý mal teraz po tridsiatke, ako rozpráva o posolstve Panny Márie na schodoch pred svojím domom. Svoj jednoduchý a dojímavý príhovor ukončil modlitbou, a keď som sa potom otočil na odchod, niekto ma potľapkal po pleci.

„Všade som vás hľadala!“ povedala mi vzrušene usmievajúca sa pani v strednom veku. „Som Anka. Pamätáte si, ako sme sa stretli na festivale mladých minulý rok?“

Samozrejme, že som si pamätal. Požiadali ma vtedy o príhovor na tomto podujatí a ona ho prekladala. Mal som živo v pamäti, ako vyšperkovala všetko, čo som povedal, a mladí ľudia v publiku sa smiali až tak, že som mal trochu obavy. Na chvíľu som sa cítil ako zabávač na pódiu, ibaže som nerozumel ani jednému svojmu vtipu.

„Nedávno som bola na Haiti ako humanitárna pomocníčka a fakt sa potrebujem s vami o tom porozprávať!“ povedala. „Je to čosi strašné, čo sa tam deje. Kdekoľvek som išla, pomyslela som si, že čo tieto deti naozaj potrebujú, je *Mary's Meals*.“

Prešli sme do centra *Mary's Meals*, našej malej kaviarne v strede dediny, kde sme pútnikom podávali čaj a kávu a hovorili sme im o našom diele. Tam mala základňu Milona.

Ľudia z celého sveta sa tam dozvedali o *Mary's Meals* a často sa z nich stali ľudia, ktorí sa vrátili domov a začali organizovať zbierky a šíriť osvetu o *Mary's Meals*. Ako zvyčajne sa to tam hemžilo ako v úli a naraz tam prebiehalo niekoľko rozhovorov v rôznych jazykoch. Zas a znovu som žasol nad Miloninou schopnosťou prechádzať z jedného jazyka do druhého a venovať plnú pozornosť každému návštevníkovi, ktorý prišiel. Pri káve sa ma Anka opýtala, či by sme nechceli pôsobiť s *Mary's Meals* na Haiti; ukázala mi fotky a zdôrazňovala, že momentálne je to najchudobnejšia krajina na západnej pologuli. Vysvetlil som jej, že by sme veľmi radi pomohli týmto trpiacim deťom, ale dostupné financie, ktoré máme, sú venované na iné projekty.

„Budeme sa za to modliť, budeme premýšľať a uvidíme, čo sa stane,“ navrhol som jej pri odchode na letisko. Povedal som to úprimne, keďže som o extrémnej chudobe na tomto karibskom ostrove niečo vedel a rozhodne sa ma dotkol Ankin živý popis utrpenia miestnych detí, ale domov som išiel bez veľkej nádeje, že by sme mohli na Haiti niečo čoskoro podniknúť. Takmer každý týždeň sme dostávali žiadosti o pomoc a bolo ich viac, ako by sme vôbec boli schopní zaznamenať.

Keď som dorazil domov, zastavil som sa v svojej kôlni, aby som skontroloval e-mail. V schránke som mal správu od ženy menom Cecilia zo severného Anglicka, ktorá sa práve vrátila z dovolenky na Kajmanských ostrovoch v Karibiku. V tom čase som Ceciliu osobne nepoznal, no veľa som o nej počul, lebo bola jednou z neúnavných dobrovoľníkov, ktorí zjavne trávili všetok svoj čas hovorením o *Mary's Meals* každému, koho stretli. Často nás kontaktovali noví podporovatelia zo severu Anglicka a povedali nám, že im o nás povedala Cecilia. V tom e-maile mi vysvetľovala, že počas dovolenky sa spolu s manželom začali zhovárať s mužom v reštaurácii a ona mu povedala o *Mary's Meals*. Veľmi sa ho to dotklo a vysvetlil, že je vedúcim členom grantovej nadácie, ktorá práve hľadá čo najlepší spôsob, ako pomôcť najchudobnejším deťom

na Haiti. Uvedomil som si, že v čase, keď sa stretli s týmto mužom na Kajmanských ostrovoch, som práve v kaviarni počúval Ankinu žiadosť o založení *Mary's Meals* na Haiti. Na konci e-mailu bolo telefónne číslo a prosba, aby som zavolať tomuto pánovi. Keď som tak urobil, potvrdil Cecilin príbeh a položil mi podrobné otázky o tom, ako *Mary's Meals* funguje. Povedal mi, že ak mu pošleme návrh na financovanie Máriiných jedál na Haiti, predstavil by to vedeniu svojej nadácie a pravdepodobne by odpovedalo kladne. Vtedy som už nemal pochyb, že to máme urobiť, a tak sme začali seriózne skúmať potreby ľudí na Haiti – mieru detskej podvýživy, počty zapísaných žiakov, kto sú súčasní poskytovatelia stravy na školách a podobne. Bolo zjavné, že v tejto krajine sú Máriine jedlá zúfalo potrebné. Potom sme si začali prezeráť rôzne organizácie s činnosťou na Haiti, predovšetkým v oblasti vzdelávania, s ktorými by sme mohli spolupracovať, a začali sme s niektorými komunikovať.

Ešte pred septembrom som prvý raz navštívil Haiti spolu s Mariou Byarsovou, šikovnou mladou členkou nášho rastúceho tímu, ktorá predchádzajúce dva roky väčšinu času strávila s nami v Malawi a Libérii. Poznal som Mariu ako mladé dievča, keď spolu s rodičmi chodievali do Craig Lodge na obnovu a potom neskôr, keď sa tam pripojila k malej komunite mladých.

Dielo *Mary's Meals* si veľmi zamilovala, a keď dokončila magisterské štúdium na Londýnskej ekonomickej škole, stala sa súčasťou nášho malého rastúceho tímu, čo mi urobilo radosť, keďže to bola jedna z najpozornejších a najrozumnejších osôb, ktoré som poznal. Ako sme vyvíjali náš model, všetko to začala spisovať. Vyjadrovala sa pritom k záležitostiam ako komunitná angažovanosť, prístup k dlhodobej udržateľnosti a k snahe monitorovať a ohodnocovať projekty zmysluplným spôsobom. Bola tiež hlboko veriaca a uzavretá osoba, ktorá ma po niekoľkých rokoch veľmi blízkej spolupráce jedného dňa z ničoho nič zaskočila oznámením, že sa rozhodla vstúpiť

do rehole. Dnes je františkánskou sestrou obnovy a pracuje s chudobnými v New Yorku.

Najprv sme cestovali na náhornú plošinu vo vnútrozemí po veľmi hrboľatých cestách cez dve pohoria do mesta Hinche. Veľa toho, čo sme videli, nám pripomínalo západnú Afriku, no tiež tam bolo mnoho rozdielov. Najbežnejším druhom prepravy boli osly, domčeky popri ceste boli pekne vymalované na modro a zeleno. Stiesnené hory vyzerali neobvykle nádherne, hoci tam nebolo ani jedného stromu. Na niektorých miestach bola erózia taká silná, až vrchy vyzerali, akoby sa mali úplne rozložiť a rozpadnúť rovno pred našimi očami. A zdrvujúca, nepekná chudoba bola tiež veľmi viditeľná. Muži ťahali primitívne drevené vozíky s veľkými hromadami ťažkého nákladu. Pod dreveným trhovým stánkom pri ceste som si všimol príšerne vyziabnuté dieťa, ako čupí v prachu, a uvedomil som si, že to dôkladne zbiera malé úlomky uhlia a kladie ich do plastového vrecúška.

Pred príchodom som si čítal o hrôzostrašnej histórii Haiti plnej tragédie a nespravodlivosti. Kedysi spravovali túto krajinu francúzski kolonizátori s obzvlášť brutálnym otrokárskeho systémom. Tretina otrokov, ktorých sem priviezli vo veľkých počtoch zo západnej Afriky na prácu na lukratívnych cukrových plantážach, zomrela počas prvých rokov po príchode. V roku 1791 sa otroci vzbúrili a do roku 1804 zvíťazili nad napoleonovským Francúzskom, čo otriaslo celým svetom. V roku 1825 si Francúzi s podporou USA, Británie a Kanady vyžiadali peňažné odškodné za svoj „stratený majetok“, medzi čo ráтали napríklad otrokov, pozemky a techniku. Aby získali medzinárodné uznanie a vyhli sa politickej i ekonomickej izolácii, museli Haitiania zaplatiť 150 miliónov zlatých frankov. To by sa dnes rovnalo asi 12,7 miliárd amerických dolárov. A hoci im tú sumu neskôr znížili, Haiti nebolo schopné splatiť svoj dlh pred rokom 1947. Po tomto roku Haiti trpelo v rukách niekoľkých neslávne známych diktátorov, ako boli Papa Doc a jeho syn Baby Doc.

Tiež som si prečítal iné súčasné reálie o Haiti a dedičstve, ktoré zanechala táto hrozná minulosť. Okolo 80 percent populácie dnes žilo z menej než dvoch amerických dolárov na deň, 50 percent detí do päť rokov bolo podvyživených, kým osemdesiat detí z každých tisíc narodených sa nedožilo ani svojich prvých narodenín. A menej než polovica detí nebola nikdy zapísaná do školy.

Prvý deň v Hinche 5. septembra 2006 bol veselý. Štyri mesiace po rozhovore s Ankou v Medžugorí som bol očitým svedkom rozdávania Máriiných jedál na Haiti. V malom sirotinci Maison Fortune sa rozosmiate deti v nezvyčajných ružových školských uniformách postavili do radu pod vysokými zelenými stromami, kam si prišli po tanier ryže a zeleniny. Neskôr sme stretli niekoľko misionárov lásky (rehoľa Matky Terezy), ktoré nám pripomenuli, že v ten deň je výročie smrti Matky Terezy. Tešil som sa, že sme našu prácu na Haiti začali v ten deň, keďže som mal hlbokú úctu k Matke Tereze, ktorej slová a prístup k službe chudobným mali obrovský vplyv na to, ako pracujeme. Tieto rehoľníčky v nápadných modro-bielych habitoch nás pozvali do svojho domu, kde nás predstavili podvyživeným deťom, o ktoré sa starali. Boli chudé ako triesky, šokujúco scvrknuté, len tak-tak sa držali pri živote. Boli také drobné a krehké, že som sa ich sprvu bál držať. No keď som to nakoniec urobil, nechcelo sa mi ich pustiť, a len čo som položil posledné do postielky, už som takmer závidel týmto sestričkám, že môžu tráviť svoje dni starostlivosťou o tieto nádherné, vzácne ľudské bytosti. Tiež sme strávili trochu času s ďalšou miestnou organizáciou Caritas Hinche. Diskutovali sme s nimi o zúfalej potrebe jedla v mnohých školách, ktoré prevádzkujú na náhornej plošine, a súhlasili sme so vzájomnou spoluprácou. Po čase sa stali našimi najväčšími partnermi na Haiti. V mnohých dedinských školách na náhornej plošine – niektoré boli veľmi odľahlé a dalo sa k nim dostať len pešo alebo na oslovi – začali dobrovoľníci každý deň variť ryžu a fazuľu pre svoje deti.

Z Hinche sme odcestovali do Port-au-Prince, kde sme stretli otca Toma Hagana a išli sme s ním na návštevu do povestného slumu Cité Soleil. Odkedy sme prišli na Haiti a spomenuli sme, že sa chystáme ísť na toto miesto, ľudia sa nám smiali. Keď si potom uvedomili, že to myslíme vážne, slávnostne vyhlásili, že je to nemožné. O tamojšej situácii písali v tom čase rôzne spravodajské denníky. Mierové jednotky OSN boli umiestnené po okrajoch Cité Soleil, čo prakticky vohňalo 400-tisíc obyvateľov do určitého obklúčenia, zatiaľ čo naďalej prebiehali potýčky s 12-tisícovým ozbrojeným gangom, ktorý ovládal toto územie. Tieto gangy nedávno uniesli ľudí z ciest, ktoré viedli na ich teritórium, a väčšina obyvateľov Port-au-Prince bola na pozore čo i len pred cestovaním do priľahlých oblastí, nieto do samotného Cité Soleil. Našou priepustkou do Cité Soleil a dôvodom, prečo sme tam chceli ísť, bol americký kňaz otec Tom Hagan, ktorý tam pracoval už mnoho rokov. Bol som s ním v pravidelnom kontakte niekoľko mesiacov, odkedy som sa dozvedel o jeho práci v Cité Soleil cez jeho organizáciu *Hands Together*. Osobitne ma zaujímali školy, ktoré tam postavil, kde deti zúfalo potrebovali školskú stravu.

Prišli sme do jeho domu v Port-au-Prince a o chvíľu nás už tento pomeňší a pomerov znalý Filadelfijčan zabával. Pri chladenom nápoji nám opísal svoj príbeh a situáciu, v ktorej pracoval. No kedykoľvek začal vysvetľovať nejakú vážnu, ťaživú a často desivú situáciu, s ktorou mal do činenia, okamžite zmenil tému na nejakú zábavnú príhodu. Vzhľadom na množstvo násilia a smrti okolo neho som uvažoval, či to nie je spôsob, ako sa vyrovnáva so svojim životom, alebo aspoň či nám to nechce trochu ulahčiť. Bol skromný a odzbrojujúco neistý. Často si kládol otázku, či počas svojho pobytu na Haiti vôbec urobil pre niekoho niekedy niečo dobré.

Otec Tom nám vysvetlil, že keď sprevádzal skupinu študentov z akadémie Lafayette na Haiti, pocítil volanie, aby sa vzdal svojho postu kaplána na Princetonskej univerzite

a presťahoval sa do Port-au-Prince v roku 1997, kde založil hnutie *Hands Together*. Zakladali vzdelávacie, poľnohospodárske a zdravotnícke projekty v oblasti Goniaves, no najväčšiu pozornosť získalo Cité Soleil, kde postavili osem veľkých školských priestorov, aby tam po prvýkrát zabezpečili bezplatné vzdelanie. Tiež vykreslil súčasnú, veľmi napätú situáciu v Cité Soleil. Dobre poznal niekoľkých vodcov gangov a snažil sa nájsť spôsob, ako tam sprostredkovať mier. Keď rozprával o niekoľkých nedávnych ukrutnostiach, ktoré sa tam odohrali, opäť odbočil k zábavnej príhode o indických misionárkach lásky, ktoré žili neďaleko a ktorým každé ráno slúžil svätú omšu.

„Často, keď im tam idem slúžiť svätú omšu, na tabuľke v ich kaplnke majú napísaný modlitbový úmysel, ktorý mám oznámiť. Neraz to bývajú narodeniny niektorej zo sestier alebo podobné výročia. Dnes ráno som tam prišiel a na tabuľke bolo napísané ‚Narodeniny sestry Horšitnej!‘ Spamätal som sa a snažil som sa to vysloviť čo najnenápadnejším spôsobom, pretože v angličtine to znamená konský trus. ‚Modlime sa za sestru Horsítnú, ktorá má narodeniny,‘ povedal som, ale hneď ma všetky opravili.

„Nie, nie, otec! Je to sestra Horšitná.“

Teraz sme sa smiali ešte viac ako predtým a vrátili sme sa späť k príbehu o vodcovi gangu, ktorý prednedávnom stal svojho rivala. Odpovedal na množstvo našich otázok a uistil nás, že je pre nás bezpečné ísť s ním zajtra do škôl v Cité Soleil.

Takto sme sa nasledujúce ráno po svätej omši s misionárkami lásky vybrali do Cité Soleil a mne odľahlo, že ma nikto nepredstavil sestre Horšitnej. Hlavná diaľnica, ktorá tam smerovala z haitského medzinárodného letiska, bola znepokojivo prázdna. Nakoniec okolo nás prehrmel farebný autobus v prostrednom pruhu. Jeho klaksón neustále kvílil, čím dal najavo, že jeho vystrašený šofér nezastaví nikomu. Ako všetci ostatní v Port-au-Prince, aj on pravdepodobne vedel o únosoch, ktoré sa v posledných týždňoch odohrali na tomto úseku cesty.

Keď sme zišli z diaľnice na menšiu cestu vedúcu do Cité Soleil, prešli sme okolo spleti bielych tankov OSN, z ktorých vyšli vojaci a zamierili svoje zbrane priamo na nás. Myslel som na nedôverčivé reakcie, ktorých sa nám dostalo od príchodu na Haiti vždy, keď sme niekomu povedali, že sa chystáme ísť do Cité Soleil, a pozrel som sa na Mariu, či je v poriadku. Vyzerala oveľa pokojnejšie a menej ustarane ako ja. V skutočnosti som sa pýtal sám seba, či bolo rozumné vložiť svoj život do rúk tohto výstredného kňaza, ktorého sme stretli len predchádzajúci večer. Medzitým nám otec Tom podal podrobný komentár, ako tam od roku 2004, keď bol zvolený prezident Jean-Bertrand Aristide pri puči zbavený moci, boli kontroverzne prítomné jednotky OSN. Údajne aby udržali mier, no mnoho Haitanov považovalo týchto šesťtisíc vojakov OSN za agentov medzinárodnej moci, ktorí podľa nich podporovali zvrhnutie Aristida. Mnoho gangov v oblasti Cité Soleil ostalo verných bývalému prezidentovi a obvinili OSN z násilností páchaných na nich a chudobných zo Cité Soleil. V júli 2006 sa OSN nepodaril pokus o inváziu Cité Soleil, ale bolo zabitých 80 civilistov. Odvtedy si urobili zákopy po celom obvode mesta, odkiaľ sporadicky podnikali útoky. Miestni obyvatelia ich obviňovali, že zo Cité Soleil spravili koncentračný tábor. Prestížny lekársky časopis *Lancet* vydal článok, v ktorom tvrdili, že za 22 mesiacov od príchodu jednotiek OSN bolo na Haiti zavraždených osemtisíc ľudí a tritisíc žien bolo znásilnených. Teraz už bolo očividné, že sme dorazili na miesto, ktoré bolo prakticky vojnovou zónou. Zbombardované budovy a steny prevrútané guľkami sa nijako nelíšili od výjavov, ktoré som poznal z Bosny a Hercegoviny či Libérie.

„Tu bývala Spoločnosť Dcér kresťanskej lásky,“ povedal otec Tom a ukázal na ďalšiu budovu poznačenú vojnou. „Minulý týždeň sa museli vysťahovať, keď na nich začali strieľať, čo je fakt smutné, lebo tieto sestry odvádzali úžasnú prácu. Jedna zo sestier Matky Terezy bola tiež postrelená do ruky, no už sa celkom zotavila, Bohu vďaka.“

Okrem Červeného kríža a Lekárov bez hraníc sa zdalo, že združenie *Hands Together* bolo jedinou činnou humanitárnou organizáciou v Cité Soleil. Teraz sme prechádzali okolo vyhorených budov, na ktorých sedeli rady mladých mužov a mrzuto sa na nás pozerali. Prečítal som niečo zo zvyškov tabule na obzvlášť rozostrielandej prázdnej budove a zistil som, že sa pozerám na to, čo zostalo z policajnej stanice. Teraz som už lepšie chápal, že toto miesto ovládajú gangy. V malom autonómnom štáte už nebolo inej authority.

Mal otec Tom naozaj „bezpečnú priepustku“ na toto miesto alebo žeby bol celkom šialený? Znovu som sa to sám seba pýtal. Uistil som sa, keď sme konečne dorazili pred priestory jednej zo siedmich škôl a prešli cez bránu v jej vysokých bezpečnostných múroch. Jej vnútro bola malá oáza pokoja. Nejakí muži vyrábali drevené stoličky v triede, aby boli pripravené na začiatok nového polroka, zatiaľ čo nad hlavami nám zúrivo bzučala helikoptéra OSN. Otec Tom nám ukázal čistú dieru po guľke na tabuli a vysvetlil, že deti boli práve v triede, keď im strela preletela nad hlavami.

Vyšli sme von do malých bočných uličiek a zaraz nás obklopili nahé vychudnuté deti. Vo vzduchu intenzívne smrdeli splašky a hniloba. Všade boli hromady hnijúcich odpadkov a mláky zápachajúcej čiernej vody, cez ktoré prechádzali bosé deti. Drobné, chatrné domy zo zhrdzavených plechov lemovali betónové kanály plné žumpových splaškov. Deti ukazovali prstom na svoje ústa a nafúknuté brušká, aby nás poprosili o niečo na jedenie. Deti si predtým často pýtali odo mňa peniaze, ale nie takto jedlo. Keď sme kráčali k starému prístavu, obrovské čierne svine sa hrabali v odpadkoch, a tu a tam bolo vidieť deti, ako čupia v tej špine, aby si vykonali potrebu. Zápach, nečistota a nedostatok dôstojnosti nás ochromovali. Nedokázal som uveriť tomu, čo som videl. Malé bábätko sa plazilo s hlavou dolu v hnilobnej špine a snažilo sa dostať k plechovej búde. Nikdy som nebol svedkom takého živého pekla. A tiež som sa bál. Podchvíľou, keď sme kráčali, sa

k otcovi Tomovi priblížili mladí muži a žiadali ho o rozhovor. Len čo sme zastali, obklopil nás dav mužov a mnohí z nich mali na tvárach nahnevané pohľady. „Je čas ísť ďalej,“ povedal vtedy otec Tom a išli sme ďalej. Ako by tu niekto mohol takto žiť a zostať človekom? Okolo starého móla sedeli muži a opravovali si rybárske siete, zatiaľ čo v prístave sa pohojdávali staré plachetnice i rybárske člny a ich veľké plachty boli pripravené v pozadí smaragdového mora. Náhly záblesk krásy ma naľakal. Za nimi boli v prístave uviazané obrovské neúhľadné nákladné lode. Neďaleko som si všimol chlapčeka, ako stojí na brehu, kde voda jemne špliechala na hromady plastových odpadkov. Púšťal si šarkana vlastnoručne vyrobeného z tenkých paličiek a plastových vrecúšok. Plachtil po azúrovej oblohe. Chlapec sa naňho pozeral ako prikovaný a vôbec mu neprekážalo nechutné blato, hnijúci odpad ani veľké prasa, ktoré sa hrabalo v špine vedľa neho. V skutočnosti vyzeral úplne pokojne, ako tam obdivoval krásny lietajúci prístroj, ktorý kontroloval nad svojou hlavou. Pár minút sme ho pozorovali. Potom sme sa vybrali naspäť cez nejaké iné uličky a prešli sme okolo muža s podomácky vyrobenou gitarou, ktorý spieval, zatiaľ čo jeho žena dojícha dieťa. Široko sa na nás usmiala. Áno, samozrejme, že bolo možné žiť dokonca aj tu a zostať človekom.

A potom prišlo ďalšie nečakané prekvapenie, keď nás otec Tom zaviedol do malého, prísne stráženého domu, kde bola vnútri plne funkčná rozhlasová stanica. Vysvetlil nám, že raz za ním prišla skupina mladých mužov s týmto nápadom a on im ju pomohol postaviť a prevádzkovať. V tom momente sme sa pozerali cez sklenenú stenu v štúdiu, za ktorým mladý, nadšený dídžej uvádzal ďalšiu pesničku. Otec Hagan mu niečo pošepol do ucha a dídžej prerušil pesničku, aby poslucháčom povedal, že by rád privítal istých nečakaných hostí z Anglicka. (Potom sme si doberali otca Toma za to, že sme Škóti, nie Angličania, a o pár rokov, keď som už na túto príhodu zabudol, ma otec Tom zobral na opätovnú návštevu

rádia. Tentoraz dídžej dramaticky oznámil, že jeho hostia sú zo Škótska, a svojim zmäteným poslucháčom pustil známu škótsku pieseň *O Flower of Scotland* so zvukom gájd v pozadí.)

Vonku sme pokračovali v prehliadke a zanedlho sme natrafili na niekoľkých lídrov gangu. Medzi nimi bol aj vrcholný líder všetkých gangov s dredmi v slnečných okuliaroch, ktorý sa vážne rozprával s otcom Tomom v kreolčine. Nakoniec mu otec Tom povedal niečo, na čo sa nahlas rozosmial, a všetci mladí muži sa takisto smiali. Cestou nám otec Tom povedal, že sa gangových lídrov snažil presvedčiť, aby odovzdali svoje zbrane a vyjednali dohodu s vládou a OSN. Bol nahnevanejší, lebo minulý týždeň sa prezident Preval s nimi potajomky stretol a potom sa niektorí naivnejší členovia gangu vyjadрили do médií a tvrdili, že prinútili prezidenta, aby vyhovel ich požiadavkám. V novinách vyšli titulky, ktoré skomplikovali prezidentovu situáciu. Teraz otec Tom hovoril týmto členom gangu, že musia urobiť nejaké gesto, ktoré naprávi škody. Báľ sa, že je už možno neskoro, a znepokojoval sa, že jednotky OSN sa už azda pripravujú na začiatok invázie, ktorá by spôsobila obrovské straty na životoch. Medzi vodcami gangu a otcom Tomom bol zaujímavý vzťah. Za tých niekoľko dní, čo sme s ním strávili, mu neustále volali a žiadali o radu. Cítili k nemu očividný rešpekt; k mužovi, ktorý takmer sám krmil a vzdelával hladujúce deti v ich teritóriu. Pokiaľ išlo oňho, otec Tom vedel, že vzťah k nim je nevyhnutný, aby tam mohol pracovať, no bolo rovnako dôležité nedať sa príliš vtiahnuť do ich siete. Kráčal tu po visutom lane; snažil sa udržať si od nich povolenie pracovať tam, no zároveň neobhajovať ich spôsob vedenia. Potichu nám vysvetlil, že pred niekoľkými týždňami mu nejaký muž vrazil cez okno do auta pištoľ, keď parkoval v Cité Soleil, a požadoval, aby vytiahol kľúče zo zapalovania a dal mu ich. Podarilo sa mu utiecť, pretože ten muž sa na chvíľu otočil a neuvedomil si, že otec Tom mal ďalší zväzok kľúčov vo vrecku, ktoré vložil do zapalovania a prudko vyrazil preč. Neskôr sa otec Tom s hrôzou

dozvedel, že tunajší ľudia sa tak rozčúlili, keď sa dozvedeli, čo sa stalo, až toho muža zabili.

Vodca gangu, ktorý kontroloval oblasť móla, sa ponúkol, že nám ukáže svoje pole pôsobnosti. Bola to dôležitá časť Cité Soleil vzhľadom nato, že Haiti je tranzitný bod pri pašovaní drog loďami z Južnej Ameriky do Spojených štátov a tunajšie gangy sú pravdepodobne výrazne zapojené do tohto priemyslu. Mal asi tridsať rokov, bol malý a oblečený v otrhanom tričku. sotva pôsobil zastrašujúco a ja som premýšľal, ako sa dokázal vyšplhať na pozíciu vodcu gangu. Prešiel sa s nami okolo búd, ktoré stáli vedľa hromád odpadu, a so žiaľom ukazoval na najvychudnutejšie deti, ktoré nás obklopili. Spýtal som sa ho, čo by tu mohlo veci zlepšiť. Ukázal na otca Toma a povedal: „Jedlo a škola pre naše deti.“ Otec Tom si všimol, ako túto malú pochvalu nahrávam, a tak na kameru predstieral, že ho udiera pästou do brady ako v spomalenom zábere.

Teraz som už vedel, že otec Tom bol hocičo, len nie šialený. Výstredný, zábavný, nebojácny, možno ľahkovážny, ale určite nie šialený.

Ako sme išli naspäť, otec Tom ma upozornil na dvoch mužov, ktorí pracovali na streche bytu, a presvedčil ma, aby som tam vyliezol a pozrel sa, čo robia. Som rád, že som to urobil, lebo inak by som tomu nikdy neuveril. Do úhľadných radov ukladali malé koláčiky z blata, aby sa upiekli na slnku. Do blata pridávali trochu margarínu a soli. Kreoli tieto blatové koláčiky volajú *terre* a tradične ich jedia tehotné haitské ženy v presvedčení, že obsahujú minerály, ktoré sú dobré pre ich nenarodené deti. Teraz to však neboli len tehotné matky, ktoré jedli tieto koláče. Výrobcovia *terre* boli súčasťou azda jediného rastúceho priemyslu v Cité Soleil, keďže ľudia podstupovali zúfalé opatrenia, aby si naplnili žalúdky. Ľudia v Cité Soleil sa museli znížiť k tomu, že jedli blato.

V ten večer sme sa spolu pomodlili ruženec na streche domu otca Toma, z ktorej bolo vidno Cité Soleil vzdialené asi dve míle. Ako sme sa modlili, videli sme rakety a počuli

tlmené výbuchy, keď vojaci OSN znovu zaútočili na gangy. Otec Tom vyčerpane vybavil niekoľko telefonátov, aby tam išla jeho záchranka a niekde nablízku zaparkovala. Už predtým nám ukázal plne vybavenú ordináciu, ktorú zriadil vo svojom dome, kde pracoval chirurg špecializujúci sa na strelné rany.

Vtedy som už vedel, že Haiti bude pre nás extrémne komplikované miesto na prácu. Bez zaisteného bezpečného prostredia a možnosti dostať lokálne vypestované potraviny nie je vždy možné zrealizovať náš ideálny model. No nemal som pochyb, že toto je miesto, kde by sme mali zaviesť *Mary's Meals*, aj keby sme museli urobiť nejaké kompromisy. Síce sme jednoznačne uprednostňovali kupovanie domácich potravín, bolo nám však jasné, že deti sa nebudú sťažovať, ak by sme im v tomto štádiu ryžu dovážali. Než sme odišli z Haiti, dohodli sme sa s otcom Tomom, že by sme začali poskytovať 4 500 jedál, ktoré potreboval pre svojich žiakov na jeden školský deň. Neskutočne sa zaradoval.

No pred cestou domov som mal splniť ešte jednu úlohu. Dal som tento príslub bez toho, žeby som si poistil financovanie od nadácie na Kajmanských ostrovoch. Povedal som im predtým, čo sme chceli robiť na Haiti vrátane podpory 4 500 detí v Cité Soleil. Hovorili povzbudivé slová, ešte nám však nič nesľúbili. Takže z Haiti som išiel na Kajmanské ostrovy, aby som vedeniu nadácie urobil prezentáciu a usiloval sa o ich podporu. Sídlo mali v priestoroch, ktoré nemohli byť odlišnejšie od tých, čo som zanechal na Haiti. V kanceláriách im na stenách viselo drahé umenie a muži, ktorých som mal osloviť, boli elegantne oblečení páni. Keď som pred nimi rozprával, ťažko sa mi čítalo z ich tvári, akoby zbavených emócií. Vysvetlil som im, čo som práve videl na Haiti, a náš plán. Popísal som im, ako sme prvý raz podávali Máriine jedlá na Haiti, a z nejakého dôvodu som im spomenul stretnutie s misionárkami lásky i skutočnosť, že tieto prvé jedlá sa podávali v deň výročia smrti Matky Terezy. Veľmi ma prekvapilo, keď

boli po tejto informácii prekvapení a dojatí. Skončil som prezentáciu a požiadal som ich o obrovskú sumu peňazí, ktoré sme potrebovali na dodanie všetkých školských obedov na ďalší rok. Napokon po niekoľkých skúmových otázkach a na moju veľkú úľavu súhlasili. Riadne som sa im poďakoval a spýtal som sa na ich reakciu v súvislosti s Matkou Terezou.

Vysvetlili mi, že všetky financie, ktoré má ich nadácia k dispozícii, im darovala istá zámožná pani. Pred tromi rokmi mala živý sen, v ktorom sa jej zjavila Matka Tereza a prosila ju, aby nasýtila jej deti na Haiti. Ten sen ju natoľko ovplyvnil, až ju to viedlo k tomu, aby poskytla financie tejto nadácii. *Mary's Meals* na Haiti bol prvý projekt, ktorý financovali, aby splnili túto požiadavku. Niekedy som cítil, že Boh nám prosto chce pripomenúť, kto tu určuje stratégiu. V nasledujúcich rokoch som rozhodne nikdy nepochyboval o tom, že na Haiti máme byť, a snažiť sa čo najviac, aby sa viac detí nasýtilo bez ohľadu nato, aké ťažké by to bolo uskutočniť.

A rozhodne sme nemali nedostatok ťažkostí. V čase zemetrasenia, ktoré vypuklo 12. januára 2010, jedlo Máriine jedlá na Haiti 12-tisíc detí každý školský deň. Niekoľko hodín pred zemetrasením som telefonoval s otcom Tomom a Dougom Campbellom, ktorí mi volali z letiska v Miami na svojej ceste späť do Port-au-Prince. Potvrdzovali sme plán na poskytovanie stravy „bosým deťom“ (deťom v uliciach Cité Soleil) po skončení riadneho školského vyučovania a ich uvedenie do základov vzdelávania. Otec Tom, ktorý tento nápad vymyslel, mi vzrušene povedal, že sú pripravení začať nasledujúci deň. O niekoľko hodín som počul správy o zemetrasení a srdce sa mi na moment zastavilo. Nemohli sme ich kontaktovať, preto sme zavolali ich rodinám v USA a dozvedeli sa, že ich dom sa na nich zrútil. Zabil dvoch mladých mužov, ktorí tam žili, no otec Tom a Doug boli nažive. No vtedy už nefungovali telefóny a akýkoľvek kontakt bol nemožný. Ďalšie dva či tri dni, ako nás média informovali o doteraz neslýchanom rozsahu katastrofy a hrôzach, ktoré

sa z toho vyvinuli v Port-au-Prince a okolí, Dougova rodina bola celá bez seba od strachu, čo sa s nimi asi stalo. Teraz sme už v plnom rozsahu rozbehli naliehavé výzvy. Do noci sme pracovali, aby sme dostali prísľub od našich podporovateľov aj cez médiá a takmer okamžite sme začali dostávať prílivovú vlnu darov. Medzitým som sa s pomocou priateľov v Miami snažil nájsť spôsob, ako sa dostať na Haiti. Nepremávali tam pravidelné linky a dopyt po malých nájomných lietadlách bol obrovský, no nakoniec sme si akosi jedno rezervovali. Svoju cestu som začal smerom na Miami a pri prestupe v New Yorku som dostal niekoľko dobrých a niekoľko zlých správ. Najprv som na svoju veľkú úľavu hovoril s Dougom Campbellom, ktorý mi povedal, že jemu a otcovi Tomovi sa podarilo dostať z Haiti cez Dominikánsku republiku, no len čo si olízali rany a objali svojich milovaných, už sa rozhodli vrátiť čo najrýchlejšie späť. Chceli, aby som išiel s nimi a pomohol. Lenže tiež som telefonoval s našim priateľom a zakladajúcim členom vedenia Albertom Holdrom v Miami, ktorý mi povedal, že náš naplánovaný let bol zrušený, no zúfalo sa snaží nájsť inú možnosť. Aj tak som sa rozhodol ísť ďalej do Miami, a keď som došiel do Albertovho domu, dopyčul som sa o nečakanom zvrate. Akísi vzdialení známi nám zariadili dve miesta v lietadle, ak sa nasledujúci deň dopravíme na letisko a nebudeme sa snažiť odhaliť detaily tejto možnosti.

A takto sme pristáli na Haiti štyri dni po zemetrasení vďaka záhadne zariadenému letu. Väčšina budovy terminálu sa zrútila a my sme prešli rovno z priletovej dráhy von do ulíc, kde sa hemžili ľudia a medzi nimi žobralo mnoho detí o jedlo. Na chodníkoch a stredových deliacich pásoch rušných ciest, pod striškami na opustených pumpách a vedľa pozostatkov svojich domov sa státisíce ľudí snažilo nájsť miesto na spanie. Všade naokolo boli sutiny a pokrútené trosky. V tehlových stenách sa urobili obrovské pukliny. Zdalo sa, že budovy sa čochvíľa zvalia. Prezidentský palác vyzeral ako úbohá

rozmliažená svadobná torta a zničená strecha katedrály ležala rozdlávená na mieste, kde predtým sedávali ľudia.

Keď som vstupoval z tmavého, spustošeného mesta do záhradky otca Toma, zarazilo ma, ako tam bolo cítiť poriadok a pokoj. Z jeho dvojposchodového domu zostala pozoruhodne malá kopa sutín. V záhrade dočasne bývali niektorí zamestnanci jeho hnutia *Hands Together* a susediace rodiny. V jednom rohu postavili provizórny prístrešok z plechu a celtoviny a urobili si z nej ústredie pre *Hands Together*. Vonku v záhrade sa ľudia ukladali na spánok aj napriek nepretržitému rachotu lietadiel a helikoptér, ktoré lietali z Port-au-Prince a späť. Niektoré rodiny spali v starom minibusu a nákladiaku, ktoré parkovali v rohu záhrady. Vedľa prístrešku otec Tom vytvoril malú kaplnku z vecí, ktoré zachránili z ruín jeho domu: hojdacie kreslo, rozbitý kríž, sošku Panny Márie a obrázok dvoch seminaristov, ktorí zomreli pod padnutým betónom. Ich hroby s jednoduchými drevenými krížmi sa nachádzali o niekoľko metrov ďalej. Zhromaždili sme sa na modlitbu v kaplnke, skôr ako sme sa uložili na tvrdú prašnú zem pod prikrývku, aby sme sa aspoň trochu vyspali.

Ticho noci prerušovala sporadická strelba z okolitých ulíc a tiež bolo počuť, ako ľudia vykrikujú, stonú a nahnevane revú. Veľmi dobre som si uvedomoval, že jeden zo štyroch múrov tohto kedysi bezpečného areálu už nestojí, aby nás ochránil. V istej chvíli ma oňuchal nejaký pes, skrútil sa k mojím nohám a spal. Aj ja som si chvíľu pospal.

Ďalšie ráno sme išli do neďalekého Cité Soleil s členmi tímu *Hands Together*. Mnohí z nich stratili členov rodiny. Manželka a dcéra Nelsona, generálneho riaditeľa *Hands Together*, zomreli pri zrútení ich domu a ja som sa divil, ako je riaditeľ schopný sústrediť sa na prácu. Počas pochmúrnej a emotívnej prehliadky škôl sme zistili, že každá jedna bola zničená a nebudú sa asi dať opraviť. Niektorí poriadne drsní chlapi z tímu, ktorí vyrástli medzi gangami v Cité Soleil, sa pred mojimi očami zrútili a po prvýkrát som ich videl plakať, keď

zbadali, v akom stave sú školy, ktoré aj oni pomáhali stavať. Deti, ktoré zvyčajne mali úžitok z našich denných jedál, teraz sedeli vonku v troskách, ale nebezpečná prasknutá budova bola opustená. Keď sme si pozorne urobili cestu cez Školu sv. Františka Saleského smerom ku kuchyni, okolitý zápach bol čoraz neznesiteľnejší a ja som sa pripravoval na hrôzu, ktorú tam asi nájdeme. Veľmi sa mi uľavilo, keď sme našli len obrovský kastról s hnilou fazuľou. Vonku sme sa stretli s Vannessou a Marie, dvoma miestnymi kuchárkami pre *Mary's Meals*. Vysvetlili nám, že boli úplne zabrané do varenia tej fazule pre Máriine jedlá na ďalší deň, keď sa zem začala triasť, ale podarilo sa im odplaziť do bezpečia. Ukázali nám svoje doškriabané ruky a nohy.

V mnohých ohľadoch bol život ľudí v Cité Soleil poznačený oveľa menej dramaticky ako život obyvateľov mesta. Väčšina z nich už ani predtým nemala dostatok jedla a vody na deň. Veľa detí už predtým každý týždeň zomieralo na následky súvisiace s hladom. Taktiež tam už predtým nemali tečúcu vodu ani iné hygienické opatrenia. A pravdepodobnosť, že domy postavené z chátrajúceho plechu niekoho pri zrútení zabijú, je menšia. Lenže humanitárna pomoc bola stále zúfalo potrebná a nepokoje v Cité Soleil väčšine agentúr zabránili v tom, aby mohli efektívne pomôcť.

Potom sme v komplexe otca Toma mali stretnutie s učiteľmi a vedúcimi komunity, ktorí od zemetrasenia žili na ulici. Jeden tím mal na starosti okamžite urobiť posudok o potrebách v každej školskej komunite – o tom, kto zomrel, kto stratil dom, v akom stave sa ľudia nachádzajú. Ďalší tím mal začať zbierať použiteľné tehly z trosiek okolo každej školy. Hneď, ako to bude možné, začnú znovu stavať školské priestory, aby sa vytvorili bezpečné miesta a mohlo sa pokračovať v programe výdaja jedál. Medzitým naplnili a pripravili na odchod kamión s cisternou na vodu, ktorý v *Hands Together* používali každý deň, aby priniesli čistú vodu ľuďom do Cité Soleil. A kým sme sa zhovárali, nejakí

muži už stavali zrútené múry komplexu a skupina žien varila ryžu na našu večeru.

Doug si uvedomil, že ak nezoženieme zásobu paliva, budeme môcť spraviť len máločo. Obaja sme sa teda ponáhľali do obrovského stanového mestečka OSN, ktoré sa vytvorilo pri letisku a sídlilo tam veľa pracovníkov mimovládnych organizácií. Prosili sme ich o palivo, čo i len jeden veľký sud, a posielali nás z kancelárie do kancelárie. Zdalo sa, že nikto nechcel prevziať zodpovednosť za dodanie niečoho, čo sme naliehavo potrebovali, aj keď uznali, že zastupujeme organizáciu, ktorá to naozaj legitímne potrebuje. Pripustili však, že v sklade majú veľké zásoby paliva. Istý mladý muž zo Švédska ukázal na veľký stan neďaleko a povedal, že by sme sa mali pripojiť ku koordinačnému stretnutiu rôznych mimovládnych organizácií. Veľmi rýchlo sme si všimli, že v preplnenom stane nebolo ani jedného černocha, a ako sme počúvali, pochopili sme, že väčšina z nich len práve dorazila na Haiti. Nemohol som si pomôcť a porovnal som si to so stretnutím, ktoré sme mali pred chvíľou v záhrade otca Toma. Po nejakom čase sa postavil istý muž a predstavil sa ako člen jednej známej globálnej mimovládnej organizácie. Obsírne rozprával o chabom ubytovaní, ktoré poskytli jemu a jeho kolegom. Pobúrilo ho to a ostatní sa tiež ozývali, aby ho podporili. Doug a ja sme sa na seba pozreli. Úprimne, obával som sa, že niekoho udrie. Kým živá debata o ich ubytovaní pokračovala, my sme vyšli von zo stanu rovno ku skladisku, kde sme zbadali kopolu sudov s palivom. Povedali sme zarazenému mužovi na sklade, že jeden potrebujeme hneď teraz, a či by ho mohli okamžite položiť do kufru našej dodávky, keďže sa veľmi ponáhľame. Ani sa s nami nezačal hádať a o niekoľko minút sme už boli so vzácnym nákladom späť na ceste po zúbožených uliciach.

Veľa som sa naučil pri práci s otcom Tomom a Dougom. V dňoch po zemetrasení začali veľa hovoriť o „pokore v praxi“, ktorá nás má nasmerovať pri rozhodovaní a prístupe.

Treba si dôrazne pamätať, akí malí v tejto situácii sme a aké dôležité je rozoznať, čo dokážeme a čo nie. To zaujalo našu pozornosť a vďaka tomu sme v extrémne zložitých podmienkach niekoľko vecí urobili veľmi dobre. No neboli to len ich slová, z ktorých som sa niečo naučil. O šesť mesiacov som znova prišiel na návštevu, keď už v komplexe postavili dočasné ubytovanie pre svoj tím. Všimol som si, že otec Tom stále spával v jednomiestnom stane v komplexe. Spýtal som sa ho, prečo sa nepresťahoval do ubytovania, kde sú poriadne posteľe.

„Dnes ešte stále spia státisíce Haiťanov v biednych stanoch. Je to škandál. A kým musia spať takto, aj ja tak budem spať, a vlastne sa mi to aj celkom páči,“ zasmial sa.

Celkovo sme pri núdzovej výzve pre Haiti zozbierali sumu 1,3 milióna libier. Do dvoch mesiacov po zemetrasení sa vybudovali dočasné triedy a všetky deti znovu prijímali každodenné jedlo. Ďalšou etapou sa stala oprava a vystavanie zničených škôl. Do roka sme minuli všetky vyzbierané peniaze a úžasná organizácia *Hands Together* opäť fungovala. O každej minútej libre sme vedeli svojim darcom povedať a zdôvodniť ju. A potom sme sa vrátili späť k našej bežnej práci denne prinášať jedlá stále väčšiemu počtu hladných detí na Haiti. Na konci roka po zemetrasení sa počet detí, ktoré prijímali Máriine jedlá na Haiti, zvýšil z 12-tisíc na 15-tisíc. Znovu som videl, čo je možné, keď pracujeme s miestnymi komunitami správnym spôsobom, a opätovne ma pokorila odvaha a húževnatosť Haiťanov.

Nakoniec som si po zemetrasení našiel cestu z Haiti, keď som sa zviezol malým nákladným lietadlom, ktoré sme najali na prevoz cenného nákladu naliehavo potrebných liekov z Miami do Hinche. Večer pred mojím odchodom sme sedeli vo vonkajšej kaplnke znovu v tme. Otec Tom si všimol, že sa pozerám na jeho dotlčený krucifix, ktorý visel na strome. Sadrová socha Ježiša bola rozbitá a z jeho končatín vyčnievali drôty. Vysvetlil mi, že je to ich rodinný kríž, ktorý visel

v jeho dome vo Filadelfii, keď vyrastal. Keď sa stal kňazom, stále si ho nechával u seba doma a veľmi sa zaradoval, keď ho zachránili z trosiek spadnutého domu.

„Nikdy ho neopravím. Nechám ho tak,“ povedal. „Pripomína mi, že Ježiš je tiež zlomený – spolu s nami.“

13

Generácia nádeje

Filozofia školy v jednej generácii
je filozofiou vlády v budúcej generácii.
ABRAHAM LINCOLN

Tesne predtým, než slnko vyšlo ponad vrchy pri Gayinom dome, vydali sme sa na cestu do Edwardovej dediny. Bol jún 2014 a ja som sa s ním ani raz nestretol od nášho prvého stretnutia pred dvanástimi rokmi, keď ako štrnásťročný sedel vedľa svojej zomierajúcej matky a odpovedal na moju otázku o svojich nádejach a ambíciách takto: „Chcel by som mať dostatok jedla a raz by som chcel chodiť do školy.“

Tieto slová, ktoré podnietili vznik našej misie *Mary's Meals*, som opakoval tisícom ľudí po celom svete. Objavili sa v renomovaných novinách a vysielali ich televízie v mnohých jazykoch. A prekvapivo sa mi nikdy nezunovalo ich opakovať. Aj pri takých šialených podujatiach, keď som mal sedem či osem prednášok za deň, som zakaždým cítil ich čerstvosť a životaschopnosť.

Gay šoférovala a ja som sa tešil, že je so mnou. Bola zodpovedná za zorganizovanie stretnutia a nepriamo bola zodpovedná za moje prvé stretnutie s Edwardom. Vlastne bola zodpovedná za viac-menej všetky úžasné veci, ktoré sa nám prihodili za týchto dvanásť neobyčajných rokov v Malawi. V aute bol aj môj najstarší syn Calum, ktorý bol v Malawi po prvýkrát (vždy som sľuboval deťom, že ich sem zoberiem na ich prvú návštevu, keď dosiahnu šestnásť rokov). Cestou na sever za nádherného počasia sme ho spolu s Gay zasypávali

príbehmi o začiatkoch *Mary's Meals*. Gayin manžel David, ktorý bol súčasťou mnohých našich príbehov, zomrel v roku 2010, no nie skôr, ako nás potešil tým, že sa spolu s nami zúčastnil na stretnutí *Mary's Meals* v Medžugorí. Počas toho týždňa sa rozhodol s Gay vyliezť po strmej, skalnej ceste na Križevac, Križový vrch, kde spolu prežili hlbokú skúsenosť milosti a uzdravenia. Presne do roka, keď prišiel domov k vchodovým dverám, zomrel s úsmevom na perách v Gayinom náručí na masívny srdcový infarkt. Pokračovali sme v ceste a intenzívne som prežíval skutočnosť, ako tie roky ubehli, a spolu sme sa pomodlili tajomstvá radostného ruženca.

Niekedy sa ma po verejných prednáškach ľudia pýtali, čo sa stalo s Edwardom a jeho bratmi a sestrami. Táto otázka ma zaboľela, pretože som vonkoncom netušil, čo sa s nimi stalo. Prvý raz som ho stretol pri bleskovej obhliadke dedín počas hladomoru v roku 2002 na kratučkej návšteve dediny pri Balake a to nebola oblasť, kde sme začali podávať jedlo. V skutočnosti sa Máriine jedlá dostali do Balaky asi o desať rokov neskôr. Vtedy sme sa pokúsili nájsť Edwarda, no povedali nám, že odtiaľ odišiel. Predpokladal som, že ho už nikdy neuvidím, no niekoľko týždňov pred terajšou návštevou som poprosil Gay, aby to znovu skúsila. Hovorila s otcom Gambom, talianskym kňazom v Balake, ktorý nás predtým prvýkrát zobral na návštevu Edwardovej rodiny, a ukázala mu fotku z roku 2002. Na nej boli deti a ich zomierajúca matka. Na moje prekvapenie sa mi Gay ozvala a povedala, že tentoraz ich našli opäť na tom istom mieste, kde sme ich stretli prvýkrát. Matka zomrela o pár mesiacov po návšteve, ale niektoré jej deti tam ešte žili. Edward žil s manželkou a dieťaťom v dedine vzdialenej len niekoľko míľ. Otec Gamba sa nám ponúkol zorganizovať stretnutie.

Akosi sa zdalo vhodné to, že práve v ten deň bol sviatok Návštevy Panny Márie. Skoro ráno pred odchodom som si prečítal úryvok z Písma na ten deň, ktorý ma veľmi oslovil.

„Láska nech je bez pretváranky,“ písal svätý Pavol Rimanom. „V horlivosti neochabujte, buďte vrúcneho ducha, slúžte Pánovi... Majte účasť na potrebách svätých, buďte pohostinní. ... Radujte sa s radujúcimi, plačte s plačúcimi! Navzájom rovnako zmýšľajte; a nezmyšľajte vysoko, ale prikláňajte sa k nízkym.“

„Ale prikláňajte sa k nízkym.“ To bolo niekedy ťažké. Bariéry medzi bohatými a chudobnými, medzi vzdelanými a nevzdelanými, medzi Malawčanmi a osobami z krajiny, ktorá ich kedysi urobila súčasťou jej impéria, sa často zdali neprekonateľné. Cestou do Balaky som sa sám seba pýtal, aký mám vzťah k chudobným. A časť vo mne sa netešila na stretnutie s Edwardom, pretože som vedel, že pre neho prišli Máriine jedlá príliš neskoro.

Otcovi Gambovi jeho dlhé vlasy a brada zbeleli, odkedy som ho videl naposledy. Z predošlého krátkeho stretnutia pred toľkými rokmi som si matne pamätal osobu, ktorá vyzerala ako Ježiš. Tento taliansky misionár bol oveľa starší ako ukrižovaný Ježiš, ale z jeho usmievavých očí a zvráskavenej opálenej tváre vyžarovala svätosť ako predtým. Bola sobota ráno a pred naším stretnutím s Edwardom nás zaviedol do neďalekého farského klubu mladých, kde sa každý víkend stretávali stovky detí a hrali sa, tancovali, spievali a tiež robili dobročinné skutky pre miestnu komunitu. Keď sme prišli, deti nám na privítanie zatlieskali a zaspievali.

„Nech tvoj oheň stále žiari!“ bol ich slogan a nahlas nám ho zaspievali. Potom sme sa s nimi chvíľu porozprávali. Povedali nám o domoch, ktoré pomohli postaviť pre nemajetné rodiny v meste, a o veľmi vzdialenej dedine na neďalekom vrchu, dve hodiny od najbližšej cesty, ktorú začali s otcom Gambom navštevovať. Pomáhali tam deťom založiť si taký istý klub mladých, ako mali oni, a spolu s nimi stavali škôlku pre mladšie deti. Spýtal som sa ich, či niekto z nich pozná *Mary's Meals*. Všetky deti zodvihli ruku a so smiechom povedali, že jedia Máriine jedlá každý deň vo svojej škole. Než sme odišli, vážne sa nás spýtali, či by sme sa pokúsili priniesť

Máriine jedlá do dediny na vrchu. Vysvetlili nám, že tam idú na ďalšiu návštevu budúcu nedeľu, na sviatok Turíc, a spýtali sa, či by sme tam tiež išli. Povedal som, že sa pokúsime.

Odtiaľ sme pokračovali v ceste po prašných cestách na stretnutie s Edwardom. Zaparkovali sme vonku pred jednoduchým domom pri ceste. Sedeli pred ním dospievajúce dievčatá a mladé ženy s bábätkami a deťmi. Niektoré deti vyzerali podvyživené. Jedno malé dieťa ležalo pod prikrývkou a triaslo sa od horúčky. Pozdravili sme ich a dve z nich sa nám nesmelo predstavili ako Angelina a Maya, Edwardove najmladšie sestry. Zavolali na svojho najmladšieho brata Chinsinsiho, aby nás pozdravil. Vytiahli nejaké stoličky, aby sme si sadli pred dom, a vysvetlili nám, že tento dom im postavila farnosť, keďže všetci boli siroty. Privítali nás viacerí ľudia a o niekoľko minút prišiel vychudnutý mladý muž a potriasol mi rukou. Znepokojene sa zamračil.

„Ja som Edward,“ povedal po chvíli nepríjemného ticha, čím ma zaskočil, lebo ani trochu nevyzeral ako Edward, ktorého som si pamätal. Mal smutnú unavenú tvár a na nej výrazný nos. Tiež vyzeral nervózne a tipoval som, že sa cíti neisto a možno má strach z toho, prečo sme ho prosili o stretnutie.

Spýtal som sa ho, či si pamätá na stretnutie s nami pred dvanástimi rokmi a on povedal, že áno. Odpreval ma do susedného domčeka z hlíny, kde sa to stretnutie odohralo. V úžase som pozeral, že tam stále stojí tak, ako som si ho pamätal. Nevyzeral tak, že by dokázal stáť veľmi dlho. Začal som s Edwardom hovoriť o jeho živote.

„Od smrti mojej matky som mal problémy, a pretože som nikdy nemohol chodiť do školy, každý z týchto problémov sa zdvojnásobil.“ Vyzeral sklúčene a možno aj trochu nahnevane.

Spýtal som sa ho na jeho život v nádeji, že povie niečo veľšie.

„Pestujem kukuricu. Ale je to ťažké.“

„Aká bola úroda?“ opýtal som sa ho.

„Mám štyri vrecia kukurice.“

„Ako dlho vydržia pre teba a tvoju rodinu?“

Pokrčil plecami a nejaký čas premýšľal. „Myslím, že dva až tri mesiace,“ odvetil nakoniec, ale zdalo sa, že ho tá otázka zneistela a rozrušila. „Bojím sa však o mojich bratov a sestry. Ani oni nemajú dosť jedla.“

Otočil som sa k Mayi a Chinsinsimu, keďže chodili do tunajšej základnej školy.

„Dostávajú na vašej škole *phalu*?“ spýtal som sa ich, lebo som si už zistil, že Máriine jedlá sa v tejto oblasti podávajú.

Po prvýkrát od môjho príchodu sa na mňa široko usmiali. „Áno, každý deň dostávame *phalu* v škole!“

Maya mi vysvetlila, že práve končí základnú školu a teraz robí skúšky.

Spýtal som sa Edwarda, či počul o *Mary's Meals*.

„Áno, je to skupina, ktorá dáva deťom jedlo v školách po okolí.“

A tak som mu vysvetlil príbeh *Mary's Meals* a rolu, ktorú zohralo naše prvé spoločné stretnutie. Povedal som mu, že jedlo sa nepodávajú len tu, ale aj deťom po celom svete. Kým som hovoril, prišla jeho manželka s dvojročným dieťaťom.

„Volá sa Blessing,“ povedal Edward a hrdo držal svojho syna. A teraz sa po prvýkrát usmieval aj on.

„Bude Blessing chodiť do školy, keď bude starší?“ spýtal som sa.

„Áno, samozrejme, chcem, aby chodil do školy. Každý otec chce pre svoje dieťa to najlepšie. Každý rodič chce, aby jeho dieťa chodilo do školy,“ odpovedal s citom v hlase.

„A v škole vo vašej dedine sú tiež Máriine jedlá?“

Usmial sa na mňa. „Áno, sú. Blessing tam dostane *phalu* každý deň.“

Cestou späť do Blantyrú mi myslou prechádzalo množstvo myšlienok a srdcom spleť emócií: smútok nad biedou Edwardovho života, radosť z toho, že *Mary's Meals* zlepšia život jeho mladších súrodencov a syna, i neodbytný pocit viny z toho,

že som jeho slová používal celé tie roky, zatiaľ čo on naďalej trpel v tej istej pasci, z ktorej sme sa snažili ľuďom pomôcť dostať. Ale viac než čokoľvek som túžil ešte neochvejnejšie ako predtým, aby sme sa s *Mary's Meals* dostali k viacerým deťom čo najskôr. V mysli som mal ten do očí bijúci protiklad medzi životom Edwarda a Veronicy, ktorú som stretol predchádzajúci deň.

Išli sme ju navštíviť do jej tehlového domčeka v štvrti Chilomoni na okraji Blantyru. Tunajšie deti boli prvé, ktoré dostali Máriine jedlá pred dvanástimi rokmi. Kráčali sme pomedzi trhové stánky, ktoré prekypovali farbami. Na striedkach sa sušili strieborné ryby, pestrofarebné žabky na nohy viseli vo zväzkoch a priesvitné ružové paradajky boli naukladané do pyramíd. Niektoré dámy sedeli medzi hromadou čierneho uhlia a balili ho na predaj. Veronica na nás čakala pri dverách a na sebe mala farebné šaty. Privítala nás s obrovským úsmevom a pozvala nás dovnútra svojho jednoduchého, uprataného domu. Povedala, že jej dve sestry, ktoré ju vychovali, sú v práci. Mala osemnásť rokov a práve skončila strednú školu, čo je neuveriteľný výkon pre dieťa z tejto komunity, ktoré vyrastalo bez podpory rodičov. Začali sme sa rozprávať a spýtali sa na jej detstvo.

„Stratila som otca, keď som mala jedenásť mesiacov, a potom matku, keď som mala deväť rokov,“ povedala, pričom si pozerala na ruky. „Niekedy som nemala celý týždeň čo jesť. Bola som slabá. Vtedy moji bratia a sestry nepracovali, a tak sme sa zvykli podeliť o jedlo medzi sebou. Potom v roku 2005 som od piateho ročníka dostávala kašu. Snažila som sa, ako som len mohla už predtým, než som mala kašu, ale jedlo mi predsa len zlepšilo výsledky. Keď som išla na vyučovanie, mala som plný žalúdok a vedela som sa sústrediť a počúvať, lebo som mala viac energie ako predtým.“

Rozžiarila sa a ožila, keď sme sa spýtali na jej terajší život. „Mnoho mojich bývalých spolužiačok sa už vydalo. Ja sa však chcem sústrediť na svoje vzdelanie, pretože som veľa trpela,

a myslím si, že vzdelanie je jediná cesta, ako sa z toho dostať. Preto tvrdo pracujem.“

Na jej tvári sa objavil obrovský úsmev, keď nám povedala veľmi špeciálnu novinku: „Vybrali ma, aby som išla na polytechnickú univerzitu!“

„To je fantastické!“ vykrikol som. „Úžasné! Čo budeš študovať?“

„Podnikanie a učiteľstvo. Nie som si istá, či chcem pracovať v banke alebo byť učiteľkou,“ zasmiala sa a nevedela zadržať svoje nadšenie z toho, ako sa pred ňou otvára život.

Nasledujúci deň som myslel na Veronicin nespútaný optimizmus a Edwardovu skľučujúcu drinu, keď som prišiel na veľmi odlišné stretnutie do hornej miestnosti v blantyrskom Mandelovho domu. Údajne je to najstaršia stojaca budova v Malawi. Postavili ju bratia Moirovci z Glasgowa v roku 1892 ako základňu pre svoju podnikateľskú spoločnosť. Zatiaľ čo na prízemí sa nachádza galéria a reštaurácia, z horného poschodia sa stala knižnica a konferenčná miestnosť, ktorej steny krášlia vyblednuté historické fotografie a trochu nepríjemné spomienky na koloniálnu minulosť Škótska.

Predsedička najvyššieho malawijského súdu Anastasia Msosa (prvá žena, ktorá v tejto krajine zastáva tento post) sa ospravedlnila, že mešká. Prekvapilo nás, že vôbec mohla prísť, keďže krajina sa nachádzala uprostred povolebnej krízy a tvrdilo sa, že odchádzajúci prezident údajne zmanipuloval hlasy, čím sa omeškal nástup nového prezidenta. Anastasia sa posadila vedľa Justina Malawezihho. Bol to postarší muž menšieho vzrastu s okuliarmi a ako bývalý viceprezident Malawi mohol ponúknuť hĺbkový pohľad na súčasnú politickú situáciu. Medzi ďalšími poradcami za stolom bol David Haworth, bývalý generálny riaditeľ jednej z najväčších spoločností v krajine Ilovo Sugar, a Gay Russellová, ktorá sa zúčastňovala na týchto stretnutiach so mnou od začiatku, keď sme ich ešte organizovali v jej obývačke. Hitesh Anadkat, vedúci člen ázijskej

hinduistickej komunity podnikateľov v Malawi, sa ospravedlnil, že nemôže prísť.

Mali sme nabitý program, ktorý bolo treba doobeda zvládnuť. Začali sme správou od nášho nového riaditeľa miestnej pobočky Chrisa MacLullicha a od operačného riaditeľa Panjiho Kajana. Skonštatovali sme, že *Mary's Meals* teraz slúžilo každý deň takmer 700-tisíc deťom v Malawi, čo je takmer 26 percent detí v školopovinnom veku. Rozoberali sme najlepšie spôsoby na spoluprácu s novou vládou a chceli sme ju povzbudiť, aby podporila naše dielo a nakoniec mohli sami zabezpečiť rozsiahly program školského stravovania. Vláda v posledných rokoch prijala stratégiu všeobecného školského vzdelávania a začala poskytovať obedy v menšom počte škôl, pričom vyhlásila, že účinok *Mary's Meals* v ich krajine bol jedným z najväčších podnetov k tejto činnosti. Všetkých nás veľmi povzbudilo, že vláda uznala, aké nevyhnutné sú školské obedy. Tiež sme však poznamenali, že k dispozícii nemajú dostatočné zdroje a ich rozpočtu na školstvo a zdravotníctvo už teraz chýbajú požiadavky na základné potreby. Tieto skutočnosti znamenali, že malawijská vláda veľmi pravdepodobne nebude môcť tak skoro poskytovať stravu vo väčšom rozsahu. Diskutovali sme, ako by sme ich v tom mohli podporiť tým, žeby sme sa s nimi podelili o naše zručnosti a postupy, a zároveň si vždy zachovali nezávislosť. Medzitým sme opäť potvrdili naše plány v rozširovaní *Mary's Meals* do škôl na čakacej listine hneď, ako nám to umožnia financie. Prosím, Bože, daj, aby bola tunajšia vláda raz schopná prevziať náš program a my aby sme boli v Malawi prebytoční. To by bol pre nás úspech a umožnilo by nám to sústrediť sa na iné oblasti v núdzi. Ale dohodli sme sa, že kým to nebude realistická perspektíva, budeme naďalej usilovne pracovať, aby sme sa dostali do ďalších škôl v zozname.

Tiež sme sa dozvedeli, že sa nám darí vo výzvach pre školské komunity, aby zriadili projekty na sadenie stromov. Odlesňovanie je v Malawi obrovským problémom. Aj keď sme sa už

dávno zaviazali používať sporáky s najefektívnejším palivom v našich školských kuchyniach, tiež sme chceli, aby školské komunity, ktoré boli zodpovedné za dodanie vlastného dreva na oheň, sadili stromy, čím by sa im palivo samo doplňovalo. Tiež sme dostali nové informácie o čoskorom uvedení *Mary's Meals* v susednej Zambii. Boli sme tam pred niekoľkými dňami (bol som tam po prvýkrát) a navštívili sme školy v okolí mesta Chipaty blízko malawijskej hranice, ktoré mali dostať jedlo ako prvé. Bola tam veľmi veľká bieda a vysoký počet miestnych detí nebol zapísaný do školy. Prekvapil ma pohľad na to, ako blízko sú tieto dediny k školám, ktoré už dostávajú Máriine jedlá na malawijskej strane hranice. V úžase som sa dozvedel, že zambijské deti teraz putujú za hranice každý deň, aby mohli ísť do školy, kde dostanú obed. Chris a Panji povedali, že nový program *Mary's Meals* v Zambii zastaví tieto prechody cez hranice.

Justin Malawezi nám potom vysvetlil, že táto oblasť Malawi by pokojne mohla byť aj súčasťou Malawi. Na oboch stranách hranice žijú ľudia z kmeňa Čeva, z ktorého je väčšina obyvateľstva Malawi, vrátane neho. Je osobným poradcom kráľa tohto kmeňa a má hlboké znalosti o tradičných štruktúrach, ktoré by sme v istom zmysle mali pochopiť aspoň natoľko ako súčasnú politiku. To, na čo som sa vždy tešil pri týchto stretnutiach, boli Justinove pohľady a poučné komentáre.

„Teším sa, že *Mary's Meals* sa rozširujú skôr v rámci kráľovstva Čeva ako podľa súčasných hraníc Malawi,“ poznamenal s úsmevom. „Možno by sme mali nabudúce začať v Mozambiku! Žije tam veľa ľudí z kmeňa Čeva!“ zasmial sa.

Kým sme sa rozišli, prebrali sme posledné body programu – prehliadku predškolských centier, súčasné ceny potravín a menové výkyvy.

Počas zasadania ma trochu rozptyľovala myšlienka na pozvánku od klubu mladých ísť na ten vrch na Turíčnu nedeľu, aby sme sa tam spoznali s ich kamarátmi. Tejto pozvánke sa nedalo odolať, a tak sme sa s Calumom v nedeľu veľmi skoro

ráno stretli s otcom Gambom a jeho mládežou na úpätí vrchu Chaoni. Pridal sa k nám Chris MacLulich a jeho libérijská manželka Mercy spolu so šesťročným synom Tonym. Vychodený červený chodník stúpala veľmi strmo hore cez zalesnené svahy. Členovia mládežníckeho klubu sa šplhali spolu s nami a niesli rôzne tašky a balíčky, v ktorých boli darčeky pre ich kamarátov vo vyšších polohách. Prešli sme okolo nejakých dievčat, asi dvanásťročných. Odpočívali vedľa obrovských zväzkov palivového dreva, ktoré niesli smerom hore. Ako sme stúpali vyššie, začal som si všímať, že tých, čo sme míňali, nám na naše *Muli bwanji* bežný pozdrav v jazyku čičeva, s významom „Ako sa máte?“, neodpovedali ako zvyčajne. Otec Gamba vysvetlil, že tí, čo žijú na vrchu, sú z kmeňa Yao a majú svoj vlastný jazyk. Prešli sme cez potoky a obrovské skaliská, až sme vyšli ponad zalesnené svahy a ocitli sme sa pri úhľadných kukuričných a batátových poliach a pod listami banánovníkov. Zhora sa nám ponúkal uchvacujúci pohľad na nížiny pod nami. Po dvoch hodinách stúpania sme sa dostali na plošinu na vrchole vrchu, kde sme nachádzali malé skupinky domov. Cestou sme mávali na skupinu malých detí, ktoré tľkli kukuricu pred domom. Deti sa zastavili a s otvorenými ústami na nás zízali. Nakoniec sme prišli do väčšej dediny s kostolom, z ktorého bolo počuť bicie nástroje a krásne piesne chvál. Ľudia už prichádzali na svätú omšu a medzi nimi bolo aj niekoľko postarších moslimov s modlitebnými čiapkami na hlave, ktorí si sadli dozadu. Sedieť v kostole vedľa svojich škótskych, libérijských a čevských priateľov a počúvať svätú omšu v jazyku, ktorý som nikdy predtým nepočul ani ním nehovoril, sa zdalo vhodné na sviatok Turíc – v deň, keď Duch Svätý umožnil ľuďom rozdeleným mnohorakými jazykmi, aby sa navzájom porozumeli. A ako vždy, svätá omša mi bola dobre známa a zároveň niečím aj nová.

Len čo sme vyšli z kostola, hneď nás všetci obkolesili. Otec Gamba dal očividne ľuďom v Chaoni vedieť, že jeho hostia sú z *Mary's Meals*. Na neďalekom futbalovom ihrisku sa

zhromaždilo niekoľko stoviek ľudí, aby nás privítali. Niektorí dokonca pricestovali zo susedného vrchu, aby tam boli, vrátane hlavného náčelníka. Usadili nás do radu stoličiek a zabávali spevom, tancom a súťažami v preťahovaní lanom. Hlavní predstavitelia komunity mali prejav a darovali nám dary. Mne dal náčelník nádhernú čiernu vyleštenú palicu. A potom, čo nás očarili takýmto privítaním, nám prečítali prosbu o poskytovanie Máriiných jedál aj v tejto komunite.

Dozvedeli sme sa, že v dedinách na náhornej plošine žije 5 000 ľudí a v ich jedinej škole majú 917 žiakov. Veľa detí do školy nechodilo, a keď sme sa pozreli na záznamy o dochádzke, videli sme, že vysoký počet žiakov školu predčasne zanecháva. Trieda s viac než sto deťmi v prvom ročníku sa zmenšila len na trinásť žiakov v ôsmom ročníku. Chudoba a hlad si vyberali svoju hrozivú daň na týchto izolovaných deťoch na vrchu.

Keď som sa to všetko dozvedel, vypočul som si ich prejavy a prijal dary pred stovkami dychtivých detí. Napokon som s istou dávkou rozpačitosti vstal, keď ma vyzvali, aby som odpovedal na ich žiadosť. Síce som bol trochu nahnevaný na ich starostlivo skonštruovanú pascu, ktorá ma zastihla úplne nepripraveného, no tiež som si nemohol pomôcť a obdivoval som ich odhodlanie a naplánovanie. Očividne veľmi chceli Máriine jedlá pre svoje deti. Potom, čo som im poďakoval za privítanie a dary, povedal som im, že sme sa tu vyšplhali len preto, aby sme s nimi oslávili Turíce a že ich žiadosť ma prekvapila. Vysvetlil som im, že na čakacej listine máme veľa škôl, s každou jednou školou prechádzame dôkladným procesom a snažíme sa vydiskutovať dohodu na spoluprácu s komunitou. A okrem toho s Chaoni by sme potrebovali vyriešiť aj dovoz potravín do ich školy po strmej dvojhodinovej trase od najbližšej cesty. Okamžite odpovedali, že by veľmi radi prišli a niesli potraviny z dediny na upätí hory, ak by sme im to tam pre ich deti len dodali. Dohodli sme sa, že sa čoskoro vrátíme a uskutočníme formálnejšie stretnutie s predstaviteľmi ich komunity. Rozlúčili sme sa a spolu s deťmi z mládežníckeho

klubu, ktoré nás sem priviedli a ktoré boli teraz rady, že ich kamaráti z vrchov dostanú Máriine jedlá, sme zišli dole.

Cítil som, akoby v ten deň do seba na vrchole narazili dva svety. Svojím spôsobom celý príbeh *Mary's Meals* je sériou nárazov alebo stretnutí medzi jednotlivcami aj komunitami, kde je každý pripravený vypočuť si toho druhého. Keď celkom odlišní ľudia k sebe navzájom urobia ústretový krok v spoločnej túžbe a ochote vidieť hladné deti nasýtené, vytvára to neodolateľnú silu. Nápad obyvateľov Chaoni, že budú schádzať dole k nám až na úpätie vrchu, aby mohli prevziať dary od ľudí z ďalekých miest a odnieť ich hore strmými cestičkami, aby ich mohli uvariť pre svoje deti, je hlboko dojímavý. A predovšetkým sa mi páčilo, že v tomto prípade to boli deti, ktoré nás zaviedli hore na vrch preto, aby iné deti, ešte hladnejšie ako ony, mali čo jesť.

Všade, kam som sa pozrel, nám šikovná mladá generácia ukazovala smer. Neďaleko Gayinho domu sa nachádza skvelá škola pre siroty Jaracanda. Prvýkrát som stretol Marie de Silvu, výnimočnú zakladateľku tejto školy, v Los Angeles na udeľovaní ceny Hrdinovia CNN (aj ona bola vymenovaná za jednu z desiatich najväčších hrdinov minulého roku). Marie a jej manžel Luc sa stali našimi veľmi dobrými priateľmi. Siroty v ich škole dostávali Máriine jedlá každý deň a na oplátku sme my dostávali oveľa viac. Tieto deti vynikajúco spievajú a piesne ktoré napísali o *Mary's Meals*, ako napríklad *Jedna miska kaše* a *Vzdelávajme sa*, ma vždy rozplačú, kedykoľvek nám ich deti zaspievajú, čo sa stane vždy hneď, čo tam len s Calumom dorazíme, aby sme ich narýchlo pozdravili. Pred niekoľkými mesiacmi sme pozvali dve najtalentovanejšie speváčky Vanessu a Joyce do Škótska, kde urobili radosť viac než tisíc ľuďom na našom každoročnom dni otvorených dverí, a potom sme odcestovali na ďalšie podujatie *Mary's Meals* v nádhernom paláci vo Viedni, kde spievali pred princom a princeznou z Lichtenštajnska a mnohými ďalšími významnými hosťami. Rád som ich znovu videl, tentoraz

v známejšom prostredí ich triedy. Ešte stále boli celé bez seba zo svojho životného výletu a mnoho ďalších detí sa pýtalo, ako by mohli pomôcť *Mary's Meals*. Zdalo sa to nesku-točné, ale štyria z ich bývalých spolužiakov, nedávni absolventi školy Jacaranda, boli teraz riadne zamestnaní v *Mary's Meals*. Je v tom niečo hlboko potešujúce, že sme sa dostali do fázy, keď môžeme zamestnať ľudí, ktorí sami kedysi v škole jedli Máriine jedlá.

Nedávno v Libérii som strávil nejaký čas s Boakaim, ktorý bol teraz dozorcom v *Mary's Meals* a kľúčovým členom nášho tunajšieho tímu. Prekvapil ma, keď mi povedal, že bol jedným z detí, ktoré stáli v rade na vôbec prvé rozdávanie Máriiných jedál v jeho krajine. Ten deň mám živo v pamäti. Boakai vysvetloval, že ako dieťa žil so svojou babkou neďaleko kolónie malomocných Massatin, kde sme sa rozhodli podávať prvé libérijské Máriine jedlá. Opisoval, ako každý deň kráčal tri míle, aby dostal obed, a chodil do školy. Po našom rozhovore som videl, ako nasadol na motorku, vyrazil na hrboľatú vozovku a robil slalom pomedzi hlboké diery smerom do odľahlých škôl, ktoré mal v ten deň navštíviť a napísať o nich hlásenie. Hneď za rohom prešiel okolo rádiostanice Bomi, kde pracuje Meloshe, jedna z libérijských vychádzajúcich hviezd. Je riaditeľom spravodajstva v tomto veľmi populárnom regionálnom rádiu a riadi tím dvadsiatich dvoch ľudí. Toto nezávislé rádio nebojácne vyzýva vládu na objasňovanie svojich činov a ponúka program o politike so živými telefonátmi aj tematickými diskusiami.

Pred desiatimi rokmi bol Melosheho život v troskách potom, čo ho z jeho domu vyhnali rebelské jednotky počas občianskej vojny. Neskôr s pomocou *Mary's Meals* opäť získal šancu na vzdelanie.

„*Mary's Meals* mi pomohlo dostať sa tam, kde som teraz,“ vyhlásil hrdo.

Mnohí z jeho generácie, ktorí tiež prijímali Máriine jedlá, teraz začínajú budovať novú, oveľa svetlejšiu budúcnosť pre svoju krajinu. Keď som bol naposledy na Haiti, prichystali

pre mňa ohromujúce privítanie na jednej zo škôl organizácie *Hands Together* v Cité Soleil. Len čo som prišiel, zbadal som, že celý priestor školy je vyzdobený vlastnoručnými plagátmi, na ktorých boli vety o *Mary's Meals*. Na balkóne nad hlavným dvorom sa traja chlapci nakláňali cez zábradlie, aby tam pripevnili transparent s nápisom *Bez jedla nieta vzdelania*. Vstupné dvere skrášľovali kvety a nápis *Vitaj, Magnus a Mary's Meals*. A v kuchyni pracoval tím kuchárov v zásterách s nápisom *Mary's Meals* a nad nimi bol namaľovaný obrovský plagát *Ďakujeme vám, Mary's Meals*.

Práve som si užíval ich nesmierne pôsobivý a zábavný školský koncert, keď ma vtom prekvapil Jimmy, ktorý sa vyšplhal na javisko a zobral si mikrofón. Jimmyho som stretol prvý raz v roku 2010, niekoľko mesiacov po zemetrasení, keď bol predsedom triedy v tejto škole. Kládol som mu otázky o jeho živote. Urobil na mňa hlboký dojem svojou inteligenciou a pozitívnym prístupom napriek tomu, že žil v biednom domčeku z poškodeného plechu v jednej z najchudobnejších častí Cité Soleil. Vtedy mi povedal, že by veľmi rád študoval poľnohospodárstvo, aby tak mohol pomôcť obyvateľom Haiti pestovať viac vlastných potravín a zbaviť sa závislosti od humanitárnej pomoci. Na školskom pódium sa prihovoril nám a zhromaždeným žiakom s vášňou a sebavedomím. Povedal nám, ako mnohé roky dostával Máriine jedlá.

„Teraz som prišiel na to, že Máriine jedlá mi pomohli fyzicky, morálne a duchovne; dali silu môjmu telu, pre ne som začal premýšľať o delení sa s ostatnými a viedlo ma to k premýšľaniu o tom ,áno', ktoré povedala Mária, a o tom ,áno', ktoré hovoria všetci tí, ktorí *Mary's Meals* slúžia.“ Na chvíľu sa jeho sebadôvera stratila a premohli ho emócie. Ako odchádzal z pódia, obecenstvo mu hlasno tleskalo a súhlasne burácalo. Jimmy v tom čase pracoval pre *Hands Together* a zjavne bol v týchto končinách populárny.

Po vyučovaní som bol svedkom niečoho, čo ma dojalo ešte hlbšie. Konečne sa rozbehol a fungoval špeciálny projekt,

ktorý sa mal pôvodne začať v deň, keď nastalo zemetrasenie. „Bosé deti“, ktoré žili na uliciach slumu, teraz pozývali do školy na každodenné jedlo po skončení pravidelného školského vyučovania. Pred niekoľkými týždňami niektoré z týchto detí prichádzali nahé, no teraz im už všetkým dal otec Tom trička a šortky. Pozoroval som, ako týchto 1 353 bosých detí stojí v rade a čaká na tanier ryže, ryby a fazule. Po tichu ich prehľadali, a potom sa s úsmevom a v rozhovoroch vybrali do triedy, kde im mladí dobrovoľníci (ktorí nedávno skončili túto školu) dávali prvé školské hodiny. Jedným z tých, ktorí prišli, aby škole niečo vrátili, je Francois. Má na sebe bielu košeľu a modrú kravatu. Vyzerá v tom šarmantne a živo, potom ukazuje na písmená na tabuli a prihovára sa otrhaným chudým deťom pred ním. Francois pozná chuť Máriiných jedál. Vie, že pre neho a pre deti v tejto triede je vzdelanie jedinou nádejou, jediným spôsobom, ako sa dostať zo špiny, násilia a hladu. A preto s radosťou ponúka svoj čas pre tieto deti bez nároku na finančnú odmenu.

Keď sme konečne odchádzali zo školy, všimol som si jeden plagát medzi stovkami ďalších starostlivo vyrobených nápisov, ktoré ohlasujú vďačnosť a lásku k *Mary's Meals*. Rukopis a menšia pravopisná chybička na jednom z nich naznačuje, že ho napísal mladší žiak, možno jedno z „bosých detí“. Je na ňom jednoducho napísané: *Z jedlom to ide ľahšie*.

Záver

Je leto a voda v rieke Orchy sa oteplila a upokojila natoľko, že v nej deti môžu plávať. Pred chvíľou som ich videl cez okno kôlne, ako cupotajú po poľnej ceste s uterákmi a obedármi smerom k hľbočine pri Corryghoil. Na okamih som mal pokúšenie pridať sa k nim, ale ešte musím niečo vybaviť.

Viac než milión detí momentálne dostáva Máriine jedlá každý deň vo viac než 1 200 školách. Na stene mám nové obrázky, ktoré mi nakreslili. Všetky tie mimoriadne spôsoby, ktorými toto dielo vzrástlo a vyvinulo sa, ma neprestajne prekvapujú a naplňajú pocitom tajomstva i úžasu. Nebola by to však pravda, keby som povedal, že som neočakával to, ako veľmi naše dielo vzrastie. Už dlho pociťujem, že vízia *Mary's Meals* dokáže osloviť veľmi rýchlo, a ľudí dobrej vôle je veľa, preto sa musí naplniť. A preto tento mílnik oslavujeme ako prvý milión. Skutočnosť, že na svete sú ďalšie milióny bez každodenného jedla a že tisíce ľudí zomierajú v dôsledku hladu, je škandál, ktorý na nás kričí, že sme ešte len na začiatku našej misie.

Keď sme práve dosiahli jeden milión, požiadal som náš šikovný tím v glasgowskej kancelárii, aby mi zabezpečili informácie o tom, koľko by stálo zabezpečiť školskú stravu pre ostatné deti. Na mysli mám všetky deti na základných školách v rozvojových krajinách. Bola to však chyba. Z tabuľky, čo mi poslali, som vyčítal, že na poskytnutie Máriiných jedál každému dieťaťu v Malawi na základe našich súčasných výdavkov by sme potrebovali ročný rozpočet vo výške 22 miliárd libier. Neodolal som a vyhladal som si túto hodnotu v Googli. Zistil som, že v Londýne je dom na predaj za túto sumu a tiež že akýsi vzácny oranžový diamant sa predal za presne toľko peňazí. Nie som si istý, či takéto oranžové diamanty ťažia v Libérii,

ale výpočty mi ukázali, že by sme naozaj potrebovali iba trochu viac než polovicu hodnoty tohto diamantu, aby sme nasytili všetky deti na základnej škole v tejto krajine každý rok.

Tiež som si všimol, že ročný predaj whisky zo Škótska činí veľmi podobnú celkovú sumu, ktorú by sme potrebovali na stravu pre deti na základných školách v celej Afrike, ktoré momentálne obedy v škole nedostávajú. No potom som tú tabuľku zatvoril, lebo som sa rozhodol, že to nie je najlepší spôsob, ako tráviť čas. Už viem, že naša vízia je naozaj dosiahnuteľná. Vyžadovalo by to od svetových vlád a medzinárodných skupín, aby venovali len maličkú čiastku zdrojov, ktoré majú k dispozícii, a tým by sme pretvorili budúcnosť najchudobnejších krajín sveta. A tiež by to vyžadovalo, aby každý z nás dal len maličkú čiastku zo svojich vlastných zdrojov, aby sa to podarilo. Kupec toho domu v Londýne nemá povinnosť podeliť sa o svoj chlieb, tak ako ani ja.

V kôlni je teraz pri poludňajšom slnku čoraz teplejšie a ja píšem list našim podporovateľom, ktorí sa naozaj veľmi štedro delia s ostatnými o to, čo majú. Ďakujem im v mene Veronicy, Boakaiho a Jimmyho a ďalších mladých ľudí, ktorým zachránili a zmenili život. Hovorím im o školách, ktoré sú na čakacej listine (vrátane tej na vrchu Chaoni). A tiež im pripomínam, že strava pre jedno dieťa na celý rok nás stojí len 12 libier a 10 pencí. Ako zvyčajne sa mi zdá, že list neponúka dostatok toho, čo si títo ľudia zaslúžia, a opäť im prajem, aby sa mohli stretnúť s deťmi, pozerieť, ako jedia obed a počúvať ich, ako hovoria o svojich nádejach a snoch. Skutočnosť, že naši darcovia sa naďalej delia s tým, čo majú, a pritom nikdy nemali podobnú možnosť, ma zahanbuje.

Pri hľadaní inšpirácie na napísanie môjho listu som zabočil do kaplnky, ktorá sa nachádza vedľa v dome Craig Lodge. Je to moja najobľúbenejšia miestnosť na svete. Slnko sem prúdi dovnútra cez veľké arkierové okná. V kúte oproti sa nachádza socha Panny Márie, pod ktorou je položená obrovská čerstvá nádherná kytica kvetov, ktoré vypestovala, nazbierala

a naaranžovala moja mama. V mysli mi prichádza na um posolstvo Panny Márie v Medžugorí spred niekoľkých rokov.

„Otvorte svoje srdcia Ježišovi, ako sa kvetina otvára slnku,“ takto nám vtedy poradila.

Na oltári (na mieste, kde sa kedysi v mojom detstve nachádzal biliardový stôl) je položený nahrubo vyrezaný drevený krucifix. Pamätám si na ten tmavý, strašidelný večer, keď mi ho dal otec Tom a jeho priatelia, keď sme sa tisli k sebe pri modlitbe v troskách v jeho záhrade po zemetrasení. V ten deň ho vyslobodili z ostatkov jeho domu, v ktorom zahynuli ich priatelia, a oni ho všetci po jednom zobrali do rúk a modlili sa nad ním, potom mi ho podarovali na znak solidarity pred návratom domov.

Sedím vedľa starého krbu, ktorý mi pripomenul ďalšiu spomienku, tentoraz na môjho brata Marka, keď mal sedem rokov. Boli Vianoce, krátko potom, čo sme si ho adoptovali, a v tejto miestnosti sme ešte stále mali obývačku a otvorený oheň bol našim hlavným zdrojom tepla. Naše darčeky boli na kope pod vianočným stromčekom, a skôr ako sme ich mali otvoriť, mama s otcom trvali na tom, aby sme presvedčili Marka, že Santa Claus preliezol cez noc dolu komínom; predtým však porozhádzovali nejaké polená vedľa kozuba, aby to dokázali. Trochu ma to prekvapilo, lebo nás ostatných nikdy nevychovávali k tomu, aby sme verili v Santu, ale veľmi som obdivoval ich snahu zariadiť, aby Markove prvé Vianoce u nás neboli preňho sklamaním.

Myslím, že Mark je teraz v nebi. Teraz je pre mňa niečo ako starší brat, hoci bol o päť rokov mladší. Zomrel, keď mal tridsaťdeväť rokov, pred dvoma rokmi v Medžugorí. Našiel som ho po dvoch dňoch hľadania spolu s Milonou, Charliem a ďalšími blízkymi priateľmi na prekrásnom poličku v ústraní, kde rástli voňavé kvety. Zomrel (pravdepodobne na infarkt), keď ležal tvárou k zemi a modlil sa, a jeho topánky boli na zemi vedľa neho. V taške mal jedlo, ktoré niesol späť do nášho penziónu. Mala to byť malá odmena pre môjho syna Bena.

Mark bol chorý a mal veľké bolesti počas väčšiny svojho dospelého života. Raz som ho viezol do nemocnice na vyšetrenie. Povedal mi, ako pochopil, že modlitba je činnosť, ktorú môže vykonávať v našom poslaní, a nadobudol presvedčenie, že má zmysel a moc to, keď obetuje svoje utrpenie. Na poli, kde ležal, sme urobili z kameňov kríž. Je to úžasné miesto na sedenie, keď zapadá slnko, tak ako to bolo vo chvíli, keď zomrel, a pozorovanie, ako sa predlžujú tieň stromov pri starom kamennom múre smerom na východ. Odtiaľ je možné vidieť dve veže kostola a Križevac za vinohradmi. Mark opustil tento život veľkolepo.

Ako sa teraz modlím v kaplnke, zaplavuje ma nesmierny pocit vďačnosti – Markovi za všetko, čo mi dal a naučil ma; mame a otcovi, ktorí ho pozvali, vtedy cudzinca, do našej rodiny, a Bohu, že si ho zobral domov takýmto spôsobom. A zas a znovu ďakujem Bohu, že nám dal toto dielo, ktoré robíme pre jeho maličkých. Prosím ho, aby nás naučil, ako sa máme deliť o chlieb, ktorý patrí všetkým. Prosím ho, aby toto dielo stále prikrýval svojou láskou a pomáhal nám pamätať si, že to nie je naše dielo, ale jeho, a modlím sa, aby pohl srdcami mnohých ďalších ľudí, ktorí sa pridajú k tomuto poslaniu, aby sa všetky tieto deti mohli čoskoro nasýtiť.

A potom som sa rozhodol odložiť písanie listu na ďalší deň. Mal som ešte dostatok času, a tak som sa vybral k rieke zaplávať si so svojimi deťmi.

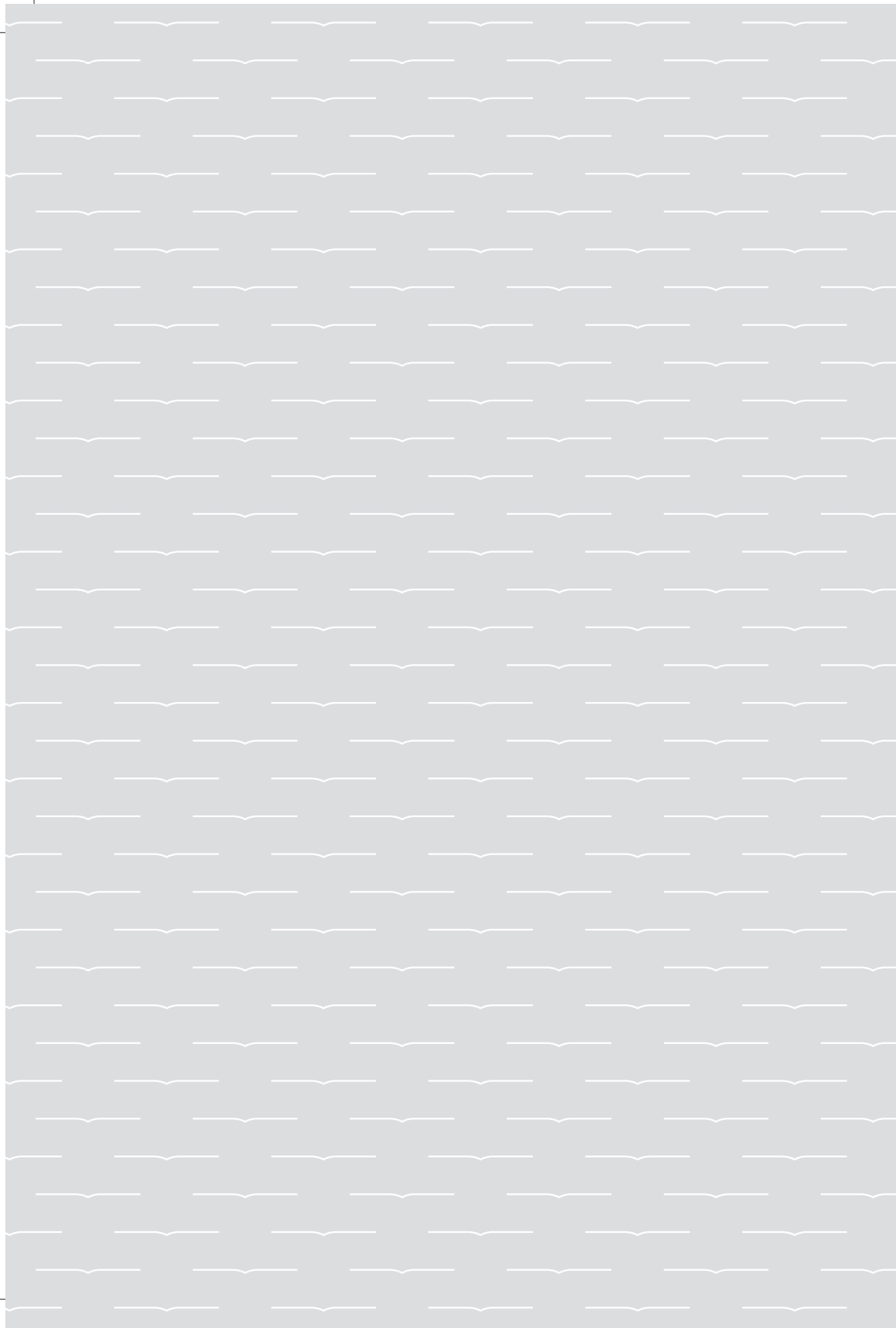
Podakovanie

Drahá Julie, bez tvojho povzbudzovania by som nedokončil ani prvú stranu a ja ti ďakujem z celého srdca. Ďakujem ti, že vo mňa vždy veríš napriek všetkým okolnostiam, ktoré dokazujú, že si to nezaslúžim. Moje drahé deti – Calum, Ben, Martha, Toby, Bethany, Anna a Gabriel. Som veľmi hrdý na skutočnosť, že vy starší ste sa ani raz nestožovali na to, aký som bol zaneprázdnený a roztržitejší ako zvyčajne, a že vy mladší ste mi skoro nikdy nepočmárali alebo nepokreslili moje rukopisy, a takmer ani raz ste mi nezjedli ani jednu stranu. Drahí mama a otec, ďakujem vám. Bez vás by tu nebola nijaká kôľňa, nijaké *Mary's Meals*, a keď sa nad tým zamyslím, ani ja by som tu nebol.

Ďakujem vám, kolegovia v *Mary's Meals*. Bez vašej neúnavnej práce by všetky tie deti dnes nejedli vo svojich školách a viem, že vám ani zďaleka neďakujem dostatočne. Katy, ďakujem ti obzvlášť za to, že si ma preniesla od rozprávania o písaní tejto knižky k tomu, že som s tým aj nakoniec niečo začal robiť. Daniel, Kim a Louise, ďakujem vám za vašu tvrdú prácu, rady a trpezlivosť s týmto nevrlym začínajúcim spisovateľom. Sonia, ďakujem ti, že si verila v tento projekt od prvej chvíle, čo si ma stretla, a ďakujem všetkým vo vydavateľstve Harper Collins – Andy, Minna, Morwenna, Jean Marie – všetci ste boli veľmi láskaví a bola pre mňa radosť s vami pracovať.

Chcem tiež poďakovať každému z vás na celom svete, ktorí sa zapájate do tohto poslania. Dúfam, že tí z vás, o ktorých píšem v tejto knihe, sú spokojní s tým, ako som znovu rozpovedal naše spoločné príbehy, a tí, ktorí so mnou kráčajú už mnoho rokov, ale som vás v knihe nespomenul, pochopte, že sa to všetko do jednej knihy nedalo zmestiť.

A ďakujem tebe, Ježišu, za toto všetko. Tebe to všetko patrí – chvála, sláva, udalosti, ktoré sa doteraz udiali a ktoré sa ešte majú stať.

Emma a jej deti vrátane Edwarda, ktorý sedí vzadu naľavo od Emmy, november 2002. Chris Furlong

Magnus, Fergus, Ruth, Ken a ich príbuzní pri zjavení s vizionármi v Medžugorí, 1983.

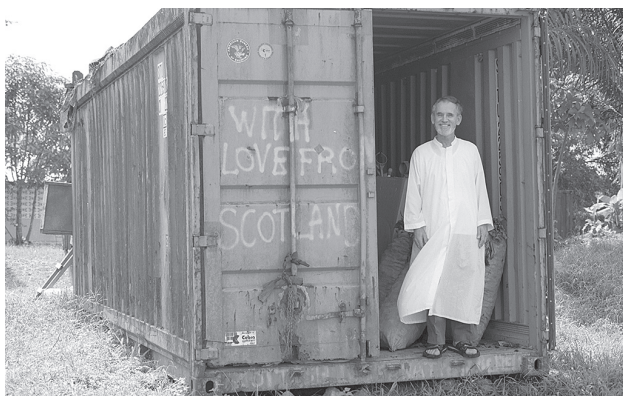
Julie a Magnus skúmajú mapu na ceste do Bosny a Hercegoviny, 1993.

*Magnus
na návšteve školy
v Blantyre, Malawi.
Heathcliff O'Malley*

*Otec Garry Jenkins
v Libérii prijíma ďalší
prepravný kotajner
humanitárnej pomoci
zo Škótska, 2000.
Colin Mearns*

*Dieťa v Cité Soleil,
Haiti 2006.
Angela Catlin*

*V dedinskej škole,
Libéria 2014.
Colin Mearns*

*Rozdeľovanie
porcií pre deti
v predškolskom
veku v Blantyri.*

*Deti jedia Máriine
jedlá v Cité Soleil,
Haiti 2006.
Angela Catlin*

*Otec Garry Jenkins
kráča s ľuďmi
z kmeňa Gola,
2004.
Colin Mearns*

*Otec Tom Hagan
v jednej zo škôl na
Haiti, 2006.
Angela Catlin*

*Dobrovoľníci
podávajú
jedlo v Malawi.*

*Gay Russellová
pri lietadle,
ktorým lieta pre
cukrovarnícku
spoločnosť.*

*Likuni
phala v továrni
v Blantyre, Malawi.
Všetky prísady na jej
výrobu pochádzajú
z tejto krajiny.*

*Dobrovoľníci
varia Likuni phala,
Malawi.*

*Gerard Butler
a Magnus sa v Libérii
učia nosiť vodu, 2014.
Chris Watt*

*Dievča v Indii
sa učí písať.*

*Magnus a Julie
(mimo záberu,
stojí za Magnusom)
sa stretávajú
s pápežom
Františkom, 2013.*

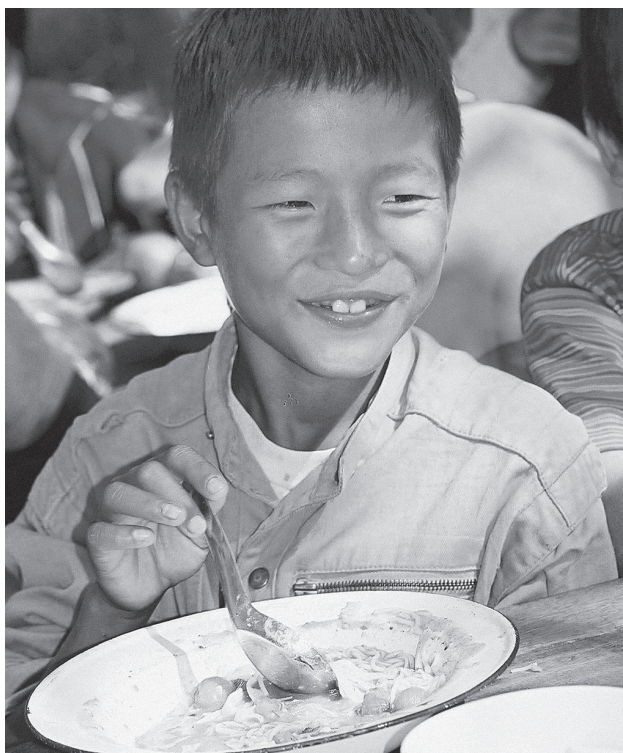
*Žiaci v škole
v Blantyre, Malawi*

*Attila, jedno z prvých
detí, ktoré zomreli
v našich domovoch
v Rumunsku.*

*Dieťa v Mjanmarsku
je Máriino jedlo.*

*Obrázok na
nasledujúcej strane:
Deti zo základnej
školy v Dalmally
pomáhajú maľovať
kôľňu, 2011.*

Modlitba *Mary's Meals*

Otče náš,
chlieb náš každodenný daj nám dnes
a odpusť nám, keď si niekedy z chleba, ktorý je pre všetkých,
berieme viac, ako nám patrí.

Dovoľ nám pomáhať ti sýtiť hladujúcich dobrými vecami,
nie omrvinkami z nášho stola.
Nauč nás deliť sa o to, čo nepatrí len nám.

Zaodej nás svojou láskou, aby sme mohli dokončiť
každé dobré dielo, pre ktoré si nás povolal.
Vlož do našich srdiec svoj súcit so všetkými hladujúcimi deťmi
a použi naše malé skutky lásky,
aby už nikdy viac nehladovali.

Amen.

Autor modlitby Magnus MacFarlane-Barrow

Imprimatur:

Mons. Štefan Sečka, spišský diecézny biskup
(20. 12. 2019, prot. č. 11/2019)

Neobyčajný príbeh *Mary's Meals* pokračuje aj naďalej

Viac o tom, ako toto dielo malých skutkov lásky napreduje, sa dozviete na stránke www.marysmeals.sk/kniha, kde si môžete aj:

- prezrieť všetky fotografie z knihy vo farebnom stvárnení,
- stiahnuť zadarmo e-knihu a audioknihu na počúvanie,
- pozrieť nádherný dokumentárny film *Generácia nádeje* o príbehoch detí, ktoré odrástli na Máriiných jedlách,
- zanechať online odkaz pre Magnusa a rodinu *Mary's Meals*,
- zaregistrovať svoj e-mail, aby ste mohli dostávať aktuálne novinky z *Mary's Meals* vo svete i na Slovensku.

Chcete sa stať súčasťou príbehu *Mary's Meals*?

Ak vás čítanie tejto knižky podnietilo na to, aby ste sa pridali k celosvetovému hnutiu *Mary's Meals* a zapojili sa do jeho poslania, môžete i vy zo Slovenska pomôcť svojimi malými skutkami lásky.

Ako pomôcť

Mary's Meals môžete podporiť modlitbou (osobnou alebo v spoločnosti), zapojením sa do šírenia myšlienky diela ako dobrovoľník alebo zaslaním akéhokoľvek pravidelného či jednorazového príspevku na zbierkový účet *Mary's Meals* Slovensko.

Mary's Meals Slovensko, o. z.
Liptovský Michal 39
034 83 Liptovský Michal
www.marysmeals.sk
tel.: 0951 126 267
info@marysmeals.sk

Zbierkový účet (IBAN):
SK24 8330 0000 0008 1560 1560

Ďakujeme za vašu pomoc!

ROZHOVORY S PÁPEŽOM FRANTIŠKOM

Taliansky kňaz a novinár Marco Pozza sa zhovára s pápežom Františkom o základných modlitbách katolíckej viery.

OTČE NÁŠ

Viazaná, 86 strán, 12,00 €

Členovia SSV 10,20 €

ZDRAVAS', MÁRIA

Viazaná, 96 strán, 12,00 €

Členovia SSV 10,20 €

VERÍM V BOHA

Viazaná, 12,00 €

Členovia SSV 10,20 €

Katolícke noviny

TRADIČNÉ NOVINY
SÚČASNÉHO KREŠŤANA

Snímka: PROFIMEDIA.SK

**Patríme do vašej rodiny.
Na papieri aj v mobile.
Objednajte si *Katolícke
noviny* do poštovej
alebo e-mailovej schránky.**

Objednávky: Katolícke noviny
P. O. Box 276, 810 00 Bratislava 1
Tel.: 02/436 421 94

www.katolickenoviny.sk

Magnus MacFarlane-Barrow
NEOBYČAJNÝ PRÍBEH MARY'S MEALS
Malé skutky lásky, ktoré nasýtili milión detí

Z anglického originálu *The Shed That Fed a Million Children. The Extraordinary Story of Mary's Meals*,
ktorý vyšiel vo vydavateľstve William Collins,
1 London Bridge Street, London SE1 9GF,
Spojené kráľovstvo, preložila Anna Beňová

Vydal Spolok svätého Vojtecha,
Trnava 2020, ako svoju 4 277. publikáciu
Zodpovedná redaktorka Martina Grochálová
Jazyková úprava Katarína Kročková
Grafická koncepcia Pergamen
Tlač Finidr, Český Těšín

Podielová kniha na rok 2021

www.ssv.sk, eVojtech.sk
Členské oddelenie SSV 033/590 77 33, 590 77 53
clen@ssv.sk
Nepredajné

ISBN 978-80-8161-426-2